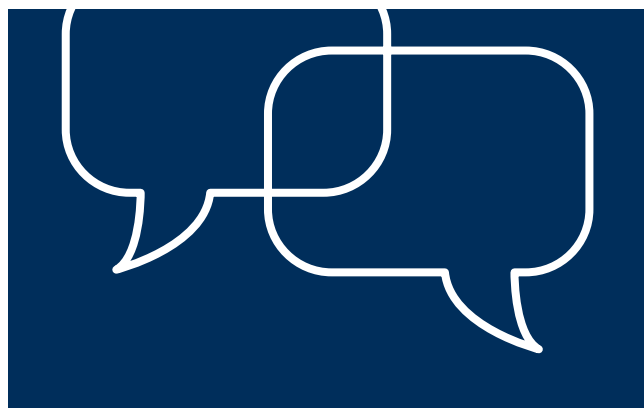
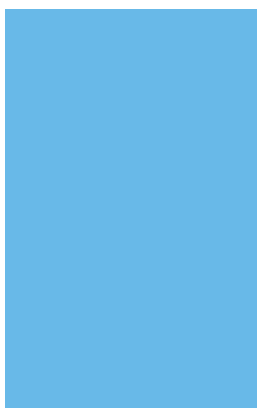




Kristiansand
kommune

Økonomiplan 2020-2023





Jan Oddvar Skisland
Ordfører

Forord

Etter kommunevalget i 2019 ble det et politisk skifte i Kristiansand. Miljøpartiet de grønne, Senterpartiet, Rødt, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Tverrpolitisk folkeliste og fire uavhengige bystyrerepresentanter utgjør flertallskoalisjonen. Vi har tatt på oss ansvar for en politisk kursendring og la fram felles forslag til økonomiplan for 2020-2023.

Bystyret vedtok økonomiplan 2020-2023 for Kristiansand kommune 18. desember 2019. Kommunedirektørens forslag ble presentert 30. oktober 2019.

1. januar 2020 ble den nye storkommunen et faktum. Flere års arbeid med planlegging og tilrettelegging for sammenslåingen mellom Søgne, Songdalen og Kristiansand ligger bak oss. Kristiansand er Norges 5. største by med ca. 112 000 innbyggere og kommunen har mer enn 1/3 av innbyggerne i det nye Agder.

Fellesnemndas visjon og mål for den nye kommunen har vært retningsgivende for organisering, drift og prioriteringer i prosessen. Jeg vil rette en stor takk til kommunedirektøren og administrasjonen for en, så langt, vellykket prosess med å slå sammen de tre kommunene.

Visjonen til kommunen er: Nye Kristiansand skal bli Norges beste kommune. Kristiansand skal være en kommune som innbyggerne, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i. Fellesnemndas grunnlagsdokumenter skal ligge til grunn for det videre arbeidet i kommunen. Det ligger en forventning om at ingen tjenester skal forringes eller bli dårligere på grunn av kommunesammenslåingen. Jeg vil takke alle ansatte i Kristiansand kommune, som hver dag gir gode tjenester til byens innbyggere.

Budsjettet viser at det økonomiske opplegget er stramt og utfordrende. De tre kommunene har tidligere gjort vedtak om betydelige investeringer som fører til høy lånegjeld. Samarbeidspartiene har likevel funnet rom for noen prioriteringer, som på en god måte synliggjør våre felles satsingsområder. Bekjempelse av fattigdom, satsing på utvikling i bygd og by, frivillighet, økt innsats for arbeid og inkludering og en betydelig offensiv for klima og miljø vil i sum vise en ny politisk retning vi ønsker å ta Kristiansand inn i.

Kristiansand, 31. januar 2020

Jan Oddvar Skisland
Ordfører

INNHold

Forord	3
1 Hovedlinjer i økonomiplanen	8
2 Kristiansand skal bli Norges beste kommune	9
3 Organiseringen av Kristiansand kommune	12
4 Det kommunale styringssystemet	13
5 Klimabudsjett	15
6 Utviklingstrekk	22
6.1 Demografiske utfordringer og vekst.....	22
6.2 Levekår	24
6.3 Verdiskapning og vekst.....	25
7 Mål for kommuneorganisasjonen	26
7.1 En kvalitetsbevisst og inkluderende kommune	26
7.2 En attraktiv og utadvendt kommune.....	28
7.3 En nasjonalt ledende og internasjonalt orientert kommune	31
7.4 En veldrevet og utviklingsorientert kommune	31
8 Hovedtallene i økonomiplanen	40
8.1 1A Bevilgningsoversikt - drift.....	40
8.2 1B Bevilgninger - drift	41
8.3 2A Bevilgningsoversikt - investering.....	45
8.4 Bevilgninger - investering	46
9 Kommunens områder	51
1 Organisasjon	53
1.1 Kort om området	53
1.2 Hovedutfordringer.....	53
1.3 Endrede forutsetninger	55
1.4 Innsparinger og gevinster	55
1.5 Hovedprioriteringer.....	56
1.6 Plan- og utredningsoppgaver	56
1.7 Driftsbudsjett.....	57
1.8 Investeringsbudsjett	60
1.9 Verbalvedtak	61
2 Økonomi	63
2.1 Kort om området	63
2.2 Hovedutfordringer.....	63
2.3 Endrede forutsetninger	64
2.4 Innsparinger og gevinster	64
2.5 Hovedprioriteringer.....	65
2.6 Plan- og utredningsoppgaver	66
2.7 Driftsbudsjett.....	66
2.8 Investeringsbudsjett.....	67
2.9 Verbalvedtak	67
3 Samfunn og innovasjon	69
3.1 Kort om området	69
3.2 Hovedutfordringer.....	70
3.3 Hovedprioriteringer.....	70
3.4 Plan- og utredningsoppgaver	72

3.5 Driftsbudsjett.....	72
3.6 Investeringsbudsjett.....	74
3.7 Verbalvedtak	75
4 Oppvekst	77
4.1 Kort om området	77
4.2 Hovedutfordringer.....	77
4.3 Endrede forutsetninger	78
4.4 Innsparinger og gevinster	79
4.5 Omprioriteringer	82
4.6 Hovedprioriteringer.....	82
4.7 Betalingssatser	90
4.8 Plan- og utredningsoppgaver	91
4.9 Driftsbudsjett.....	92
4.10 Oppvekststab.....	92
4.11 Skole	93
4.12 Barnehage	98
4.13 Barne- og familietjenester	100
4.14 Investeringsbudsjett	103
4.15 Verbalvedtak	109
5 Helse og mestring	111
5.1 Kort om området.....	111
5.2 Hovedutfordringer.....	111
5.3 Endrede forutsetninger	115
5.4 Innsparinger og gevinster	116
5.5 Hovedprioriteringer.....	116
5.6 Betalingssatser	118
5.7 Plan- og utredningsoppgaver	118
5.8 Driftsbudsjett.....	119
5.9 Helse- og mestringsstab	120
5.10 Forvaltning og koordinering helse og mestring	121
5.11 Livsmestring.....	126
5.12 Helsefremming og inkludering	129
5.13 Hjemmetjenester og rehabilitering	133
5.14 Omsorgssenter	136
5.15 NAV.....	139
5.16 Investeringsbudsjett	143
5.17 Verbalvedtak	147
6 Kultur og innbyggerdialog	149
6.1 Kort om området.....	149
6.2 Hovedutfordringer.....	149
6.3 Innsparinger og gevinster	149
6.4 Hovedprioriteringer.....	150
6.5 Betalingssatser	150
6.6 Plan- og utredningsoppgaver	151
6.7 Driftsbudsjett.....	151
6.8 Kulturstab	152
6.9 Kultur og idrett	154

6.10 Innbyggerdialog	155
6.11 Investeringsbudsjett	158
6.12 Verbalvedtak	162
7 By- og stedsutvikling	165
7.1 Kort om området	165
7.2 Hovedutfordringer	165
7.3 Innsparinger og gevinster	167
7.4 Hovedprioriteringer	169
7.5 Betalingssatser	169
7.6 Plan- og utredningsoppgaver	172
7.7 Driftsbudsjett	172
7.8 By- og stedsutvikling stab	172
7.8.3 Investeringsbudsjett	174
7.9 Ingeniørvesen	175
7.9.5 Investeringsbudsjett	177
7.10 Parkvesen	186
7.10.5 Investeringsbudsjett	187
7.11 Plan og bygg	189
7.11.5 Investeringsbudsjett	190
7.12 Eiendom	191
7.12.5 Investeringsbudsjett	193
7.13 Klima og arealutvikling	195
7.13.5 Investeringsbudsjett	198
7.14 Verbalvedtak	200
10 Utenomsektorielt	203
11 Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2020	221

Figuroversikt

Figur 1: Mål for ny kommuneorganisasjon	9
Figur 2: Kjennetegn Kristiansand kommunes organisasjon	10
Figur 3: De politiske utvalgene	12
Figur 4: Administrativ organisering	12
Figur 5: Det kommunale styringssystemet	13
Figur 6: Klimagassutslipp	16
Figur 7: Utslippsreduksjon mot 2030	17
Figur 8: Prognose for befolkningsvekst i antall innbyggere	23
Figur 9: Sammenstilling av befolkningssammensetningen	23
Figur 10: Befolkningssammensetningen og aldersbæreevnen	24
Figur 11: Demografikostnader Kristiansand 2020-2025	32
Figur 12: Korrigert netto driftsresultat 2020-2023	34
Figur 13: Sentralt disposisjonsfond 2019-2023 i mill. kr	34
Figur 14: Netto lånegjeld 2020-2022 i mill. kr	35
Figur 15: Netto utgift pr. elev og skolestørrelse	94
Figur 16: Netto utgifter voksenopplæring per innbygger	95
Figur 17: Netto utgifter pleie- og omsorgstjenester	111
Figur 18: Utviklingen av yngre- og eldregrupper 2011-28, indeksert mot basisår 2019	112
Figur 19: Kommuneplanprosessen i Kristiansand	165
Figur 20: Samlet lånegjeld	212



1 Hovedlinjer i økonomiplanen

Økonomiplanene i Songdalen, Søgne og Kristiansand er i hovedsak fulgt opp i økonomiplanen 2020-2023 for Kristiansand. Vedtatt økonomiplan var basert på å bruke 158 mill. kr fra disposisjonsfond.

I økonomiplanen for 2020-2023 er det økonomiske opplegget imidlertid enda svakere. Dette skyldes bl.a. økt press på omsorgstjenestene og økte utgifter til særskilte tiltak for barnehagebarn. Bemanningsnormen for barnehagetjenester, lavere integreringstilskudd og økte demografiutgifter til omsorg, barnehage og grunnskole bidrar også til å svekke resultatet i perioden. Fellesnemnda og de tre kommunestyrene har vedtatt nye tiltak som må finansieres i økonomiplanen.

Rammene fra staten er lavere enn lagt til grunn tidligere. For å balansere driftsbudsjettet i perioden er det disponert 275 mill. kr fra det sentrale disposisjonsfondet.

Økonomiplanen er preget av en krevende sammenslåingsprosess og behovet for konsolidering. Det er likevel funnet rom for økte rammer innenfor omsorgstjenestene. Det er etablert et nytt område, samfunn og innovasjon, for å møte utfordringene fremover. Det er i tillegg omdisponert midler til økt satsing på innbyggerdialog og virksomhetsstyring.

Det er et meget høyt investeringsnivå i perioden (5 mrd. kr). Innen helse- og mestring (inkludert bolig) er det samlet sett investeringer på 400 mill. kr. Den største investeringen er 64 omsorgsboliger på Tangvall. Det er blant annet avsatt 60 mill. kr til nytt sykehjem som er planlagt realisert etter økonomiplanperioden. Det realiseres 42 omsorgsboliger på Strømme og 18 boliger for personer med utviklingshemming og store hjelpebehov. I tillegg planlegges det å realisere 10 hardbruksboliger i perioden samt sonekontor og dagsenter på Strømme og Nodeland.

Det er en satsing på opprustning av eksisterende skoler og nye skolebygg. Dette er de neste fire årene beregnet å koste 1,32 mrd. kr og gjelder bygging av ny skole på Kringsjø med flerbrukshall, Mosby oppvekstsenter, ny Wilds Minne skole med flerbrukshall, ny ungdomsskole med flerbrukshall på Tangvall, oppstart av ny skole og flerbrukshall på Vollan og utvidelse av Vågsbygd skole. Selv om kommunen har satset på rehabilitering av bygningsmassen er det fortsatt et betydelig etterslep på vedlikehold. Det investeres 1,37 mrd. kr innen vann- og avløpsområdet.

Kommunens lånegjeld er høy og øker fram til 2023 som følge av et meget høyt investeringsnivå. I 2023 forventes netto lånegjeld å være på 8,42 mrd. kr.

Det økonomiske opplegget er stramt, og det er forutsatt innsparingskrav i områdene. Økt press på omsorgstjenesten og grunnskole som følge av endret demografi, kompenseres ikke fullt ut i perioden. Presset på tjenestene vil dermed øke.

Samlet sett er det innarbeidet et innsparingskrav på 83 mill. kr i forhold til 2019 som bidrar til at det i siste år i planperioden er balanse mellom inntekter og utgifter.

I økonomiplan 2020-2023 er det lagt opp til følgende korrigerte netto driftsresultat:

I mill. kr.	2020	2021	2022	2023	Sum
Korrigert netto driftsresultat*	-175,4	-116,9	-47,5	25,3	-314,6

*Korrigert for netto premieavvik og bruk/avsetning bundne fond.

2 Kristiansand skal bli Norges beste kommune

Visjon

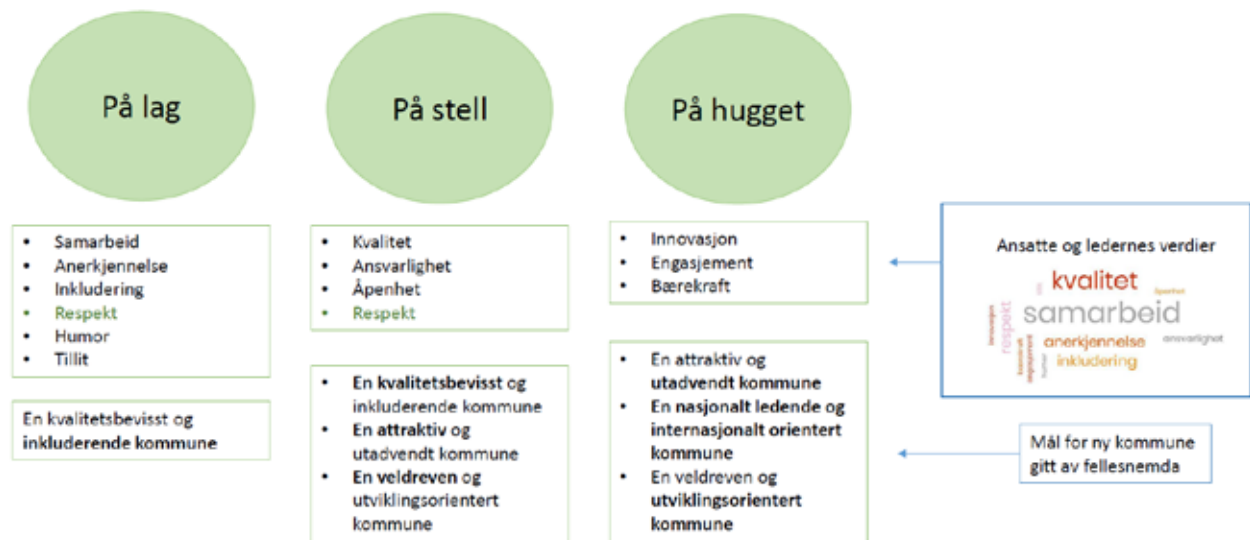
Kristiansand skal bli Norges beste kommune. Kristiansand skal være en kommune som innbyggere, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i. Fellesnemnda har vedtatt følgende fire hovedmål med ti delmål:

Figur 1: Mål for ny kommuneorganisasjon



Kilde: Overordnet politisk styringsdokument for etableringen av nye Kristiansand

Figur 2: Følgende skal kjennetegne Kristiansand kommunes organisasjon - det handler om å være på:



Kilde: Kommunens policydokument

FNs Bærekraftsmål

Fellesnemndas vedtatte mål og visjoner for bygging av ny kommune har vært styrende for prioriteringene i økonomiplan 2020 -2023. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen av nye Kristiansand kommune.

Kommunene har en viktig rolle i arbeidet med bærekraftmålene, og regjeringen har kommet med tydelige forventninger om at kommunene legger FNs bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. Kristiansand kommune er allerede igang med utarbeidelse av ny samfunnsdel som vil bli lagt fram for bystyret etter sommeren 2020. Økonomiplanen for 2021-2024 vil være basert på den nye kommuneplanens samfunnsdel og handlingsdelen vil her inngå i økonomiplanen med oppfølging av mål og prioriteringer.

Bærekraftsmålene skal hjelpe oss til å løfte blikket, styre i riktig retning og utvikle gode løsninger lokalt som også bidrar globalt. Dersom kommunen skal lykkes med å omsette de globale målene i lokal handling og praksis, må bærekraftsmålene integreres i all ledelse, planlegging og styring.

FNs bærekraftsmål ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng.

Miljødimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker. I Kristiansand jobbes det aktivt med å bidra til reduksjon av klimautslippene og for å ta vare på naturmiljøet. Vi har redskaper både i form av ulike samarbeidstiltak, planer og et eget klimabudsjett.

Den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Økonomisk trygghet fordrer en ressursfordeling som trykker tilgang til offentlige tjenester, som helse og utdanning, og en ressursbruk som er bærekraftig. I Kristiansand er et av svarene på slike utfordringer etablering av økonomiske handlingsregler som sikrer stabilitet.

Den sosiale delen av bærekraftig utvikling handler om at alle mennesker skal få et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Utdanning, anstendig arbeid, likestilling, kulturelt mangfold og et godt helsetilbud er bare noen av områdene som berøres. Sosiale forhold sier dermed noe om hvordan

mennesker har det i et samfunn, om de får oppfylt rettighetene sine, og om de har mulighet til å påvirke egne liv og samfunnet de lever i. Et viktig tiltak i Kristiansand er at det er nedsatt "oppgaveutvalg" med mandat for å kartlegge, vurdere og fremme forslag til en forbedret modell og organisering som kan gjøre det lettere for folk med behov for særlig bistand å komme i arbeid.

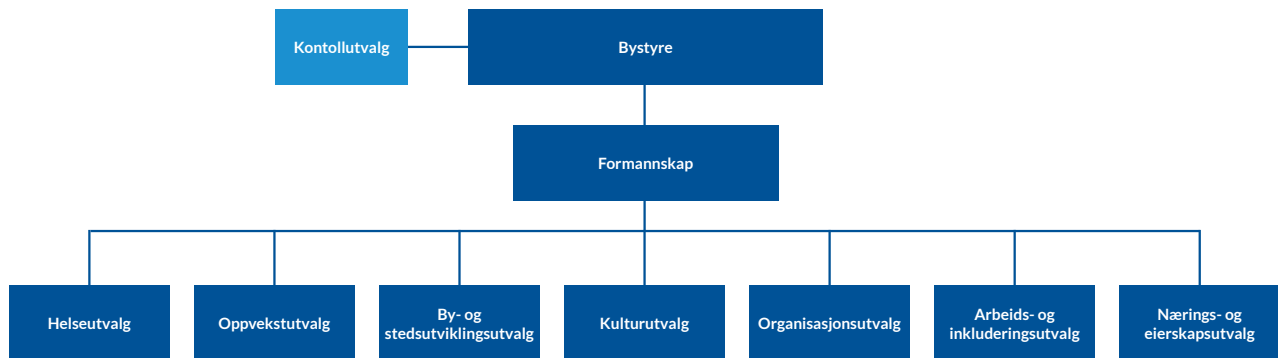
Å sette bærekraftmålene ut i livet utfordrer kommunen på flere områder. Fremtidens kommuner må i større grad enn tidligere involvere innbyggere og andre aktører som ressurser og samarbeidspartnere. Det stiller nye krav til både medarbeidere og ledere når det gjelder samarbeid internt og eksternt, og i organisering av tjenestene. Tett samarbeid med nabokommunene, Agder fylkeskommune og andre aktører som kan bidra til å finne gode og felles løsninger, er nødvendig og vil videreutvikles i årene framover. Kristiansand har i ny organisasjonsstruktur styrket innsatsen på dette feltet med et nytt område for samfunn og innovasjon, og en utvidelse av kulturområdet med en satsning på innbyggerdialog.

3 Organiseringen av Kristiansand kommune

Politisk organisering

Kristiansand kommune har formannskapsmodellen med bystyret som øverste organ. Den politiske hovedstrukturen er organisert i syv politiske utvalg basert på fagområdemodellen.

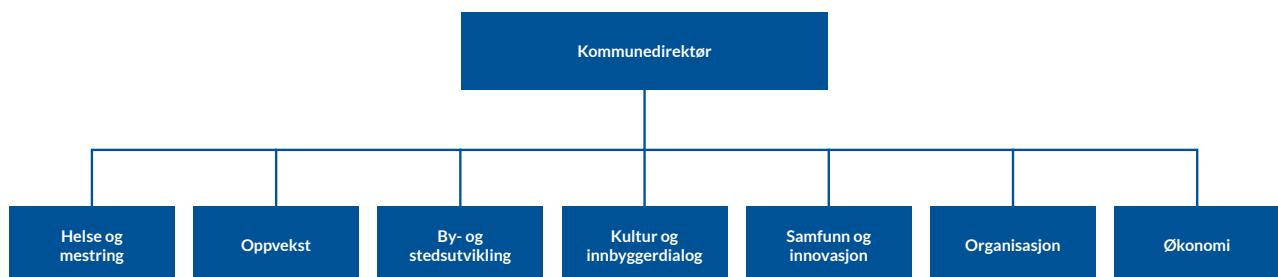
Figur 3: De politiske utvalgene



Administrativ organisering

Den administrative strukturen består av tre stabssområder og fire kommunalområder med kommunedirektøren som øverste leder. Kommunedirektøren utpeker assisterende kommunedirektør, og dette er for tiden organisasjonsdirektøren.

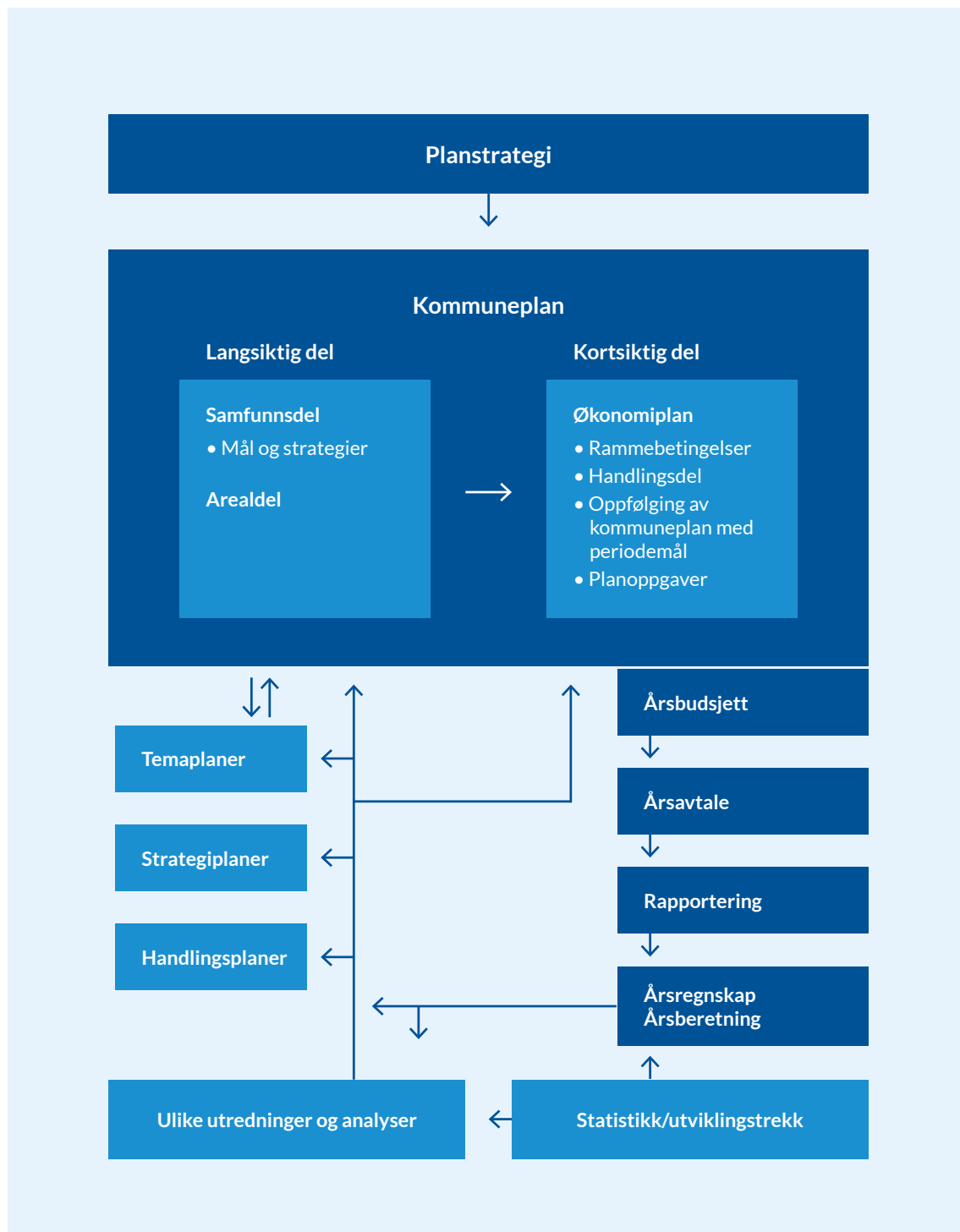
Figur 4: Administrativ organisering



4 Det kommunale styringssystemet

Kommuneplanen og økonomiplanen er styringsdokumenter som inngår i det kommunale styringssystemet. Arbeidet med kommuneplan for nye Kristiansand pågår, og samfunnsdelen blir lagt frem for bystyret før sommeren 2020. Økonomiplanen for 2021-2024 vil bli utarbeidet på bakgrunn av ny samfunnsdel. Figuren under illustrerer de viktigste styringsdokumentene og sammenhengen mellom disse:

Figur 5: Det kommunale styringssystemet



Kilde: Kristiansand kommune

Kommunal planstrategi skal utarbeides hvert fjerde år av nyvalgt bystyre og vedtas senest ett år etter at bystyret er konstituert. Planstrategien er ikke en plan, men den drøfter utviklingstrekk og avklarer hvilke planoppgaver bystyret skal prioritere i valgperioden, og det skal tas stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres. Planstrategien har ingen rettsvirkning verken for kommunen eller andre (PBL. § 10-1). Fellesnemnda har vedtatt planstrategien for den nye kommunen.

Kommuneplanen er det øverste styringsdokumentet i kommunen, og er kommunens viktigste overordnede plan. Den gir retning til utviklingen, og gir rammer for utvikling av kommunesamfunnet og forvaltningen av arealressursene i et langsiktig perspektiv. Den er Kristiansands strategi for å møte fremtidens utfordringer og er førende for mer detaljerte planer og budsjetter.

Kommuneplanen består av en langsiktig samfunnsdel og en arealdel (10-12 år), samt kommuneplanens fireårige handlingsdel.

- Kommuneplanens samfunnsdel har en viktig rolle som verktøy for en bedre og mer helhetlig og strategisk planlegging og politisk styring. Dette for å få en bærekraftig samfunnsutvikling og medvirkning. Den viser hvilke utfordringer og muligheter kommunen står overfor, og ønsket utvikling av kommunen med langsiktige mål og strategier.
- Kommuneplanens arealdel omfatter hele kommunen, er juridisk bindende og styrer den langsiktige arealutviklingen. Arealdelen skal sikre at arealbruken i kommunen bidrar til å nå mål og strategier i samfunnsdelen. Den består av planbeskrivelse, retningslinjer for saksbehandling og plankart med utfyllende bestemmelser. Kommuneplanens arealdel er styrende for mer detaljerte arealplaner og utbyggingstiltak.

Det skal være god sammenheng mellom samfunnsdelen og arealdelen, og samfunnsdelen og oppfølgende handlingsdel. Kommuneloven forsterker koblingen mellom kommuneplanens samfunnsdel og økonomiplan.

Økonomiplanen samler kommuneplanens handlingsdel, økonomiplan og årsbudsjett i ett dokument. I tillegg vises et program for oppfølging av planstrategien. Økonomiplanen gjelder for fire år der årsbudsjettet utgjør det første:

- Kommuneplanens handlingsdel viser prioriteringer og tiltak for å nå de langsiktige målene i samfunnsdelen og andre temaplaner. Kommuneplanens handlingsdel rulleres årlig.
- Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet, og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver innenfor drift og investering. (Kommuneloven § 44). Økonomiplanen skal omfatte minst en fireårs periode og revideres årlig.
- Årsbudsjett er en bindende plan for kommunens midler, og anvendelse av disse i kommende år (Kommuneloven § 45). Årsbudsjettet konkretiserer økonomiplanen og gjelder hele kommunens virksomhet. Årsbudsjettet er første året i økonomiplanen og revideres årlig.

På bakgrunn av økonomiplanen blir det laget en digital årsavtale mellom kommunedirektøren og områdedirektørene. Resultater fra foregående år og rapporteringer i budsjettåret er viktig for å vurdere om vedtatte mål er nådd og prioriteringer fulgt opp. Årsregnskap og årsberetninger gir viktig informasjon for neste rulling av økonomiplanen.

Statistikker og oversikter over utviklingstrekk er nødvendig for analyse av spesielle utfordringer. Dette danner grunnlag for temaplaner (detaljerte planer for et fagområde), strategier (retning for ønsket utvikling uten tiltak) og handlingsplaner (plan med tiltak for oppfølging av strategier). Oversikt over dette ligger på [kommunens hjemmeside](#). Her ligger også kommunedirektørens policydokument hvor det står mer om kommunens plan- og styringssystem.

5 Klimabudsjett

Stortinget har som en følge av Parisavtalen vedtatt klimaloven som trådte i kraft 1. januar 2018. Loven er forpliktende på nasjonalt nivå og setter som mål at klimagassutslippene skal reduseres med minst 40 % innen 2030 og med 80 til 90 % innen 2050.

Stortinget har som en følge av Parisavtalen vedtatt klimaloven som trådte i kraft 1. januar 2018. Loven er forpliktende på nasjonalt nivå og setter som mål at klimagassutslippene skal reduseres med minst 40 % innen 2030 og med 80 til 90 % innen 2050. Gamle Kristiansand kommune slutter seg til den samme målsetningen i Kommuneplanens samfunnsdel mot 2030. Planen er at Kristiansand kommune skal utarbeide en ny klima- og miljøstrategi i 2020. For å sikre måloppnåelse har Kristiansand kommune innført et klimabudsjett som styringsverktøy.

Gamle Kristiansand kommunes første klimabudsjett ble utarbeidet i 2018, og gjaldt for perioden 2019 - 2022. Klimabudsjettet er nå oppdatert for perioden 2020-2023 og inkluderer utslipp fra hele storkommunen Kristiansand.

Klimabudsjettet inneholder tiltakene som gjennomføres eller planlegges for at Kristiansand skal nå sine klimamål eller at Kristiansands bidrag til å realisere nasjonale mål oppnås. Det betyr at klimabudsjettet både inneholder tiltak fra Kristiansand kommune, men også statlige tiltak som vil ha betydning for utslippene i Kristiansand.

Klimabudsjettet dekker de direkte utslippene i Kristiansand. Det vil si utslippene som oppstår innenfor kommunens grenser både fra kommunal virksomhet og fra andre aktører.

Statistikk fra Miljødirektoratet (april 2019) viser at den største enkeltkilden til klimagassutslipp i Kristiansand i 2017 er industri, olje og gass. Den andre er energiforsyning og den tredje sjøfart. Av disse tre viser industri, olje og gass en svak økning siden 2015. Sjøtransport viser en nedadgående trend. Utslippene fra energiforsyning er i hovedsak avfallsforbrenning. Dette er områder kommunen må jobbe sammen med næringslivet og forskningsmiljø på for å redusere utslippene.

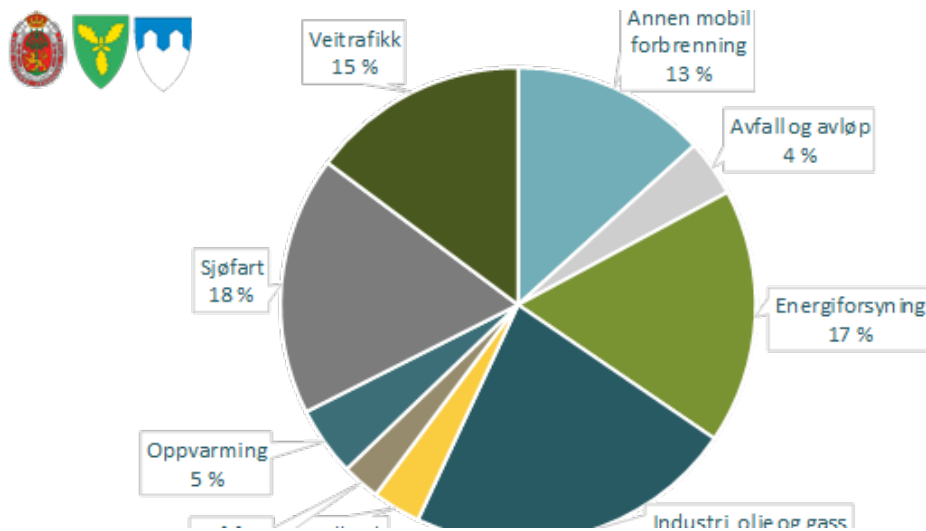
Transport er en betydelig utslippskilde. Utslipp i tonn CO₂ pr. innbygger fra veitransport var henholdsvis 1 i Songdalen, 0,81 i Søgne og 0,41 i Kristiansand i 2017. Utslippene er redusert de siste årene. Kombinasjonen av lokale virkemidler for å holde nullvekstmålet for personbiltrafikken samtidig med økt andel elbiler, er viktige forklaringer bak utviklingen. Kommunen har en viktig rolle både for å tilrettelegge for bruk av gange, sykkel og kollektivtransport og samtidig gjøre det mindre attraktivt å bruke personbil.

Hvordan boliger, arbeidsplasser, handel og ulike tjenestetilbud er plassert i forhold til hverandre er den sterkeste driveren for etterspørselen etter motoriserte transportformer. Byspredning defineres som at en by vokser ved utbygging av ubebygde områder i byens randsoner. Tettstedsarealet i nye Kristiansand har økt med 6 % siden 2013. Det er store forskjeller i bosettingsmønster mellom Kristiansand, Songdalen og Søgne. I gamle Kristiansand bor 97 % av innbyggerne i områder som SSB har definert som tettsteder. I Songdalen, som har det mest spredte bosettingsmønsteret i nye Kristiansand, bor i dag 73 % av befolkningen i tettsted, mot 63 % i 2000. Tilsvarende tall for Søgne er 87 % i dag mot 81 % i 2000.

Miljødirektoratet publiserer klimaregnskap hvert år med to års forsinkelse. Derfor rapporteres det på klimastatistikken for 2017 i 2019. Videre har Miljødirektoratet en ambisjon om å levere klimastatistikk årlig med kun ett års forsinkelse.

Klimagassutslipp i Kristiansand

Figur 6: Fordeling av klimagassutslipp for Kristiansand kommune pr. sektor 2017 (352 578 tonn CO₂ ekv.)



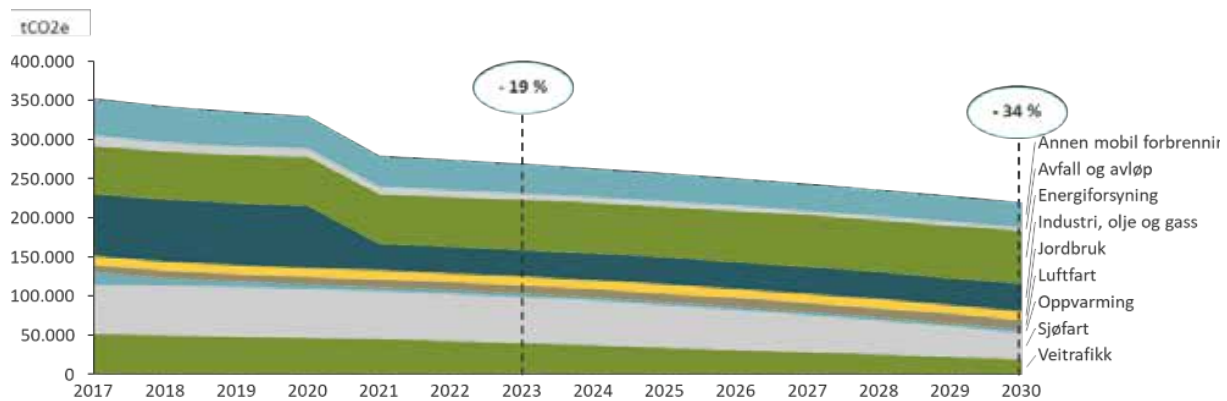
Kilde: Miljødirektoratet kommunefordelt klimagassutslipp

Utslippene i Kristiansand kommune var i 2015 (referanseåret) 333 794 tonn CO₂ ekv og 352 578 tonn CO₂ ekv i 2017 basert på siste tilgjengelige statistikk. Utslippene for Kristiansand kommune har økt med omtrent 6 % siden 2015 basert på underlaget til Miljødirektoratet. Siden 2015 har utslippene fra sektorene energiforsyning og veitrafikk falt, mens utslippene knyttet til sjøfart og annen mobil forbrenning basert på avgiftsfri diesel økt. Underlaget er usikkert og det er en utfordring at sektoren annen mobil forbrenning er basert på petroleumsstatistikken, der salg av petroleum registrert i kommunen ikke nødvendigvis reflekterer forbruket og utslippet i kommunen.

For å nå målsetningen om 40 % reduksjon av utslippene sammenlignet med 2015 må utslippene reduseres med ca. 133 500 tonn CO₂ ekv innen 2030.

Figur 7 viser en årlig framskrivning av klimagassutslippene basert på estimert tiltakseffekt av kommunale og statlige tiltak i klimabudsjettet. Det er knyttet usikkerhet til tiltakseffekten og gjennomførbarheten til ulike tiltak, men framskrivningen gir en indikasjon på utslippsnivået *hvis tiltakene lykkes*. I framskrivningen vil utslippene reduseres med 19 % i 2023 og 34 % i 2030 sammenlignet med 2015-nivå.

Figur 7: Utslippsreduksjon mot 2030 med basert på tiltakene i klimabudsjettet



Kilde: Miljødirektoratet kommunefordelt klimagassutslipp

Utslippene fra veitrafikk, industrien og oppvarming reduseres med henholdsvis 69 %, 56 % og 67 % i 2030 sammenlignet med 2015-nivå. Utslippsreduksjonen for veitrafikken avhenger av at målene fastsatt i Nasjonal Transportplan lykkes sammen med målet om nullvekst i personbiltrafikken.

Utslippsreduksjonen i industrien avhenger i stor grad av særlig ett tiltak, REC Solar AS. De har fått 110 millioner kroner i støtte fra Enova for å utvikle en teknologiløsning der avfall i form av sagspon benyttes i ny produksjon. Den nye produksjonslinjen er kostnadsberegnet til rundt 300 mill. kr og vil kutte de årlige utslippene tilknyttet produksjonen i Kristiansand med ca. 45 000 tonn CO₂ ekv. Oppvarming reduseres med 67 % på grunn av at det statlige forbudet mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger fra 2020 med noen få unntak som har unntak eller vil bli pålagt forbud fra 2025. Gjenstående utslipp fra oppvarming er knyttet til vedfyring etter 2025. Tiltakseffektene av vesentlig betydning er i stor grad knyttet til statlige virkemiddelpakker eller tiltak med nødvendige virkemidler for industrien.

Utslippene fra energiforsyningen faller sammenlignet med 2015-nivået, men har en gradvis økning i utslipp fra 2017 på grunn av økt befolkningsvekst og dermed økt avfallsforbrenning. Det finnes ingen konkrete tiltak i budsjettet eller statlige virkemidler som er knyttet direkte til håndtering av utslipp fra avfallsforbrenningen hos Returkraft. Returkraft mottar restavfall fra 10 kommuner i Vest-Agder, 15 i Aust-Agder og 3 i Telemark, i tillegg til avfall fra næringsvirksomhet. Utslippene ved forbrenning belastes Kristiansand kommune på grunn av lokaliseringen, men er da basert på avfallshåndtering i en større region.

Utslippene fra luftfart øker gradvis over perioden som følge av økt trafikk da det ikke er identifisert noen konkrete tiltak innen 2030.

Utslippene fra sjøfart faller gradvis fra 2017-nivå i tråd med regjeringens handlingsplan for sjøfart. Utskiftingstakten blant fartøy gjør at effekten er noe begrenset frem til 2030. Utslippsnivået fra sjøfart i 2030 er høyere enn 2015-nivå. Det er på grunn av at utslippsstatistikken viser en økning på 23 % fra 2015 til 2017, i tillegg til at utslippsregnskapet til Miljødirektoratet ikke fanger opp tiltaket av landstrøm fullt ut.

Utslippene fra annen mobil forbrenning er fallende i perioden som følge av regjeringens mål om fossilfrie byggeplasser over hele landet innen 2025. Utslippene er imidlertid fortsatt høyere i 2017 sammenlignet med 2030 på grunn av betydelig økning i utslipp fra 2015 til 2017 i statistikken til Miljødirektoratet (56 %).

Utslippene fra avfall og avløp faller gradvis som følge av at nedlagte deponier reduseres naturlig. Metanutslippene knyttet til jordbruk er holdt uendret.

Tiltakstabell med estimert tiltakseffekt i 2023 sammenlignet med 2015-nivå. Tiltakstabellen viser en oversikt over tiltak for utslippsreduksjoner og estimert tiltakseffekt hvis tiltaket lykkes. Reduksjoner vises i tonn CO₂ ekvivalenter.

Beløp i 1000

Klimatiltak	Beskrivelse	Finansiering	Totalkostnad	Sektor	Utslippsreduksjon			
					2020	2021	2022	2023
Forbud mot fossil brensel	Aktør: Staten		0,00	Oppvarming	0,0	0,0	0,0	-7 300
Fossilfri fjernvarme	Aktør: Agder Energi Varme		0,00	Oppvarming	0,0	0,0	0,0	-600
Fossilfrie bygge- og anleggsplasser	Aktør: Staten		0,00	Annen mobil forbrenning	0,0	0,0	0,0	-4 700
Halvere utslippene fra innenriks sjøfart og fiske innen 2030	Aktør: Staten		0,00	Sjøfart	Stor usikkerhet			
Landstrøm	Tiltak: Cruiseskip Fjordline		0,00	Sjøfart	Stor usikkerhet			
Økt resirkulering	Tiltak: Henteordning for plast-, glass- og metall Krav til plastsortering Aktør: Staten, Kommunen		0,00	Annen mobil forbrenning	Ikke estimert			
Overgang til null- og lavutslippskjøretøy	De ulike tiltakene er: Regjeringens NTP-mål Ladestasjoner Fossilfri kollektivtrafikkvekst Omsetningskravet for biodrivstoff Nullvekst for personbiltrafikken. Aktørene som deltar er Staten, Kommunen, AKT/fylket	2020: 8 300 2021: 8 300 2022: 4 300 2023: 3 500	24 400	Veitrafikk	0,0	0,0	0,0	-23 000
Reduksjon av deponigass			0,00	Avfall og avløp	0,0	0,0	0,0	-7 600
Reduksjon av matsvinn			0,00	Avfall og avløp	Ikke estimert			
Returkraft	Aktør: Returkraft		0,00	Energiforsyning	Ingen tiltak			
Utslippsreduksjoner fra prosessindustrien	Aktører: Industri, REC Solar Norway AS, ENOVA		0,00	Industri, olje og gass	0,0	0,0	0,0	-45 000
Sum			24 400		0,0	0,0	0,0	-88 200

Tabellen viser tiltak for utslippsreduksjon, finansiering og tiltakseffekt. Kun de investeringene som har som hovedmål å redusere utslipp er inkludert. Driftskostnader er ekskludert.

Kolonnen utslippsreduksjon inneholder en grov estimering av reduksjon i CO2 utslipp i forhold til referanseåret 2015 (altså utslippsnivå i 2022 - utslippsnivå i 2015).

Klimamålet og reduksjon i klimagassutslipp måles i forhold til utslippsnivået i 2015 (referanseår) basert på utslippsregnskapet til Miljødirektoratet. Kristiansand kommune har valgt å bruke 2015 som referanseår fordi utslippsregnskapet til Miljødirektoratet ikke er sammenlignbart med tidligere utslippstall fra 1991. I tillegg vurderes 2015 som et representativt år for utslippene innenfor kommunen.

Regjeringen ga 11 mrd. kr i tilskudd til Fortum Oslo Varme på Klemetsrud i Oslo som kan gi teknologigevinster som kan muliggjøre karbonfangst hos Returkraft.

Kristiansand kommune har avsatt 12 mill. kr i investeringsrammen til ladepunkter over perioden. Kommunen finansierer ladestasjoner som er en del av kostnaden knyttet til overgangen til nullutslippskjøretøy. Kristiansand kommune har avsatt 12,4 mill. kr over perioden til gatebruksplanen, kjøp av grunn gang/sykkelveier og miljøbyprosjekter som kan påvirke utslippene direkte hvis det fører til atferdsendringer.

Kolonnen «utslippsreduksjon» inneholder grove estimater på reduksjon i tonn CO2 i forhold til referanseåret 2015 (utslippsnivå i 2023 minus utslippsnivå i 2015). Tiltakstabellen omfatter tiltak som er vurdert som vesentlige. Tabellen fanger nødvendigvis ikke opp alle tiltak som påvirker klimagassutslippene, heller ikke tiltak som har en indirekte effekt på utslipp. Tabellen gir en oversikt over de vesentlige tiltakene som påvirker kategoriene til utslippsregnskapet innenfor kommunens geografiske grense.

Det faglige grunnlaget for beregningene er beskrevet i rapporten Faggrunnlaget for Kristiansands klimabudsjett 2020.

Veitrafikk

Målet i Nasjonal Transportplan er at nye personbiler, varebiler og bybusser skal være nullutslippskjøretøy innen 2025. Halvparten av nye lastebiler og langdistanse busser skal være nullutslippskjøretøy innen 2030. Tiltaket «overgang til null- og lavutslippskjøretøy» samler flere tiltak og effekter. Det første er økt andel biodrivstoff som følge av det statlige påbudet om 20 prosent omsetning fra 2020. Videre er elektrifiseringen av kjøretøyparken i stor grad drevet av den statlige virkemiddelpakken.

Tiltaket omfatter også overgang til nullutslippskjøretøy i kommunens bilpark. Kommunen vil i økende takt skifte ut fossile biler, varebiler og andre kjøretøy til nullutslippsbiler der finansieringen er kommunal. Klimatiltakene har flere positive tilleggseffekter som blant annet reduksjon i kø og støy, samt forbedret luftkvalitet og folkehelse.

- Bystyret har vedtatt at alle kommunale innkjøp av transportmidler fra og med 2016 skal være nullutslippsbiler. Eventuelle behov for alternativer skal begrunnes og dokumenteres. Alternativet bør være lavutslipp.
- Kommunen planlegger å investere i biler og maskiner for ca. 107 mill. kr i perioden 2020 - 2022 for å vedlikeholde dagens maskin- og kjøretøypark der valg av nullutslippsløsninger vil ha en direkte effekt på utslippene fra veitransport og annen mobilforbrenning. Alle kjøretøy skal være nullutslipp, men det gjøres unntak i de tilfeller hvor kommunens behov ikke kan tilfredsstilles av slikt kjøretøy.
- Kristiansand kommune har avsatt 12 mill. kr i investeringsrammen til ladepunkter. Kommunen finansierer ladestasjoner som en del av kostnaden knyttet til overgangen til nullutslippskjøretøy.

Tiltaket «fossilfri kollektivtrafikk» er basert på Agder Kollektivtrafikks kontrakt med ny operatør fra juli 2018. Kontrakten forutsetter bruk av fossilfritt drivstoff på alle busser som ikke er helelektriske.

Tiltakene for å nå nullvekst i personbiltrafikken er drøftet i byutredningen og grunnlagsdokumentet for bymiljøavtalen for Kristiansandsregionen. Forhandlingene om byvekstavtale vil avgjøre hvilke virkemidler som skal brukes. Mulige virkemidler inkluderer sykkelekspressvei, økt kollektivtilbud, flere bomstasjoner og miljødifferensiert bomtakster, reduserte kollektivsatser, ytterligere økte bomtakster og parkeringsavgifter og mer konsentrert arealbruk. Nullvekstmålet er satt som en forutsetning og omfatter reiser med personbil innenfor kommunegrensen.

- Boliger, arbeidsplasser og annet tjenestetilbud lokaliseres slik at flest mulig kan gå, sykle eller bruke kollektivtransport.

Avfall

Metanutslipp fra de nedlagte deponiene i Kristiansand reduseres progressivt. Utslippene reduseres naturlig med ca. 10 % per år. Avfall Sør innførte en henteordning for plastemballasje fra 2018 og for glass- og metallemballasje fra 2019. Henteordningene vil føre til økt utsortering av emballasje og mer avfall vil kunne gjenvinnes, men tiltakseffekten er usikker. Kristiansand har satt seg ambisiøse mål knyttet til denne utfordringen, og det ble vedtatt handlingsplan mot matsvinn i mai 2018.

Bygg

I budsjettet er 3,8 mrd. kr av totalt litt over 5 mrd. kr knyttet til by- og stedsutvikling som i stor grad er eiendom- og byggeprosjekter. Det er viktig at kommunen er en god innkjøper og stiller nødvendige klimakrav til anskaffelsesstrategien. Strengere klimakrav knyttet til bygg- og anleggsprosjekter har en direkte effekt på utslipp innenfor sektorene annen mobilforbrenning, transport og energiforsyning. Kommunen kan allerede i anbudsprosessene til bygg- og anleggsprosjekter stille strenge klimakrav. Eksempler på løsninger som kan gi utslippsfrie byggeplasser er:

- Nullutslippsløsninger til anleggsmaskiner og byggestrøm. For eksempel anleggsmaskiner som er elektriske, batteridrevne eller hydrogendrevne.
- Nullutslippsløsninger til byggvarme og tørking, for eksempel strøm eller fjernvarme.
- Nullutslipp for transport til og fra byggeplass og på selve byggeplassen. Det kan gjelde transport av byggematerialer, anleggsmaskiner, avfall eller personell.

Oppvarming

Kristiansand er en foregangskommune og har allerede faset ut fossil oppvarming i kommunale bygg og virksomheter. Fra Energiprogrammets oppstart er det årlige oljeforbruket redusert fra 3 175 201 kwh årlig, ned til 113 893 i 2017. Dette utgjør en reduksjon på 96,5 prosent. Når det gjelder næringsbygg og privatboliger, innfører staten et forbud mot oljefyring fra 2020. En statlig støtteordning dekker en del av kostnadene for næringslivet og husholdninger. Fossilfri fjernvarme fører til at de få utslippene som oppstod fra fjernvarme i 2015, forsvinner innen 2023.

Industri

Tiltaket «utslippsreduksjon fra prosessindustri» er et felles tiltak for utslippsreduksjonene fra industriaktørene i kommunen. Industrien er den sektoren med størst utslipp innenfor kommunegrensen med en utslippsandel på 22 % pr. 2017. Utslippene kommer i stor grad fra REC Solar Norway AS. Bedriften er inkludert i ikke-kvotepliktig sektor og er medlem av Eyde-klyngen som sammen med den øvrige prosessindustrien har laget det nasjonale veikartet for prosessindustrien. Veikartet ble levert til Regjeringens ekspertutvalg for grønn konkurransekraft i 2016. I veikartet setter prosessindustrien mål om negative utslipp innen 2050. Det er et mål som industrien selv har vedtatt og jobber for. Ut fra veikartet kan det forventes en utslippsreduksjon på litt under 40 % i 2030 i forhold til 2015. Reduksjonen

i utslipp vil skyldes bruk av biobaserte råstoffer og elektrifisering. Utslipp fra industri er en stor del av Kristiansands totale utslipp, men har allerede i dag en betydelig lavere karbonintensitet enn lignende industri i andre land.

Oppfølging

Utslippsregnskapet innenfor kommunens grenser publiseres årlig. Disse tallene skal publiseres i Kristiansands klima- og miljømelding. Kommunale tiltak følges også opp med spesifikke indikatorer i klima- og miljømeldingen.

Klimaarbeid fram mot 2030

Den forventede totale utslippsreduksjonen basert på ulike tiltakseffekter mot 2023 anslås til omtrent 113 500 tonn CO₂ sammenlignet med 2015-nivå, i tillegg kommer ikke estimerte effekter. Klimaarbeidet til kommunen bør forsterkes for å sikre at klimamålet oppnås innen 2030. Kristiansand kommune har to roller i klimaarbeid. Kommunen skal både kutte i utslipp i egen drift, samt tilrettelegge for at øvrige aktører i kommunen kutter sine utslipp. Kommunen har viktige sektoransvar innen areal, transport, avfallshåndtering og havn utover egen drift, i tillegg til å påvirke andre sektorer gjennom sin rolle ved å blant annet tilrettelegge for at næringsaktører i kommunen innfører klimaløsninger.

Klimabudsjettet viser at utslippene reduseres gradvis i flere sektorer som veitrafikk og oppvarming drevet av statlige virkemidler der kommunen kan støtte med ulike virkemidler og roller. Sjøfart er en sektor som krever mer planlegging og konkretisering av virkemidler for å oppnå regjeringens mål om å halvere utslippene av innenriks sjøfart. Viktige satsingsområder som det også er knyttet stor usikkerhet i reduksjonen av utslipp fra, er industri og avfallsforbrenning (Returkraft). Kommunen kan ved samarbeid og dialog jobbe sammen med dem for å finne løsninger som reduserer utslipp.

Kommunen som virksomhet ønsker å være et godt forbilde og fortsette å redusere sine utslipp, samt tilrettelegge for utslippsreduksjon i Kristiansand.

Framskrivningen viser at Kristiansand kommune burde øke, og ikke minst forsterke klimainvesteringer samt arbeide for å kunne nå målene.

Bærekraftig økonomi

For å oppnå at kommunens økonomi blir mer bærekraftig er det satt tverrsektorielle mål for å gjøre kommunens drift og forvaltning klimanøytral. Disse målene og status for å oppnå målene presenteres i miljø- og klimameldingen hvert år.

Målene skal legge til rette for klimavennlig adferd. Dette omhandler blant annet innkjøp av miljømerkede produkter, avtaler med miljøsertifiserte leverandører, samt innkjøp av nullutslipps- eller ladbare biler i kommunal forvaltning. Disse målene kan ikke inkluderes i dette klimabudsjettet fordi de er knyttet til kommunen som organisasjon.

6 Utviklingstrekk

6.1 Demografiske utfordringer og vekst

Demografiske utfordringer: Utfordringsbildet for den nye kommunen peker på store endringer i befolkning og demografi, levekårsutfordringer, innbyggernes sykdomsbilde, næringsstruktur og klima. I nyere tid er det spesielt noen grunnleggende trender som påvirker utviklingen - globale megatrender.

Disse er knyttet til:

- klimaendring
- demografisk endring
- globalisering, urbanisering og digitalisering

Disse påvirker både samfunnsliv, arbeidsliv og naturen over lang tid, og i stort omfang. Forskjellig og akselererende endringstakt kan føre til mer dramatiske endringer og er premisser som påvirker langsiktig planlegging. Dramatiske naturkatastrofer rammer verden og påvirker grunnleggende tilgang til ressurser. Demografien i store deler av verden påvirkes av synkende fødselsrater, økende migrasjon, økt levealder og endrede helseutfordringer. Flere flytter til byene, samtidig som økonomi, kultur og samfunn i økende grad utvikler seg på tvers av landegrenser, uavhengig av fysisk avstand.

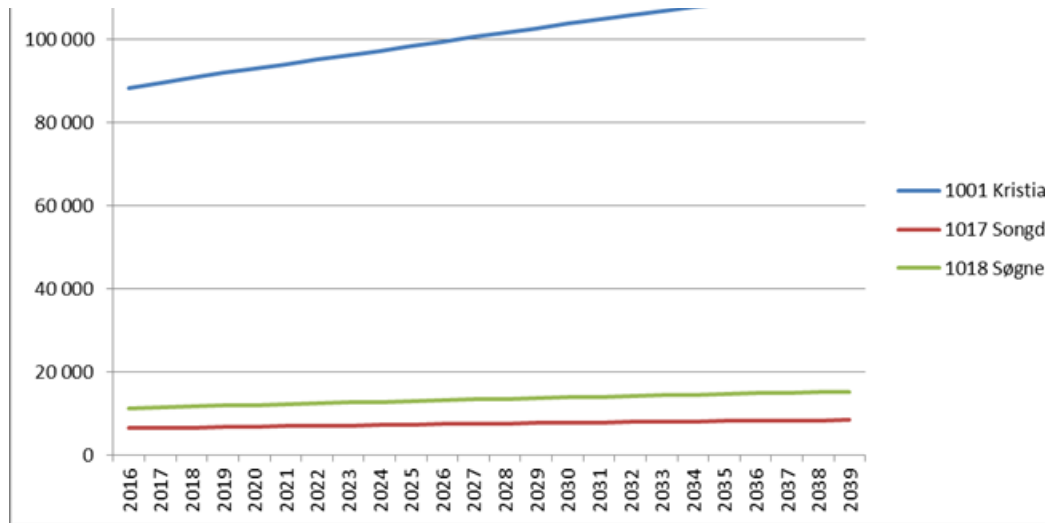
Digitalisering preger de fleste samfunnsområder. Den forandrer måten å kommunisere på, være familie på, organisere livene på og måten å drive forretninger på. Tilgangen til informasjon er nærmest ubegrenset, samtidig som robotisering erstatter og skaper arbeidsplasser. Konkurransen om både arbeidsplasser og arbeidskraft øker.

Befolkningsutvikling

Befolkningsveksten i landsdelen er sterkest i og rundt Kristiansand. Variasjonen i til- og fraflytting er den viktigste faktoren for befolkningsendring, mens fødselsoverskuddet er relativt stabilt. Innvandring har tidligere vært den viktigste faktoren i befolkningsøkningen i Kristiansand. Netto innflytting og fødselsoverskudd gikk i 2017 noe ned, og ytterligere ned i 2018. Begge disse årene var de to faktorene omtrent like store som bidragsyttere til befolkningsveksten.

Befolkningen i ny kommune utgjør 109 438 innbyggere pr. 01.01.2019. Det forventes befolkningsvekst i kommunen, men prognosene viser at veksten over tid vil være av avtagende. Ifølge denne prognosen vil den nye kommunen nå ca. 130 000 innbyggere i 2039.

Figur 8: Prognose for befolkningsvekst i antall innbyggere fordelt på Kristiansand, Songdalen og Søgne fram til 2040

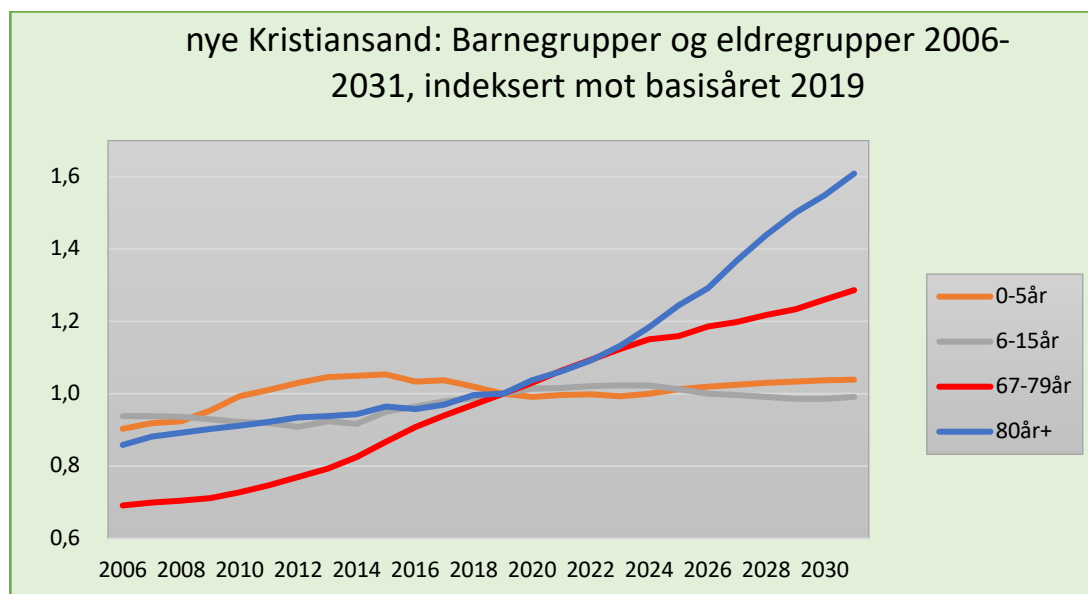


Kilde: SSB, bearbeidet av Kristiansand kommune.

Kommunes befolkningsprognose (basert på KOMPAS, fødselsrate 1,6 og netto innvandring og innenlands flytting satt til 500) med basisår 2019 viser at:

- Antall barn 0-5 år forventes å øke med kun 302 frem til 2031
- Antall barn 6-15 år vil ha en svak vekst på 318 personer fram til 2024, for så å minke med 127 i år 2031 sammenlignet med 2019
- Antall personer 67- 79 år forventes å øke med 3 049 fra 10 647 i 2019 til 13 696 i 2031
- Antall personer 80+ forventes å øke med 2 576 fra 4 232 til 6 808 i 2031

Figur 9: Sammenstilling av befolkningssammensetningen

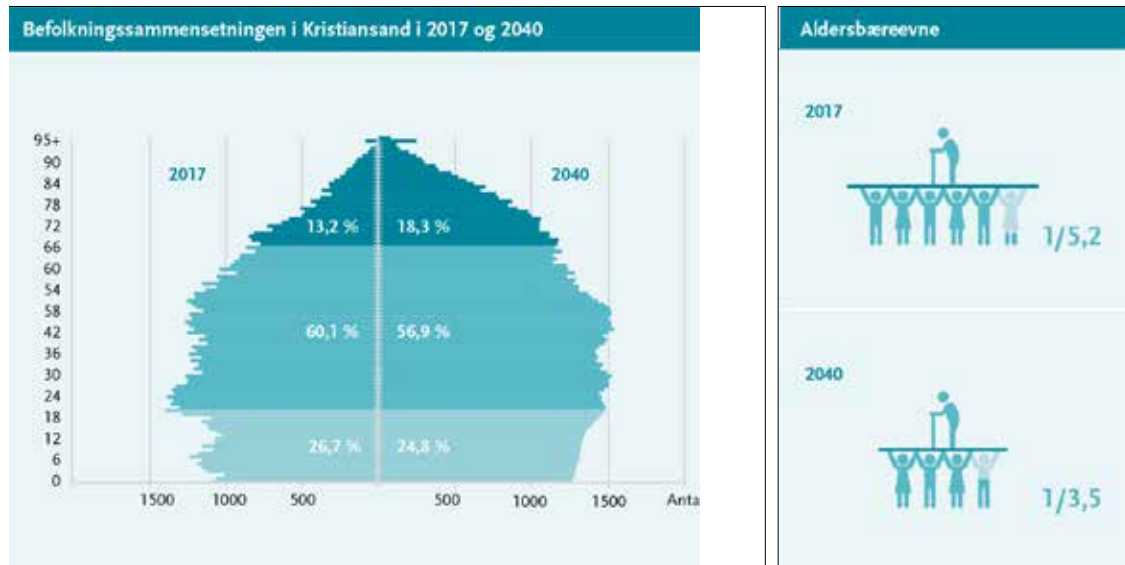


Kilde: SSB, bearbeidet av Kristiansand kommune.

Den kraftige veksten av andelen eldre i befolkningen, kombinert med relativt færre i yrkesaktiv alder er det som vil gi kommunen den største utfordringen frem mot 2030 og 2040. Dette uttrykkes som samfunnets aldersbæreevne.

I de kommende tiårene vil antallet alderspensjonister øke raskere enn antallet som er i arbeid. De eldre vil kunne utgjøre en ressurs i samfunnsutviklingen, men dette vil også øke den årlige forsørgerbyrden for den arbeidende delen av befolkningen. Samtidig vil dette gi finansierings- og prioriteringsutfordringer og påvirke verdiskapingen og velferdsutviklingen.

Figur 10: Befolkningssammensetningen i gamle Kristiansand i 2017 og 2040 og konsekvenser for aldersbæreevnen.



Kilde: SSB mellomalternativ, bearbeidet av Kristiansand kommune

6.2 Levekår

Levekår og sosial ulikhet

Kommunene som inngår i ny kommune kommer generelt noe dårligere ut enn landsgjennomsnittet når det gjelder de grunnleggende sosioøkonomiske faktorene som inntekt, utdanning og arbeid. Dette påvirker igjen levekårsforhold, levevaner og helse.

«Utenforskap» og sosial ulikhet i helse er blant de største nasjonale og lokale utfordringene. Det er utfordringer knyttet til kvinners yrkesdeltagelse og andelen deltidsansatte. Oppdatert folkehelsestatus viser noe ulike tall for de tre kommunene som inngår i ny kommune, men hovedtendensen er nokså sammenfallende. Det er flere unge uføre (18-44 år) enn landsgjennomsnittet. Andelen arbeidsledige er høyere enn landsgjennomsnittet, men andelen arbeidsledige er lavere for kvinner enn for menn. Yrkesdeltakelsen er noe lavere enn landsgjennomsnittet. Særlig er det lav yrkesdeltagelse blant kvinner og flere kvinner er i deltidsstillinger. Det er en høy andel barn som lever i lavinntektsfamilier. Songdalen skiller særlig seg ut, med 41 % over landsnittet. Gamle Kristiansand ligger 14 % over landsnittet og Søgne på landsgjennomsnittet.

Antall sysselsatte har samlet sett blitt redusert fra toppåret 2014 til 2017, da nedgangen flatet ut. Indeksert fra 2008 har Songdalen hatt en god vekst i sysselsettingen, med unntak av årene 2015 og 2016. Samtidig hadde både Søgne og gamle Kristiansand noe vekst frem til 2014, men har hatt nedgang i årene etter.

Utdanning

Lavt utdanningsnivå er den største risikofaktoren for å havne utenfor arbeid og utdanning, spesielt for ungdom. Figuren nedenfor viser variasjonen innen utdanningsnivået i de tre kommunene og samlet.

Utdanningsnivå i gamle Kristiansand, Songdalen, Søgne og nye Kristiansand sammenlignet med Norge 2017.

	Kristiansand	Songdalen	Søgne	Samlet ny kommune	Norge
Grunnskole	23,1 %	30,3 %	25,5 %	23,8 %	26,0 %
Videregående skole	37,3 %	45,5 %	42,2 %	38,3 %	37,2 %
Fagskole	3,0 %	2,5 %	3,5 %	3,0 %	2,9 %
Universitet kort	26,2 %	17,5 %	22,4 %	25,3 %	23,6 %
Universitet lang	9,6 %	3,6 %	6,0 %	8,8 %	9,7 %
Ikke oppgitt	0,7%	0,7%	0,4%	0,7%	0,7%

Kilde: SSB

Forskjellene mellom de tre tidligere kommunene er det tydeligst ved videregående skole som høyeste utdanning. Folkehelsestatusen viser en økning i frafallet i 2018 etter flere år med nedgang. Kristiansand og Søgne har fortsatt nedgang. Andelen som har fullført universitetsutdanning, både kort og lang viser også betydelige forskjeller der særlig Songdalen har betydelig lavere utdanningsnivå enn gamle Kristiansand. Også sammenlignet med gjennomsnitt i hele den norske befolkningen er nivået betydelig lavere.

6.3 Verdiskaping og vekst

Kristiansand vil ha en sentral rolle for utviklingen av landsdelen. Regionen må ha sterkere vekst i sysselsetting og verdiskaping for å holde tritt med utviklingen i andre storbyregioner. Dette gjør at regionen bør ha en sterkere satsing enn de andre på tiltak som stimulerer sysselsetting og fører til at flere tar høyere utdanning og hevder seg i konkurransen om å tiltrekke studenter og kompetanse.

Store deler av næringslivet i Kristiansandsregionen er bygd på teknologikompetanse i forskjellige bransjer. Globalisering påvirker bedriftene gjennom råvarepriser, internasjonalt eierskap og økt konkurranse om næringsaktivitet og arbeidskraft. Digitalisering og automatisering har allerede gitt betydelige endringer i arbeidslivet. Det blir derfor stadig vanskeligere for personer med lav utdanning å omstille seg eller komme inn på arbeidsmarkedet.

Økt utdanningsnivå i arbeidsstyrken fremmer både evnen til nytenkning og omstilling i virksomheter og vil være avgjørende for å sikre framtidig vekst.

Fallet i petroleumsinvesteringene flatet gradvis ut fra 2016. Det er ventet at investeringene vil ta seg markert opp de neste årene. For oljerelatert næring på Sørlandet vil det også kunne bli en utfordring å løfte næringen inn i lavutslipp-samfunnet. Stor oppmerksomhet på nye forretningsområder innenfor grønn vekst og grønn energi innebærer at det vil bli behov for enda mer teknologi og utvikling av sirkulær økonomi, som vektlegger minst mulig råvarebruk, avfall, utslipp og effektivt energiforbruk, og gjenbruk av produkter.

7 Mål for kommuneorganisasjonen

Visjon

Kristiansand kommune skal bli Norges beste kommune. Kristiansand skal være en kommune som innbyggere, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i.

Ny kommune mangler en kommuneplan med klare mål for samfunnsutviklingen. Fellesnemndas mål og visjoner for bygging av ny kommune har derfor vært styrende for prioriteringene. Beskrivelsen av prioriteringene innenfor samfunnsutviklingen må ses i sammenheng med at dette dokumentet har størst oppmerksomhet knyttet til utvikling av kommunen som organisasjon, samt at første år er en konsolideringsfase med fokus på å etablere den nye organisasjonen.

7.1 En kvalitetsbevisst og inkluderende kommune

7.1.1 En god kommune å bo i

Arbeidet med ny samfunnsdel er påbegynt og ventet vedtatt etter sommeren 2020. Deretter lages ny felles arealdel med forventet vedtak våren 2022. Hvordan kommunen skal følge opp FNs bærekraftsmål lokalt vil være sentralt i dette arbeidet.

Utvikling av funksjonelle arenaer med tidsriktige fasiliteter er avgjørende for at de kommunale kulturtjenestene kan gi et godt og attraktivt tilbud til innbyggerne. En viktig utfordring for den nye organisasjonen er å få til en samordnet og effektiv ressursutnyttelse internt, og utvikle dialog med brukerne. Viktige prioriteringer i økonomiplanperioden er nytt undervisningsbygg til kulturskolen, kunstgress på Hellemyrbanen, samt å øke den faste bemanningen på Søgne gamle prestegård. Arbeid med overordnet kulturstrategi/ kulturplan starter opp i 2020.

Utarbeidelse av felles boligprogram er en prioritert planoppgave og vil, sammen med kommuneplanen gi føringer for boligpolitikken. Det boligsosiale feltet prioriteres i perioden og samhandling mellom områdene og andre aktører blir viktig for å lykkes godt med dette. Kommuneplanen vil også konkretisere hvordan en skal legge til rette for et mer aldersvennlig samfunn i tråd med føringene stortingsmelding *Leve hele livet* (Meld.St.15 (2017-2018)).

Kristiansand kommune deltar i KS satsing på aldersvennlige samfunn. Det er et nettverksbasert arbeid mellom kommuner som oppfølging til regjeringens satsing Flere år – flere muligheter, en strategi for aldersvennlige samfunn.

Strømmehaven, 42 omsorgsboliger fordelt på 6 bokollektiv, spesielt tilrettelagt for personer med demens, er under bygging og ferdigstilles i 2020. I perioden er det også prioriterte oppgraderinger av sykehjemsplasser og omsorgsboliger ved Songdalstunet. Det bygges 64 nye omsorgsboliger og aktivitetssenter i Søgne. Prosjektet er startet opp og skal stå ferdig i februar 2021.

Satsing på inkluderende læringsmiljø i barnehage og skole i de tre kommunene videreføres. Det blir økt satsing på samarbeid og samhandling omkring sårbare barn i ulike livssituasjoner. Arbeidet knyttes også opp mot fagmiljøene som samles i fem «Familiens hus» med sikte på å styrke tverrfaglig samhandling.

Plan for forebygging av alvorlig vold blant barn og unge i Søgne og kriminalitetsforebyggende plan for gamle Kristiansand videreføres som viktige strategiske grep for hele den nye kommunen. I 2020 starter arbeidet med frivillighetsstrategi, strategi for folkehelse og handlingsplan for vold i nære relasjoner. Senere i perioden foreslås oppstart av ny kommunedelplan for idrett og friluftsliv og kultur- og fritidstilbud i nærmiljøet.

Øvre Slettheia skole tilføres ekstrainsatser ut fra sosioøkonomiske kriterier slik at tiltak i nærmiljøprosjektet på Øvre Slettheia, knyttet til integrering, kan fortsette som en del av oppvekstsenterets ordinære drift. «En by for alle»- uka innføres som fast årlig tiltak.

Arbeid med ny rusmiddelpolitisk handlingsplan, plan for psykisk helsearbeid og handlingsplan på flyktning- og integreringsfeltet startes opp i 2019 med vedtak 2020.

Vannproduksjonen på Rossevang vann økes, noe som er spesielt verdifullt i beredskapssammenheng. For å dekke fremtidens behov for drikkevann, samt sikre alternativ forsyning ved utfall av et av vannverkene på vestsiden eller brudd på vannledningene i Torpdalsjorden, må det bygges nytt vannverk. Arbeid med planlegging av vannbehandlingsanlegg Grimevang i samarbeid med Lillesand kommune er prioritert i 2022 og 2023.

I løpet av 2021 vil alle kommunens omsorgssentre, samt rehabiliteringssenter og helsesenter har skiftet ut sine analoge anlegg med digitale løsninger i digitale varslingsanlegg. Det legges opp til å øke kapasiteten på nødstrøm ved sykehjemmene i tråd med egen prioriteringsliste gjennom hele økonomiplanperioden.

7.1.2 Stort samfunnsengasjement

Fellesnemnda satte i gang et politisk prosjekt som jobbet med nærdemokrati og innbyggerinvolvering. Utgangspunktet var: Hvordan engasjere flere i demokratiske prosesser? Hvordan ønsket folk dialog med kommunen? Rapporten konkluderte blant annet med at det er behov for å styrke kontakt og dialog mellom politikere og innbyggere. Fellesnemnda vedtok at formannskapet skal gjennomføre en 3-årig forsøksordning med faste dialogmøter i fire utvalgte områder i perioden 2020-2022, der Søgne og Songdalen er to av de fire områdene. Fellesnemnda vedtok videre at vi skal prøve ut en ny arbeidsmetode – oppgaveutvalg.

I ny kommune vil det bli jobbet annerledes med samhandling, medvirkning og dialog enn i de tidligere kommunene. Dette er en felles satsing på tvers av områdene og vil omfatte store deler av kommunens plan- og utviklingsarbeid og tjenesteutvikling. Ny organisasjon er rigget ut fra ønske om at innbyggere og samfunnsaktører blir motivert for å bidra i samfunnsutvikling og politisk arbeid.

Området kultur og innbyggerdialog har fått et særlig mandat til å utmeisle mye av denne satsingen og følge opp fellesnemndas intensjoner på dette feltet. Området omfatter ulike tjenester innenfor innbyggertorg, bibliotek, kulturskole, kulturliv, idrett og friluft. Området skal arbeide særskilt med utvikling av arenaer og infrastruktur på disse feltene. Kristiansand kommune skal også prøve ut nærdemokratiske ordninger og andre former for innbyggermedvirkning.

Ved starten av ny kommune vil det være innbyggertorg på Tangvall, Nodeland og i Kvadraturen. Disse skal ha blant annet ha følgende tilbud: innbyggerervice, informasjon og rådgivning fra aktuelle tjenester, bibliotekstjenester (i Kvadraturen er folkebiblioteket på andre siden av torvet) og aktivitets- og kulturtilbud til innbyggere i alle aldre.

Det første året er en konsolideringsfase. Det er få satsinger utenom å samle kommunen, utarbeide nye strategier, nye arbeidsmetoder og rutiner, samt å teste ut og skaffe ny kunnskap og oversikt for å kunne utvikle mulighetsrommet på dette området.

7.2 En attraktiv og utadvendt kommune

7.2.1 Kompetanseby og drivkraft i Agder

Samfunnsfloker er et begrep for komplekse samfunnsutfordringer som krever at samfunnet utnytter ressurser og kompetanse på tvers for å finne felles løsninger.

Nytt område samfunn og innovasjon er et viktig grep for å gi kommunedirektøren ekstra lederkraft i en viktig omstillingsfase, for å finne gode løsninger på de store «samfunnsflokene», unngå «silotenking» og forsterke Kristiansands rolle som landsdelssenter, universitetsby og kompetansesenter i Agder. Samfunn og innovasjon skal bidra til at vi arbeider sammen for å finne gode løsninger på de store «samfunnsflokene». Samfunn og innovasjon skal legge til rette for målrettet samhandling og koordinasjon mellom direktørområdene. Kristiansand skal ta initiativ og delta aktivt i prosesser som gjelder strategi og samskaping innen bærekraftsmålene, FoUI, digitalisering, og næringsliv.

Arbeidet med ny kommuneplan skal baseres på FNs bærekraftsmål og skal konkretisere hvilke mål som det er viktigst for ny kommune å prioritere fremover. Denne vil sammen med ny klima- og miljøstrategi og utvikling av en felles boligpolitikk gi føringer for hvordan Kristiansand blir en mer klimavennlig by og kan redusere klimautslippene.

Agder Energi, Kristiansand kommune og begge fylkeskommunene i Agder har gått sammen for å kartlegge elektrifiseringspotensialet i regionen. Kartleggingen skal være et verktøy for å identifisere konkrete tiltak for å nå visjonen Electric Region Agder.

Agder har verdens største overskudd av fornybar kraft. Overskuddet er nok til å doble industriforbruket og elektrifisere all transport i regionen. Electric Region Agder har en visjon om å gjøre Agder til verdens første helelektriske region. Målene innebærer å bruke den fleksible vannkraften til å forsterke posisjonen som verdensledende energiregion, ta en posisjon i utviklingen av et fullelektrisk samfunn og styrke posisjonen som kompetanseregion for fremtidens energisystem. Visjonen er utarbeidet i samarbeid med virksomheter, akademia og offentlig sektor og skal realiseres gjennom ulike samarbeidsprosjekter.

Kommunen skal få på plass en bypakke for å prioritere prosjektene og skape forutsigbare rammer for kollektivtrafikken. Videre er det viktig å gi gode innspill fra Kristiansand til arbeidet med revisjon av nasjonal transportplan (NTP) i 2020. Samtidig rigges ny organisering av Areal- og transportplanarbeidet (ATP). Det er i tillegg lagt inn 0,5 mill. kr årlig til miljøprosjekter og noe midler til oppfølging av handlingsplan for marin forsøpling.

Kommunen som organisasjon prioriterer grønn omstilling gjennom å sette av midler i perioden for overgang til elbiler og ivareta behovet for ladepunkter for kommunale tjenestebiler som skal skiftes ut de nærmeste årene. Det arbeides med en revisjon av miljøstrategi for kommunale byggeprosjekter. Energiprojektet i gamle Kristiansand videreføres og utvides med nye lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg.

Satsing på separering av vann og avløp i sentrale strøk fortsetter. Dette er et viktig arbeid for å håndtere klimaendringene. Det er ellers fokus på å ivareta forhold knyttet til infrastruktur tilpasset klimaendringer i alt planarbeid framover.

Kommunen skal ha en offensiv klima- og miljøpolitikk og være en foregangskommune for lavutslippssamfunnet. Vi vil etterspørre klima- og miljøvennlige løsninger i alle våre anskaffelser, og vi vil søke samarbeid med ulike institusjoner for å sette et særlig fokus på marin forsøpling

Kristiansand har prosjektledelsen for regionale satsinger innen E-helse og velferdsteknologi; Innføring av velferdsteknologi Agder og Felles Telemedisinsk løsning Agder (TELMA). Utover dette er Kristiansand referansekommune for prosjekt Akson (én innbygger – én journal).

Nedsatt oppgaveutvalg i gamle Kristiansand skal kartlegge, vurdere og fremme forslag til forbedret modell og organisering som kan gjøre det lettere for folk med behov for særlig bistand å komme i arbeid. Det er avsatt midler til et analysesteam som skal bistå arbeidet.

Kommunen deltar i utredningsarbeid som er igangsatt med SSHF vedrørende mulig samlokalisering av funksjoner og tjenester i fremtiden, herunder behovet for nye lokaler til legevakt.

I 2020 ferdigstilles Digitaliseringsstrategi, inkludert strategi for bredbåndsutbygging, ny Forsknings- og innovasjonsstrategi, samt felles handlingsplan for oppfølging av strategisk næringsplan for Kristiansandsregionen.

DigiAgder etableres som en regional struktur for digital transformasjon for å utvikle og ta i bruk felles løsninger. Kommunen deltar også i nasjonalt program for leverandørutvikling som er en pådriver for at statlige og kommunale virksomheter skal skape innovasjon gjennom sine anskaffelser.

Strategi for universitetsbyen Kristiansand sin handlingsplan følges opp på tvers av områdene i økonomiperioden.

7.2.2 En attraktiv kommune å jobbe i

Kommunen skal levere tjenester av god kvalitet til innbyggerne. For å lykkes er det viktig med en organisasjon hvor ledere inspirerer og motiverer ansatte, hvor partene i fellesskap deltar i å skape gode forhold på arbeidsplassen og hvor gode tilbud til brukere er viktigst. Dette oppnås gjennom aktivt samarbeid og innsats. Oppsummert vil hovedprioriteringer innenfor arbeidsgiverområdet i perioden være:

- Hente ut effekter av kommunesammenslåing
- Digital kompetanse og endringsledelse
- Utvikle heltidskultur
- Likestilt og mangfoldig organisasjon
- Systematisk helse- miljø og sikkerhetsarbeid for å beholde og utvikle en helsefremmende arbeidsplass, med særlig fokus på å redusere sykefravær

Hente ut effekter av kommunesammenslåing

Et stort fokus de kommende år vil være å finjustere organisasjonen i etterkant av kommunesammenslåingen. Det er hensiktsmessig å sikre at ressursbruken tilpasses den økonomiske situasjonen, og samtidig vris mest mot de områder som prioriteres høyst.

Digital kompetanse og endringsledelse

Lederne må ha kompetanse om og evne til å motivere sine ansatte til å stå i endringene som skjer. Arbeidslivet er i stadig endring og krever fleksible og endringsvillige ledere som har evne til å tilpasse seg og samtidig motivere ansatte. Kompetanse innenfor endringsledelse blir viktig for lederne i organisasjonen.

Kommunen vil i økende grad ta i bruk e-læring som på en effektiv måte vil øke kompetansen i organisasjonen. E-læring er fleksibelt og kan integreres i arbeidssituasjonen, det vil gi bedre tilbud til flere i organisasjonen, og man har mulighet for i større grad kvalitetssikre at ansatte gjennomfører

opplæringen. Ved å ta i bruk e-læring kan kommunen selv utvikle e-læringskurs eller dra nytte av andre kommuners kurstilbud. Det kan benyttes intern kompetanse og vises frem de beste eksemplene, samt enkelt gjøre endringer i eksisterende kurs.

I forbindelse med kommunesammenslåingen gjennomføres det svært mange kurs i bruk av de interne IT-systemene. Mange ansatte må forholde seg til nye systemer, og det legges en stor innsats ned i å sikre at de ansatte kan bruke systemene riktig.

Heltidskultur

Heltidsarbeid skal være hovedregelen i Kristiansand kommune, og sammen med ulike andre tiltak et virkemiddel til både å rekruttere og beholde stabil arbeidskraft i årene som kommer.

Arbeidet vil ha et tydelig fokus fremover - blant annet ved en egen koordinator plassert i sentral personalenhet, sammen med operative grupper i kommunalområdene. Noen tiltak kan iverksettes innenfor gjeldende rammer, mens andre vil ha noen kostnadmessige utfordringer og må vurderes spesielt i forbindelse med det årlige økonomiplanarbeidet. Arbeidet vil innebære et sterkt fokus på kultur og holdninger, samt noe på system og struktur.

Alle tre kommunene har hatt mål og tiltak knyttet til heltidskultur, og i fellesnemnda er det gjort politiske vedtak knyttet til heltidskultur.

Likestilt og mangfoldig organisasjon

I perioden skal kommunen jobbe med likestilling, inkludering og mangfold. Dette basert på eksisterende planverk i de tidligere kommunene, inntil nytt er vedtatt i Kristiansand. Mangfoldsledelse og mangfoldskompetanse vil bli vektlagt både i kommunens rekruttering og dens løpende lederutvikling. Det skal være en bevisst rekruttering på alle nivå for å oppnå en speiling av befolkningen blant medarbeiderne når det gjelder kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsevne.

Helse- miljø og sikkerhet, HMS

Kommunen har i henhold til arbeidsmiljøloven etablert en varslingsgruppe og i tillegg et elektronisk avviks- og varslingsystem hvor ansatte kan melde inn kritikkverdige forhold. Varsling kan også skje anonymt (hvis ønskelig). I perioden vil fokus være å se til at systemet fungerer etter intensjonen og vurdere behov for endringer. Det er kritisk at dette fungerer best mulig for å sikre riktig saksgang. Derfor må rutiner og system vurderes jevnlig. Det er allerede identifisert behov for økt informasjon om system og rutiner. Dette vil derfor spisses ytterligere i nyansattkurs, som tematikk i medbestemmelsesapparatet og i lignende fora.

Kristiansand kommune skal være en helsefremmende arbeidsplass. Å redusere sykefraværet er et viktig satsingsområde for kommunen. Økt nærvær bidrar til kvalitet i tjenesteleveringen og bedre arbeidsmiljø. Det skal jobbes aktivt og systematisk for å redusere sykefraværet. Søgne, Songdalen og Kristiansand kommuner har hatt noe ulik tilnærming og organisering av dette arbeidet. Det arbeides nå med å utforme praksisen for nye Kristiansand. Det er derfor ikke satt konkrete mål på sykefraværet i 2020. Det er imidlertid helt på det rene at målsettingen er å få redusert sykefraværet i forhold til dagens samlede nivå.

Både sykefraværmålsetting og –oppfølging, samt heltidskultur, er viktige områder å arbeide aktivt med. Det er besluttet at det skal utarbeides en helhetlig arbeidsgiverpolitikk i 2020, og disse områdene vil da bli ivaretatt.

7.2.3 En åpen organisasjonskultur

I organisasjonen som arbeidsgiver

Kristiansand kommune skal kjennetegnes av en trygg, åpen, inkluderende og mangfoldig kultur. Det er et ønske at medarbeiderne skal oppleve meningsfylte dager med utfordrende arbeidsoppgaver. Det skal kontinuerlig etterstrebes utvikling og forbedring av tjenestene, til beste for både de ansatte og innbyggerne. Kommunen ønsker gjennom solide fagmiljø å være langt fremme nasjonalt, og utøve rollen som en drivkraft på Agder.

Ansatte i Kristiansand kommune skal kunne utfordre hverandre og stimulere til effektiv og kreativ utvikling, samtidig som innsyn i det vi gjør skal være enkelt og selvfølgelig. Dersom noe går feil skal det vektlegges å melde fra om dette slik at metoder og rutiner kontinuerlig kan forbedres. De ansatte skal jobbe med samspill og samskaping på tvers av tradisjonelle skillelinjer, og fokusere på ryddighet og høy etisk standard.

7.3 En nasjonalt ledende og internasjonalt orientert kommune

7.3.1 En tydelig nasjonal stemme og internasjonalt orientert kommune

Kristiansand har en pådriverrolle og også lederfunksjon i mange prosjekter og interkommunale beslutningsorgan og nettverk som både har regional og nasjonal verdi. Dette arbeidet vil fortsatt ha prioritet. Det samme gjelder deltagelse i nasjonale og internasjonale prosjekter og nettverk med tanke på utvikling av bærekraftige tjenester og samfunnsutvikling.

Det er vedtatt å utvikle en internasjonal strategi i 2020. Den vil avklare de overordnede grepene for en internasjonalt orientert kommune og hvilken retning den nye kommunen skal ha i dette arbeidet. Kommunens arbeid må være til nytte både for innbyggere, næringsliv og akademia, og gi kunnskap og kompetanse for kommunen selv. Kommunens strategi på dette området kan ikke ses uavhengig av nasjonale og regionale føringer og målsettinger i ny kommuneplan.

Business region Kristiansand arbeider for at det skapes arbeidsplasser og økonomisk vekst i Kristiansandsregionen. Virksomheten bidrar i næringslivsprosjekter i ulike roller i partnerskap med næringsliv, akademia og offentlige aktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Det er behov for å prioritere samarbeid utenfor Agder med større kommuner og storbyer med tanke på læringseffekt, felles utfordringer og beste praksis. Nasjonalt er gamle Kristiansand kommune er endel av ASSS nettverket som er et nettverk for de 10 største kommunene i Norge. Dette samarbeidet vil fortsette i nye Kristiansand. ASSS står for aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner og hensikten med samarbeidet er sammenligning mellom kommunene i forhold til styringsdata på økonomi og drift. Se www.asss.no.

7.4 En veldrevet og utviklingsorientert kommune

7.4.1 Robust økonomiforvaltning og bærekraftig innkjøpspolitikk

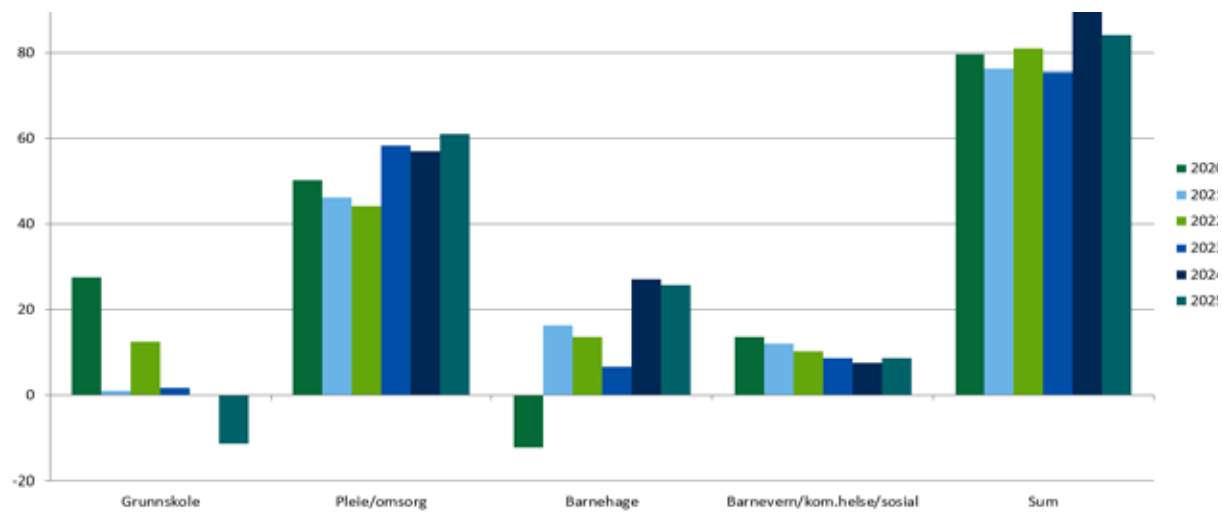
Demografikostnader

Veksten i frie inntekter kompenseres ikke for økte demografiutgifter og pensjonsutgifter fra 2019 til 2020 som er beregnet til 81 mill. kr. Veksten i oppgavekorrigerte frie inntekter fra 2019 til 2020 er på om lag 46 mill. kr i statsbudsjett.

Frem til 2025 tilsier SSBs befolkningsframskriving for Kristiansand at det er forventet en relativt sterk vekst i utgiftsbehovet og da spesielt innenfor pleie og omsorg. KS har beregnet kostnaden for disse for den nye kommunen.

Ifølge disse beregningene vil Kristiansand de neste 6 årene i gjennomsnitt måtte øke brutto driftsutgifter med 81 mill. kr årlig for å kunne videreføre tjenestetilbudet på nivå med landsgjennomsnittets standard, og dekningsgrader for 2019. Utgiftsbehovet forventes å øke med i gjennomsnitt med 53 mill. kr årlig innen pleie og omsorg, 5 mill. kr årlig innen grunnskole, 13 mill. kr årlig innen barnehage og 10 mill. kr årlig samlet for barnevern, kommunehelse og sosial. Kommunen er helt nødt til å legge opp reserver for å ta høyde for økte kostnader i pleie- og omsorgstjenesten framover.

Figur 11: Demografikostnader Kristiansand 2020-2025



Kilde: SSB/KS

Økonomisk handlefrihet sikres gjennom effektiv ressursbruk

En grunnleggende forutsetning i kommuneplanen er at kommunens økonomiske handlefrihet skal sikres gjennom effektiv ressursbruk. Kommunens innbyggere skal gis et så godt tjenestetilbud som mulig innenfor de økonomiske rammene.

Gamle Kristiansand kommune har i mange år hatt en stram økonomi til tross for vekst i de frie inntektene. I perioden 2016-2018 har imidlertid resultatene vært meget bra som følge av ekstraordinær høy skatteinngang og utbytter fra KNAS AS og Avfall Sør AS. Det betyr at det er bygd opp reserver i form av disposisjonsfond. Tidligere Søgne og Songdalen kommuner har også hatt bra økonomi og har opparbeidet seg økonomiske reserver.

Gamle Kristiansand hadde følgende overordnede måltall for økonomistyring i Kristiansand kommune:

1. Kommunens korrigerte netto driftsresultat bør være på 1,75 % av driftsinntektene.
2. Det sentrale disposisjonsfondet bør utgjøre 2 % av sum driftsinntekter.
3. Det settes et tak på netto lånegjeld på 5,43 mrd. kr for 2019. Lånetaket justeres 2,5 % årlig fra og med 2020.
4. Avkastingen på Energiverksfondet ut over budsjettetert nivå (nominell vekst på 4 %) avsettes som buffer inntil det er opparbeidet en buffer på 10 % av fondets størrelse.
5. Akkumulert premieavvik minus avsatte midler på fond for amortisering av premieavviket, opprettholdes på nivået i 2011 (243,5 mill. kr).

I perioden 2016-2018 ble alle målsettingene for økonomistyringen i Kristiansand nådd.

Kristiansand kommune har deltatt i Storbyforskningsprogrammet prosjekt «Finansielle måltall og handlingsregler for økonomistyring i storbykommunene». Kommunedirektøren vil fremme en egen sak vedrørende finansielle måltall og økonomiske handlingsregler våren 2020. Økonomiplanen baseres på noen måltall og handlingsregler, men saken som fremmes neste år vil gi en mer omfattende gjennomgang og en mulighet for bystyret til å vedta nye kjøreregler.

Korrigert netto driftsresultat (korrigert netto driftsresultat/sum driftsinntekter)

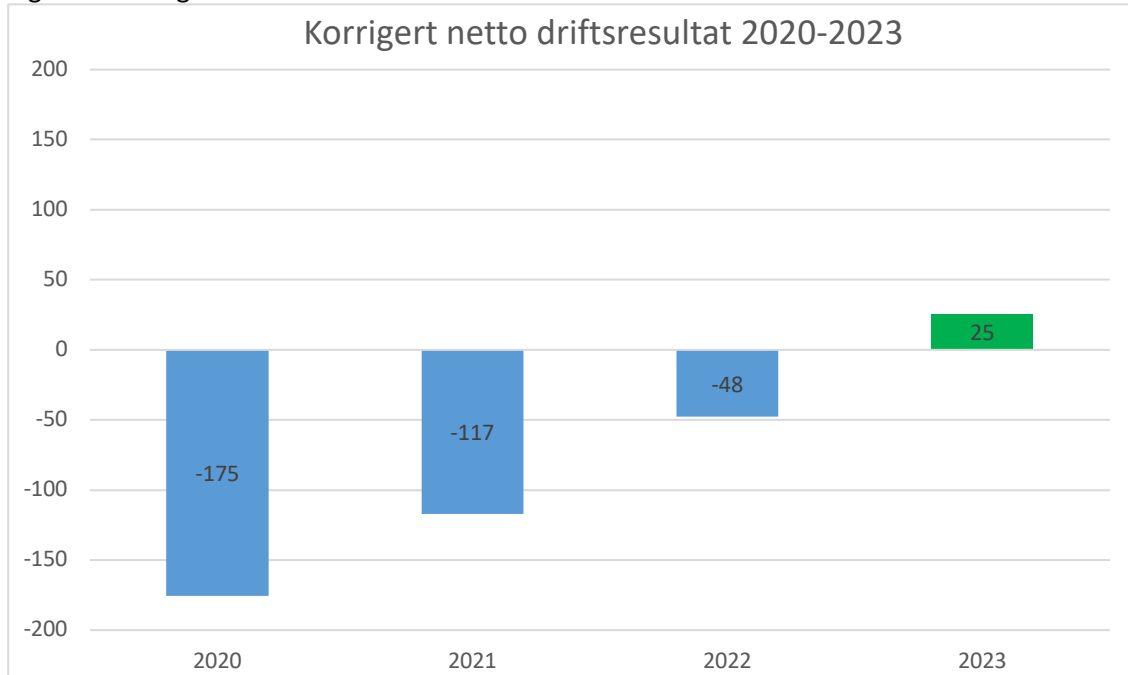
Kommunens korrigerte netto driftsresultat (netto driftsresultat korrigert for bruk/avsetning til bundne fond og netto premieavvik) skal det enkelte år i økonomiplanen som et minimum alltid være positivt. I henhold til anbefalingen fra TBU (Teknisk Beregningsutvalg) bør det være på 1,75 % av driftsinntektene. Det vil si om lag 170 mill. kr i 2020. Anbefalingen gjelder kommunesektoren samlet sett og må fastsettes per kommune. Anbefalingen er forskjellig fra kommune til kommune og avhenger i hovedsak av gjeldsnivå. Har kommunen et høyere gjeldsnivå enn gjennomsnittet bør også netto driftsresultat være høyere enn gjennomsnittet.

Kommunedirektøren anbefaler et måltall for netto driftsresultat på 2 % av sum driftsinntekter. Det viktigste virkemiddelet for å nå dette målet er å redusere netto lånegjeld. Det letter presset på driften og gir på sikt en mulighet for å nå målet om økt netto driftsresultat.

I økonomiplanen forventes det et svakere netto driftsresultat enn målsettingen hvert år i perioden. I 2020 skyldes dette bl.a. lavere eiendomsskatt på om lag 50 mill. kr sammenlignet med vedtatte økonomiplaner for de tre kommunene. Økte utgifter innen sosialtjenesten knyttet til høyt mottak av flyktninger, økt press på omsorgstjenestene, demografiutgifter, bemanningsnormen i barnehagetjenesten og økte utgifter til særskilte tiltak for barnehagebarn gir budsjettmessige utfordringer. I tillegg bidrar endring i finansieringsordningen for ressurskrevende brukere og statliggjøring av kemnerfunksjonen til å svekke driftsresultatet i perioden. Høyt investeringsnivå og betydelig økning i gjelden gir en økning i netto renter og avdrag på 64 mill. kr i 2023 i forhold til 2020.

I 2020 er det korrigerte netto driftsresultatet på minus 175 mill. kr, men bedres gradvis og vil i 2023 være på 25 mill. kr. Samlet sett er resultatet minus 315 mill. kr. Det viser at den underliggende driftsøkonomien ikke er i balanse.

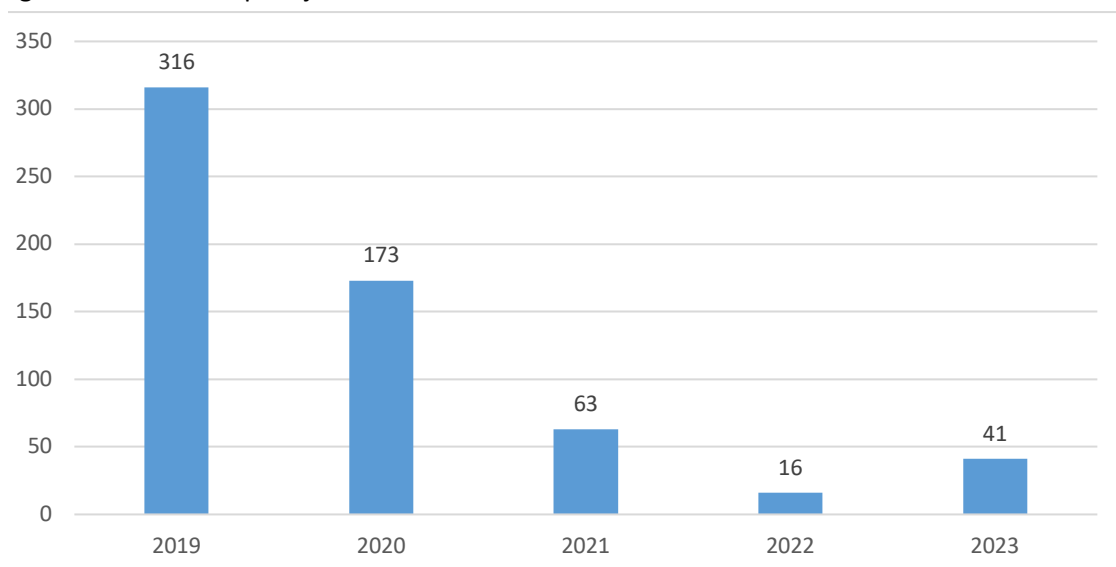
Figur 12: Korrigert netto driftsresultat 2020-2023 i mill. kr

Størrelse på det sentrale disposisjonsfondet

Det sentrale disposisjonsfondet bør utgjøre 2 % av sum driftsinntekter. Samlet sett har de tre kommunene ved inngangen til 2020 sentralt disposisjonsfond på om lag 316 mill. kr som er langt høyere enn målsettingen.

Sentralt disposisjonsfond reduseres med 275 mill. kr i 4-årsperioden i økonomiplan. Det forventes at sentralt disposisjonsfond vil være på 41 mill. kr i 2023 som er langt under målsettingen på 170 mill. kr.

Figur 13: Sentralt disposisjonsfond 2019-2023 i mill. kr

Netto lånegjeld

Gjelden i de tre kommunene anslås til om lag 8 mrd. kr ved utgangen av 2019 inklusiv Tronstadvann IKS og Kristiansand Boligselskap KF. Kristiansand Boligselskap KF innlemmes i bykassen fra 1.1.20 med en gjeld på om lag 1,3 mrd. kr.

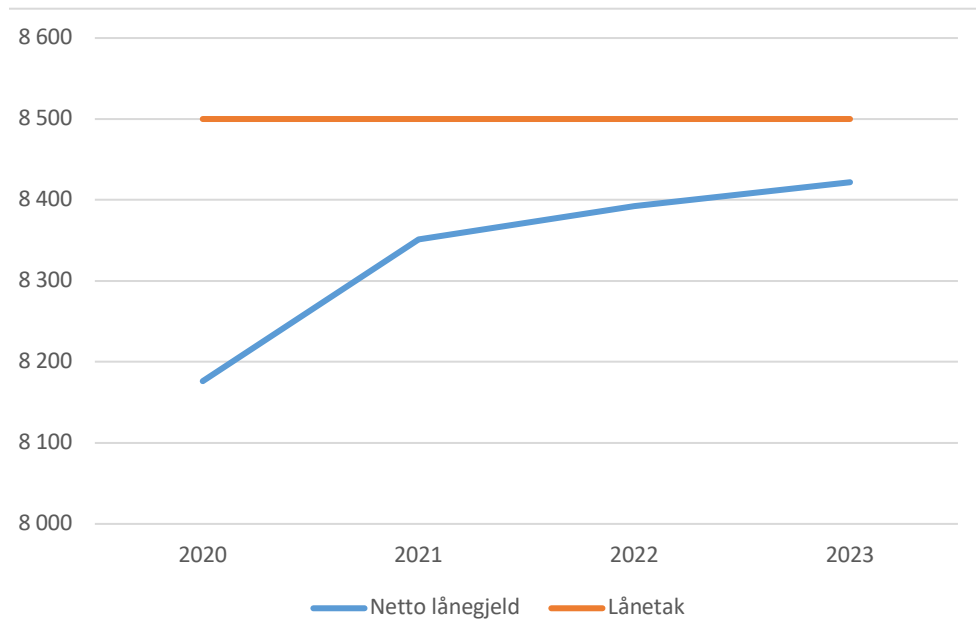
Kommunens lånegjeld er høy og øker fram til 2023 som følge av et meget høyt investeringsnivå.

Søgne og Songdalen har i vedtatte økonomiplaner for 2019-2022 økt gjelden betydelig mens gamle Kristiansand kommunes nettogjeld reduseres i % av driftsinntektene.

Samlet sett øker netto lånegjeld med om lag 246 mill. kr til 8,42 mrd. kr fra 2020 til 2023.

Kommunedirektøren anbefaler et gjeldstak på 8,5 mrd. kr. Det anbefales ikke at gjeldstaket justeres for befolkningsvekst eller prisjusteres.

Figur 14: Netto lånegjeld 2020-2023 i mill. kr



Energiverksfondet – buffer

Energiverksfondet i Kristiansand var ved inngangen til 2019 på 763,9 mill. kr. Det er budsjettet med en nominell avkastning på 4 %. I Søgne og Songdalen er tilsvarende fond på omlag 340 mill. kr.

Samlet sett legges det til grunn at energiverksfondet er på om lag 1,125 mrd. kr ved inngangen til 2020.

Kommunedirektøren anbefaler en handlingsregel der energiverksfondet prisjusteres hvert år. Siden den økonomiske situasjonen er så krevende, anbefalte kommunedirektøren i forslag til økonomiplanen likevel ikke å prisjustere fondet i 2020-2022. Det ble videre anbefalt at dersom de økonomiske rammebetingelsene ble endret til det bedre (f.eks. ved økt skatteinntang), skulle fondet prisjusteres i 2023. Bystyret vedtok at fondet heller ikke skulle prisjusteres i 2023.

Aksjemarkedet svinger og bykassen er sårbar i år der avkastningen er svakere enn budsjettet (for eksempel i 2008 og 2011). I gamle Kristiansand ble det derfor fra 2012 opprettet et bufferfond som skal tilføres midler i år der realavkastningen er høyere enn budsjettet. Ved inngangen til 2019 var dette bufferfondet på 52,9 mill. kr noe som utgjør 6,9 % av energiverksfondet.

Kommunedirektøren anbefalte i forslag til økonomiplan en handlingsregel der bufferfondet tilføres avkastning ut over 4 % inntil bufferfondet utgjør 10 % av energiverksfondet. Bufferfondet brukes de år avkastningen er lavere enn 4 %. Bystyret vedtok på bakgrunn av forventet avkastning i 2019 å bruke 36,2 mill. kr av bufferfondet samlet sett i 2020 og 2021.

Håndtering av netto premieavvik

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Det oppstår et positivt netto premieavvik når kommunen har betalt inn høy pensjonspremie til pensjonskassene enn den beregnede pensjonskostnaden som føres i regnskapet. Fra ordningen ble innført i 2006 har pensjonspremien samlet sett hvert år vært høyere enn pensjonskostnaden. Det betyr at regnskapsresultatet ser bedre ut enn likviditetsresultatet. Dersom ikke det positive netto premieavviket settes av på fond, svekkes likviditeten. Gamle Kristiansand har en handlingsregel der netto premieavvik avsettes til fond for inndekning av premieavvik. Kommunedirektøren anbefaler at bystyret vedtar denne handlingsregelen.

Utbytte fra aksjeselskaper

Det er opp til styret i aksjeselskapene å fastsette utbytte. Det vil derfor være usikkerhet knyttet til hvor mye kommunen som eier kan legge til grunn i økonomiplanen.

I gamle Kristiansand var det handlingsregel at anvendelse av utbytte først ble foretatt av bystyret etter generalforsamlingene var gjennomført dvs. i 1. tertialrapport. Unntaket for dette var Agder Energi AS der det ble lagt til grunn at størstedelen av utbyttet ble anvendt til løpende driftsutgifter i kommunen.

Kommunedirektøren anbefaler en handlingsregel der anvendelse av utbytte fra aksjeselskaper først avklares i 1. tertialrapport 2020. Siden den økonomiske situasjonen er så krevende, anbefalte kommunedirektøren forslag til økonomiplan 2020-2023 at handlingsregelen først slår inn i 2023. Bystyret vedtok å øke forventningene til økt utbytte med 37 mill. kr i perioden for å finansiere løpende drift.

Innsparingstiltak

Kommunen arbeider kontinuerlig med å effektivisere driften og alle tre kommuner har gjennomført innsparings- og effektiviseringstiltak de siste årene. Det er i gamle Kristiansand og i Søgne kommuners økonomiplaner vedtatt konkrete innsparingskrav for 2019-2022. Bystyret i gamle Kristiansand vedtok i tillegg et generelt innsparingskrav på bakgrunn av forventet effekt av kommunesammenslåingen på 5 mill. kr i 2020, 10 mill. kr i 2021 og 20 mill. kr fra 2022. Disse er nå fordelt på områdene.

For å tilpasse seg kommunens rammebetingelser er det vedtatt ytterligere innsparingstiltak som samlet i perioden betyr følgende pr. område:

Tall i 1000 kr i 2020 kr	2020	2021	2022	2023
Organisasjon	-3 700	-5 900	-7 000	-8 500
Økonomi	-3 650	-5 800	-6 900	-8 400
Samfunn og innovasjon	0	0	0	0
Oppvekst	-15 840	-24 060	-25 850	-29 350
Helse og mestring	-7 000	-11 500	-14 300	-17 800
Kultur og innbyggerdialog	-3 080	-4 160	-5 190	-7 190
By- og stedsutvikling	-4 940	-7 370	-9 050	-11 550
Sum	-38 210	-58 790	-68 290	-82 790

Det må også tas hensyn til manglende kompensasjon for demografi for de fleste tjenester, noe som igjen innebærer at innsparingskravet i realiteten er vesentlig større. Dette gjelder i størst omfang for omsorgstjenesten og grunnskolestjenesten.

I slutfasen i arbeidet med økonomiplanen ble kommunedirektøren nødt til å legge inn ytterligere innsparingskrav på 10 mill. kr hvert år og ytterligere 10 mill. kr fra og med 2023. Dette innsparingskravet er innarbeidet i tabellen ovenfor, men tiltakene vil bli konkretisert av områdene i 1. tertialrapport 2020.

Det vil videre jobbes med å ta i bruk ny teknologi innen flere tjenester. Det er satt av midler til å utprøve nye løsninger innen omsorgstjenestene bl.a. til bruk av velferdsteknologi i omsorgsboligene på Strømme og ved responscenteret. Innen skoletjenesten er det tidligere vedtatt omlag 50 mill. kr i perioden til IKT i undervisningen. Det ligger også mange muligheter innen administrative tjenester. Det er satt av 21 mill. kr til digitaliseringsprosjekter i samfunn og innovasjon. Dette må ses i sammenheng med fellesnemndas bevilgning på 80 mill. kr til IKT og digitalisering. Store deler av disse midlene blir disponert i 2020.

Det er et betydelig innsparingspotensial med nye innkjøpsavtaler. Det anbefales at områdene beholder gevinstene til å dekke innsparingskravene.

Det investeres i ladestasjoner for kommunale biler, og bilparken vil gradvis bestå av en større andel el-biler. Dette vil føre til reduserte kostnader på drivstoff. Kommunedirektøren vil ha en gjennomgang av dette i 2020.

Det er etablert en ny stab i økonomiområdet innenfor virksomhetsstyring. Dette vil øke internkontroll og gi en mer systematisk gjennomgang av rutiner og systemer. Det er lagt opp til mer standardisering. Ordningen med interne team fra gamle Kristiansand vil bli utviklet i et samarbeid mellom økonomi, organisasjon og samfunn og innovasjon. Dette kan føre til omstillinger som vil gi mer effektive løsninger, og styrket internkontroll.

Utarbeidelse av økonomiplanen 2020-2023 har vært krevende. Det må tilføres bruk av betydelige midler fra disposisjonsfond de tre første årene for å få budsjettet i balanse. Kommunesammenslåingen vil også medføre store engangskostnader i 2020 spesielt knyttet til digitalisering og infrastruktur da flere systemer må kjøres samtidig.

På sikt kan det bli effektiviseringsgevinster spesielt innenfor stabsområdene. Det er på denne bakgrunn innarbeidet relativt store innsparingskrav på organisasjon og økonomi fra 2023. Kommunedirektøren kommer til å se nærmere på dette i rulleringen av økonomiplanen for 2021-2024.

Bærekraftig innkjøpspolitikk

Kristiansand kommune skal gjennom sine anskaffelser ivareta både miljø- og samfunnsansvar. Varer og tjenester som kjøpes skal ikke være produsert av bedrifter som bryter menneskerettighetene, har uverdige arbeidsforhold, eller bidrar til miljøforringelse. Kommunen kan spare mye på inngåelser av rette innkjøpsavtaler. Innkjøpstjenesten har i de siste årene blitt styrket i gamle Kristiansand og vil i den nye kommunen være enda bedre rustet til å oppnå en bærekraftig og lønnsom innkjøpspolitikk.

I anskaffelsesprosessene skal det:

- a. Vurderes om alternative løsninger for behovsdekning kan være mindre miljøbelastende gjennom hele livsløpet
- b. Stilles krav til systemer for miljøledelse hos leverandørene
- c. Stilles miljøkrav til produktene

7.4.2 Helhetlig styring og langsiktige løsninger

Etikk og antikorrupsjon

Kommunen skal forvalte fellesskapets ressurser på en god måte, fastsette innbyggernes rettigheter og plikter og tildele tjenester. Dette har stor betydning for den enkeltes rettssikkerhet og velferd. Lover, regler og interne rutiner regulerer hvordan kommunen forvalter sitt samfunnsansvar. Gjennom å kjenne til og følge reglene kan folkevalgte og ansatte sikre at beslutninger blir så riktige, rettferdige og gjennomtenkte som mulig, og bidra til den allmenne tilliten til kommunen. Innbyggerne skal kunne være trygge på at kommunen løser sine oppgaver på en måte som ivaretar sentrale forvaltningsverdier som likebehandling, personvern, habilitet, klageadgang, offentlig innsyn og åpenhet i den politiske og administrative virksomheten.

Virksomhetsstyring

God ledelse og gode plan- og styringsprosesser er en forutsetning for at Kristiansand kommune kan ivareta sin rolle som tjenesteyter, samfunnsutvikler, myndighetsutøver, demokratisk arena og arbeidsgiver på en god måte. Helhetlig virksomhetsstyring skal ivareta de folkevalgtes ansvar for strategisk styring og prioritering, og kommunedirektørens ansvar for å iverksette politiske vedtak.

Gjennom helhetlig virksomhetsstyring skal kommunen både sikre langsiktig planlegging, effektiv drift og gode tjenester til innbyggerne, samtidig som vi ivaretar nødvendig utviklingsarbeid og innovasjon i tråd med samfunnets og innbyggernes behov.

Helhetlig virksomhetsstyring skal sikre:

- at kommunen leverer grunnleggende samfunnstjenester med god kvalitet og har effektiv og samordnet forvaltning av fellesskapets ressurser
- målrettet og effektiv drift
- etterlevelse av lover og forskrifter
- oppfølging av politiske vedtak
- risikoreduksjon gjennom målrettet internkontroll
- systematisk læring, kontinuerlig forbedring og utvikling

God ledelse og virksomhetsstyring handler om å styre kommunens virksomhet på en slik måte at innbyggere, brukere, næringslivet og frivilligheten har tillit til kommunen, dens ledelse og dens evne til å levere gode tjenester.

Dokumentet «Helhetlig virksomhetsstyring i Kristiansand kommune» beskriver overordnede prinsipper for ledelse, organisering, og styring i Kristiansand kommune.

Kommuneloven understreker at kommunal virksomhet skal kjennetegnes av tillit og bygge på en høy etisk standard. Kristiansand kommune skal ha et aktivt etikk- og antikorrupsjonsarbeid. Etisk arbeid i kommunen handler om bygging av tillit og er grunnleggende i forvaltningen av fellesskapets verdier. Tillit øker kommunens handlingsrom, både som tjenestetilbyder, myndighetsutøver, samfunnsutvikler og demokratisk arena. Tillit gir grunnlag for medarbeiderfellesskap, samarbeid innad i kommuneorganisasjonen og for et nødvendig samspill mellom kommune, næringsliv, frivillighet og innbyggerne. Motsatt kan påstander om kameraderi, inhabilitet eller avsløringer om korrupsjon svekke kommunens legitimitet og styringsevne.

7.3.2 En digital kommune

Kristiansand skal være foregangskommune når det gjelder utvikling og bruk av digitale løsninger. Ansvar for langsiktige utviklingsoppgaver blir nå lagt til en nyopprettet digitaliseringsenhet som skal være en katalysator og drivkraft i de omfattende endringene kommunen står foran.

I henhold til kommunens planprogram skal det lages en ny digitaliseringsstrategi. Denne vil bygge på regjeringens «En digital offentlig sektor: Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019-2025», og blir førende for kommunens videre digitaliseringsarbeid. Kommunen skal også ha interne prosesser som sikrer at de viktigste tiltakene som gir mest nytte prioriteres først, og at brukerens behov alltid står i sentrum når nye tjenester utvikles.

I første del av planperioden vil mye ressurser gå med til etterarbeid etter kommunesammenslåingen. Det å sikre at den nye kommunen har velfungerende, enhetlige IT-løsninger og at tjenestetilbudet er likt på tvers av tidligere kommunegrenser vil ha høy prioritet. Samtidig vil nye løsninger innføres, og noen utvalgte områder er å:

- Tilby flere nettbaserte tjenester og selvbetjeningsløsninger, i hovedsak gjennom kommunens Min Side.
- Fortsette arbeidet med å innføre velferdsteknologiske løsninger som gjør at innbyggerne i kommunen kan bo trygt og godt i eget hjem så lenge som mulig. Eksempler er digitalt kamera, GPS-sporing, bevegelsessensorer, døralarmer og digitale nøkler.
- Skifte ut flere analoge sykesignalanlegg ved omsorgssentrene til nye digitale trygghets- og varslingsanlegg.
- Fortsette satsingen innen skole, hvor alle elever skal ha digitale ferdigheter, og det skal være en-til-en dekning på enheter som PC og nettbrett. Lærerne skal være kompetente i bruk av IKT som pedagogisk redskap.
- Utnytte ressursene bedre, være energieffektiv og ha smarte løsninger for hjem, bygninger og infrastruktur. En del av dagens utstyr som bruker gamle mobilnett (2G og 3G) må fases ut og erstattes av utstyr som fungerer på nye nett (4G og 5G), siden de gamle mobilnettene slås av i løpet av de nærmeste årene.

I mange tilfeller vil digitalisering være knyttet til andre satsingsområder som innovasjon og smartby. For å lykkes er det nødvendig med godt samarbeid både internt og med eksterne samarbeidspartnere, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Samarbeid og deltagelse på nasjonale og internasjonale arenaer øker også mulighetene for nasjonal påvirkning.

8 Hovedtallene i økonomiplanen

Alle tallene i tabellene er i 2020- kroner i perioden 2020- 2023. Budsjettall for 2019 er opprinnelig budsjett i 2019- kroner.

8.1 1A Bevilgningsoversikt - drift

Beløp i 1000

	Budsjett 2019	Øk.plan 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023
Rammetilskudd	0	-3 047 907	-3 099 700	-3 156 896	-3 211 699
Innteks- og formuesskatt	0	-3 181 615	-3 208 749	-3 235 443	-3 262 040
Eiendomsskatt	0	-275 000	-312 195	-342 653	-338 939
Andre generelle driftsinntekter	0	-187 744	-122 294	-103 122	-100 350
Sum generelle driftsinntekter	0	-6 692 266	-6 742 938	-6 838 114	-6 913 028
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	6 015 551	6 218 137	6 188 036	6 206 510	6 193 361
Avskrivninger	0	0	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	6 015 551	6 218 137	6 188 036	6 206 510	6 193 361
Brutto driftsresultat	6 015 551	-474 129	-554 902	-631 604	-719 667
Renteinntekter	0	-105 352	-101 642	-98 203	-94 872
Utbytter	0	-71 700	-57 463	-60 257	-59 080
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0
Renteutgifter	0	254 325	270 187	273 360	279 025
Avdrag på lån	0	420 000	434 146	447 353	459 657
Netto finansutgifter	0	497 273	545 228	562 253	584 730
Motpost avskrivninger	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	6 015 551	23 144	-9 674	-69 351	-134 937
Overføring til investering	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	0	-23 144	9 674	69 351	134 937
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	0	-23 144	9 674	69 351	134 937
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	6 015 551	0	0	0	0

8.2 1B Bevilgninger - drift

Beløp i 1000

	Budsjett 2019	Øk.plan 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023
Kommunedirektør	4 701	9 819	4 819	4 819	4 819
Organisasjon	222 512	208 779	210 735	201 851	205 764
Økonomi	110 848	107 842	100 692	99 592	98 092
Samfunn og innovasjon	39 299	48 169	48 244	47 066	47 066
Oppvekst	2 608 358	2 736 030	2 735 574	2 747 089	2 752 324
Helse og mestring	2 375 874	2 509 316	2 504 776	2 511 894	2 512 894
Kultur og innbyggedialog	334 613	366 179	358 918	358 966	357 205
By- og stedsutvikling	319 346	348 504	323 876	327 019	283 857
Utenomsektorielt	0	-116 501	-99 598	-91 786	-68 660
Sum bevilgninger drift, netto	6 015 551	6 218 137	6 188 036	6 206 510	6 193 361
Herav:					
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	6 015 551	6 218 137	6 188 036	6 206 510	6 193 361

Budsjett for 2019 er fremkommet med sammenstilling av vedtatt opprinnelig budsjett 2019 for alle tre kommuners økonomiplaner fordelt på nye kommunalområder og utenomsektorielle forhold. Dette har vært en særdeles krevende prosess og eventuelle korrigeringer kan komme i 1. tertialrapport 2020.

Enkelte kommentarer til driftsbudsjettet pr. område:

Kommunedirektøren

Driftsbudsjettet til området kommunedirektøren består av lønnsutgifter til kommunedirektør og eiendomssjef. Det er i tillegg satt av 5 mill. kr til utviklingsmidler i 2020 og generelle driftsmidler.

Organisasjon

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2019 til 2020 med 19,3 mill. kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst med 5,5 mill. kr. Endringene i budsjetttrammen skyldes i hovedsak engangstiltak i 2019, reformstøtten i 2019, tilflytterkampanje studenter 2019, innsparingskrav og kostnader til valg.

Det er lagt inn 5,8 mill. kr til økte IT lisenser, 1,9 mill. kr til økte lisenser til nytt sak-/arkivsystem, 1,3 mill. kr til økt eierandel IKAVA IKS, 500 000 kr til historisk arkiv og 500 000 kr til arbeids- og inkluderingsutvalget (bystyrebehandlingen).

Det er lagt inn 4,9 mill. kr til stortingsvalg i 2021 og 4,5 mill. kr til kommunevalg i 2023. Det er beregnet en reduksjon i godtgjøring til politikere med 2 mill. kr som er innarbeidet i budsjettet fra 2020. Bystyret vedtok i tillegg ytterligere reduksjon i godtgjørelsene som utgjør 2,4 mill. kr.

Innsparingskravet i området er på 8,5 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 3,7 mill. kr.

Økonomi

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2019 til 2020 med 5,8 mill. kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst med 2,8 mill. kr. Endringene i budsjetttrammen skyldes i hovedsak overføring av kemnerfunksjonen til staten på 7 mill. kr i 2020 (12 mill. kr fra 2021) og innsparingskrav på 3,2 mill. kr. Kommedirektøren foreslår en økt satsing på virksomhetsstyring på 3,5 mill. kr til lønnsmidler.

Kristiansand kommune er trukket hele 22 mill. kr i rammetilskuddet på bakgrunn av overføringen av kemnerfunksjonen til staten. Dette er nesten en dobling i forhold til reelle utgifter som kommunen har. Kommunen har finansiert differansen ved bruk av disposisjonsfond.

Innsparingskravet i området er på 8,4 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 3,7 mill. kr.

Samfunn og innovasjon

Området er nytt i ny kommune fra 1.1.2020. Deler av området er videreføring og styrkning av oppgavene som har eksistert i de tre kommunene fra før. Ut ifra det beregnede driftsbudsjettet knyttet til eksisterende oppgaver får området en økning fra 2019 til 2020 med 5,5 mill. kr. Det innebærer en styrking av årsverk tilsvarende 4,5 mill. kr og økt driftsbudsjett på 400 000 kr. Det er videre lagt inn 400 000 kr til planarbeid og 250 000 kr til leverandørutviklingsprogram. Kompensasjon for pris- og lønnsvekst kommer i tillegg på 1 mill. kr.

Det er forutsatt at 1 årsverk blir finansiert over digitaliseringsprosjektet på investeringsbudsjettet. I bystyrebehandlingen ble det vedtatt 850 000 kr i 2020 og i 2021 til folkets klimadugnad. Det ble i tillegg lagt inn 1,5 mill. kr i 2020 og 3 mill. kr fra 2021 til institusjonaliseringen av klimasatsingen.

Det er ikke vedtatt noen innsparingstiltak på dette området i denne økonomiplanperioden.

Oppvekst

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 62,5 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 65,2 mill. kr. Hovedårsaken til dette er innlemming av øremerket tilskudd i rammetilskuddet vedrørende tidlig innsats og ny lærernorm på 44,9 mill. kr og økte tilskudd til private barnehager som følge av ny bemanningsnorm på 13,4 mill. kr (22,8 mill. kr fra 2021).

Det er lagt inn 8 mill. kr til midlertidige tiltak på Torkelsmyra skole og demografiutgifter på skole og barnehage er justert i henhold til befolkningsutvikling. Det er lagt inn 3 mill. kr årlig i økt tilskudd til de private barnehagene som en konsekvens av økte strømutgifter i de kommunale barnehagene. Leieutgifter vedrørende Familiens hus på Lund er lagt inn med 4,9 mill. kr.

Barnehage sitt budsjett for 2020 økes med 7 mill. kr til spesialpedagogiske tiltak for barn i barnehage. Det lå fra før et innsparingskrav på 2 mill. kr vedtatt i HP 2019-2022. Gamle Kristiansand har i 2. tertialrapport 2019 meldt om et forventet overforbruk på 9 mill. kr i 2019 knyttet til dette. Kommunedirektøren forventer at området gjennomgås og at kostnadene blir lavere fra høsten 2020.

Kravet om full barnehagedekning, samt økning om gjennomsnittlig plasstørrelse er fulgt opp i perioden. Det antas at kommunen har overkapasitet på 305 barnehageplasser høsten 2020 og 83 plasser fra 2023.

Budsjettet til barne- og familietjenesten er redusert med 5,7 mill. kr fra 2019 til 2020 på bakgrunn av reduserte kostnader til bosetting av flyktninger. Det er vedtatt noe kompensasjon av dette og lagt inn 2,6 mill. kr i 2020, 6,3 mill. kr i 2022 og 8,3 mill. kr fra 2022.

Det er budsjettet med mottak av 100 flyktninger (hvorav 3 av disse er enslige mindreårige) og 9 familiejenforeninger i 2020. Integreringstilskuddet fra staten reduseres med 100 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Endringen fra 2020 til 2023 er en nedgang på 52 mill. kr. Det er en utfordring for oppvekst og helse- og mestring å ta kostnadsnivået ned i samme takt.

Endringer på bakgrunn av statsbudsjettet for 2020 vedrørende finansiering leirskoleopplegg, helsestasjoner, skolehelsetjeneste, psykologer og SFO er lagt inn i budsjettet.

Bystyret vedtok i tillegg årlig 2 mill. kr til Nye mønstre - Trygg oppvekst, 1 mill. kr til skolematprosjekt i 2020 økende til 2 mill. kr fra 2021, 1,5 mill. kr årlig til sommerjobbprosjekt, 750 000 kr årlig til bursdagsrom på skolene og 500 000 kr årlig til fysisk aktivitet til ungdomsskolene.

Bystyret vedtok reversering av innsparingstiltak vedrørende samlokalisering av voksenopplæringen i 2020 og 1 mill. kr ble lagt inn igjen i budsjettet for dette året.

Innsparingskravet i oppvekst er på 29,4 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 15,8 mill. kr.

Helse og mestring

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 74,1 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 59,4 mill. kr. Hovedårsakene til dette er:

- driftsmidler til 12 boliger for personer med utviklingshemming (21,8 mill. kr) (+ 6 boliger fra 2021 med 9,9 mill. kr)
- driftsmidler til Strømmehaven 42 omsorgsboliger (17,4 mill. kr og 31,3 mill. kr fra 2021)
- harmonisering kommunesammenslåing betalt spisepause sykehjem (8 mill. kr)
- økt kostnad ressurskrevende brukere (6,2 mill. kr)
- økt aktivitet tjenester til mennesker med rus/psykiske lidelser (3,4 mill. kr)
- reduksjon i integreringstilskudd (-34,1 mill. kr til -71 mill. kr fra 2022)
- kompensasjon redusert integreringstilskudd (9 mill. kr)
- driftsmidler ny legevaktstasjon i vest (5,5 mill. kr)
- demografijustering
- nedtrapping av budsjetttramme sosiale tjenester (-5,1 mill. kr til -10,25 mill. kr fra 2021)
- økonomisk sosialhjelp (5,7 mill. kr i 2020 og 6,7 mill. kr fra 2023)
- Statsbudsjett 2020: Etablering og tilpasning av bolig (8,35 mill. kr)
- Statsbudsjett 2020: Dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens (7,1 mill. kr)
- Statsbudsjett 2020: Konsekvens av økt innslagspunkt ressurskrevende brukere finansiert av bykassen (5,4 mill. kr)

Det er lagt inn midler til varige tilrettelagte plasser (VTA plasser) og langvarige tilrettelagte arbeidsplasser (LTA plasser) i tillegg til endring i ordning vedrørende arbeidsavklaringspenger og brukerstyrt personlig assistent. Områdets budsjett er også justert på bakgrunn av andre mindre endringer i statsbudsjett 2020.

Bystyret vedtok i tillegg:

- barnetrygd holdes utenfor sosialhjelp (4 mnd) 3,6 mill. kr
- heltidssatsing med 1,5 mill. kr
- prosjektarbeid (1,5 mill. kr i 2020 og 3 mill. kr. fra 2021)
- økt bruk av BPA (1 mill. kr)
- provakta (300 000 kr)
- økning av tilskuddsordning rus/psykiatri (300 000 kr)
- oppfølging av veteranplan med 200 000 kr i 2020 og deretter 100 000 kr årlig
- vedlikehold hjertestarter (75 000 kr)

Innsparingskravet i helse og mestring er på 17,8 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 7 mill. kr.

Kultur og innbyggerdialog

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 8,5 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 8,4 mill. kr. Det ligger i tillegg inne en teknisk overføring av tilskudd til tros- og livssynssamfunn på 14,7 mill. kr fra utenomsektorielle forhold til kultur og innbyggerdialog.

Det er vedtatt en videreføring av ordningen med gratis busskort for studenter boende utenfor (eksklusiv Agderkommuner) med 4,4 mill. kr, 1,25 mill. kr til prosjektering av Vest-Agder museet i Nodeviga, økning av stilling elevombud fra 60% til 100% og midler til årsverk vedrørende økt satsing på innbyggerdialog på 4,8 mill. kr.

Det er tidligere vedtatt 500 000 kr til markering av hundreårsjubileet for Jens Bjørneboe.

Effekt av statliggjøringen av kemnerfunksjonen utgjør et trekk på 580 000 kr i 2020 og 1 mill. kr fra 2021. Budsjettet til Samsen er redusert vedrørende nedleggelsen av Gateakademiet med 500 000 kr i 2020 og 1 mill. kr fra 2021.

Bystyret bevilget 4 mill. kr til gratis leie av haller og baner. Fordeling mellom kultur og innbyggerdialog og oppvekst gjøres i 1. tertialrapport 2020. Tilskuddet til private idrettsanlegg er økt med 200 000 kr.

Innsparingskravet i kultur og innbyggerdialog (eksklusive Kirkelig fellesråd) er på 6,9 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 3 mill. kr.

Kirkelig fellesråd

Driftstilskudd til Kirkelig fellesråd er budsjettert på området til kultur og innbyggerdialog. Dette utgjør 59,6 mill. kr i 2020 og er en økning på 1,9 mill. kr i forhold til 2019. Hovedårsaken til dette er økte driftskostnader på Flekkerøy kirke og Torridal kirkegård. Det er budsjettert med effekt av tidligere vedtatte enøktiltak og innsparingskrav. Kirkelig fellesråd kompenseres med 300 000 kr vedrørende inntektsbortfall kremasjon (pga. kommune-sammenslåingen) og økte vedlikeholdskostnader på 400 000 kr knyttet til kirkene i Søgne og Songdalen.

Det er ikke funnet økonomisk handlingsrom til å innlemme Langenes arbeidskirke i kommunens økonomiplan.

Kirkelig fellesråd har et innsparingskrav på 300 000 kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 100 000 kr.

By- og stedsutvikling

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 21,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 8 mill. kr. Hovedårsaken til dette er økte strømkostnader på 11,2 mill. kr, 4,1 mill. kr i reduserte parkeringsinntekter knyttet til gatebruksplan samt prisjustering parkering. Eiendom er kompensert for reduserte leieinntekter vedrørende salg av boliger på 4,3 mill. kr.

Leie vedrørende NAV bygget på Tangvall er lagt inn med 1 mill. kr i 2020 og 2,1 mill. kr er budsjettert til flytting/innredningskostnader på Nodeland stasjon.

Økning i forvaltning, drift og vedlikeholdskostnader (FDV kostnader) vedrørende Holte skole, kaldhall på Nodeland, Oddemarka skole, Trollhaugen barnehage, Rosseland barnehage, og kulturell møteplass på Nodeland (fra 2022) er lagt inn i budsjettet.

Det er lagt inn 8,7 mill. kr til omtaksering av eiendomsskatt i 2020 og 9,4 mill. kr i 2021.

Bystyret vedtok i tillegg:

- 2,5 mill. kr i 2020 og 2021 til prosjekt gratis buss til 6-12 åringer
- 2 mill. kr årlig til solcellefond
- 2 mill. kr til diverse utredninger i 2020
- 600 000 kr til seriøsitetsskrav Fairplay i 2020 og i 2021
- 500 000 kr til kampanje vedrørende avfall/gjenbruk
- oppfølging av handlingsplan marin forsøpling (500 000 kr) og matsvinn (500 000 kr) i 2020 og 100 000 kr i 2021)
- 250 000 kr i økt tilskudd til Dyrenes beskyttelse
- 200 000 kr til bydelsmelding på Tinnheia

Nedgangen i budsjettet til by- og stedsutvikling i økonomiplanperioden skyldes endringer i kapitalkostnader på vann og avløp.

Innsparingskravet i by- og stedsutvikling er på 11,6 mill. kr i 2023 i forhold til 2019. Økningen fra 2019 til 2020 utgjør 4,9 mill. kr.

Se kapittel for hvert område for detaljert informasjon om budsjettendringene pr. år i fireårsperioden.

8.3 2A Bevilgningsoversikt - investering

Beløp i 1000

	Øk.plan 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023
Investeringer i varige driftsmidler	1 530 883	1 044 783	1 035 214	826 173
Tilskudd til andres investeringer	20 544	10 544	5 242	4 359
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	25 800	26 460	27 130	27 810
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	1 577 227	1 081 787	1 067 586	858 342
Kompensasjon for merverdiavgift	-188 127	-117 352	-84 257	-68 918
Tilskudd fra andre	-134 243	-139 549	-29 780	-8 972
Salg av varige driftsmidler	-206 852	-85 393	-78 104	-100 503
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-20 724	-20 724	-27 352	-27 392
Bruk av lån	-1 092 260	-757 800	-883 290	-685 100
Sum investeringsinntekter	-1 642 206	-1 120 818	-1 102 783	-890 885
Videreutlån	140 000	140 000	140 000	140 000
Bruk av lån til videreutlån	-140 000	-140 000	-140 000	-140 000
Avdrag på lån til videreutlån	90 000	90 000	90 000	90 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-90 000	-90 000	-90 000	-90 000
Netto utgifter videreutlån	0	0	0	0
Overføring fra drift	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	64 979	39 031	35 197	32 543
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	64 979	39 031	35 197	32 543
Fremført til inndeckning i senere år (udekket)	0	0	0	0

8.4 Bevilgninger - investering

Beløp i 1000

	Øk.plan 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2020-2023
Investeringer					
Organisasjon	2 000	2 000	3 000	3 000	10 000
Økonomi	500	500	500	500	2 000
Samfunn og innovasjon	3 000	4 600	7 000	7 000	21 600
Oppvekst	27 750	20 150	17 350	17 350	82 600
Helse og mestring	17 583	8 630	6 990	6 990	40 193
Kultur og innbyggerdialog	18 332	6 911	4 396	5 293	34 932
By- og stedsutvikling	1 152 863	759 972	515 728	444 940	2 873 504
Sum Investeringer	1 222 028	802 763	554 964	485 073	3 064 829
Selvkostinvesteringer					
By- og stedsutvikling	308 855	242 020	480 250	341 100	1 372 225
Sum Selvkostinvesteringer	308 855	242 020	480 250	341 100	1 372 225
Sum 2B	1 530 883	1 044 783	1 035 214	826 173	4 437 054

Investeringene på by- og stedsutvikling er inkludert prosjekter på formålsbygg som eiendom er ansvarlige for. I områdekapitlene er disse presentert under hvert område. For eksempel er skoleinvesteringer som eiendom er prosjektansvarlige for presentert i områdekapitlet for oppvekst.

Hovedsatsingen på investeringer følger av de tre vedtatte økonomiplaner for 2019-2022 og ligger i hovedsak på vann og avløp (VAR området), skole, kultur og helse- og mestring. På bakgrunn av det høye gjeldsnivået er det vedtatt noen forskyvninger på enkelte investeringer.

De største investeringene er:

Organisasjon

Det er lagt inn 10 mill. kr i perioden til IT kapasitet og sikkerhet av moduler og programmer.

Økonomi

Det er satt av årlig 500 000 kr til oppgradering av IT fagsystemer primært til Visma økonomisystem.

Samfunn og innovasjon

Det er satt av 21,6 mill. kr i perioden til utvikling og digitaliseringsprosjekter.

Fellesnemnda har vedtatt 80 mill. kr til infrastruktur og digitalisering til drift og investering i 2018 og i 2019. En stor andel av utgiftene vedrørende disse kommer i 2020. Ubrukte midler fra 2019 blir overført til 2020.

Oppvekst

Ny skole på Tangvall 8.-10. trinn er vedtatt bygd sammen med ny videregående skole for Kristiansandsregionen. Første byggetrinn er dimensjonert for 320 elever med mulighet for utvidelse til 600 elever. Det er i økonomiplanen lagt inn midler til første byggetrinn med ferdigstilling 2022.

I vedtatt økonomiplan til Songdalen kommune er det avsatt 208 mill. kr til bygging av ny skole på Vollan nær Nodeland sentrum. Skolen skal erstatte nåværende Rosseland skole. Det er lagt inn 108 mill. kr i økonomiplanperioden.

Det er avsatt midler til tomtekjøp og utvidelse av Wilds Minne skole for 500 elever med oppstart bygging i 2021. Skolen skal bygges med flerbrukshall istedenfor gymsal. Nye Kringsjø skole bygges som planlagt med ferdigstillelse til skolestart 2020. Mosby oppvekstsenter med barnehage og skole 1-7 er under bygging og ferdigstilles i februar 2021. Det er videre avsatt midler til utvidelse av Havlimyra skole for 450 elever med ferdigstillelse 2021. Det er tatt høyde for en utvidelse av Vågsbygd skole med ferdigstillelse august 2022 dersom skolestruktursaken konkluderer med å legge ned Åsane skole.

I Justvikområdet blir det erstattet ca. 50 midlertidige barnehageplasser med permanent utvidelse av Havlimyra barnehage. I tillegg blir det etablert 50 barnehageplasser i Justvik sentrum. Det er lagt inn midler til å gjenoppbygge Øvre Slettheia barnehage på eksisterende tomt i 2021 dersom dette vedtas i forbindelsen med skolestruktursaken.

Det er videre avsatt 100 mill. kr i slutten av perioden til strukturendring/rehabilitering av skoler i Vågsbygd og utvidelse av Nygård skole knyttet til areal og arbeidsplasser på kompetanseavdelingen gjennomføres i 2020.

Det er lagt inn en avsetning på 8 mill. kr i slutten av perioden for å erstatte midlertidige løsninger med en permanent utvidelse av Torkelsmyra skole som følge av at Voie skole stenges i 2020.

Det er lagt opp til gjennomføring av oppvekstsektorens IKT plan som legger opp til innfasing av «1:1 dekning» av PC for alle elever innen 2021. Det ligger inne 61 mill. kr i perioden til IKT undervisning/digitalisering i perioden. Bevilgningen benyttes også mot barnehage i begrenset omfang.

Det satt av 17,6 mill. kr i perioden til tiltak på skolenes og barnehagenes uteområder, hovedsakelig i Søgne. 9,3 mill. kr er knyttet til ny skole på Tangvall i 2020. Det er videre lagt inn 6,7 mill. kr til Familiens hus i vest.

Helse og mestring

Det skal bygges 64 nye omsorgsboliger og nytt aktivitetssenter i Søgne. Prosjektet starter opp høsten 2019 og skal stå ferdig i februar 2021. Prosjektet koster 285 mill. kr og 230 mill. kr er lagt inn i 2020. Det forventes 92 mill. kr i tilskudd fra staten i 2021. I tilknytning til dette prosjektet er det lagt inn 14 mill. kr i perioden til utvidelse av Lundeveien avlastning med 7-8 nye rom.

Det etableres 42 nye omsorgsboliger som et innovativt "landsbykonsept" på Strømme for personer med demens. Nybygget inklusiv nytt dagsenter og sonekontor samlokaliseres med Strømme omsorgssenter under navnet "Strømmehaven". Prosjektet er under bygging og ferdigstilles i 2020.

Det er lagt inn midler til bygging av 12 boliger på Bispegra og 6 boliger på Tinnheia (for utviklingshemmede) med ferdigstillelse i 2020. Det er videre lagt inn midler til 2 hardbruksboliger med ferdigstillelse i 2021 og 10 robuste utleieboliger som er planlagt anskaffet i perioden 2019 til 2022.

Det antas at det vil være behov for et nytt sykehjem på ca. 100 plasser som er klart for innflytting i 2025. Det er avsatt 10 mill. kr til oppstartsmidler i 2023. Det arbeides med kvalitetssikring og eventuelt justering av anslaget til neste rullering av økonomiplanen. Dette på bakgrunn av prosjektet i Søgne med 64 nye omsorgsboliger og kommunesammenslåingen.

Rehabilitering av beboerrom på Vågsbygdtnet er lagt inn med 12,9 mill. kr i perioden med ferdigstillelse i 2021. Oppgradering av langtidsavdeling og dagsenter for hjemmeboende demente på Songdalstunet er lagt inn i budsjettet med ferdigstillelse i 2021.

Det etableres ny legevaktstasjon på Tangvall og 2,4 mill. kr er lagt inn til etableringskostnader i 2020.

Det er tidligere lagt inn midler til nødaggregater og oppgradering av kjøkken på enkelte sykehjem i tillegg til oppgradering av Lillebølgen. Midler til digitale trygghetsalarmer, og sykesignalanlegg er lagt inn i investeringsbudsjettet.

Kultur og innbyggerdialog

Det er tidligere vedtatt bygging av ny kulturskole på Silokaia. Prosjektkostnaden er 338 mill. kr og 300,6 mill. kr ligger inne i økonomiplanperioden. Ferdigstilling av prosjektet er satt til våren 2022.

Det er vedtatt bygging av isolert kaldhall til fotball med nødvendig infrastruktur på Hortemo. Det er bestemt at det skal utredes offentlig frivillig samarbeid med Greipstad IL om drift og bygging. Arbeidet startes opp i 2021 og det er lagt inn 15 mill. kr til prosjektet. Det er videre avsatt midler til etablering av kulturell møteplass på Nodeland sentrum. Prosjektet koster 54,3 mill. kr og 49,3 mill. kr er satt av i perioden med ferdigstilling i 2021.

Rehabilitering av hovedbiblioteket er tidligere vedtatt, men utsettes 1 år med oppstart av arbeidet i 2023 (10 mill. kr).

For å imøtekomme kravene til tidsmessige bydelshusfunksjoner også på Hånes, skal det rehabiliteres et tilbygg til Hånes skole. Oppdatert kostnadskalkyle er høyere enn tidligere forutsatt på grunn av krav til nytt ventilasjonsanlegg. Prosjektet er derfor utsatt og 10,5 mill. kr ligger inne i 2021.

Det er satt av 3,5 mill. kr i 2020 til omprofileringen av kommunale bygg med ny grafisk profil tilpasset nye Kristiansand.

Det er lagt inn 5,6 mill. kr i 2020 til kunstgressbane på Hellemyr uten gummigranulat, rehabilitering av kunstgressbanen på Flekkerøy og Tunballen skole og 8,13 mill. kr til utskifting/oppgradering av dekke på flere kunstgressbaner i perioden.

Det er satt av 10 mill. kr i 2023 til tomt vedrørende nytt kultursenter på Rona. Dette er utsatt med to år i forhold til vedtatt økonomiplan 2019-2020 for gamle Kristiansand.

Kirkelig fellesråd

Kapasiteten på Flekkerøy kirkegård er sprengt, og det er behov for snarlig utvidelse. Det ble i 1. tertialrapport 2019 vedtatt 0,5 mill. kr til prosjekteringen av prosjektet. Det er bevilget 18 mill. kr til prosjektet inkludert tomtekjøp med ferdigstilling i 2021.

Det er tidligere vedtatt 3 mill. kr i medfinansiering av nytt orgel i Vågsbygd kirke i 2020.

By- og stedsutvikling

Investeringsbudsjettet til by- og stedsutvikling er omfattende og består av mange prosjekter. Se områdekapitlet for utfyllende informasjon.

Ny gangbro over Otra ved Kjøita ferdigstilles i 2020 (total kostnad 2018-2020 62 mill. kr) og ny bro over Søgneelva er lagt inn i 2022 (3,5 mill. kr). Midler til ny gangbro på Haus er lagt inn med ferdigstilling i 2021 (brutto 26 mill. kr).

Prosjekt Domkirkens menighetshus til 35,7 mill. kr utsettes. Det er lagt inn 5 mill. kr i 2022 og 10 mill. kr i 2023.

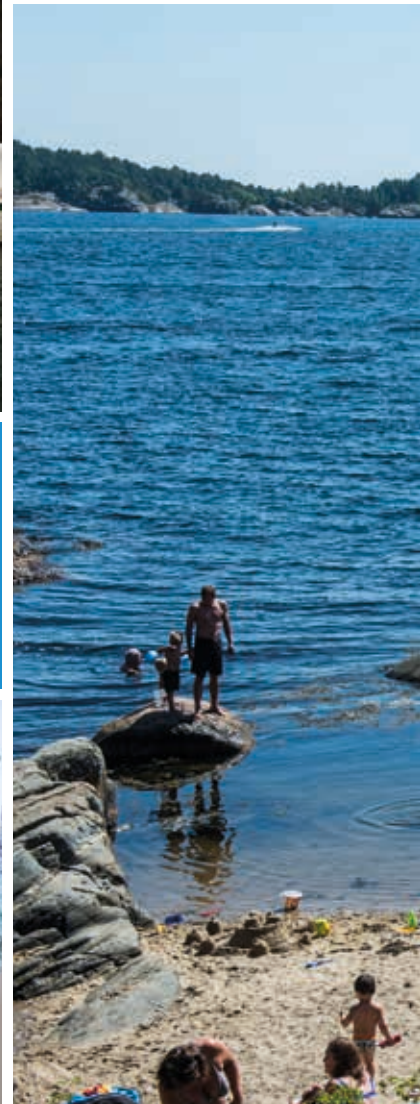
I perioden ligger det også inne midler til oppfølging av gatebruksplanen (bilfrie soner), årlig utbedring av dammer, renovering av dam i Jegersberg blir ferdigstilt i perioden. Det ligger videre inne

energiprosjekter, brannsikring av kommunale bygg, bredbånd i distriktene, omlegging til 4G - nett i kommunale bygg og radontiltak i skoler og barnehager.

Det er lagt inn 2,5 mill. kr til bydelsfond og 1,5 mill. kr i økt bevilgning til turstier og løyper. Ellers forventes det at ny paviljong på torvet og at Olav V plass blir ferdig i 2020.

Bystyret har videre vedtatt en inntekt på 70 mill. kr knyttet til salg av eiendommer i økonomiplanperioden.

Investeringer knyttet til selvkostområdet vann og avløp utgjør 1,3 milliarder kr i perioden. Arbeidsplanene på vann og avløp utgjør henholdsvis 135 mill. kr og 186 mill. kr i perioden. Nytt renseanlegg i Høllen ligger inne med 205 mill. kr. I tillegg er det satt av over 450 mill. kr perioden for å sikre vannforsyning øst for byen og reservevannløsning for kommunen.



9 Kommunens områder





1 Organisasjon

1.1 Kort om området

Organisasjon består av følgende 5 kommunalsjefområder: organisasjonsstab, personal, IT, dokumentsenter og politisk og administrativt sekretariat. Organisasjonsdirektøren er for tiden assisterende kommunedirektør. Kommuneadvokatkontoret er underlagt assisterende kommunedirektør og inngår derfor i organisasjonsområdet.

Organisasjon har 131 årsverk fordelt på 136 ansatte, herav 73 kvinner og 63 menn.

Området har ansvaret for interne støttetjenester til hele kommunen, samt felles løsninger innenfor IT, dokumentforvaltning og personalområdet. Politisk og administrativt sekretariat har ansvar for gjennomføring av kommune-, fylkesting- og stortingsvalg, og er sekretariat for alle politiske utvalg i kommunen unntatt kontrollutvalget. Dokumentsenteret selger tjenester til Kristiansandregionen brann og redning IKS, Kristiansand kommunale pensjonskasse og Kristiansand havn KF.

1.2 Hovedutfordringer

Etablering av ny organisasjon

Det er en omfattende oppgave å få på plass gode interne støttetjenester, der de fleste administrative funksjoner får ny organisering og lokalisering. Innhold i systemene fra de tre tidligere kommunene skal være tilgjengelig for den nye kommunens saksbehandlere. De tre kommunenes tidligere innsynsløsninger for publikum skal i størst mulig grad videreføres.

Det er en utfordring å innfri forventninger til at ny organisasjon settes raskt, gevinster realiseres og at området deretter utvikles i takt med vedtatte mål og forventninger.

Videreføre godt samarbeid

Det blir viktig å sikre gode samarbeidsarenaer med tillitsvalgte og vernetjeneste, og utvikle en helhetlig arbeidsgiverpolitikk. Nært samarbeid og koordinert innsats med øvrige stabsområder blir viktig. Det skal arbeides videre med å vurdere hvilke øvrige ressurser i områdene som bør overføres organisasjon for å kunne virke mer helhetlig for kommunen og robust i tråd med samspillsmodellen.

Beredskap

Beredskap må fungere fra dag en, der beredskapsplaner på alle områder for kommunen må være forsvarlig ivaretatt og kjent, og tilpasset ny organisering, lokalisering og ledelse. Dette gjelder også informasjonssikkerhet.

Innføre ny IT-infrastruktur og riktig tilgang til alle fagsystem til riktig tid

Det må sikres at IKT infrastruktur og alle systemer og installasjoner fungerer tilfredsstillende fra 1.1.2020. Det vil være ressurskrevende for IT å både slutføre gjenstående sammenslåing, samtidig som det må forventes større aktivitet innenfor digitale utviklingsprosjekter. Driftsåret 2020 blir spesielt krevende for kommunens IT tjeneste fordi det ikke vil være mulig å få terminert de gamle dataparkene før i 2021.

Økte IT lisenser

Det er i sluttfasen spilt inn en betydelig økning i lisenser fra IT-tjenestene og dokumentsenteret. En del av dette skyldes økte lisenser grunnet skydrift. Argumenter for skydrift er stabilitet, standardisering og enklere drift. Dette må påvirke oppgavene til IKT. Det må i løpet av 2020 gjennomføres analyser av omfanget av lisenser, type lisenser og hvordan skydrift kan bidra til reduserte tidsbruk i IKT, som kan hentes ut som lavere bemanning.

Digitalisering av felles innbyggertjenester og organisasjonsutvikling

Området må ta ansvar for sin del av aktuelle prosesser med digitalisering. Dette vil både gjelde innbyggertjenester, samt effektivisering av interne arbeidsprosesser. Målsettingen er å forbedre og effektivisere tjenester med tanke på gevinster som kan gi bedre kvalitet og økonomi. Det antas at det blir krevende å sette i gang slike prosjekter tidlig i 2020, men dette er likevel et område som må bli høyt prioritert. Organisasjon, med sin samlede kompetanse, kan bidra til at kommunen kan ta i bruk robotteknologi, anvende kunstig intelligens, samt automatisere flere interne arbeidsprosesser.

Det er behov for å forenkle og digitalisere rutiner i organisasjonen, videreutvikle design og innhold med flere tjenester på Min Side (innbyggertjenester) og generelt bidra til at områdene lykkes i digitalisering av tjenestetilbudet. For å kunne anvende ny teknologi samt bidra til effektivisering av interne arbeidsprosesser må kommunens ansatte og ledere ha nødvendig digital kompetanse.

Heltidskultur

Området skal være pådriver og faglig støtte i arbeidet med å fremme heltidskultur i hele kommunen, og dermed medvirke til økte stillingsstørrelser. Måltsett satsing vil bidra til å redusere rekrutteringsbehov, høyne kvalitet på tjenesteleveranser og virke positivt for arbeidsmiljøet. Heltidskultur styrker kommunens omdømme som en attraktiv arbeidsgiver.

Avvikling av dagens arkivsystemer og etablering av nytt sak/arkivsystem

Ny kommune skal ha nytt sak/arkivsystem. Innholdet i de tre kommunenes tidligere sak/arkivsystemer skal avsluttes ved årsskiftet og overføres en felles arkivkjerne for søk og innsyn. De avsluttede digitale arkivene skal også leveres til det interkommunale arkivdepotet for bevaring.

I en overgang i 2020 vil derfor ny kommune måtte håndtere fire sak/arkivsystemer og arkivkjerne. I løpet av året vil dette være redusert til ett sak/arkivsystem og ei arkivkjerne.

Når det gjelder papirbaserte arkiver som er plassert i kommunens fjernarkiver vil disse bli overført til kommunens interkommunale arkivdepot for bevaring for ettertiden. Det vil bli prioritert anvendelse av teknologi som kan medvirke til å digitalisere og forenkle arbeidsprosesser i forhold til dokumenthåndtering/-distribusjon. Sikring av søk i historiske og aktive arkiver prioriteres.

Utvikle personalenhetens spisskompetanse og rådgiverfunksjon

Personalenheten skal utvikle spisskompetanse og rådgiverfunksjon blant annet innenfor lederopplæring og utvikling, lederrekruttering, støtte til organisasjonsutvikling og bistand i komplekse personalsaker.

Det er en høyt prioritert oppgave å utarbeide innhold og implementeringsplan for lederutviklingsprogram for alle ledere i Kristiansand kommune, samt opplæringsplan for nye ledere gjeldende fra 01.01.2020. Opplæring for nyansatte skal også utarbeides og implementeres. Det vil være behov for kompetanseutvikling spesielt innenfor rekruttering, men også innenfor endringsledelse, fasilitering av endringsprosesser, e-læring og coaching.

Det skal vurderes hvorledes kommunens samlede juridiske kompetanse kan medvirke til erfarings- og kompetansedeling på tvers av områder. Samspill med kommuneadvokatkontoret blir viktig under den forutsetning om at regler for internadvokaters uavhengighet ivaretas på en forsvarlig måte. Det er ønskelig å styrke personaltjenesten med juridisk kompetanse i henhold til samspillmodellen.

Informasjonssikkerhet og personvern

Personvernforordningen 2016/679, på engelsk General Data Protection Regulation, forkortet GDPR som trådte i kraft 20. juli 2018 gir innbyggerne sterkere rettigheter, og kommunen nye plikter. Det krever et økt fokus på å dokumentere og demonstrere ansvarlighet, og på oppfølging av at personvernregelverket

følges. Kommunen plikter å beskytte personopplysninger tilfredsstillende mot uberettiget innsyn og endringer. Samtidig skal opplysningene være tilgjengelige for de som trenger dem – når de har behov for dem. Kommunen må dokumentere og demonstrere ansvarlighet, at personopplysninger behandles i tråd med personvernprinsippene i personvernforordningen. Det innebærer å sette i verk egnede tiltak, både tekniske og organisatoriske, for å sikre og påvise at personopplysninger behandles i samsvar med regelverket.

Organisasjon er godt i gang med å etablere og forankre styringssystem for informasjonssikkerhet, og vil påse at arbeidet med å utarbeide og implementere gode internkontrollrutiner følges opp. Personvernombudet gir råd, informerer og påser at personvernregelverket følges. Rutinene må gjøres godt kjent i den nye kommunen, ansatte må læres opp og rutinene må etterleves. Alle ledere og ansatte må samtidig ha et bevisst forhold til å behandle personopplysninger lovlig, sikkert og forsvarlig. Det vil være en kontinuerlig prosess å påse at avvik håndteres, og kontrollere at rutiner og tiltak brukes og fungerer etter hensikten i hele kommunen.

1.3 Endrede forutsetninger

Etablering av ny kommune og nytt område gir store endringer i budsjetttrammene for alle enheter. Ny organisasjonsstab får ansvar for blant annet overordnet arbeidsgiverpolitikk og beredskap. IT må sørge for at 3 tidligere kommuner med ulike fagsystemer må driftes videre så lenge det er nødvendig, men ny kommune må opprettes samtidig med felles fagsystemer og lisenser. For 2020 vil det være et overgangssår i arbeidet med å fase ut de gamle kommunene, og etablere ny kommune som ny organisasjon.

1.4 Innsparinger og gevinster

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingstiltak	-3 500	-5 500	-6 500	-8 000
Innsparingstiltak tidligere vedtatt	-200	-400	-500	-500
Sum	-3 700	-5 900	-7 000	-8 500

Tabellen over viser innsparinger vedtatt i gamle Kristiansand og nye innsparinger for perioden 2020–23. Organisasjon har fått økt sitt innsparingskrav med 3,5 mill. kr fra 2020, 5,5 mill. kr fra 2021, 6,5 mill. kr fra 2022 og 8 mill. kr fra 2023.

Det er en stor utfordring å oppnå innsparinger av et slikt omfang før kommunesammenslåingen er realisert og i drift. Av den årsak er ikke innsparingskravene fordelt ut på de ulike tjenesteområdene. Det vil snarest mulig etter sammenslåing bli iverksatt en prosess med god involvering med det til hensikt å spesifisere salderingstiltak som rammer tjenesteleveranser så skånsomt som mulig.

For 2020 vil salderingstiltak kunne omfatte en kombinasjon av bruk av fondsmidler, at ledige stillinger ikke blir erstattet og/eller at tjenestenivå justeres ned. For resten av perioden vil det i tillegg bli vurdert bemanningsmessige omstillinger som følge av overgang fra 3 til 1 kommune og effektivisering av arbeidsprosesser ved bruk av teknologi. Alle kommunalsjefområder i organisasjon må påregne å bidra med kostnadsbesparende tiltak.

På IT og dokumentsenteret vil det i hele eller deler av 2020 være nødvendig å ha lisenser og serviceavtaler for de gamle kommunene som fases ut, samtidig som ny kommune etableres. Dette betyr at det vil da være driftsutgifter for de 3 gamle kommunene og 1 ny kommune i en overgangsperiode i 2020. Det er et høyt prioritert mål å få terminert gamle systemer så raskt som mulig, for å redusere slike driftskostnader.

1.5 Hovedprioriteringer

Etablere og utvikle ny kommune og nytt område

Områdets enheter har en sentral rolle som tilrettelegger for ny kommuneorganisasjon. Området skal være en viktig pådriver for å etablere en god organisasjonskultur, god ledelse og gode personaltjenester i ny kommune i samsvar med behov og etterspørsel fra områdene.

Personaltjenesten bør være en pådriver for modernisering og endring, som for eksempel anvendelse av robotteknologi/digitalisering av manuelle arbeidsprosesser, forventning om bidrag til digital modenhet, større fokus på utvikling av e-læring mm. Også dokumentsenderet har tilsvarende utfordringer med hensyn til avlevering av arkiver, økt bruk av teknologi som erstatning for manuelle arbeidsprosesser og innarbeide felles sak-/arkivsystem og rutiner. Politisk og administrativt sekretariat vil fra 2020 ha fullt økonomisk ansvar for alle politiske utvalg, og vil også være et område der ny teknologi skal forenkle og effektivisere arbeidsprosesser.

Beredskap

Beredskapsarbeidet må prioriteres i ny kommune, slik at kommunen ivaretar befolkningens sikkerhet og trygghet når uvær, kriser og ulykker oppstår. Det betyr at det må arbeides systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhet på tvers av områdene, med sikte på å redusere risiko for tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier.

Overgang til ny IT-infrastruktur og organisering

Alle IKT-systemer for ny kommune må fungere optimalt fra 1.1.2020, samtidig som det må etableres frittstående historisk arkiv som grunnlag for terminering av gamle fagsystemer for de 3 tidligere kommuner, og som igjen gir mulighet for snarest mulig å ta ut gevinster som en kommune.

Det er også forventet større aktivitet innenfor digitale utviklingsprosjekter for IT. Selv om området samfunn og innovasjon skal ha overordnet ansvar for digitaliseringsområdet, så må IT utføre sentrale oppgaver for blant annet informasjons-, teknologi-, sikkerhets- og brukeridentitetshåndtering, samt integrasjoner og utviklerkompetanse/programmering.

1.6 Plan- og utredningsoppgaver

I vedtatt planstrategi for Kristiansand fremgår det et samlet program for prioritering av planarbeid for perioden 2019-2023. Følgende planer skal følges opp av organisasjon:

Arbeidsgiverpolitisk plattform

Arbeidet med en samordnet plan for ny kommune, sammen med harmonisert lønnspolitikk, forutsettes startet opp og vedtatt i 2019/2020.

Plan for overordnet krisehåndtering

Planarbeidet forutsettes startet opp og vedtatt 2019. Planen forutsettes å være på plass fra 1.1.2020.

Smittevernplan

Planarbeidet forutsettes startet opp og vedtatt i 2019. Planen forutsettes å være på plass fra 1.1.2020.

Seniorpolitikk (2021-23)

I planstrategien fremgår det at det prioriteres arbeid med kommuneplanens samfunnsdel, og planer som må være på plass fra 1.1.2020. Seniorpolitikk vil bli vurdert som et ledd i en helhetlig arbeidsgiverpolitikk, der innretningen er å tenke livsfasepolitikk for alle ansatte.

Veteranplan for personer som har vært i utenlandstjeneste (2021-23)

Planarbeidet starter opp i 2021.

Strategisk kompetanseutvikling (2021-23)

I planstrategien fremgår det at det prioriteres arbeid med kommuneplanens samfunnsdel, og planer som må være på plass fra 1.1.2020.

1.7 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Organisasjon	0	222 512	208 779	210 735	201 851	205 764
Sum	0	222 512	208 779	210 735	201 851	205 764

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2019 til 2020 med 19,3 mill. kr. I tillegg kommer lønns- og priskompensasjon på 5,5 mill. kr. Budsjettendringene gjelder tidligere vedtatte tiltak knyttet til blant annet kommunevalg 2019, midler til kommunesammenslåing 2019 og tilflytterkampanje busskort for studenter, samt nye tiltak fra 2020 som blant annet gjelder innsparingstiltak og lavere kostnader til politisk godgjøring for ny kommune.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	222 512	222 512	222 512	222 512
Sum Lønns- og prisjustering	5 563	5 563	5 563	5 563
Tidligere vedtatte tiltak				
Avlevering analoge arkiver IKAVA IKS bevilgning 2019, 2020 og 2021	0	0	-2 563	-2 563
Avslutning synkronisering mobilavtale	-552	-552	-552	-552
IKT tjenester vedtatte nedjusteringer	-52	-52	-1 938	-1 938
Oppgaveutvalg arbeid og inkludering 2019	-1 025	-1 025	-1 025	-1 025
Retrettstilling årsverk sluttet	-623	-623	-623	-623
Songdalen - refusjon fra nye Kristiansand	666	666	666	666
Songdalen - tilskudd Lions i 2019	-77	-77	-77	-77
Stortings- og kommunevalg	-5 046	281	-4 940	-4 027
Søgne - kommunesammenslåing midler 2019	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
Søgne - omtaksering av eiendomsskatt 2019	-700	-700	-700	-700
Søgne - reformstøtte til nye Kristiansand	-3 190	-3 190	-3 190	-3 190
Tilflytterkampanje busskort studenter 2019	-3 998	-3 998	-3 998	-3 998
Tilskudd vannprosjekt Rajshahi 2019	-215	-215	-215	-215
Tour des Fjords Vest-Agder tilskudd 2019	-1 538	-1 877	-1 877	-1 877
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-22 350	-17 362	-27 032	-26 119
Sum Innsparingstiltak	-200	-400	-500	-500
Vedtatte endringer	-16 987	-12 199	-21 969	-21 056
Vedtatt ramme	205 525	210 313	200 543	201 456
Sum Innsparingstiltak	-3 500	-5 500	-6 500	-8 000
Nye tiltak				
Arbeids og inkluderingsutvalg	500	500	500	500
Historisk arkiv	500	500	500	500
IKAVA IKS økning eierandel	1 282	1 000	1 000	1 000
IKT tjenester vedtatte nedjusteringer korrigeres	52	52	1 938	1 938
Kommunevalg 2023	0	0	0	4 500
Nye lisenser Datapark	1 800	1 800	1 800	1 800
Nytt næringsbygg Nodeland for dokumentsenter	680	1 200	1 200	1 200
Reduksjon kostnader politisk godtgjøring	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Reduserte politikergodtgjørelser (10%)	-2 400	-2 400	-2 400	-2 400
Region Kristiansand	100	100	100	100
Stillingsressurs til politisk og administrativt sekretariat	350	350	350	350
Økte lisenser dokumentsenteret	1 890	1 320	1 320	1 320
Økte lisenser Microsoft	4 000	3 500	3 500	3 500
Sum Nye tiltak	6 754	5 922	7 808	12 308
Nye tiltak og realendringer	3 254	422	1 308	4 308
Ramme 2020-2023	208 779	210 735	201 851	205 764

Nye tiltak

Arbeids og inkluderingsutvalg

Bystyret vedtok økte driftskostnader på 500 000 kr årlig til nytt Arbeids- og inkluderingsutvalg.

Historisk arkiv

IT har avtalt med Dokumentsenteret at IT tar ansvar for å budsjettere med service- og vedlikeholdskostnader til den nye løsningen for Frittstående historisk digitale arkiv. IT har også tatt ansvaret for å fortsette implementeringen av denne videre i 2020 og eventuelt fram mot sommeren 2021.

IKAVA IKS økning eierandel

Representantskapsmøtet for IKAVA (Interkommunalt arkiv for Vest-Agder IKS) har vedtatt ny budsjettmodell for 2020 som innebærer en samlet økning i eierandel for nye Kristiansand på

1,282 mill. kr. Tidligere år har Kristiansand kommune betalt årlig eieravgift og i tillegg betalt for ekstra hyllemeter. Dette inngår nå i totalprisen.

IKT tjenester vedtatte nedjusteringer korrigeres

Dette gjelder økte lønnsmidler til IT for 2 stillinger som tidligere har vært nedjustert fra 2022 og 2023.

Kommunevalg 2023

Det er lagt inn økt budsjetttramme for å avholde nytt kommunevalg i 2023. Dette er et anslag basert på tidligere kostnader til valg.

Nye lisenser Datapark

Lisenser knyttet til ny datapark er beregnet til 1,8 mill. kr og mye av utstyret er kjøpt inn med 3-års vedlikeholdsavtaler. Samtidig vil det være en prioritert oppgave i 2020/2021 å få avsluttet gammel IKT-Infrastruktur og gamle fagsystemer.

Nytt næringsbygg Nodeland for dokumentcenter

Dokumentcenteret flytter i 2020 fra Rådhuskvartalet til midlertidig lokale i "bankbygget" på Nodeland. Årlig leie på 680 000 kr som er overført fra helse og mestring. Samlet leieforpliktelse på 1,2 mill. kr for nytt næringsbygg (Bane Nor Eiendom) legges inn fra 2021.

Reduksjon kostnader politisk godtgjøring

Det er beregnet at ny vedtatt modell for politikergodtgjøring fra 2020 vil bli ca. 2 mill. kr lavere enn hva de 3 kommunene tidligere brukte på politisk godtgjøring. Budsjettet til dette formålet reduseres.

Reduserte politikergodtgjørelser (10%)

Bystyret har vedtatt ytterligere reduksjon i politikergodtgjørelser med 10%. Dette utgjør 2,4 mill. kr årlig og er innarbeidet i budsjettet.

Region Kristiansand

Region Kristiansand, tidligere Knutepunkt Sørlandet og nye Lindesnes kommune, har foreslått ny medlemsavgift for 2020, som er sammensatt av en innbyggerandel og et grunnbeløp pr kommune. Dette har vært en 50/50 fordeling tidligere. Grunnbeløpet på 143.000 kr opprettholdes for færre antall kommuner, slik at andelen som fordeles etter folketall øker fra 50% til 70%. Det betyr at medlemsavgiften øker med ca. 100.000 kr fra 2020.

Stillingsressurs til politisk og administrativt sekretariat

Det er flyttet 1 årsverk fra Helse og mestring til Politisk og administrativt sekretariat, hvorav 0,5 årsverk er finansiert fra Helse og mestring under dette punktet. Resterende finansiering er avklart fra annen enhet tidligere.

Økte lisenser dokumentcenteret

Det er inngått avtale med 2,6 mill. kr i ny fast årlig lisensavgifter for sak/arkivsystemet som inkluderer alle innsynsløsninger, KS Svar Ut/Inn, eSignering m.m. Høyere lisensutgift med skyløsninger vil erstatte oppgradering-/vedlikeholdsutgifter som tidligere er finansiert med 0,3 mill. kr årlig på investeringsbudsjettet. Det er samtidig forutsatt at kommunen nå kan fase ut 3 gamle sak/arkivløsninger til 1,3 mill. kr, selv om det må påregnes en overlappingsperiode anslått til ca. 3 måneder i begynnelsen av 2020 som medfører drift av 4 sak/arkivsystemer stipulert til ca. 0,3 mill. kr. I tillegg er det behov for innkjøp av flere brukerlisenser for ansatte og 2 nye scannere til 0,3 mill. kr. Totalt er det forventet økte

lisensutgifter for Dokumentsenteret på 1,9 mill. kr i 2020, men at disse kan reduseres til 1,3 mill. kr årlig i økonomiplanperioden.

Økte lisenser Microsoft

Nye Kristiansand har valgt å ta i bruk Office-365. Økte Microsoft-lisenser koster 4,6 mill. kr og er tillagt IT. Disposisjonsfondet benyttes til å finansiere 0,6 mill. kr av økt lisensutgift for 2020. Det er forventet at økte Microsoft-lisenser også reduserer utgiftene til vedlikehold med anslagsvis 0,9 mill. kr fra 2021.

Nye lisensutgifter vil være en overgang til skyløsninger som forventes å redusere fremtidige kostnader til vedlikehold og oppgraderinger. Tidligere vedtatte investeringer til prosjektene IT kapasitet/sikkerhet og IT oppgradering/utvikling er redusert med totalt 13,0 mill. kr i økonomiplanperioden.

1.8 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
IT-kapasitet og sikkerhet		2 000	2 000	3 000	3 000	10 000	0
Sum Investeringer	0	2 000	2 000	3 000	3 000	10 000	0
Sum investeringsprosjekter	0	2 000	2 000	3 000	3 000	10 000	0

IT-kapasitet og sikkerhet

Prosjektet har en løpende bevilgning og benyttes til nødvendige tiltak for å vedlikeholde den tekniske standarden på infrastrukturen. Det omfatter blant annet vedlikehold av datanettet og serverparken, samt ulike sikkerhetstiltak. Noen av tiltakene er i tråd med planlagte behov, mens andre behov igjen kommer som en følge av akutte hendelser.

1.9 Verbalvedtak

Nr.	
1-20	Bystyret ber om en sak om lærlinger. Vi ønsker å få belyst hvordan Kristiansand kommune tilrettelegger for lærlinger. Om antallet lærlinger er i samsvar med ambisjonene på området, og om kommunen har muligheter til å i større grad tilrettelegge og bidra til flere lærlingplasser.
2-20	Bystyret ber om at det fremlegges en sak for å øke antall lærlinger i Kristiansand kommune.
3-20	Bystyret ber kommunedirektøren om en sak som belyser hvordan Kristiansand kommune kan organisere at minst 5 % av de ansatte har ansvar for en person i arbeidstrening eller utprøving, med mål om at kommunen på sikt har minst 5 % nyansatte med hull i CV'en.
4-20	Bystyret ber administrasjonen vurdere å legge til rette for at hovedutvalgsmøter skal live-streames innen 1. juli 2020.
5-20	Bystyret ber om å få en sak med ny reisepolicy for kommunen, hvor det i større grad legges til rette for møtevirksomhet og kursing som ikke krever flyreiser. Antall kommunale flyreiser skal ned.
6-20	Administrasjonen bes utarbeide en plan for en generell nedbemanning av administrative/effektiviserte stillinger de neste åtte årene. En nedbemanning skal ta utgangspunkt i naturlig avgang, men sluttpakker og frivillige avtale kan også vurderes. Planen skal innarbeides ved rulleringen av neste økonomiplan.
7-20	Bystyret ber om en sak som drøfter kommunens behov for å kjøpe ekstern kompetanse og konsulenttjenester. Det er et ønske om å begrense disse tjenestekjøpene, med tanke på kommunens økonomiske situasjon. Det skal fortrinnsvis tas i bruk egen intern kompetanse.
8-20	Sammenslåingen av de 3 kommunene skal gi effektiviseringsgevinst og samlet sett en reduksjon i antall ledere og mellomledere i de ulike sektorene. Bystyret ber administrasjonen redegjøre for totale personalkostnader i hver enkelt sektor de siste 4 år i de 3 kommunene, samt redegjøre for mulig nedbemanning og naturlig avgang de kommende 4 år. Saken skal også vise hvordan man best kan innføre ansettelsesstopp uten at det går på bekostning av tjenestetilbudet til innbyggerne.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



12	1/12/2014
13	1/1/2014
14	1/2/2014
15	1/3/2014
16	1/4/2014
17	1/5/2014
18	

500.00
375.00

2 Økonomi

2.1 Kort om området

Området økonomi ledes av økonomidirektør og består av seks kommunalsjefområder; virksomhetsstyring, økonomistyring (inkludert eierskap), innkjøp, regnskap, lønn og kemner. Økonomi er en sentralisert stab- og støttetjeneste for de andre områdene i kommunen i tillegg til enkelte publikumsrettede tjenester på kemner og regnskap. Området består av ca. 95 ansatte fordelt på 93 årsverk. Det er en høy andel heltidsansatte på området. Budsjettet til kontrollutvalget inngår også i økonomiområdets budsjett.

Det overordnede ansvaret for virksomhetsstyring i Kristiansand kommune, herunder internkontroll og kvalitet, er samlet i kommunalsjefområdet virksomhetsstyring. Økonomistyring er en sentralisert tjeneste med hovedansvar for overordnet økonomistyring for områdene, i tillegg til andre oppgaver for de enkelte områdene. Innkjøp er en sentral innkjøpstjeneste for hele kommunen (unntak: by- og stedsutvikling). Regnskap har ansvaret for løpende regnskapsføring og årsoppgjør for ca. 35 særregnskaper i tillegg til bykasseregnskapet. Finansforvaltningen ivaretas også i regnskap. Lønn håndterer lønnskjøringer og krever refusjoner i forbindelse sykdom og foreldrepermisjon for hele kommunen. Kemneren har ansvar for innkreving av skatt og kommunale avgifter fra innbyggerne i tillegg til arbeid mot arbeidslivskriminalitet.

Økonomi skal være en tydelig pådriver for modernisering og effektivisering ved hjelp av elektroniske verktøy og kontinuerlig forbedring av økonomistyringen.

I statsbudsjettet 2020 ble det foreslått å statliggjøre kemnerfunksjonen fra 1. juni 2020. Kristiansand kemnerkontor har levert kemnertjenester for Søgne og Songdalen. I Kristiansand kommune er det 16,1 årsverk fordelt på 17 ansatte i kemnerenheten. En stor andel av disse overføres til staten fra 1. juni 2020. Arbeidet med kommunal innkreving videreføres internt i kommunen og overføres til kommunalsjefområdet regnskap.

2.2 Hovedutfordringer

Utfordringsbildet presenteres for de ulike kommunalsjefområdene på området.

Virksomhetsstyring er et nytt kommunalsjefområde i Kristiansand. Helhetlig virksomhetsstyring skal sikre at kommunen løser sine kjerneoppgaver og når sine mål effektivt og innenfor lov- og avtaleverk, ved felles forståelse av oppdrag, roller og mål.

De tidligere kommunene har manglet gode sammenstillinger av internkontroll på kommunenivå. I den nye kommunen er virksomhetsstyring, herunder internkontroll, et sentralt satsingsområde. I 2020 blir det en utfordring å sikre god implementering og bruk av kommunens felles kvalitetssystem, herunder dokumentstyring og meldinger om avvik og uønskede hendelser. Utfordringene er knyttet til å bygge en god kultur for kvalitetsarbeid, med tilstrekkelig kompetanse i organisasjonen, samt å etablere gode, felles løsninger i tett samarbeid med alle direktørområder.

I økonomistyring vil hovedutfordringen i økonomiplanperioden være å sikre god samhandling mellom kommunalområdene. Sentralisering av økonomistyring gir stordriftsfordeler som økt spesialisering og styrket fagmiljø, men samtidig må det også sikres at arbeidsoppgaver som tidligere var ute i områdene blir ivaretatt. Kommunalsjefområdet har ambisjoner om reduksjon av 3 årsverk i perioden.

Fra 2020 sikter innkjøp mot mer sentralisering av tjenestene og foreslår at alle innkjøp over 100 000 kr skal foretas av sentral innkjøpsenhet (unntak: by- og stedsutvikling). God kvalitet på innkjøpsavtalene er

sentralt. Kontinuerlig priskontroll av avtalene som inngås kan være en videreutvikling av tjenesten for å øke kvaliteten. I tillegg vil enheten fokusere på å øke avtalelojaliteten i kommunalområdene og sikre god opplæring av bestillere utenfor innkjøp. Til dette arbeidet vurderes anskaffelse av et digitalt verktøy for innkjøpsanalyse. Det er et steg i retning av økt internkontroll fordi det da også er enklere å avdekke misligheter og korrupsjon.

I regnskap vil fokus fremover være digitalisering av dagens tjenester. I Kristiansand skal det kun godtas elektroniske fakturaer (med enkelte unntak) fra 2020. Målet med endringen er å unngå manuell skanning og importering av fakturaer. Dette vil forenkle arbeidet med fakturabehandling og gi en tryggere og enklere fakturabehandling. Robotisering av enkelte regnskapsoppgaver er også aktuelt i regnskap. I 2020 vil regnskap ha ansvar for å gjennomføre årsoppgjør 2019 for alle de tre gamle kommunene. I tillegg skal alle særregnskap etableres i økonomisystemet for den nye kommunen. Dette vil gi en ekstra arbeidsbelastning frem til våren 2021.

Lønn har i 2019 jobbet mye med overgang til nye Kristiansand kommune, og har i den forbindelse startet et arbeid for robotisering av deler av lønnsprosessen. Dette arbeidet vil bli videreført i økonomiplanperioden som en del av satsingen på digitalisering av lønnsprosessene.

Kemneren ser, med utgangspunkt i Skatteetatens digitaliseringsstrategi, på muligheten for robotisering av noen av dagens arbeidsoppgaver. Flere av oppgavene er standardiserte og gir mulighet til å sette opp regler og systemer slik at en automatisering er mulig. Kemnerfunksjonen overføres til staten fra 1. juni 2020 og kommunalsjefområdet avsluttes. Kommunal innfordring vil videreføres i regnskapsavdelingen i Kristiansand kommune. Arbeidslivskriminalitet er en betydelig samfunnsmessig utfordring, og økonomiområdet har en særskilt rolle i å bekjempe arbeidslivskriminalitet. Etablering av gode systemer for å hindre dette vil fortsatt være et satsingsområde framover, blant annet gjennom økt oppfølging av kommunens kontraktbetingelser for å motvirke skatteunndragelse og sosial dumping.

2.3 Endrede forutsetninger

Deler av ny kommunelov trådte i kraft 1.7.2019. Resten av det nye lovverket trer i kraft fra 1.1.2020. Økonomireglene i dagens kommunelov er i hovedsak videreført, men ny lov har to viktige endringer: målet om langsiktig økonomiforvaltning og tidlige inngrep for å kunne rette opp økonomiske ubalanser.

Det er det innført en ny og generell plikt til å forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivarettatt over tid.

Kommunestyret skal ta i bruk finansielle måltall for å sikre bevissthet og åpenhet om kommunens reelle økonomiske situasjon, noe gamle Kristiansand kommune har benyttet i en årrekke.

Det innføres plikt til å utarbeide et samlet (konsolidert) årsregnskap for all virksomhet som er en del av kommunen som rettssubjekt. Her inngår kommunekassen, kommunale foretak, interkommunale politiske råd og kommunale oppgavefelleskap som ikke er eget rettssubjekt, og lånefond. Ny frist for regnskapsavleggelse er 22. februar.

Styrket egenkontroll i kommunene er også et viktig formål med den nye kommuneloven. Internkontroll under kommunedirektørens ansvarsområde er tydeliggjort og kravet til rapportering skjerpet (Koml. kap. 25).

2.4 Innsparinger og gevinster

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingstiltak	-3 500	-5 500	-6 500	-8 000

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingstiltak tidligere vedtatt	-150	-300	-400	-400
Sum	-3 650	-5 800	-6 900	-8 400

Det er utarbeidet en detaljert gevinstplan (se tabell under) som beskriver hvordan innsparingskravene planlegges innfridd.

I løpet av planperioden ser økonomi muligheten for å redusere bemanningen med fem årsverk. På lengre sikt kan det være aktuelt å redusere bemanningen med ytterligere to årsverk. I tillegg er det kartlagt gevinster i forbindelse med utfasing av fagsystemer i to kommuner samt sammenslåing av revisjon, kontrollutvalg og sekretariat.

Tall i 1000 kr

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Lavere bemanning, økonomistyring, lønn og regnskap	-3 330	-4 500	-5 400	-5 900
3 til 1 lisenser	-320	-820	-820	-1 620
3 til 1 revisjon, kontrollutvalg og sekretariat		-480	-680	-880
Sum	-3 650	-5 800	-6 900	-8 400

2.5 Hovedprioriteringer

Økonomiområdet vil i økonomiplanperioden jobbe med utvikling av fagområdet virksomhetsstyring for kommunen, økt digitalisering, videreutvikling og automatisering av tjenestene hvor det er mulig.

Kommunen etablerer virksomhetsstyring som et eget fagfelt for å bidra til bedre styring og interkontroll. I 2020 vil kommunalsjefområdet konkretisere ansvarsområder og innarbeide nye arbeidsoppgaver. Etablering av felles systemer og metoder for styring, oppfølging og forbedring vil være i fokus i 2020. I tillegg vil implementering av overordnede styrende dokumenter i kvalitetssystemet prioriteres. Det skal bidra til god og hensiktsmessig internkontroll. Kvalitetssystemet inneholder også et felles avvikssystem for hele den nye kommunen og skal støtte opp om kontinuerlig forbedring og læring. Det vil etableres et felles verktøy for styringsdialog mellom ledernivåene i kommunen. Innføring av metoder og digitale verktøy for strategiske og driftsrelaterte risikoanalyser vil det jobbes videre med i 2020.

Økonomistyring har fokus på rådgiving og god økonomistøtte til direktører og kommunalsjefer i tjenesteområdene. Det innebærer rapportering, planlegging og gevinstrealisering. I gevinstrealiseringsarbeidet vil økonomistyring bistå områdene med å utarbeide gevinstplaner.

Det skal utarbeides ny anskaffelsesstrategi for perioden 2020 – 2025. Avtaledekning er den viktigste forutsetningen for både å kunne hente ut gevinster fra, og sikre bruk av e-handel. Det vil med dette som bakgrunn bli satset på å øke avtaledekningen i perioden. Videre vil det, som forberedelse til en fremtidig ISO-sertifisering, bli fokusert på kvalitetssikring og standardisering av anskaffelsesprosessene. Arbeidet med å utvikle og implementere en helhetlig kontraktforvaltningsstrategi er igangsatt og vil bli slutført innen midten av perioden.

Som en del av arbeidet med innføring og vedlikehold av kvalitetssystemet øremerkes det ressurser på lønn i hele perioden for å kvalitetssikre og øke kompetansen både internt og ut mot øvrige områder. Bedre kvalitet på rutiner og datagrunnlag vil være en avgjørende faktor for at lønn skal bidra med innsparinger som skissert i økonomiplanen.

Kommunesammenslåingen og ny struktur og ansatte i området økonomi vil medføre ekstrakostnader til blant annet IT-utstyr, flytting og kulturbygging i 2020. Dette finansieres av områdets disposisjonsfond.

2.6 Plan- og utredningsoppgaver

Det legges opp til at ny/revurdert eierskapsmelding for den nye kommunen fremmes for politisk behandling i løpet av 2020.

2.7 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Økonomi	0	110 848	107 842	100 692	99 592	98 092
Sum	0	110 848	107 842	100 692	99 592	98 092

Området økonomi sitt netto driftsbudsjett reduseres med omlag 5,8 mill. kr fra 2019 til 2020. Rammen styrkes av lønns- og prisvekst med ca. 2,8 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes hovedsakelig overføring av kemnerfunksjonen til staten samt økt satsing på virksomhetsstyring og innsparingskrav.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	110 848	110 848	110 848	110 848
Sum Lønns- og prisjustering	2 771	2 771	2 771	2 771
Tidligere vedtatte tiltak				
Budsjettmoduler Framsikt	140	140	140	140
Kompensasjon bortfall inntekter innkjøpssamarbeidet	513	513	513	513
Sum Tidligere vedtatte tiltak	653	653	653	653
Sum Innsparingstiltak	-150	-300	-400	-400
Vedtatte endringer	3 274	3 124	3 024	3 024
Vedtatt ramme	114 122	113 972	113 872	113 872
Sum Innsparingstiltak	-3 500	-5 500	-6 500	-8 000
Nye tiltak				
EQS økning lisens flere brukere	50	50	50	50
KS kontingent økning pris 2019	600	600	600	600
Statsbudsjett 2020: Overføring av kemnerfunksjonen til staten	-7 000	-12 000	-12 000	-12 000
Tronstadvann regnskapstjenester	70	70	70	70
Økt satsing virksomhetsstyring	3 500	3 500	3 500	3 500
Sum Nye tiltak	-2 780	-7 780	-7 780	-7 780
Nye tiltak og realendringer	-6 280	-13 280	-14 280	-15 780
Ramme 2020-2023	107 842	100 692	99 592	98 092

Nye tiltak

KS kontingent økning pris 2019

KS kontingenten ble 600 000 kr høyere enn budsjettert i 2019. 600 000 kr årlig blir derfor lagt til i økonomiplanen 2020-2023 for å finansiere dette.

Statsbudsjett 2020: Overføring av kemnerfunksjonen til staten

Det ble i statsbudsjett 2020 forslått å overføre kemnertjenesten fra kommune til stat fra 1. juni 2020. Dette medfører en reduksjon i rammen på 7 mill. kr i 2020 og 12 mill. kr de neste årene i økonomiplanperioden. Kommunen er trukket 22,2 mill. kr i rammetilskuddet på grunn av dette forslaget.

Økt satsing virksomhetsstyring

Kommunalsjefområdet virksomhetsstyring etableres og det er behov for ressurser til å finansiere årsverk for kvalitetsrådgiver, rådgiver virksomhetsstyring, controller og kommunalsjef. I tillegg vil fagansvaret for kvalitetssystemet og ledelsesverktøyet Corporater (Styringsportalen) ligge i virksomhetsstyring.

2.8 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
IT/ fagsystemer		500	500	500	500	2 000	0
Sum Investeringer	0	500	500	500	500	2 000	0
Sum investeringsprosjekter	0	500	500	500	500	2 000	0

IT/ fagsystemer

Investeringen IT / fagsystemer er en løpende investering som brukes til oppgraderinger av Visma og andre fagsystemer som inngår i området økonomi. I 2020 vil investeringen hovedsakelig brukes på økonomisystemet Visma.

2.9 Verbalvedtak

Nr.	
10-20	Bystyret ønsker at alle taxier i Kristiansand snarest mulig skal være el-biler, og anmoder Avinor om å sikre ladekapasitet der taxiene har venteplasser. Videre vil Bystyret be om at det, i neste anskaffelse av taxi-tjenester, stilles krav til at leveransen skal skje med el-taxi. Kommunen skal også oppfordre fylkeskommunen, sykehuset og andre store kjøpere av taxi-tjenester om å stille samme krav i sine avtaler.
	Verbalvedtaket tilhører by- og stedsutvikling, men økonomi har ansvar for anskaffelsen.
11-20	Bystyret ber administrasjonen fremme en sak som gjelder mulighetene for å prioritere kortreist mat i fremtidige anbudsutlysninger.
12-20	Bystyret ber om å få en sak der det redegjøres for mulighetene til å stille krav til tilbyderen/leverandører om samarbeid for økt sosial sysselsetting i forbindelse med anbudsrunder/innkjøp.
13-20	Bystyret ber om at det innledes en dialog med KNAS med tanke på kjøp/salg av sentrale bygg i Kvadraturen. Samtidig ønsker bystyret en ny eierskapsmelding for KNAS.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



3 Samfunn og innovasjon

3.1 Kort om området

Samfunn og innovasjon har overordnet ansvar for fremtidsrettet strategi, innovasjon og utvikling for kommunen og som regional samfunnsaktør. Det fremtidige utfordringsbildet og de globale bærekraftsmålene legger viktige premisser og fordrer en offensiv og nyskapende kommune. Samfunn og innovasjon skal legge til rette for målrettet samhandling og koordinasjon mellom direktørområdene. Sammen skal vi arbeide for gode løsninger på de store «samfunnsflokene». Kristiansand skal ta initiativ og delta aktivt i prosesser som gjelder strategi og samskaping innen bærekraftsmålene, FoUI, digitalisering, og næringsliv. Kommunen skal aktivt fremstå med et regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv og forsterke Kristiansands rolle som landsdelssenter, drivkraft for næringslivet, universitetsby og kompetansesenter i Agder.

Samfunn og innovasjon har som hovedformål å bidra til kommunens målsettinger om å være:

- En kvalitetsbevisst og inkluderende kommune
- En attraktiv og utadvendt kommune
- En nasjonalt ledende og internasjonalt orientert kommune
- En veldrevet og utviklingsorientert kommune

Samfunn og innovasjon er organisert i de fire kommunalsjefområdene; strategi, forskning, næring og digitalisering. Alle har som formål å legge til rette for prosesser på tvers av områder og eksterne aktører. Ved oppstart har området 30 årsverk fordelt på 30 ansatte, herav 14 kvinner og 16 menn. I tillegg er det 7 prosjektmedarbeidere.

Strategi

I dette kommunalsjefområdet ligger systemansvaret for kommunens overordnede planverk; planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel, utfordringsbildet og kunnskapsgrunnlaget gjennom framstilling og formidling av analyser for alle kommunens områder. Ansvar for kommunens internasjonale arbeid, rådgivning for utvikling av internasjonale prosjekter og nettverk i alle områdene er også lagt her.

Intern samhandling skal styrkes, tverrgående lederfora og koordineringsarenaer utvikles for å koordinere og drøfte overordnet innsats for å nå kommunes samlede målsetninger og oppgaver. Samarbeid med eksterne samarbeidsaktører skal utvikles, profesjonelt, systematisk og strategisk

Forskning

Kristiansand kommune skal være aktivt deltagende i forskning og innovasjon. Det skal i 2020 ferdigstilles en forsknings- og innovasjonsstrategi. Strategien vil bygge på og slutte opp om bærekraftsmålene som gjenfinnes i nasjonale forventninger til kommunene og i kommuneplanens samfunnsdel.

Forsknings- og innovasjonsprosesser skal skje i nært samarbeid med andre områder i kommunen og eksterne samarbeidspartnere. Kommunalt har systemansvar for prosjekt-, program- og porteføljestyling som skal sikre at innsatsen innen forskning, utvikling og innovasjon samlet bidrar til å nå kommunens strategiske mål.

Næring: Business region Kristiansand - BRK/BIZ

Vedtatt opprettet i Kristiansand Bystyret 29.3.17 med 5 faste stillinger.

BRK arbeider for at det skapes arbeidsplasser og økonomisk vekst i Kristiansandsregionen. Virksomheten bidrar i næringsutviklingsprosjekter i ulike roller fra initiering til prosjektledelse i partnerskap med næringsliv, akademia og offentlige aktører, samt utarbeider beslutningsgrunnlag for politikere. BRK arbeider regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Digitalisering

Kristiansand skal være en nasjonal foregangskommune innen digitalisering. Innbyggere, næringsliv og frivillighet skal oppleve en enklere hverdag og det skal være enkelt å kommunisere digitalt med kommunen. Det betyr en klar satsing på utviklingsarbeid hvor ansatte og brukere av kommunens tjenester er involvert, og på helhetlig gjennomføring i etterkant.

Kommunalsjefområdet for digitalisering har ansvaret for den digitale strategien og skal fungere som pådrivere for digital transformasjon. Ansvaret omfatter også tjenstedesign, virksomhetsarkitektur og forvaltning av digitaliseringsporteføljen med egen porteføljeforvalter.

3.2 Hovedutfordringer

Riktig kompetanse og kapasitet for å kunne løse samfunnsoppdraget

Medarbeidere i samfunn og innovasjon bringer med seg viktig kompetanse. I tillegg til den kompetanse som er tilført samfunn og innovasjon gjennom innplassering er det behov for ytterligere kapasitet og kompetanse. Behovet retter seg for eksempel mot; tjenstedesign, næringsarbeid, innovative anskaffelser, prosjektledelse, forskning og plankompetanse.

Finansieringsmodell som støtter samfunnsoppdraget

For å kunne realisere de strategiske satsningsområdene forutsettes forutsigbar finansiering. Prosjekt går ofte over flere år og føres i driftsregnskapet. Egenandel kreves som regel for å utløse eksterne midler. Søknadsfristene til ulike finansieringskilder sammenfaller ikke med det økonomiske årshjulet. Det er ofte behov for raske beslutningsprosesser for å kunne delta i relevante prosjekter. Det betinger at det er særskilte budsjetttrammer for slike formål og at disse beslutningene kan tas uavhengig av de ordinære budsjettprosessene. Kommuneledelsens prioritering vil basere seg på vedtatte visjoner, strategier og planer.

Pågående prosjekter hvor ansvaret skal ligge hos samfunn og innovasjon

I dagens 3 kommuner har vi flere prosjekter på tvers i kommunen, mellom kommunene og sammen med ikke-kommunale aktører. Prosjektene kan dreie seg om alt fra flerårige digitaliseringsprosjekter i regionen og større forskningsprosjekter med internasjonale partnere til planarbeid. Disse prosjektene vil samfunn og innovasjon ha prosjekteierskapet til. Utfordringen er å få fullgod oversikt over pågående aktiviteter, finansieringskilder og budsjetttrammer i 2019. Samfunn og innovasjon har porteføljeansvaret med krav til oversikt og rapportering.

3.3 Hovedprioriteringer

Samfunn og innovasjon gir kommunedirektøren ekstra lederkraft i en viktig omstillingsperiode og sikrer tilstrekkelig fokus på samhandling og innovasjon på tvers av hele organisasjonen og i samarbeid med eksterne aktører der det er relevant. Dette vil være et viktig grep for å finne gode løsninger på de store «samfunnsflokene», unngå «silotenkning» og forsterke Kristiansands rolle som landsdelssenter, universitetsby og kompetansesenter i Agder.

Morgendagens kommune

Det er behov for ulike prosjekter for å utforske de gode løsningene for morgendagens kommune. Det vil være forskning, utvikling og innovasjon i det enkelte området og på tvers av områdene.

Prosjekt på tvers av områdene, og regionale og nasjonale prosjekt vil inngå i Samfunn og innovasjons prosjektportefølje. Det er i første omgang kartlagt tre pågående prosjekt. Tematisk omfatter disse prosjektene «forhindre utenforskap», eHelse og «Flere i arbeid».

Forhindre utenforskap. Prosjektet "Nye mønstre, trygg oppvekst" er et regionalt prosjekt hvor barn i lavinntektsfamilier er et av satsningsområdene. 11 kommuner på Agder og Stavanger er deltakerkommuner, og hensikten er å bedre familiens livssituasjon og motvirke at barna får utfordringer med økonomi, arbeid eller bosituasjon når de blir voksne.

Kristiansand er prosjekteier for 3 regionale satsninger innen *E-helse og velferdsteknologi*. Prosjektet *Innføring velferdsteknologi Agder* har som hensikt å sørge for at trygghets- og varslingsteknologi er integrert i helse- og omsorgstjenesten i alle 30 kommunene innen 2020. NFRprosjektet *Felles Telemedisinsk løsning Agder (TELMA)* prøver ut og evaluerer en felles telemedisinsk løsning for pasienter på Agder med kroniske lidelser. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, sykehus, universitet og næringsliv. Dette prosjektet videreføres i Nasjonalt velferdsteknologiprogram (NVP), og skal sikre at helhetlig avstandsoppfølging er en integrert del av helsetjenestene fra 2022. Utover dette er Kristiansand kommune referansekommune for prosjektet *Akson (Én innbygger – én journal)* som jobber for en felles kommunal pasientjournal og samhandlingsløsning som knytter helse-Norge bedre sammen.

«Flere i arbeid». Bystyret i gamle Kristiansand vedtok i møte 19. desember 2018 å nedsette et bredt sammensatt utvalg med mandat å kartlegge, vurdere og fremme forslag til forbedret modell og organisering kan gjøre det lettere for folk med behov for særlig bistand å komme i arbeid, *Oppgaveutvalget*. Utvalget har en bred sammensetning med representanter fra næringsliv, offentlig forvaltning, vekst og arbeidsmarkedsbedrifter, forskning og akademia samt frivillige organisasjoner. Samfunn og innovasjon overtar flere av sekretariatsfunksjonene, samt mye av analysearbeidet.

Utvikling og innovasjon

- Fremme kunnskapsbasert, systematisk utviklingsarbeid i og mellom områdene.
- Gjøre Kristiansand til en attraktiv samarbeidspartner for forskningsmiljø, initiere forskningsprosjekter og ha en aktiv rolle i hele forskningsprosessen.
- Gjøre kommunen i stand til på noen prioriterte områder å delta i radikalt innovasjonsarbeid slik KS' partnerskap for innovasjon legger opp til.
- Gjøre at kommunen kan møte store, områdeovergripende samfunnsendringer - kjent som samfunnsfloker.
- Fremme bruk av ny og innovativ metodikk som involverer ansatte og innbyggere.
- Delta aktivt i internasjonalt forsknings- og innovasjonsarbeid på strategiske områder.

Kommunenes strategiske forskningsorgan (KSF)

Det er behov for å prioritere samarbeid utenfor Agder med større kommuner og storbyer med tanke på læringseffekter når det gjelder å løse utfordringer en har felles og tilgang på beste praksis. Det øker også mulighetene for nasjonal påvirkning.

Digitalisering

I 2019 kom digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019-2025, Én digital offentlig sektor. Prioriteringen nå er å konkretisere Kristiansand sin strategi for digitalisering; Fremme fornyelse,

forenkling og forbedring av kommunens tjenester med digitale virkemidler for å sette bruker i sentrum. Bruker kan bety innbygger, næringsliv, frivilligheten, men også kommunens egne ansatte.

DigiAgder: Etablering av regional struktur for digital transformasjon. Formålet med samarbeidet er å utvikle og ta i bruk felles løsninger, bedre kvalitet i tjenestene og gi en helhetlig opplevelse.

Næringsutvikling

Business Region Kristiansand skal legge til rette for næringsutvikling og synliggjøring av regionen. I det inngår å legge til rette for utvikling av offentlig sektor som kunde, leverandørutvikling og næringslivsdialog. Målet er at regionen fremstår som attraktiv, kompetent, innovativ og internasjonalt orientert.

Nettverk og samhandling

- Strategisk partnerskap og vertskap for regionens aktører.
- Koordinere interkommunale, regionale og nasjonale nettverk.
- Koordinere interne tverrgående fora.
- Etablere nettverk for koordinering av plan- og strategiarbeid.
- Internasjonalt arbeid på strategiske områder.

Strategi og plan

Planstrategien for kommunen er vedtatt og samfunn og innovasjon har hovedansvaret for flere av disse. Utarbeidelse av kommuneplanen har hovedprioritet i 2020. Samfunn og innovasjon sine ansvar er konkretisert i kapittelet *Plan- og utredningsoppgaver*.

3.4 Plan- og utredningsoppgaver

I vedtatt planstrategi for Kristiansand fremgår det et samlet program for prioritering av planarbeid for perioden 2019-2023. Følgende planer skal følges opp av samfunn og innovasjon:

- Utarbeidelse av ny kommuneplan i to trinn:
 - Samfunnsdelen med arealstrategi
 - Arealdelen
- Digitaliseringsstrategi inkludert strategi for bredbåndsutvikling
- Innovasjonsstrategi inkludert forskningsstrategi
- Internasjonal strategi
- Strategi for universitetsbyen Kristiansand- Handlingsplan 2019-2022
 - Strategien ble vedtatt i Kristiansand bystyre i oktober 2019
- Strategisk næringsplan for Kristiansandsregionen 2014- Handlingsplan for nye Kristiansand
- Smart-by strategi

3.5 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Samfunn og innovasjon	0	39 299	48 169	48 244	47 066	47 066
Sum	0	39 299	48 169	48 244	47 066	47 066

Området er en nysatsing og det forventes at områdets behov vil utvikle seg i perioden. Deler av området er videreføring og styrkning av oppgavene som har eksistert i de tre kommunene fra før. Ut ifra det beregnede driftsbudsjettet knyttet til eksisterende økes driftsbudsjettet fra 2019 til 2020 med 5,5 mill. kr. Det innebærer en styrking av årsverk tilsvarende 4,5 mill. kr og økt driftsbudsjett på 400 000 kr. Det

er videre lagt inn 400 000 kr til planarbeid og 250 000 kr til leverandørutviklingsprogram. Kompensasjon for pris- og lønnsvekst kommer i tillegg på 1 mill. kr.

En fast stilling som digitaliseringsrådgiver finansieres av investeringsmidler.

Kommunalsjefområdet Business Region Kristiansand videreføres med ramme tilsvarende avdelingen Business Region Kristiansand i gamle Kristiansand samt Søgne og Songdalen sitt budsjett knyttet til næringsarbeid til sammen 100 000 kr.

De øvrige kommunalsjefområdene er i hovedsak lønnsmidler og videreføring av eksisterende tiltak fra de 3 kommunene.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	39 299	39 299	39 299	39 299
Sum Lønns- og prisjustering	982	982	982	982
Tidligere vedtatte tiltak				
Business region møtebyen	-72	-472	-800	-800
Business region prosjektstøtte	0	-1 025	-1 025	-1 025
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-72	-1 497	-1 825	-1 825
Vedtatte endringer	910	-515	-843	-843
Vedtatt ramme	40 209	38 784	38 456	38 456
Nye tiltak				
Driftsbudsjett	400	400	400	400
Folkets klimadugnad	850	850	0	0
Institusjonalisering klimasatsing	1 500	3 000	3 000	3 000
Leverandørutviklingsprogram	250	250	250	250
Midler til planarbeid	400	400	400	400
Årsverk ny satsing samhandling og innovasjon	4 560	4 560	4 560	4 560
Sum Nye tiltak	7 960	9 460	8 610	8 610
Nye tiltak og realendringer	7 960	9 460	8 610	8 610
Ramme 2020-2023	48 169	48 244	47 066	47 066

Tidligere vedtatte tiltak

Business region møtebyen

Prosjekt Møtebyen Kristiansand - vekst og økt aktivitet i konferanse-, møte og arrangementsmarkedet ble vedtatt i Kristiansand Bystyret 20.6.2018 med 2,2 mill. kr fordelt over 2018, 2019, 2020 og 2021.

Business region prosjektstøtte

Det ble i HP 2019-2022 for Kristiansand kommune lagt inn 1 mill. kr i 2019 og 2020. Midlene skal blant annet dekke Kinasamarbeidet og kostnader knyttet til Helsebyen.

Nye tiltak

Driftsbudsjett

Samfunn og innovasjon er et nyopprettet område i kommunen uten historikk.

Folkets klimadugnad

Bystyret har vedtatt 850 000 kr til folkets klimadugnad i 2020 og 2021. Arbeidet vil bli gjort i samarbeid med by- og stedsutvikling.

Institusjonalisering klimasatsing

Bystyret har bevilget 1,5 mill. kr i 2020 og årlig 3 mill. kr fra 2021 til institusjonaliseringen av klimasatsingen. Arbeidet vil bli gjort i samarbeid med by- og stedsutvikling.

Leverandørutviklingsprogram

Kommunen deltar i nasjonalt program for leverandørutvikling som er en pådriver for at statlige og kommunale virksomheter skal skape innovasjon gjennom sine anskaffelser. NHO, KS, DIFI, Innovasjon Norge og Forskningsrådet er programansvarlige og NHO har prosjektlederansvaret gjennom et sekretariat.

Midler til planarbeid

Dette tiltaket gjelder utarbeidelsen av følgende planer; Kommuneplanens samfunnsdel "Sterkere sammen 2030", Digitaliseringsstrategien, Internasjonal strategi, Forskningsstrategi inkludert innovasjonsstrategi og oppdatering av handlingsplan for vedtatt Næringsstrategi.

Årsverk ny satsing samhandling og innovasjon

For å lykkes som en kommune i fremtiden er det viktig å legge til rette for god samhandling på tvers av fag og områder i kommunen, god samhandling mellom administrasjon og politikk, og god samhandling (og samskaping) med innbyggere, næringsliv og andre offentlige aktører.

3.6 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringsprosjekter							
Investeringer							
Digitalisering	21 600	3 000	4 600	7 000	7 000	21 600	0
Sum Investeringer	21 600	3 000	4 600	7 000	7 000	21 600	0
Sum investeringsprosjekter	21 600	3 000	4 600	7 000	7 000	21 600	0

Digitalisering

Det settes årlig av en pott til digitaliseringsporteføljen. Videre fordeling av midler vil skje gjennom søknader der hvert prosjekt finansieres og skilles ut som selvstendige investeringsprosjekter. Potten vil i hovedsak brukes til fellestiltak som det ikke er naturlig at et område skal finansiere alene.

3.7 Verbalvedtak

Nr.	
14-20	Bystyret ber ordføreren signere ICANs «cities appeal». Byer og lokalsamfunn mot atomvåpen
15-20	Bystyret ber om en sak hvor man har en gjennomgang av hele den nye kommunens organisering av kommunens klima- og miljøtiltak med utgangspunkt i målsettingen om at Kristiansand skal nå utslippsmålene i 2030. Bruk av "bærekraftsmillionen" skal være en del av saken. Dette verbalvedtaket står også under by- og stedsutvikling.
16-20	Folk ønsker å bidra i den store miljø- og klimadugnaden, Folkets Klimadugnad. Bystyret ønsker å opprette en ny støtteordning for miljø- og klimatiltak i regi av lag og foreninger, og ber om en sak på hvordan dette kan organiseres* Dette verbalvedtaket står også under by- og stedsutvikling.
17-20	Bystyret ber om en analyse av kommunens bydeler, med tanke på å se på befolkningssammensetning, kommunale tilbud på tjenester, bydelssenter, miljøtiltak og aktiviteter i nærmiljøene. Dette med tanke på å kartlegge om det er behov for flere bydelsmeldinger for de ulike bydelene i løpet av perioden, samt se på muligheter for økt innbyggerdeltakelse for de ulike bydelene. Samtidig opprettes det et bydelsfond der velforeninger, bydelsråd, nabolag eller lignende kan søke midler til oppgradering av fellesarealer. Bystyret ber om en sak på hvordan retningslinjer for et slik fond kan være. Dette verbalvedtaket står også under by- og stedsutvikling.
18-20	Bystyret ber om at det vurderes å igangsette et program for å skape nye bedrifter og jobb-muligheter basert på kompetansen som finnes ved Luftforsvarets skolesenter Kjevik. Et slikt program bør etableres i samarbeid med fylkeskommunen og inkludere støtte til ny-etableringer og arbeid for å tiltrekke seg nye virksomheter til dette kompetansemiljøet.
19-20	Det vurderes utarbeidet en næringsplan for primærnæringene i Kristiansand - blå og grønn næringsutvikling. Planene skal omhandle næringenes potensiale og muligheter for kommunale innkjøp og kortreiste produkter.
20-20	Bystyret ber kommunedirektøren og Business Region Kristiansand legge fram en sak om hvordan det kommunale næringsarbeidet kan bidra til omstillingen til lavutslippssamfunnet. Herunder jobbskaping innen grønne næringer.
21-20	Bystyret ønsker å innlemme kommunen i regjeringens satsing "Inkluderingsdugnaden" og ber om en sak på dette.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



4 Oppvekst

4.1 Kort om området

Oppvekst og læring har ansvaret for et helhetlig tjenestetilbud til barn og unge som skal sikre trygge oppvekstsvilkår og gode læringsarenaer for barn og ungdom. Området jobber mot en overordnet målsetting om at alle barn og unge skal oppleve et godt og inkluderende oppvekstmiljø som fremmer deres trygghet, læring, trivsel og helse. Denne målsettingen har vært førende også i de gamle kommunene gjennom satsingene på Inkluderende læringsmiljø og FLiK, noe som gir et godt grunnlag for et felles ståsted for området i den nye kommunen.

Hovedmålene for arbeidet vårt er at:

- Alle barn og unge opplever tilhørighet, trygghet og trivsel innenfor fellesskapet
- Alle barn og unge er aktive deltakere som opplever læring og utvikling innenfor fellesskapet
- Alle barn og unge utvikler et positivt selvbilde og en trygg identitet
- Ingen opplever å bli mobbet, krenket eller å være utestengt fra fellesskapet
- Alle barn og unge vokser opp under kjærlige, trygge og omsorgsfulle vilkår

Området består av disse kommunalsjefområdene:

- Barn- og familietjenester (helsetjenester, forebyggende tjenester, barnevern og PP-tjeneste)
- Barnehage
- Skole og SFO

4.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringene for området er todelt.

Barn vokser opp i et samfunn som i større grad preges av globalisering, kompleksitet, mangfold og rask endringstakt. Dette gjør seg særlig gjeldende innenfor den teknologiske utviklingen hvor den virtuelle «virkeligheten» i større grad preger barns oppvekst. Klimaendringene opptar barn og unge og fører til engasjement, men også usikkerhet om framtiden. Sosial ulikhet og opplevelsen av manglende tilhørighet og deltakelse gjør det utfordrende for skolen å lykkes med å realisere hvert barns sosiale og faglige potensial og legge et godt grunnlag for å lykkes i videre utdanning og arbeid.

Den andre utfordringsdimensjonen er de økonomiske rammene som ligger til grunn i de allerede vedtatte budsjettene for Kristiansand og Søgne, særlig for kommunalsjefområde skole. I 2023 skal hovedsakelig skoletjenestene drives innenfor en ramme som reelt er ca. 28 mill. kr lavere enn nivået i 2019, noe som gjør det svært krevende å levere tjenester innenfor de lovpålagte kravene. I tillegg er det flere andre forhold med økte kostnader som må løses innenfor rammen.

Nærmere om de samfunnsmessige utfordringene innenfor områdets ansvar:

Utenforskap

- Barn og unge vokser opp under svært ulike vilkår. Noen lider under omsorgssvikt, vold og overgrep. For noen barn og unge er ikke familien eller hjemmet en trygg og god plattform for utvikling, vekst og mestring. Dette truer deres muligheter for deltakelse og mestring i barnehage, skole og livet for øvrig.
- Noen barn og unge vokser opp i lavinntektsfamilier og kan grunnet familiens økonomi ha utfordringer med deltakelse i ordinære aktiviteter og sosialt samvær.

- Noen unge er ensomme og noen har utfordringer knyttet til psykisk helse.
- En del barn og unge trives ikke i barnehagen og på skolen, for mange opplever mobbing.
- Flere barn og unge opplever ikke skolen som relevant og meningsfull.
- Nesten 20 % av elevene går ut av grunnskolen med så svake lese- og skriveferdigheter at de kan få problemer med videre skolegang og arbeid.
- For mange ungdomsskoleelever tror ikke de vil få et godt og lykkelig liv.

Store ulikheter

- Det er for store variasjoner i kvalitet både mellom avdelinger og barnehager per i dag. Dette trenger vi bedre oversikt på, slik at vi kan arbeide systematisk med å utjevne disse forskjellene.
- Det er store variasjoner i læringsresultatene på bakgrunn av elevenes sosiale bakgrunn, forutsetninger og kjønn.
- Det er også relativt store variasjoner i elevenes læringsresultater mellom skoler og internt på skolene. Det er også forskjeller mellom de opprinnelige kommunene.
- Utdanningssystemet reproducerer forskjeller i for stor grad i stedet for å jevne dem ut.

Kompleksitet, mangfold og raskere endringstakt

- Kunnskapssamfunnet stiller større krav til kompetanse enn noen gang før.
- Utdanningssystemet utdanner barn og unge for framtidens arbeidsmarked, og til jobber som ennå ikke finnes.
- Samfunnet har et stort behov for innovasjon, forskning og nyskaping og kompetanse til å håndtere sammensatte oppgaver og utfordringer.

De økonomiske utfordringene gjelder følgende forhold:

- Håndtere stramme rammer med betydelige innsparingskrav, særlig på grunnskole. Herunder å oppfylle nasjonale sektormål, bemannings- og kompetansekrav, lokale mål og nye lovkrav.
- Harmonisering av rammer for skoler og barnehager til "Kristiansandsnivået" gir betydelige utfordringer for Søgne og Songdalen. Herunder gjelder det at utgiftsbehovet i Søgne og Songdalen er høyere enn i Kristiansand.
- Betydelige omstillingsutfordringer som følge av redusert mottak av asylsøkere og flyktninger. Statlige inntekter reduseres betydelig.
- Spesialpedagogiske tiltak i barnehage – behovs- og systemutfordringer som gjør at tjenesten ikke klarer å drives innenfor den økonomiske rammen.

Oppsummert er det stor bekymring hvorvidt rammene til grunnskolene og spesialpedagogiske tiltak i barnehage er tilstrekkelige for å innfri lov- og forskriftskrav. Det er ikke rom for å legge ytterligere innsparinger på disse tjenestene, jfr. kommentarer under innsparingstiltak.

4.3 Endrede forutsetninger

Som følge av kommunesammenslåingen er det gjort en rekke overføringer av ressurser og personer fra de gamle områdene i tre kommuner til nytt område som har en annen sammensetning av tjenestene. Det ligger derfor usikkerhet om de nye rammene samsvarer helt med oppgaveporteføljen som ligger i oppvekst. Eventuelle justeringer mellom kommunalsjefområdene legges fram i 1. tertialrapport 2020.

4.4 Innsparinger og gevinster

Lovkrav, herunder bemanningsnorm og pedagognorm i barnehage og lærernorm i skole gir ikke rom for vesentlige innsparinger i barnehage og skole. I tillegg må skoler i Søgne og Songdalen tilpasse seg vesentlig lavere rammer enn de har i dag. Søgne vedtok en innsparing (2019-kroner) for 2019 på 4 mill. kr, økende til 10 mill. kr i 2020. Reduksjonen i 2019 er bare delvis gjennomført, slik at utfordringen med å tilpasse seg rammen for 2020 blir større.

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingstiltak- skole	-1 500	-1 500	-1 500	-3 000
Reversering av innsparingstiltak voksenopplæring Birkelid	1 000	0	0	0
Innsparingstiltak- barnehage	-900	-900	-900	-1 800
Innsparingstiltak- barn og familie	-1 600	-2 100	-2 100	-2 700
Innsparingstiltak- barn og familie tidligere vedtatt	-420	-830	-1 220	-1 220
Innsparingstiltak- barnehage tidligere vedtatt	-220	-430	-630	-630
Innsparingstiltak- skole tidligere vedtatt	-12 200	-18 300	-19 000	-19 000
Innsparingstiltak- stab	0	0	-500	-1 000
Sum	-15 840	-24 060	-25 850	-29 350

Innsparinger må tas på tiltak som ikke er lovpålagte, noe som også betyr å reversere politiske vedtak fattet i de gamle kommunene. Det er også søkt å skjerme tiltak som direkte retter seg mot brukerne, særlig lavinntektsgrupper.

Tabellen viser oversikt over vedtatte tiltak:

Innsparingstiltak	2020	2021	2022	2023
Kommunale etter- og videreutdanningstiltak skole	-1 500	-1 500	-2 000	-2 500
Ulike satsinger/enkelttiltak, blant annet:	-1 740	-1 850	-1 850	-1 850
-Eksternvurdering				
-Deltakelse ulike faglige fora, reisevirksomhet				
Ekstra fysisk aktivitet på ungdomstrinnet	-450	-1 000	-1 000	-1 000
Kinesisk som fremmedspråk - nedtrapping/utfasing	-100	-300	-450	-450
Avvikle intern tilskuddsordning – «Oppvekststyret disposisjonskonto»	-475	-475	-475	-475
En ekstra undervisningstime matematikk på høyeste nivå	-400	-400	-400	-400
Harmonisere ressursnivå til spesialundervisning i friskoler i forhold til kommunale skoler	-1 500	-2 000	-2 500	-2 500
Redusert aktivitetsnivå Mottaksskolen og Tospråklig fagopplæring – færre elever	-4000	-4 000	-4 000	-4 000
Redusert aktivitetsnivå Voksenopplæring, herunder samlokalisering all voksenopplæring		-3 500	-4 000	-4 000
Redusert bemanning stab		-800	-1 600	-2 000
Redusert bemanning/lavere utgifter SFO	-500	-1 000	-1 500	-1 500
Barn- og familietjenester – reduserte ledelses-/administrative funksjoner	-1 000	-1 500	-1 500	-1 500
Reduserte kostnader Voiebyen skole som følge av at skolen samles	-200	-500	-500	-500
Reduserte utgifter IT-systemer	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Generelt rammetrekk alle tjenester	-3 000	-3 285	-4 525	-7 225
Sum innsparingstiltak	-15 840	-24 060	-25 850	-29 350

Beskrivelser og konsekvenser av tiltakene

Kommunale etter- og videreutdanningstiltak skole

Oppvekst bruker i dag 4,6 mill. kr til kommunale etterutdanningstiltak og som egenandel knyttet til Statens opplegg for videreutdanning (Kompetanse for kvalitet). På bakgrunn av at staten nå bidrar med betydelige midler til desentralisert kompetanseutvikling, er det forsvarlig å ikke bruke ytterligere kommunale midler på etterutdanning. Den kommunale egenandelen knyttet til videreutdanning (ca 3 mill. kr) kan i tillegg nedtrappes ned når de nye kompetansekravene blir innfridd (2023/24).

Ulike satsinger/enkelttiltak sentralt

Oppvekst deltar i dag i en rekke nettverk og satsinger. Reisevirksomhet og deltakelse i ulike faglige fora begrenses. I tillegg avvikles ordningen med eksternvurdering på skoler.

Ekstra fysisk aktivitet på ungdomstrinnet

Bystyret i Kristiansand bevilget for ca. 5 år siden 1 mill. kr til å stimulere til økt fysisk aktivitet på ungdomstrinnet. Midlene er hvert år delt ut med "merkelapp" om dette, men uten øvrige føringer. Det vurderes å være rom for å prioritere fysisk aktivitet innen ordinær virksomhet på skolene. I tillegg satses det på å utvikle skolegårdene for å stimulere til aktivitet. De fleste ungdomsskolene disponerer dessuten flerbrukshaller som gir gode muligheter til selvaktivisering.

Kinesisk som fremmedspråk - nedtrapping/utfasing

Høsten 2014 ble Kinesisk som fremmedspråk innført over en treårsperiode. Tilbudet ble opprettet for ca. 20 elever og lagt til Oddemarka skole. Senere er tilbudet flyttet til KKG. I 2016 ble det foretatt en enkel underveisevaluering av tilbudet. De fleste av elevene svarte da at de var godt fornøyde med både innholdet i faget (85 %) og utbyttet de får av det (77 %). Samtlige elever ville, i større eller mindre grad, anbefale andre elever å velge Kinesisk som fremmedspråk. Nesten alle elevene ønsker selv å fortsette med Kinesisk på videregående skole. Det er ikke gjort evaluering senere. Til tross for gode tilbakemeldinger, vurderes likevel tilbudet ikke å kunne forsvares sett i lys av de betydelige innsparingskravene som gjelder. Tilbudet utfases over en treårsperiode ved at det ikke tas inn nye elever på 8. trinn fra høsten 2020.

Avvikle intern tilskuddsordning – «Oppvekststyret disposisjonskonto»

Oppvekststyret i Kristiansand disponerer to tilskuddsordninger. En ekstern åpen tilskuddsordning for tiltak overfor vanskeligstilte barn og en intern tilskuddsordning til tiltak som normalt ikke dekkes av ordinær drift. Kommunale skoler og kommunale og private barnehager kan søke på ordningen. Den interne tilskuddsordningen avvikles som del av innsparingskravene. Det brukes relativt mye ressurser sentralt og på den enkelte enhet knyttet til søknad og forvaltning. Beløpene som deles ut er relativt små og det er krevende å skille søknader opp mot kriteriene og hva som bør dekkes av ordinær drift.

En ekstra undervisningstime matematikk på høyeste nivå

I forbindelse med budsjettbehandlingen for 2018 ble det lagt inn 400 000 kr til "En ekstra undervisningstime matematikk på høyeste nivå". Oppvekststyret vedtok noe senere at midlene kunne forstås som stimuleringsmidler til å forsere fag på Videregående skole. Midlene deles i dag ut til ungdomsskolene i henhold til antall elever for tar fag på videregående. Midlene inngår som del av innsparingstiltakene. Uavhengig av stimuleringsmidler forventes det at det legges til rette for at elever som har forutsetninger for det, gis mulighet/oppfordres til å forsere.

Harmonisere ressursnivå til spesialundervisning i forhold til kommunale skoler

I friskoleloven heter det at "Heimkommunen eller heimfylket skal dekke utgiftene til spesialundervisning i frittstående skoler på lik linje med offentlige skoler. Beregninger av midler til spesialundervisning skal være relatert til tallet elever med spesialundervisning". Tilsvarende gjelder elever som er

fosterhjemsplassert. Dagens praksis, særlig i Kristiansand, er at det gis en høyere refusjon til spesialundervisning i Friskoler enn det som brukes i kommunale skoler. Andel elever fra Kristiansand med vedtak om spesialundervisning er forøvrig omtrent dobbelt så høy i friskoler som i kommunale skoler. Tildelingspraksis skal gjennomgå opp mot forståelsen i friskoleloven om likeverdig behandling. Det vurderes å være innsparingspotensiale på 2-3 mill. kr.

Reduksjon Mottaksskolen og Tospråklig fagopplæring – færre elever

Mottaksskolen har en rammefinansiering som er beregnet til ca. 70-90 elever pr. oktober 2019. Elevtallet ved skolen varierer naturlig nok i forhold til antall asylsøkere og bosettingen. Pr oktober 2020 er elevtallet ved skolen bare 60, som er det laveste antallet på mange år. Det er derfor grunnlag for å redusere bemanningen ved skolen fra 2020. I tillegg er behovet for tospråklig fagopplæring vesentlig lavere som følge av redusert bosetting og mottak av asylsøkere. Det vil i løpet av 2020 bli gjennomført en vurdering av hvordan opplæringstilbudet som i dag gis på Mottaksskolen skal organiseres og gjennomføres framover.

Redusert aktivitetsnivå Voksenopplæring, herunder samlokalisering all voksenopplæring

Det ble tidlig i sammenslåingsprosessen bestemt at de to voksenopplæringssenterne, Birkelid og Kongsgård, skulle videreføres inn i ny kommune og fusjoneres til en voksenopplæring fra 1. august 2020. Fremtidig organisering og antall lokasjoner skulle utredes videre. I arbeidet med økonomiplanen er det avdekket at det ikke er økonomisk grunnlag for å opprettholde dagens aktivitetsnivå med voksenopplæring på to lokasjoner. En samlokalisering vurderes å kunne ha en besparelse på minimum 4 mill. kr pr. år i ordinær drift. Kongsgård skolesenter har i tillegg kapasitet til alle elevene uten ekstra kostnader til bygningsmessig drift. Bystyret vedtok 1 mill. kr til opprettholdelse av voksenopplæring på Birkelid i 2020. Konsekvensene av en eventuell samlokalisering av voksenopplæringen vil bli belyst i formannskapet, jfr. vedtatt verbalvedtak.

Redusert bemanning stab

I forbindelse med kommunesammenslåingen er det grunnlag for å redusere den samlede bemanningen i stab. Siden det er vedtatt at ingen skal sies opp, må reduksjonen tas ved naturlig avgang eller frivillig overgang til annet arbeid. I forbindelse med selve sammenslåingen blir det i en overgangsperiode høyere kostnader på grunn av at det innplasseres personer uten at det følger ressurser med. Fra 2021 forventes en moderat besparelse som er økende utover i perioden.

Lavere bemanningstetthet SFO

SFO-tilbudene er noe ulike i henholdsvis Søgne, Songdalen og Kristiansand med hensyn til ledelse og bemanning forøvrig. Midlertidige vedtekter legger opp til å prolongere "ulikhetene" fram til 01.08.2020. Deretter vil nye harmoniserte vedtekter gjelde. Det er ikke noe lovpålagt bemanningsnivå for SFO. Det vurderes forsvarlig å ha et noe lavere bemanningsnivå enn i dag slik at en moderat innsparing kan legges inn.

Barn- og familietjenester – reduserte ledelses-/administrative funksjoner

Barn- og familietjenestene som er rettet mot brukerne er skjermet for innsparinger. Det vurderes også å være liten gevinst i forbindelse med kommunesammenslåingen siden barnevernet allerede er interkommunalt og helsetjenestene skal fortsatt leveres stedlig. Det vurderes imidlertid å være potensiale for innsparinger på ledelse og administrasjon som vurderes forsvarlig og realistisk å legge inn.

Generelt rammetrekk

Resterende innsparingskrav må løses ved flatt trekk, hovedsakelig på skole. Forutsatt at ovenstående tiltak gjennomføres, vil det gjenstå å redusere 3-4 mill. kr i forhold til dagens nivå i Kristiansand. For Søgne og Songdalen vil det mest krevende være å tilpasse seg de rammene som gjelder i dag i

Kristiansand. Det vurderes ikke forsvarlig eller innenfor lovkravene å kunne redusere rammene til skolene ytterligere.

Reduserte kostnader Voiebyen skole som følge av at skolen samles

Det legges opp til at Voie skole stenges fra 01.08.2020 på grunn av dårlig bygningsmessig tilstand. Siden skolen har hatt to skolesteder er det gitt en ekstra kompensasjon for de administrative ulempene. Kompensasjonen bortfaller når skolen samles.

Andre innsparingstiltak som er vurdert, men ikke foreslått:

- Redusere inntektsgraderingsordning i SFO
- Sommerskole
- Svømmeglede - gratis svømmetilbud til 3.-/4. klassinger
- Ulike satsinger/prosjekt "Vanlig men vondt", "Friskus" med mv.

4.5 Omprioriteringer

De kommunale barnehagene i de tre kommunene har ulike lederstrukturer og ressurser med seg inn i Kristiansand. Det legges opp til en prosess som sikrer mer likhet i lederstrukturen for barnehagene fra høsten 2020. Besparelsen ved en harmonisering omdisponeres til "Tilrettelagte tjenester på barnehagefeltet", slik at tjenesten kan løses innenfor rammene. Totalt kan omdisponeringen på sikt bli ca. 5-6 mill. kr pr. år.

4.6 Hovedprioriteringer

Områdets hovedprioriteringer er knyttet til å utvikle det nye området med hensyn til kvalitet i de ordinære tilbudene. Det utvikles et felles rammeverk for kvalitet i området der satsingen på inkluderende læringsmiljø står sentralt.

Rammeverket vil også stå helt sentralt i arbeidet med å forbedre læringsresultater og redusere mobbing.

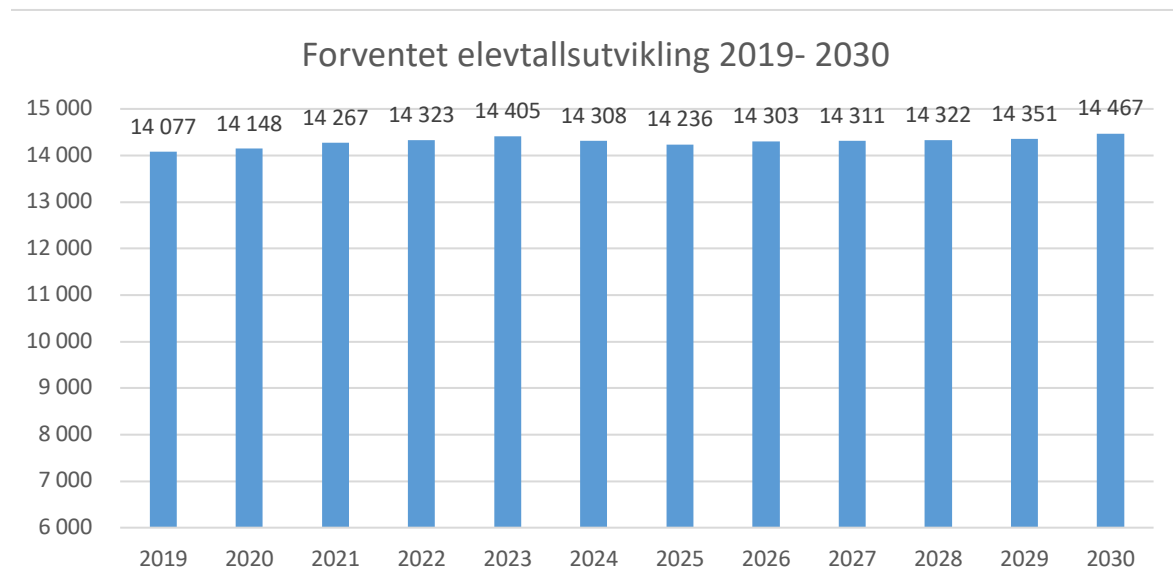
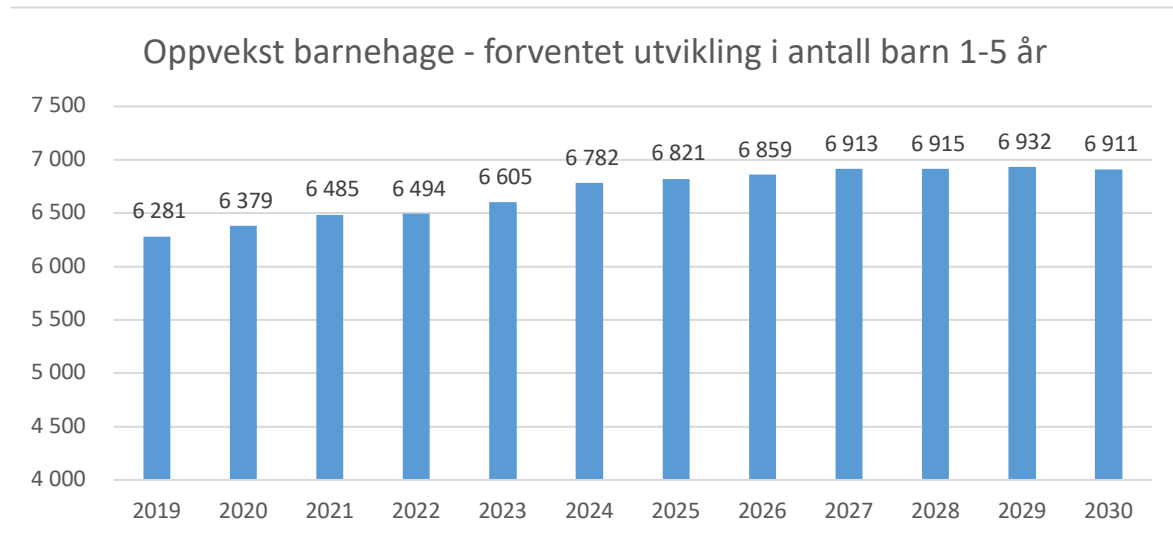
Det er en særlig satsing på de nye barn- og familietjenestene ved å videreutvikle de tverrfaglige tjenester i Familiens hus i 5 bydeler, Vest, Vågsbygd, Sentrum, Lund og Øst. Tjenestene skal være til beste for brukerne og i tett samhandling med barnehager og skoler. Det legges betydelige ressurser inn i å etablere ett nytt Familiens hus sentralt på Lund, samt å tilrettelegging på Nodeland for Familiens hus Vest.

Det ligger inne betydelige innsparingskrav på området. I den sammenheng prioriteres skjerming av lovpålagte tjenester og tjenester som retter seg direkte mot barn og unge og området målgruppe forøvrig. I tillegg skjermes ytelser overfor utsatte grupper, særlig lavinntektsfamilier.

Det legges opp til et høyt investeringsnivå innen området, totalt er det lagt inn investeringer for 1,49 mrd. kr, derav 1,41 mrd. kr knyttet til bygningsmessige investeringer.

Demografi

Tabellene under viser den forventede demografiske utviklingen på henholdsvis barnehage og skole.



Grafene ovenfor viser forventet antall barn/elever på høsten det aktuelle året. Det er lagt til grunn kommunens egne prognoser da SSBs ikke i tilstrekkelig grad har fått justert sine tall for lavere fødselstall. SSB uttrykker at det er stor usikkerhet i deres tall som følge av lave fødselstall i hele Norge og at de er usikre på utviklingen.

Antall barn i barnehagealder forventes å øke med ca. 630 barn frem til 2030, mens antall barn 6-15 år forventes å øke med ca. 390 elever i samme periode.

Demografimodellen innebærer et trekk på 5 mill. kr på barnehage i fra 2019 til 2020. I 2021 er rammen økt med 10 mill. kr mer enn i 2019 og 30 mill. kr i 2023.

Demografimodellen gir Oppvekst skole en økning på 9,7 mill. kr i 2020 og 23 mill. kr i 2023, sammenlignet med 2019. Dette er omtrent i samsvar med det som ble forutsatt ved forrige rullering.

Satser til private barnehager i 2020

Forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager §16 om kommunesammenslåing sier at ved kommunesammenslåing skal den nye kommunen beregne tilskuddet til private barnehager ut fra den

tidligere kommunens regnskap og barnetall i to år etter at kommunesammenslåingen er gjennomført. Satsene for 2020 beregnes ut fra forbruk i kommunale barnehager i 2018. Satsene til private barnehager i Søgne ligger an til å bli ca. 7% lavere enn i "gamle Kristiansand". Det vil koste ca. 2,5 mill. kr å vedta samme satser for barnehager i Søgne og Kristiansand. Det er ikke private ordinære barnehager i Songdalen.

Barnehagebehovsplan 2020 – 2023

Etter at antall barn i barnehagealder vokste raskt i en lang periode har kommunen nå vært inne i en periode med noe nedgang i antall barn i barnehagealder. De to siste barnekullene har vært spesielt lave. Av den grunn er det ikke behov for å opprette mange nye barnehageplasser i økonomiplanperioden. Kravet om full barnehagedekning innebærer at det skal være nok plasser innen kommunen. Barnehagebehovsplanen søker å balansere utbygging på både bydel- og delområdenivå for å gjøre hverdagen best mulig for foresatte og for å redusere transportbehovet.

Hovedopptaket 2019 gikk lettere enn på mange år. Det er ledige plasser noen steder i byen som på Flekkerøy, Voie, Lund og Tveit. I tillegg er det god kapasitet i Søgne og Songdalen. Det vil imidlertid alltid være noen steder man sliter med å få plassert de siste rettighetsbarna etter ønske. Nytt av året var at det var litt vanskeligere å innfri ønsker om plass i midtre Vågsbygd. Det er som de siste årene veldig mange barn fra Justvikområdet som ikke kan tilbys plass i nærområdet og som får barnehageplass på Kongsgård/Gimlekollen eller Lund. Foreldre har i større grad enn for noen år tilbake forventning om å få barnehageplass i løpet av året, gjerne fra nyttår.

Tabellen nedenfor viser barnehagebehovsplanen 2020-2023 for hhv. Kristiansand, Søgne og Songdalen:

"Gamle" Kristiansand

Dekningsgrad	2019	2020	2021	2022	2023
Dekningsgrad:	93,9%	94,1%	94,3%	94,3%	94,3%

Beregnet etterspørsel	2019	2020	2021	2022	2023
Kommunens prognose. Antall barn 1-5 år på høsten	5 203	5 297	5 358	5 362	5 471
Antall plasser som trengs i følge dekningsgrad	4 886	4 984	5 053	5 056	5 159
Beregnet etterspørsel	4 886	4 984	5 053	5 056	5 159

Antall barnehageplasser	2019	2020	2021	2022	2023
Antall barnehageplasser i kommunen	5 052	5 052	5 052	5 052	5 052
Mosby oppvekstsenter avd. bhg. - K (kommunal), (120 pl. erstatter 84 pl.)			36	36	36
Bjørndalen barnehage - P (vedtatt)			78	78	78
Mulig utvidelse av Bjørndalen - P (opptil 50 pl.) Kommer hvis det trengs					
Solkollen Strømme - P (vedtatt)				40	40
Ny privat barnehage i Justvikområdet - P Etter anbud					50
Utvidelse av Trollhaugen - K					
Ny barnehage bydel 2 - Grim. Utvidelse og relokalisering av LV Grim - P					
Benestad - ny barnehage K/P (Antall plasser kan økes før vedtak)					
Lauvåsen ny barnehage K (Erstatter Hamretun 18 pl.) 100 pl. Total kapasitet					
Skårungen - K - Utvidelse					
Nedleggelse av midlertidig bhg. Bergtorasvei avd. Oddernes			-16	-16	-16
Naturlig utfasing av små barnehager/reduksjon av plasser der det er lite etterspørsel		-20	-40	-60	-80
Antall barnehageplasser	5 052	5 032	5 110	5 130	5 160

Beregnet barnehagedekning	2019	2020	2021	2022	2023
Beregnet etterspørsel	4 886	4 984	5 053	5 056	5 159
Antall barnehageplasser	5 052	5 032	5 110	5 130	5 160
Behov for nye plasser	-166	-48	-57	-74	-1

Søgne

Dekningsgrad	2019	2020	2021	2022	2023
Dekningsgrad:	93,4 %	93,6 %	93,8 %	93,8 %	93,8 %

Beregnet etterspørsel	2019	2020	2021	2022	2023
Kommunens prognose. Antall barn 1-5 år på høsten	665	672	693	710	713
Antall plasser som trengs i følge dekningsgrad	621	629	650	666	669
Beregnet etterspørsel	621	629	650	666	669

Antall barnehageplasser	2019	2020	2021	2022	2023
Antall barnehageplasser i kommunen	720	720	720	720	720
Antall barnehageplasser	720	720	720	720	720

Beregnet barnehagedekning	2019	2020	2021	2022	2023
Beregnet etterspørsel	621	629	650	666	669
Antall barnehageplasser	720	720	720	720	720
Behov for nye plasser	-99	-91	-70	-54	-51

Songdalen

Dekningsgrad	2019	2020	2021	2022	2023
Dekningsgrad:	87,7 %	87,9 %	88,1 %	88,1 %	88,1 %

Beregnet etterspørsel	2019	2020	2021	2022	2023
Kommunens prognose. Antall barn 1-5 år på høsten	413	410	434	422	421
Antall plasser som trengs i følge dekningsgrad	362	360	382	371	371
Beregnet etterspørsel	362	360	382	371	371

Antall barnehageplasser	2019	2020	2021	2022	2023
Antall barnehageplasser i kommunen	402	402	402	402	402
Kommunen har tomt "Nodeland Syd". 80- 90 barn. Kommer når/hvis det trengs					
Antall barnehageplasser	402	402	402	402	402

Beregnet barnehagedekning	2019	2020	2021	2022	2023
Beregnet etterspørsel	362	360	382	371	371
Antall barnehageplasser	402	402	402	402	402
Behov for nye plasser	-40	-42	-20	-31	-31

Forutsetninger:

- Kommunens egne prognoser ser de siste årene ut til å treffe bedre enn SSBs prognose og er derfor lagt til grunn. SSBs prognose har ikke i tilstrekkelig grad bakt inn de siste års lave fødselstall.
- Det er lagt til grunn en økning i dekningsgraden på 0,2% hvert år fram til 2021.

Offisielle tall/ KOSTRA-dekningsgrad viser noe lavere dekningsgrad enn det som er lagt til grunn. Det har med tidspunkt på året en teller antall barn å gjøre. I barnehagebehovsplanen telles antall barn på våren, mens KOSTRA tall er per 15.12.

Endringer/kommentarer i forhold til handlingsprogrammet 2019-2022:

- Planlagt utvidelse av Rakkerungan Hånes vil ikke bli realisert og tas ut av planen.
- Ny privat barnehage i Justvik sentrum fra 2023.
- Solkollen Strømme er i samråd med utbygger skjøvet fra 2020 til 2022.

- Nedleggelse av Bergtorasvei avd. Oddernes er skjøvet fra 2020 til 2021. Administrasjonen gis fullmakt til å legge den ned fra høsten 2020 dersom det viser seg at det ikke er behov for barnehagen.
- I Søgne og Songdalen er det ikke planlagt nye tiltak.

	Antall barn				Behov for nye barnehageplasser			
Behov for nye plasser:	2 019	2 021	2 023	2 030	2 019	2 021	2 023	2 030
Bydel - Vågsbygd:	1 290	1 319	1 362	1 497	-108	-65	-17	59
Bydel - Sentrum:	1 221	1 232	1 256	1 264	106	95	127	43
Bydel - Lund:	1 312	1 366	1 383	1 427	-121	-115	-138	-133
Bydel - Tveit/Randesund:	1 380	1 435	1 465	1 552	-42	28	27	72
Bydel - Søgne	665	693	713	676	-99	-70	-51	-86
Bydel - Songdalen	413	434	421	486	-40	-20	-31	26

Bydel 1 - Vågsbygd (Delområde: Flekkerøy, Voie/Møvig, Midtre Vågsbygd og Slettheia):

Bydelen har totalt sett overkapasitet av barnehageplasser og ser ut til å ha nok barnehageplasser i økonomiplan perioden. Befolkningsprognosen viser en ganske kraftig vekst i antall barn 1-5 år spesielt fra 2023. Utvidelse av Skårungen kommer ved behov og er foreløpig lagt til 2026. Kommunen har tomter i bakhånd på Krodden og "Voie 17", men det ser ut til at det kan ta lang tid før man trenger disse. Barnehagen på Øvre Slettheia er revet og barnehagen drives i midlertidige lokaler. I forbindelse med skolestruktursaken avgjøres det om barnehagen skal gjenoppbygges eller at Øvre Slettheia skole ombygges til barnehage. Investeringsplanen har tatt høyde for gjenoppbygging av barnehagen på eksisterende tomt.

Bydel 2 - Sentrum (Delområde: Hellemyr, Tinnheia, Grim, Kvadraturen/Eg, Strai og Mosby):

Bydelen har totalt sett underdekning i hele perioden og det kunne med fordel vært noe flere barnehageplasser. Det kommer ny barnehage på Mosby i årsskiftet 2020/2021 som vil gjøre at en får bedre kapasitet der. Kommunen har overtatt Trollhaugen barnehage på Eg fra Sørlandets sykehus. Det ønskes på sikt en større barnehage i området på ca. 100 plasser. Det kan skje på eksisterende tomt, eller en av to tomter kommunen i samme transaksjon kjøper av Sørlandets sykehus som følge av helsebydelen.

Det er ønskelig at Læringsverkstedet avdeling Grim får konsesjon til å komme inn i et bedre lokale ved å flytte barnehagen til Grim Torv som skal bygges fullstendig om. Barnehagen foreslås utvidet med 50 plasser fra 2024. Selv om dette er utenfor økonomiplanens periode, foreslås den likevel vedtatt utvidet og relokalisert ved denne rullingen av hensyn til at prosjektet kan inngå i en helhetlig utvikling av området.

Det er utfordringer knyttet til plasseringen og standarden på de kommunale barnehagene i Kvadraturen. På sikt bør kommunen reetablere en eller flere av disse.

Bydel 3 - Lund (Delområde: Lund/Sødal, Kongsgård/Gimlekollen og Justvik/Ålefjær)

Det er fordelaktig at bydelen har overkapasitet fordi barn fra andre bydeler også bruker barnehageplass i området, spesielt i delområdet Lund. Det kunne med fordel vært flere barnehageplasser på Justvik, fordi underdekningen fører til press på barnehagekapasiteten også på Gimlekollen.

Det kommer ny privat barnehage med 50 plasser i Justvikområdet på den gamle barnehagetomta i Justvik sentrum ved å gjennomføre anbudskonkurranse på kvalitet/konsept, samt pris for barnehagetomten. De midlertidige plassene på Havlimyra erstattes av permanente plasser.

Nedleggelse av Bergtorasvei avd. Oddernes er skjøvet fra 2020 til 2021. Det er gitt administrativ fullmakt til å legge den ned fra høsten 2020 dersom det ikke er behov for barnehagen fra da av.

Det er vedtatt ny barnehage på Bjørndalsletta med 78 barnehageplasser høsten 2021. Eier ønsker å utvide barnehagen med 50 plasser allerede fra oppstart, men dette åpnes det ikke for nå. Utvidelsesmuligheten sees på som en buffer som kan komme når det trengs og vurderes ved kommende rullinger av økonomiplanen.

Bydel 4 - Tveit/Randesund (Delområde: Tveit, Hånes, Søm/Torsvikheia og Randesund):

I følge barnehagebehovsplanen er det overkapasitet av barnehageplasser i dag, men på grunn av vekst i antall barn kommer det til å bli behov for nye barnehageplasser i bydelen i løpet av perioden. I praksis er det god kapasitet på Tveit og stort sett god balanse i de andre delområdene. Solkollen Strømme er vedtatt bygd med 40 plasser, men er i samråd med utbygger skjøvet til 2022. I tillegg er det lagt inn 50 plasser på Benestad fra 2025 som følge av utbyggingen i området. Sistnevnte barnehage er altså utenfor økonomiplan perioden og kan derfor ved neste rulling kunne forskyves eller fremskyves og med et annet barnetall enn det som nå ligger i planen.

Bydel Søgne - (Delområde: Langenes, Nygård og Lunde)

Det er god kapasitet i hele 10-årsperioden og en ser ikke for seg at det trengs å bygges ut nye barnehageplasser på lang tid i Søgne. Det bør likevel legges til rette for at det kan bygges en sentrumsnær barnehage som erstatning for små eksisterende barnehager. Dette gjelder Spiren barnehage som eies av Oasen menighet og som i dag holder til i 4 ulike bygg med lite tilfredsstillende bygningsmessig kvalitet. Nygård og Lunde kan betraktes som ett område og mange av barnehagene er plassert slik at barn fra begge områdene bruker barnehager som ligger sentralt i kommunen. Havåsen barnehage på Leireheia, dvs. delområde Lunde, åpnet høsten 2019. Barnehagen er bygd for 100-120 plasser, men det er foreløpig bare åpnet to avdelinger.

Bydel Songdalen - (Delområde Finsland, Nodeland og Rosseland)

Det ser ut til å være grei balanse mellom antall barnehageplasser og antall barn i fireårsperioden. På lang sikt kan det bli behov for flere barnehageplasser. Kommunen har avsatt ei tomt "Nodeland Syd" som det på sikt kan bygges barnehage på. I hovedopptaket høsten 2019 var barnehagene omtrent fylt opp og det ventes at alle barnehagene er tilnærmet fylt opp innen nyttår. Det var et lite 2018 kull som gjorde at flere barn gikk over på skole enn nye barn som ble tatt opp i barnehagene i høst. Det kan ut fra tallene se ut som litt ubalanse i forhold til barnehageplasser mellom Nodeland og Rosseland, men i praksis oppleves dette er ikke dette noe problem, da områdene er tett vevd inn i hverandre.

Nye innkomne søknader om å få starte private barnehager:

Noatun NærNode og Barnehage AS har søkt om å bygge barnehage for 120 barn på Justnes i Kristiansand kommune med oppstart august 2021. Tomten ligger mellom Justvik og Justneshalvøya, like ved Havlimyra barnehage. Barnehagen ønskes etablert som en NærNode-barnehage som er et nytt barnehagekonsept der barnehagen kombineres med et nærmiljøsentor.

Vurdering: Ut fra behovet lokaliseres det ikke barnehage i dette området, heller ikke med så mange plasser. Den aktuelle søker henvises til foreslått anbudskonkurranse.

Det er kommet en henvendelse om å etablere en internasjonal barnehage i Kristiansand. Det er ikke definert noe konkret område som det ønskes å etablere denne barnehagen.

Vurdering: Foreløpig etableres ikke barnehagen på grunn av at det er tilstrekkelig dekning av plasser i kommunen, selv om konseptet er interessant sett i sammenheng med internasjonal skole.

Drangsvann AS ønsker at det skal etableres barnehage på Benestad med 100-120 barn. De ønsker denne barnehagen skal komme så fort som mulig.

Vurdering: Barnehagen er som beskrevet ovenfor tatt med i barnehagebehovsplanen i 2025 med 50 plasser, men ikke endelig vedtatt pga. at 2025 er utenfor økonomiplan perioden.

Det er ellers flere aktører som har meldt sin interesse i forhold til å bygge og drive barnehage i Justvik sentrum og aktører som på generelt grunnlag tilbyr å etablere barnehage i Kristiansand.

Skolebehov

På bakgrunn av prognoser og bygningsmessige forhold vurderes behovene for skoleutbygging hvert år i forbindelse med rullering av økonomiplanen. Det er i tillegg gjort et grundig arbeid med å befare alle skolene i den nye kommunen for å vurdere den enkelte skoles elevkapasitet. Med tiltakene som er igangsatt vil kapasitetsbehovet bli løst tilfredsstillende. Størst utfordring for tiden er i Lund distrikt med stort press på barneskolene Fagerholt, Wilds Minne og Lovisenlund. I tillegg på ungdomsskolene Oddemarka og Havlimyra. Utover planperioden vil det som følge av Lauvåsenutbyggingen bli behov for økt skolekapasitet på Hånes.

Følgende større tiltak ligger i økonomiplanforslaget:

- Kringsjø skole - fullføring av påbegynt bygging. Ferdigstillelse forskjøvet til oktober 2020.
- Mosby oppvekstsenter - fullføring av påbegynt prosjekt. Ferdigstillelse forskjøvet til mars 2021
- Wilds Minne skole inkl. flerbrukshall - fullfinansiert ny skole for 500 elever med ferdigstillelse i 2023.
- Tangvall skole - ny skole med idrettshall bygges i et samarbeid med videregående skole. Ferdigstillelse i 2021.
- Havlimyra skole - utvidelse til 450 elever. Ferdigstilles til skolestart 2021.
- Skolestruktur i Vågsbygdområdet - det er tatt høyde for å legge ned Åsane og utvide Vågsbygd skole, i tillegg er det gjort en avsetning for øvrige tiltak avhengig av vedtak i skolestruktursaken.
- Vollan skole - prosjektet er skjøvet to år og ønskes vurdert som del av kapasitets- og skolestrukturvurderingene som ellers foregår.
- Voiebyen skole - på grunn av uforsvarlig bygningsmessig tilstand foreslås Voie skole lagt ned og lokaliser i midlertidige lokaler ved Torkelsmyra skole. Det er lagt inn en avsetning i 2023 for oppstart av permanent utvidelse av Torkelsmyra.

Det vises forøvrig til investeringskapitlet for fullstendig beskrivelse av alle investeringer.

Spesialpedagogiske tiltak i førskolealder

Som følge av driftsutfordringene i tjenesten styrkes tiltaket i 2020 på 7 mill. kr. Tjenesten vil bli gjenstand for en grundig gjennomgang med hensyn til å harmonisere ulik organisering og system i de gamle kommunene fra nytt barnehageår 2020. Dette med tanke på å få gode faglige tjenester og hensiktsmessig forvaltningssystem slik at tjenesten kan drives innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Tiltak for å utjevne sosial ulikhet, inntektsgradering i SFO

Kristiansand innførte fra 01.08.2018 inntektsgradert foreldrebetaling i SFO innenfor en årlig ramme på ca. 7,8 mill. kr. Utgiftene for 2019 forventes imidlertid å bli noe over 1 mill. kr høyere enn rammen.

Hensikten var å gi alle barn uavhengig av foreldrenes inntekt likeverdig mulighet til å delta i SFO. Analyser viste klare sammenhenger mellom sosioøkonomiske forhold og deltakelse i SFO. Bystyret

vedtok i egen sak innretningen av ordningen. Profilen var å gi størst reduksjon for de laveste inntektsgruppene. Ordningen er som vist i tabellen under her:

Familiens samlede skattbare inntekt:	Antall barn med moderasjon pr sept. 2019	Betalingssats 2019	Sum moderasjon 2019
Ikke skattbar inntekt/ 0 kr	38	-	1 465 975
Mindre enn 100.000 kr	41	-	1 581 710
Mellom 100.000 og 200.000 kr	58	-	2 237 541
Mellom 200.000 og 300.000 kr	80	1 000	2 106 498
Mellom 300.000 og 400.000 kr	64	1 800	1 058 148
Mellom 400.000 og 500.000 kr	69	2 570	490 128
	350		8 940 000

Søgne og Songdalen kommuner har ingen inntektsgraderingsordning.

I Statsbudsjett har regjeringen innført en nasjonal ordning med inntektsgradering i SFO for 1. og 2. trinn fra 01.08.2020. Ordningen er tilsvarende som på barnehage der ingen skal betale mer enn 6% av familiens samlede inntekt i foreldrebetaling pr. barn. Kommunen er tilført 2,976 mill. kr i helårseffekt for å innføre ordningen. Våre beregninger viser at den koster minst 6,8 mill. kr årlig, altså 3,9 mill. kr utover det som er tilført via statsbudsjettet.

Dagens inntektsgraderingsordning i Kristiansand ivaretar langt på vei kravene i den nye statlige ordningen, men er vesentlig bedre ved at den også gjelder for 3. og 4. trinn og i tillegg er det fullt betalingsfritak for familier med inntekt under 200 000 kr. Mellom 300 000 kr og 500 000 kr vil det være marginale forskjeller mellom ordningen i Kristiansand i dag og statens ordning som skal gjelde fra 01.08.2020.

Den økonomiske rammen som gjelder i Kristiansand i dag videreføres, i tillegg tilføres de 2,976 mill. kr som staten bidrar med. Total ramme på årsbasis fra 2021 blir da 10,8 mill. kr.

For 2020 må dagens ordning i Kristiansand for "gamle Kristiansand" prolongeres i samsvar med vedtak som allerede er fattet ut SFO-året. Ny felles ordning innføres for hele kommunen fra 01.08. Dersom ordningen som gjelder for Kristiansand i dag også skal innføres for Søgne og Songdalen i perioden 01.01.2020 - 01.08.2020 må rammen økes med 1 mill. kr.

I den nye ordningen opprettholdes betalingsfritaket for inntekter under 200 000 kr for 1.-4. trinn. For inntekter over 200 000 kr gjelder den statlige ordningen ved at årlig betaling blir 6% av familiens inntekt. For 1. og 2. trinn må den statlige ordningen med 6% av inntekten gjelde opp til 591 983 kr med SFO sats (3 229 kr*11 mnd/6%). For 3. og 4. trinn er det vedtatt moderasjonen som i dag å kun gjelde for inntekt opp til 500 000 kr.

Tabellen under viser gjeldende ordning fra 01.08.2020. Satsene fremgår forøvrig i eget digitalt vedlegg, "Betalingssatser".

Familiens samlede skattbare inntekt:	Antall barn med moderasjon i Kristiansand + anslag Søgne/Songdalen	Snittinntekt for intervallet	Betalingssats 2020 6% av snittinntekt for intervallet	Sum moderasjon (helårseffekt)
Ikke skattbar inntekt	44	-	-	1 746 620
Mindre enn 100.000 kr	48	45 000	-	1 884 511
Mellom 100.000 og 200.000 kr	67	160 000	-	2 665 894
Mellom 200.000 og 300.000 kr	93	240 000	1 309	2 186 223
Mellom 300.000 og 400.000 kr	74	355 000	1 936	1 177 478
Mellom 400.000 og 500.000 kr	80	447 000	2 438	776 549
Over 500.000 - 591.983 kr (Gjelder kun 1. og 2. trinn.)	82	545 000	2 973	257 113
Totalt	489			10 694 388

SFO for funksjonshemmede

Kristiansand, Søgne og Songdalen har i dag gratis SFO for barn med funksjonshemminger fra 4. trinn og oppover. I Statsbudsjett innføres tilsvarende betalingsfritak som nasjonal ordning. Kristiansand kommune er tilført 0,448 mill. kr til ordningen. Midlene tilføres SFO-tjenesten for å dekke underfinansieringen i gjeldende ordning.

4.7 Betalingssatser

Barnehage

Betalingssatsene fastsettes i samsvar med statens fastsatte makspris og reguleres i Statsbudsjettet. Det gjelder også moderasjonsordningene for gratis kjernetid, søskenmoderasjon og redusert betaling pga. lav inntekt. Ifølge Statsbudsjettet blir makspris for full barnehageplass vil 3 135 kr per måned i 2020. Alle husstander med samlet skattbar inntekt på under 574 759 kr vil ha rett til reduksjon i foreldrebetalingen. (6% regelen). Inntektsgrense for 20 timer gratis kjernetid per uke er nå 548 500 kr og endres til 556.100 kr fra 1.8.2020.

Kostpenger er basert på selvkost dvs. kommunene kan ikke ta mer inn i kostpenger enn det som brukes på mat til barna. Søgne har 300 kr i kostpenger og to måltider om dagen, Songdalen serverer ikke mat og tar ikke kostpenger, mens Kristiansand i 2019 har 200 kr i kostpenger. Barnehagene i Songdalen får våren på å forberede seg på å servere mat og dermed innfører kostpenger fra barnehageåret 2020/2021. Kostpengene for gamle Kristiansand kommune vedtas til 210 kr fra 01.01.2020. Fra høsten 2020 samordnes betalingssatsen og mattilbudet i barnehagene i den nye kommunen.

Kommunal kontantstøtte

Kristiansand kommune har kommunal kontantstøtte for barn 2-3 år. Det utbetales 4.000 kr per måned for barn som ikke har barnehageplass. Søgne har tidligere hatt kommunal kontantstøtte, men den ble avviklet. I Songdalen er det ikke kontantstøtte. Kontantstøtten i hele Kristiansand kommune videreføres fra 01.01.2020 i sin nåværende form, men at det i løpet av våren 2020 gjøres en evaluering og ny vurdering av ordningen.

Skole/SFO

Betalingssatsen for hel plass i Kristiansand var i 2019 på 3.150 kroner og i Søgne på 3.144 kroner, begge

inkludert måltid. I Songdalen var satsen 3.048 kroner med et litt varierende mattilbud i de ulike SFOene. Alle SFOer skal ha måltid fra og med 01.01.2020.

Det arbeides med midlertidige vedtekter for SFO-ordningen som skal gjelde fram til 01.08.2020. Nye vedtekter som skal gjelde fra høsten 2020 vil bli utarbeidet våren 2020. I de midlertidige vedtektene foreslås det hovedsakelig å prolongere ordninger som gjelder i hver av de gamle kommunene. Det vil også gjelde de ulike oppholdstidene og moderasjonsordningene.

Kristiansand har en ordning med 15% søskenmoderasjon i SFO, Songdalen har en ordning med 30% søskenmoderasjon mens Søgne har en ordning der barn nummer 2 får en moderasjon på 28% mens barn nummer 3 får en moderasjon på 46%. Ordningen med søskenmoderasjon harmoniseres fra og med nytt skoleår høsten 2020 i samsvar med de nye vedtektene som vil bli utarbeidet.

Også ulike tilbud og priser for oppholdstider (hel plass, delt plass, 4 dager per uke, 3 dager per uke m.m.) beholdes fram til nye vedtekter foreligger.

Når det gjelder inntektsgraderte SFO-satser vises det til eget avsnitt under "Hovedprioriteringer".

Foreldrebetalingen for hel plass i SFO harmoniseres i ny kommune på Kristiansand/ Søgne- nivå justert for prisvekst med 2,5% til 3 229 kroner pr måned.

Leie av skolelokaler

Det er ulike ordninger i de gamle kommunene med hensyn til leie av skolelokaler. I Søgne og Songdalen er dette i prinsippet gratis for lag og foreninger, mens Kristiansand tar betalt for leie. Eventuell gratis leie av skolelokaler vil bety et inntektsbortfall for skoleområdet på mellom 2,5 og 3 mill. kr. Til tross for politiske ønsker jf. fellesnemndas sak 68/19 om gratis leie av kommunale bygg for frivillige lag og foreninger, tilsier den økonomiske situasjonen at det ikke er rom for å kompensere et slikt inntektsbortfall. For kommunalområde skole ville et eventuelt inntektsbortfall uten kompensasjon medført behov for ytterligere innsparingstiltak utover de tiltakene som det er redegjort for.

Ved utleie av gymsaler i Søgne og Songdalen gjelder fortsatt gratisprinsippet for utleie til idrettslag. Det er derfor lagt inn midler for å kunne gi gratis utleie av gymsaler til idrettslag og skolelokaler for øvrig til frivillige organisasjoner og lag i Kristiansand.

Leie av skolelokaler vil forøvrig bli gjenstand for nærmere vurdering ved neste rullering av økonomiplanen.

4.8 Plan- og utredningsoppgaver

Området Oppvekst har følgende plan- og utredningsoppgaver:

- Innføringstilbud for nyankomne barn i barnehage og skole
- Kompetanseavdelinger for barn med nedsatt funksjonsevne
- Organisering av spesialpedagogiske tiltak/hjelp i barnehage
- Ledelse i barnehage og skole
- Organisering av PP-tjenesten
- Organisering av Voksenopplæringen
- Plan for kvalitet i skole og SFO

Planlagte brukerundersøkelser:

- Elevundersøkelsen gjennomføres hvert år for alle trinn 5.-7.
- Foreldreundersøkelsen i skole/SFO gjennomføres i 2020 og 2022
- Foreldreundersøkelsen i barnehage gjennomføres årlig

4.9 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Oppvekststab	0	44 175	42 552	42 854	42 354	41 854
Skole	0	1 296 243	1 373 201	1 363 442	1 362 470	1 363 705
Barnehage	0	911 303	953 396	963 931	977 330	982 430
Barne- og familietjenester	0	356 637	366 881	365 347	364 935	364 335
Sum	0	2 608 358	2 736 030	2 735 574	2 747 089	2 752 324

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 62,5 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 65,2 mill. kr. Hovedårsaken til dette er innlemming av øremerket tilskudd i rammetilskuddet vedrørende tidlig innsats og ny lærernorm på 44,9 mill. kr og økte tilskudd til private barnehager som følge av ny bemanningsnorm på 13,4 mill. kr (22,8 mill. kr fra 2021).

4.10 Oppvekststab

4.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Stab oppvekst og læring er en fellesstab under direktøren som skal betjene og støtte alle nivå i området. Staben er organisert i to avdelinger, henholdsvis Plan/ forvaltning/ myndighet og fag og utvikling.

Under stab oppvekst budsjetteres overordnede administrative utgifter. Dette inkluderer lønn og drift knyttet til direktør oppvekst, stabsområde plan og forvaltning og stabsområde fag og utvikling.

I tillegg til utgifter til lønn og løpende drift budsjetteres utgifter til fagforeningsvirksomhet, politisk utvalg, felles prosjekter, satsinger og tiltak m.m. innenfor hele området.

4.10.2 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Oppvekststab	0	44 175	42 552	42 854	42 354	41 854
Sum	0	44 175	42 552	42 854	42 354	41 854

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	44 175	44 175	44 175	44 175
Sum Lønns- og prisjustering	1 104	1 104	1 104	1 104
Sum Integreringstilskudd	-3 317	-3 317	-3 317	-3 317
Tidligere vedtatte tiltak				
Rajshahi	0	302	302	302
Søgne: Fjerning av ekstra tilskudd Agder folkehøyskole	-50	-50	-50	-50
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-50	252	252	252
Vedtatte endringer	-2 263	-1 961	-1 961	-1 961
Vedtatt ramme	41 912	42 214	42 214	42 214
Sum Innsparingstiltak	0	0	-500	-1 000
Nye tiltak				
Nye mønstre - Trygg oppvekst	2 000	2 000	2 000	2 000
Tilbakeføring stilling til bykassa	-1 360	-1 360	-1 360	-1 360
Sum Nye tiltak	640	640	640	640
Nye tiltak og realendringer	640	640	140	-360
Ramme 2020-2023	42 552	42 854	42 354	41 854

Nye tiltak

Nye mønstre - Trygg oppvekst

Bystyret har vedtatt 2 mill. kr årlig til "Nye Mønstre - Trygg oppvekst". Dette er et samarbeid mellom oppvekst og helse- og mestring.

Tilbakeføring stilling til bykassa

Tilbakeføringen gjelder en rådgiverstilling der oppvekst ble tildelt finansiering inntil rådgiveren slutter i stillingen.

4.11 Skole

4.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Skoleområdet har virksomhet knyttet til følgende tjenesteområder:

- Grunnskolevirksomhet på ordinære grunnskoler, kompetanseavdelinger (Hellemyr, Krossen og Nygård), Internasjonal skole og Mottaksskolen
- Skolefritidstilbud (SFO)
- Svømmeopplæringen
- Leirskole (Bringsvær)
- Skolelokaler og skoleskyss
- Voksenopplæring (Birkelid og Kongsgård)
- Kvalifiseringssenteret

Tilsammen har skoleområdet 50 selvstendige enheter som rapporterer til kommunalsjef.

4.11.2 Hovedutfordringer

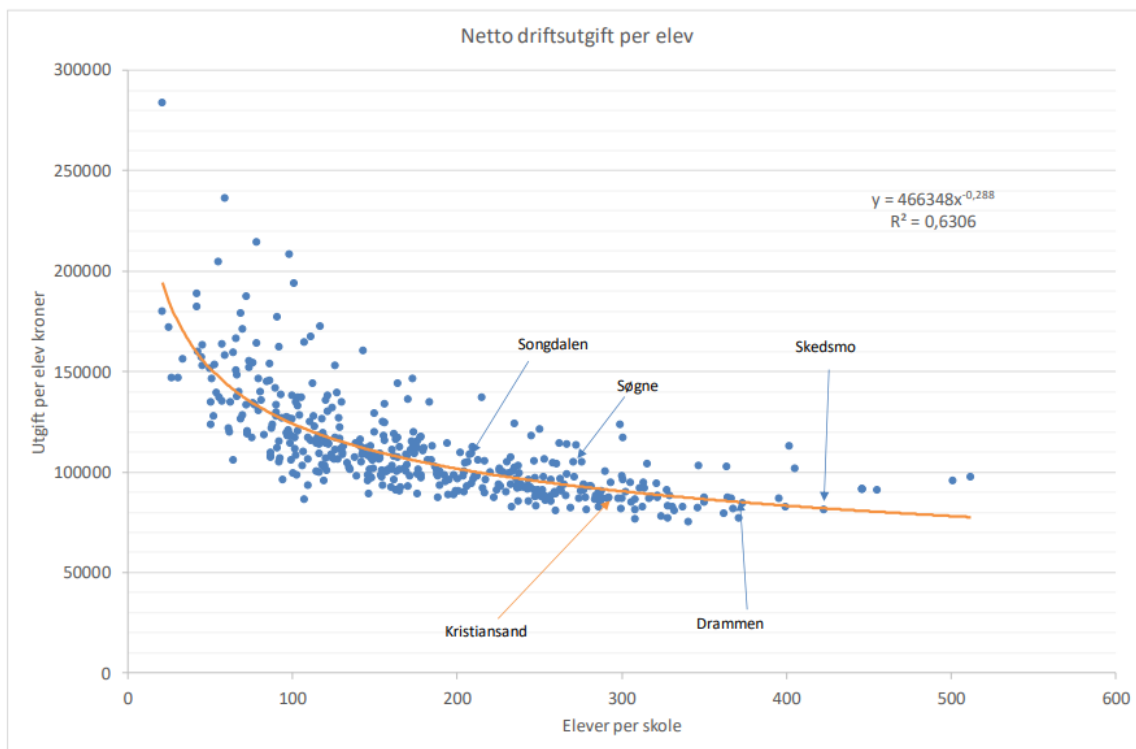
Hovedutfordringen for skoleområdet er å tilpasse aktivitetsnivået til den økonomiske rammen, samtidig som lovpålagte oppgaver ivaretas og det leveres tjenester av høy kvalitet. Utfordringene blir særlig store

for grunnskolene i Søgne og Songdalen som i dag har et vesentlig høyere driftsnivå enn Kristiansand, og på voksenopplæringsfeltet der det må tas organisatoriske og strukturelle grep for å sikre en økonomisk bærekraftig tjeneste.

Skolestørrelsen er den viktigste kostnadsdriveren i grunnskolen og Kristiansand har betydelig færre elever i gjennomsnitt per skole (282) enn sammenlignbare kommuner som f.eks. Drammen og Skedsmo (rundt 400 elever per skole). Agenda Kaupang har utført en økonomisk analyse av Kristiansand basert på regnskapstall og andre sammenligningstall for 2018. Sammenlignet med kommunegruppe 13, bruker Kristiansand 55 mill. kr mer på undervisning. Merforbruket på undervisning har en klar sammenheng med skolestørrelse.

Figuren under viser netto utgift per elev (med arbeidsgiveravgift) og skolestørrelse i alle norske kommuner i 2018.

Figur 15: Netto utgift pr. elev og skolestørrelse



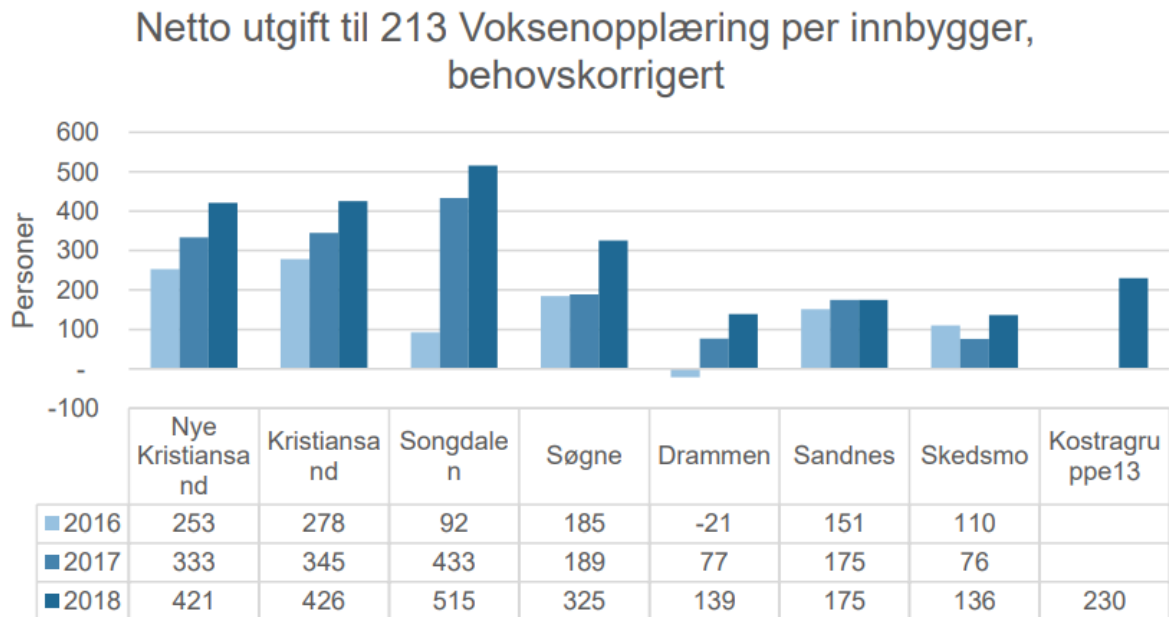
Sett i forhold til skolestrukturen, var utgiftsnivået per elev i kommunene som vil utgjøre Nye Kristiansand i 2018 omtrent på forventningsverdien (den røde linjen). Kutt i rammen er ikke forenelig med å opprettholde eksisterende skolestruktur. For å unngå at skoletilbudet til elevene i Kristiansand svekkes, bør det enten gjøres noe med skolestrukturen eller videreføre den økonomiske rammen på 2018-nivå.

Videre møter skolene stadig krevende elevutfordringer som utfordrer målet om inkludering og tilhørighet til naturlige fellesskap. Det dreier seg ofte om sammensatt problematikk som stiller særlige krav til flerfaglighet og innsats over tid. Ofte krever tiltakene store ressurser, som er krevende å løse med stramme rammer.

Voksenopplæringen er inne i en krevende omstillingsperiode med betydelig inntektsbortfall som følge av redusert mottak av flyktninger og asylsøkere. I tillegg viser den økonomiske analysen til Agenda

Kaupang at voksenopplæringstjenesten er vesentlig dyrere i Kristiansand enn i sammenlignbare kommuner i kommunegruppe 13.

Figur: 16 Voksenopplæring per innbygger



Kilde: Agenda Kaupang

Netto utgift per innbygger i Kristiansand er omtrent 200 kroner høyere enn gjennomsnittet i Kommunegruppe 13. Forskjellen utgjør 22 mill. kr. Agenda Kaupang peker på at noe av årsaken til høye netto utgifter kan være feilført regnskap (integreringstilskudd), og at urasjonell drift og/eller en liberal tolkning av reglene om voksenopplæring er med på å trekke opp kostnadene.

Vi har i dag to voksenopplæringssentre i den nye kommunen - Birkelid og Kongsgård. Bystyret la inn 1 mill. kr til opprettholdelse av voksenopplæringen på Birkelid i 2020. Konsekvensen av en samlokalisering vil bli vurdert i en egen sak i formannskapet i henhold til vedtatt verbalvedtak. En samlokalisering vil kunne gi en økonomisk gevinst i form av innsparinger i ledelsesressursen og et bedre koordinert tilbud til brukerne. I arbeidet med økonomiplanen med de betydelige innsparingskravene som gjelder, har blitt klart at det ikke er økonomiske forsvarlig å opprettholde et voksenopplæringstilbud på to lokasjoner. En samlokalisering vurderes på sikt å kunne gi besparelse på minst 4 mill. kr, samtidig som det vurderes å kunne gi økt tjenestekvalitet på det samlede integreringsarbeidet.

4.11.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene for neste budsjettår er knyttet til disse områdene:

- Innføring av ny læreplan - Fagfornyelsen
- Organisasjonsutvikling med fokus på godt og tydelig lederskap og videreutvikling av de profesjonelle fellesskapene
- Etter- og videreutdanning av lærere og ledere
- Bidra til å utjevne sosiale forskjeller og gjøre hverdagen bedre for barn fra fattige familier
- Økt samhandling i området
- Styrke rammen til grunnskole i samsvar med demografisk vekst
- Utbygging av skoler for å ha tilstrekkelig skolekapasitet

4.11.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skole	0	1 296 243	1 373 201	1 363 442	1 362 470	1 363 705
Sum	0	1 296 243	1 373 201	1 363 442	1 362 470	1 363 705

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	1 296 243	1 296 243	1 296 243	1 296 243
Sum Lønns- og prisjustering	32 406	32 406	32 406	32 406
Sum Integreringstilskudd	-483	-2 895	-4 141	-4 141
Tidligere vedtatte tiltak				
Gratis buss til elever i skoletiden - prøveprosjekt	256	-256	-513	-513
Husleie GPS og tiltaksavdeling	-541	-541	-541	-541
Kartlegging av skolemat	-205	-205	-205	-205
KIS resertifisering av IB skole	-323	-323	-323	-323
Kringsjø skole økte driftsutgifter	229	229	229	229
Midlertidige løsninger Mosby avsetning	-1 577	-6 190	-8 870	-8 870
Midlertidige løsninger Oddemarka	-808	-808	-808	-808
Midlertidige løsninger Wilds minne skole	-2 050	2 050	0	0
Søgne - endring skolene	-2 410	-2 410	-2 410	-2 410
Søgne - kutt i prosjekt "Vi mestrer norsk"	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Søgne - reduserte kostnader flyktninger	-940	-940	-940	-940
Søgne - tolketjenester overført	-11	-11	-11	-11
Tilskudd Geitmyra matkultursenter	574	0	0	0
Økning SFO, ingen subsidiering av pris	-1 025	-1 025	-1 025	-1 025
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-9 831	-11 430	-16 417	-16 417
Sum Innsparingstiltak	-12 200	-18 300	-19 000	-19 000
Sum Demografijustering	12 854	15 033	22 121	22 121
Vedtatte endringer	22 746	14 814	14 969	14 969
Vedtatt ramme	1 318 989	1 311 057	1 311 212	1 311 212
Sum Innsparingstiltak	-500	-1 500	-1 500	-3 000
Nye tiltak				
Avvikling refusjonsordning gymsaler	400	400	400	400
Bursdagsrom skole	750	750	750	750
Demografi	-3 184	-747	-1 874	861
Fysisk aktivitet ungdomsskole	500	500	500	500
Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole	8 000	2 000	2 000	2 000
Reduksjon i pensjonssats, SPK	-2 050	-2 050	-2 050	-2 050
Skolematprosjekt	1 000	2 000	2 000	2 000
Sommerjobbprosjekt	1 500	1 500	1 500	1 500
Statsbudsjett 2020: Gratis SFO for barn med særskilte behov	448	448	448	448
Statsbudsjett 2020: Leirskoleopplegg	1 195	1 195	1 195	1 195
Statsbudsjett 2020: SFO-ordning 1. og 2. trinn	1 240	2 976	2 976	2 976
Statsbudsjett 2020: Tidlig innsats og lærernorm	44 913	44 913	44 913	44 913
Sum Nye tiltak	54 712	53 885	52 758	55 493
Nye tiltak og realendringer	54 212	52 385	51 258	52 493
Ramme 2020-2023	1 373 201	1 363 442	1 362 470	1 363 705

Nye tiltak

Avvikling refusjonsordning gymsaler

Justeringen gjelder kompensasjon for bortfall av inntekt av utleie av gymsaler slik at leiesatsene reduseres med 70 % i gamle Kristiansand (jf. kapittel om betalingssatser).

Bursdagsrom skole

Bystyret har vedtatt 750 000 kr til skoler som ønsker å pusse opp tilfluktsrom eller andre lokaler til "fødselsdagsrom". Dette skal være til gratis utlån for elevene etter en modell av Skien kommune. Dette er også et verbalvedtak.

Demografi

Justeringen basert på oppdatert befolkningsprognose.

Fysisk aktivitet ungdomsskole

Bystyret har vedtatt en årlig økning på 500 000 kr til fysisk aktivitet på ungdomstrinnet.

Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole

Midler til å etablere Voie skole i midlertidige moduler ved Torkelsmyra skole, jf. investeringstiltak. Kostnadene gjelder montering, grunnarbeid og leie.

Reduksjon i pensjonssats, SPK

Justering basert på forutsetninger gitt av Statens Pensjonskasse. SPK satsen settes ned fra 10,92% i 2019 til 10,67 % i 2020.

Skolematprosjekt

Bystyret har vedtatt 1 mill. kr i 2020 og 2 mill. kr årlig fra 2021 til skolematprosjekt. Bystyret ønsker forslag på prosjekter der langtids arbeidsledige/sosialhjelpsmottakere eller andre innbyggere på ulike trygdestønader kan sysselsettes. Økt matproduksjon (samt distribusjon) skal inngå i skolematprosjektet. Dette skal i første omgang prøves ut på utvalgte skoler i områder der sosioøkonomiske analyser tilsier at behovet for gratis skolemat til barna er størst.

Sommerjobbprosjekt

Bystyret har vedtatt 1,5 mill. kr årlig til sommerjobbprosjekt.

Statsbudsjett 2020: Gratis SFO for barn med særskilte behov

Bevilgningen gjelder tildeling av statlige midler til finansiering av gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.-7. trinn fra høsten 2020.

Statsbudsjett 2020: Leirskoleopplegg

Fra og med 2020 er det statlige tilskuddet til leirskoleopplæring innlemmet i rammetilskuddet.

Statsbudsjett 2020: SFO-ordning 1. og 2. trinn

Budsjettjusteringen skal sikre at foreldrebetalingen for et heltidstilbud i SFO på 1.-2. trinn maksimalt skal utgjøre 6 % av husholdningens inntekt fra høsten 2020.

Statsbudsjett 2020: Tidlig innsats og lærernorm

Lærernormen ble innført høsten 2018. Målet er at elevene gjennom økt lærertetthet på 1. til 10. trinn skal oppnå bedre grunnleggende faglige ferdigheter, oppleve inkludering, et godt læringsmiljø og at flere gjennomfører videregående opplæring. Midlene er tidligere gitt som øremerket tilskudd men er fra og med 2020 innlemmet i det kommunale rammetilskuddet.

4.12 Barnehage

4.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Barnehageområdet består av til sammen 109 barnehager. Av disse er 37 kommunale barnehager, 50 private barnehager og 22 private familiebarnehager. I tillegg har vi også 8 åpne barnehager som gir tilbud til barn og foreldre. Samlet er det ca. 5800 barn som har barnehageplass i Kristiansand. Per 15.09.19 er andelen av plassene 41 % kommunale og 59 % private.

På barnehagefeltet har kommunen to hovedoppgaver. Vi er barnehagemyndighet for alle barnehagene og eiere for de kommunale barnehagene. Som barnehagemyndighet har vi ansvar for forvaltningsoppgaver som tilskudd til private barnehager, tilsyn, godkjenning av barnehager, dispensasjonssøknader og lignende. Vi har også et overordnet ansvar for faglig kvalitet i alle barnehager. Dette krever et godt samarbeid på mellom administrasjon, private og kommunale barnehager. Som eier for de kommunale barnehagene, har vi særlig ansvar for lederoppfølging og drift av de kommunale barnehagene innenfor fag, økonomi og personal.

4.12.2 Hovedutfordringer

Største utfordring er tidlig innsats og fokus på barn med sårbarhet i ulike livssituasjoner. Dette arbeidet krever solid innsats internt i barnehagene, men også at barnehageeiere og barnehagemyndighet har fokus og er tett på. Vi må også øke samarbeidet og samhandlingen med fagmiljøene som samles i Familiens hus. Barnehagene må selv arbeide hardt for å utvide det allmennpedagogiske tilbudet innenfor sitt ordinære tilbud. Samlet har vi store utfordringer med et økende behov for tilrettelagte tiltak og spesialpedagogisk hjelp i store deler av kommunen. Vi må til enhver tid evaluere tiltak knyttet til enkeltbarn og systemarbeid i barnehagen. Det er viktig at barn, foreldre og barnehager møter et koordinert og profesjonelt hjelpetilbud hos våre samarbeidspartnere som for eksempel PPT, barnevern og helsestasjon.

Per i dag er det forholdsvis store forskjeller i forhold til hvordan vi har organisert ledelse av kommunale barnehagene og arbeid med spesialpedagogisk hjelp. Dette handler både om økonomiske ressurser og hvordan man løser oppgavene i praksis. I tillegg er det også forskjeller knyttet til kost, feriestenging og åpningstid. Gjennom gode prosesser videre må det sikres at det blir et likeverdig barnehagetilbud uansett hvor man bor i kommunen.

Bemanningsnormen for barnehage ble innført for de kommunale barnehagene fra høsten 2018 og fra høsten 2019 i de private barnehagene. For barnehageåret 2020 vil noen private barnehager være underfinansiert med tanke på innføring av bemanningsnormen. Det ligger imidlertid an til en vesentlig økning av driftstilskuddssatsene til private barnehager utover lønns- og prisvekst.

Det er en del kommunale barnehagebygg som bærer preg av å være relativt nedslitte. Det er ikke avsatt midler til å gjøre vesentlige forbedringer.

4.12.3 Hovedprioriteringer

Det viktigste arbeidet vi står foran er å bygge videre på en felles faglig forankring knyttet til inkluderende læringsmiljø, traumebevisst omsorg og fokus på forebygging og håndtering av mobbing, vold og seksuelle overgrep. Det må holdes stø kurs og skapes felles retning i ny kommune! Det har pågått store kompetanseløft i alle de tre gamle kommunen og det er en felles faglig plattform.

Samarbeid om overgangen mellom barnehage og skole vil også være et viktig fokus kommende periode. Det handler om samhandling og det å lære av hverandre. Det må videreutvikle gode rutiner for selve

overgang barnehage skole, men vel så viktig er det å ha fokus på å utvikle felles kompetanse på tvers av fagmiljøene.

Det er også viktig å jobbe aktivt med å utvikle rollen som barnehagemyndighet. Det innebærer å ha god oversikt, veilede, samarbeide og føre tilsyn med alle barnehager uavhengig av eierform og størrelse. Dette krever et solid samarbeid med alle aktører på barnehageområdet.

4.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Barnehage	0	911 303	953 396	963 931	977 330	982 430
Sum	0	911 303	953 396	963 931	977 330	982 430

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	911 303	911 303	911 303	911 303
Sum Lønns- og prisjustering	22 783	22 783	22 783	22 783
Sum Integreringstilskudd	-1 142	-1 918	-2 319	-2 319
Tidligere vedtatte tiltak				
Nedleggelse av Sløyden barnehage redusert tilskudd priv.bh.	-252	-252	-252	-252
Redusert kapitaltilskudd private barnehager	-1 546	-3 161	-3 161	-3 161
Spesialpedagogiske tiltak barnehage redusert ramme	-2 050	-4 100	-4 100	-4 100
Statsbudsjett 2019: Gratis kjernetid i barnehagene for 2-åringer	841	841	841	841
Statsbudsjett 2019: Økt foreldrebetaling	-1 208	-1 208	-1 208	-1 208
Økt dekningsgrad barnehager	1 831	3 661	3 661	3 661
Økte tilskudd til private barnehager som følge av ny bemanningsnorm	13 456	22 812	22 812	22 812
Sum Tidligere vedtatte tiltak	11 072	18 593	18 593	18 593
Sum Innsparingstiltak	-220	-430	-630	-630
Sum Demografijustering	4 588	17 309	20 849	20 849
Vedtatte endringer	37 081	56 337	59 276	59 276
Vedtatt ramme	948 384	967 640	970 579	970 579
Sum Innsparingstiltak	-900	-900	-900	-1 800
Nye tiltak				
Midlertidige tiltak leie av brakkerigg Øvre Slettheia barnehage	1 500	1 500	1 500	1 500
Spesialpedagogiske tiltak barnehage	7 000	0	0	0
Underskudd 2018 i kommunale barnehager	4 000	0	0	0
Økte utgifter KE (energi, renhold, vakt og sikkerhet)	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum Nye tiltak	15 500	4 500	4 500	4 500
Sum Demografijustering	-9 588	-7 309	3 151	9 151
Nye tiltak og realendringer	5 012	-3 709	6 751	11 851
Ramme 2020-2023	953 396	963 931	977 330	982 430

Tidligere vedtatte tiltak

Spesialpedagogiske tiltak barnehage redusert ramme

Rammen til tjenesten ble styrket med 10 mill. kr i 2019. I 2020 ble styrkingen redusert med 2 mill. kr. Fra 2021 er rammen ytterligere redusert med 2 mill. kr.

Nye tiltak

Spesialpedagogiske tiltak barnehage

Det er stort overforbruk på tilrettelagte tjenester i 2019. Tjenesten tilføres 7 mill. kr i 2020. Utgiftene til tilrettelagte tjenester har de siste årene økt kraftig år for år. Tjenesten gjennomgås våren 2020 for å ta grep. Det vurderes at det skal relativt store endringer til i løpet av 2020 for at budsjettet for tilrettelagte tjenester skal gå i balanse.

Underskudd 2018 i kommunale barnehager

De kommunale barnehagene som teller med i beregningsgrunnlaget for tilskudd til private barnehager i 2020 gikk i 2018 i underskudd med ca. 2 mill. kr. Ut fra andel barn i private barnehager vil dette utgjøre en økt utbetaling på ca. 4 mill. kr til private barnehager i 2020.

Økte utgifter KE (energi, renhold, vakt og sikkerhet)

Utgifter til renhold, vakt og sikkerhet i kommunale barnehager økte fra 2017 til 2018 med ca. 1,5 mill. kr noe som medfører ca. 3 mill. kr i økte tilskudd til private barnehager.

4.13 Barne- og familietjenester

4.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Barne- og familietjenester består av barneverntjenester, helsetjenester barn og familie, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og enhet for fag og støtte. Tjenestene er lokalisert i fem "Familiens Hus" som har ansvar for hvert sitt definerte geografiske område. Barneverntjenesten er delegert myndighet til å utføre barnevernsoppgaver for kommunene Birkenes og Lillesand jfr. Kommunalloven § 28-1, i tillegg til Kristiansand. I tillegg driftes barnevernvakt for 30 kommuner i Agder og nasjonal Alarmtelefon for barn og unge (telefonnummer: 116 111). I enheten helsetjenester barn og familie er svangerskapsomsorg, helsestasjon, skolehelsetjeneste, familieveiledningstjenester, barnefysio- og ergoterapi. PPT samarbeider med barnehager og skoler for å øke kvaliteten på læringsmiljøene og vurdere enkeltbarn sitt utbytte av opplæringen. Fag og støtte enheten består av forebyggende avdeling, spesialpedagogisk støtte i barnehagene og mobilt team i skolene.

4.13.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen for barne- og familietjenestene er å bidra til riktig hjelp tidligst mulig i livsløpet og tidlig identifisere barn i risiko for en uønsket utvikling.

I forbindelse med kommunesammenslåingen er det etablert fem "Familiens hus" i bydelene med sikte på å styrke tverrfaglig samhandling. Innbyggere skal motta koordinerte og treffsikre tjenester ved at Familiens hus har samlet kommunens ulike fagmiljøer bak en felles inngangsdør. Hvert av Familiens hus har faste barnehager og skoler i sitt område som de samarbeider med.

Det er ønskelig at barnehager og skoler skal ha faste profesjonelle samarbeidspartnere for å gi riktig støtte og stimulering til barn i opplæringen. Både PPT og enhet for Fag og støtte skal sammen med barnehager og skoler bidra til å sikre positive oppvekstmiljøer der barnet deltar ut fra sine forutsetninger. For ofte rapporterer brukere av ulike tjenester at det kan gis ulike anbefalinger fra tjenestene eller at tiltak som allerede er forsøkt kan foreslås på nytt fra andre tjenester. En viktig hensikt med "Familiens hus" er at hver tjeneste er kjent med hvilke tilbud andre tjenester kan gi og at innbyggere møter et koordinert og profesjonelt hjelpetilbud når de møter utfordringer der de trenger støtte eller profesjonell bistand.

Det er nasjonalt definerte veiledende normtall som for helsesykepleiere og leger i skolehelsetjenesten som Kristiansand per i dag ikke innfrir. Detaljerte nasjonale faglige retningslinjer for helsestasjon og skolehelsetjeneste samt svangerskaps- og barselomsorg, bidrar til klare beskrivelser av hvilke kvaliteter tjenesten skal levere. Detaljeringsgraden gjør det lokale handlingsrom til å utforme tjenestene mindre.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten i kommunen ble tildelt 10 mill. kr til styrking i 2019.. Midlene skal brukes til helsesykepleier i barneskole, jordmødre, fysioterapeuter i 1.trinn. Det er en stor utfordring at disse 10 mill. kr tildeles etter søknad for kun ett år av gangen fra Helsedirektoratet. Dette er særlig kritisk fordi påkrevde jordmorstillinger som finansieres av styrkningsmidler ikke kan tilsettes fast fordi kommunen er avhengig av årlige og uforutsigbare tilskudd fra staten.

Barneverntjenesten arbeider for å identifisere de mest riktige tiltak for hver enkelt familie gjennom å dreie tiltak fra kostbare kjøpetiltak til mer hensiktsmessige tiltak i egen regi - oftest i samarbeid med barnets familie. Barnevernet søker å styrke samarbeidet i den enkelte familie gjennom tiltaksavdelingen og økt bruk av familieråd/nettverksjobbing i alle fasene i en barnevernssak. Økte egenandeler ved bruk av statlige barneverntiltak blir ikke kompensert fullt ut og er en vesentlig faktor for utgiftsveksten tjenesten har hatt de senere år. Samtidig er presset på tjenestene høyt med mange meldinger og undersøkelsessaker. Dette gjelder særlig barnevernets områdeavdelinger.

4.13.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringen neste budsjettår vil være å sikre sammenheng mellom ulike tjenester i kommunen, gjøre synlig hvilke tilbud kommunen gir til ulike grupper innbyggere og sikre profesjonelle voksne som er nysgjerrige på barnets fortelling.

Barne- og familietjenester vil på ulike måter arbeide for en opplæring og et fritidstilbud som fremmer barn og unges psykiske helse, styrke tilbudet om foreldreveiledning og tilby svangerskapskontroller i henhold til nasjonale retningslinjer. Helsestasjonen har på sikt mål om å prioritere en fast jordmor bemanning på riktig nivå for å løse økte statlige krav til denne tjenesten.

Barneverntjenesten prioriterer å dreie tiltakene til mer lokalt baserte tiltak. Dette er spesielt aktuelt for ungdom på institusjon eller som har vanskelige omsorgsbetingelser i egen familie. Reduserte utgifter til plasseringer i fosterhjem og institusjon omprioriteres til økte stillingsressurser i områdebarnevernet. Gjennom etablering av god internkontroll og nye rutiner, skal tilbakemeldinger fra Fylkesmannens tilsyn sikre at kommunen har faglig forsvarlige og tjenester av god kvalitet.

4.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Barne- og familietjenester	0	356 637	366 881	365 347	364 935	364 335
Sum	0	356 637	366 881	365 347	364 935	364 335

Driftsbudsjettet til barne- og familietjenester er redusert med 6,4 mill. kr fra 2019 til 2020.

Driftsbudsjettet er kompensert for lønns- og prisvekst med 8,9 mill. kr. Budsjettendringen skyldes i hovedsak reduserte kostnader ved bosetting av flyktninger.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	356 637	356 637	356 637	356 637
Sum Lønns- og prisjustering	8 916	8 916	8 916	8 916
Sum Integreringstilskudd	-5 696	-9 603	-11 625	-11 625
Tidligere vedtatte tiltak				
Redusert ramme tilskuddsordning fra skole (Lunar og Unik)	-646	-646	-646	-646
Økning skolehelsetjenesten	513	513	513	513
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-133	-133	-133	-133
Sum Innsparingstiltak	-420	-830	-1 220	-1 220
Vedtatte endringer	2 667	-1 650	-4 062	-4 062
Vedtatt ramme	359 304	354 987	352 575	352 575
Sum Innsparingstiltak	-1 600	-2 100	-2 100	-2 700
Nye tiltak				
Leieutgifter Familiens hus på Lund	4 900	4 900	4 900	4 900
Reduserte leieutgifter Haugebygget på Tangvall	-208	-625	-625	-625
Statsbudsjett 2020: Helsestasjoner og skolehelsetjeneste	85	85	85	85
Statsbudsjett 2020: Psykologer	1 800	1 800	1 800	1 800
Sum Nye tiltak	6 577	6 160	6 160	6 160
Sum Integreringstilskudd	2 600	6 300	8 300	8 300
Nye tiltak og realendringer	7 577	10 360	12 360	11 760
Ramme 2020-2023	366 881	365 347	364 935	364 335

Nye tiltak

Leieutgifter Familiens hus på Lund

Barne- og familietjenester blir tilført midler til husleie for nye lokaler for Familiens hus på Lund.

Reduserte leieutgifter Haugebygget på Tangvall

Trekk i rammen som følge av reduserte husleiekostnader på Tangvall.

Statsbudsjett 2020: Psykologer

Fra 1. januar 2020 er kommunene lovpålagt å ha psykologkompetanse. Kristiansand kommune tilføres i rammeoverføring 4,1 mill. kr til dette som en kompensasjon for tidligere tilskuddsordning som har dekket deler av den enkelte stilling (410 000 kr pr stilling i 2019). Oppvekst har 5 psykologer ansatt i sine tjenester og et udekket behov etter bortfall av tilskuddsmidler tilsvarende 2,1 mill. kr. Området tilføres 1,8 mill. kr av rammeoverføringen til kommunen.

4.14 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020-23	2020-23
Investeringer							
EIE- Alternativsvurdering bhg Justvikområdet	32 514	12 114	16 900	0	0	29 014	0
EIE- Barnehager i sentrum og Grim	5 000	1 000	4 000	0	0	5 000	0
EIE- Benestad tomt oppvekst	9 000	0	9 000	0	0	9 000	0
EIE- Fagerholt utvidelse kontorplasser	1 437	1 437	0	0	0	1 437	0
EIE- Fiskå skole midlertidige tiltak	1 753	1 753	0	0	0	1 753	0
EIE- Havlimyra ungdomsskole-utvidelse	59 113	28 194	23 749	0	0	51 943	0
EIE- Kringsjø skole	318 293	49 510	0	0	0	49 510	-10 350
EIE- Mosby oppvekstsenter 1-7 skole og barnehage nybygg	232 897	77 526	44 882	0	0	122 408	0
EIE- Ny skole, Vollan	208 000	0	2 000	8 000	98 000	108 000	0
EIE- Nygård skole, utvide areal kompetanseavd/ arbeidsplasser	56 000	35 000	0	0	0	35 000	0
EIE- Ombygging familiens hus, vest	6 700	6 700	0	0	0	6 700	0
EIE- Slettheia barnehage/strukturendringer	43 000	4 000	25 000	14 000	0	43 000	0
EIE- Strukturendringer skole, ev. rehabilitering	200 000	0	0	0	100 000	100 000	0
EIE- Tangvall skole	453 500	150 000	140 000	100 000	0	390 000	-16 000
EIE- Tunballen skole, akustikk		160	160	0	0	320	0
EIE- Uteområder barnehage i Søgne	9 820	5 050	2 900	0	0	7 950	0
EIE- Utvidelse av Vågsbygd skole	125 819	12 467	74 666	38 686	0	125 819	0
EIE- Voiebyen skole midlertidige tiltak inkl. uteområde	3 750	3 750	0	0	0	3 750	0
EIE- Voiebyen skole utvidelse, avsetning	10 000	0	0	0	10 000	10 000	0
EIE- Wilds minne skole inkl. flerbrukshall	323 101	1 500	22 085	179 302	113 713	316 600	0
IKT til undervisning/digitalisering		15 150	15 150	15 350	15 350	61 000	0
Reserve - strakstiltak i skolen		1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0
Utendørsarbeid ved skolene		11 600	4 000	1 000	1 000	17 600	-500
Sum Investeringer	2 099 697	417 911	385 492	357 338	339 063	1 499 804	-26 850
Sum investeringsprosjekter	2 099 697	417 911	385 492	357 338	339 063	1 499 804	-26 850

EIE- Alternativsvurdering bhg Justvikområdet

Justneshalvøya og Justvikområdet har hatt dårlig barnehagedekning. Derfor ble det til barnehagestart i 2017 etablert 46 midlertidige barnehageplasser i modulbygg ved Havlimyra barnehage. Ved rullering av Handlingsprogrammet 2017-2020 ble det avsatt midler til oppstart av permanent utbygging i 2020. I forbindelse med behandling av barnehagebehovsplan 2017-2020 ble det vedtatt oversendelsesforslag om å utrede gjenåpning av barnehagen ved Justvik bydelssenter fremfor utbygging på Havlimyra. Saken som ga nærmere vurderinger og begrunnelser for at Rådmannen mente utvidelsen av Havlimyra var det økonomisk mest gunstige og realistiske alternativet, ble sendt til administrasjonen for ytterligere utredning (barnehagestørrelse, sambruk osv). Parallelt med dette pågikk det et arbeid i regi av Justvik vel med å lage en mulighetsstudie for Justvik sentrum der barnehage var ett av de aktuelle formålene.

Endelig rapport etter mulighetsstudiet foreligger ikke, men konklusjonen er at nærmiljøet ønsker barnehage i Justvik sentrum, men at tomta er relativt begrenset og det er utfordringer blant annet med trafikk/parkering. En etablering av barnehage innebærer at det må reguleres. Etablering av barnehage i Justvik sentrum vil forøvrig binde opp arealbruken slik at det ikke er areal til annen utvikling i området utover den planlagte utvidelsen av butikken.

Prognosene viser at barnehagebehovet som følge av utbyggingen på Justneshalvøya vil fortsette å øke. Med den underdekningen som er i området foreslås det to grep:

- Havlimyra barnehage utvides med ca. 50 plasser, som i praksis er erstatning for de midlertidige plassene. Investeringsplanen tar høyde byggestart i 2020 og ferdigstillelse i 2022, men realistisk fremdrift innebærer sannsynlig byggestart i 2021 og ferdigstillelse i 2022.
- Det etableres i tillegg ca. 50 plasser på Justvik sentrum, forutsatt at reguleringsplan gir rom for det. Plassene etableres i privat regi etter anbudskonkurranse.

EIE- Barnehager i sentrum og Grim

Det er usikkerhet rundt fremtidig drift av flere av dagens barnehager i sentrum på grunn av bygningsmessige forhold. Fergefjellet barnehage er kjøpt av kommunen, men er ikke fullt ut hensiktsmessig i et langt perspektiv. Sløyden barnehage er nedlagt og kommunen har nå overtatt Trollhaugen barnehage. Det vil bli vurdert om denne barnehagen på et senere tidspunkt bør utvides for å dekke etterspørselen i området. Det ligger derfor inne en avsetning på 5 mill. kr i perioden.

EIE- Benestad tomt oppvekst

Kristiansand kommune v/ Eiendom har fremforhandlet en avtale mellom Kristiansand kommune og utbygger av boligområde på Benestad. Avtalen sikrer kommunen bl.a. arealer til oppvekstsenter. Det er en kontraktsforpliktelse til utbetaling som forventes å inntre i 2021.

EIE- Fagerholt utvidelse kontorplasser

Fagerholt skole ble ferdigstilt i 2016, dimensjonert for ca. 500 elever. Etter at lærernormen ble innført i 2018, måtte skolen ansette flere lærere. Dette var det ikke tatt høyde for i utbyggingen. Lærerne har krav på ordinære arbeidsplasser (6m2) pr lærer. Det er foretatt en mindre ombygging av biblioteket som et midlertidig tiltak for å ha nok arbeidsplasser, men løsningen er ikke gunstig som et varig tiltak. Derfor er det utredet en mindre utvidelse av skolen kombinert med ombygging. Eksisterende elevgarderobe i 1. etg. bygges om til lærerarbeidsplasser og det bygges ny garderobe. Tiltaket gjennomføres i 2020.

EIE- Fiskå skole midlertidige tiltak

Fiskå skole har vesentlige mangler i form av universell tilgjengelig og vedlikeholdsbehov. I skolestrukturutredningen for Vågsbygdområdet er alternativene å legge ned skolen eller å bygge ny ungdomsskole på Fiskåtomta. Uavhengig av fremtidig løsning er det behov for å gjøre enkelte strakstiltak på skolen innenfor en kostnadsramme på 1,75 mill.kr i 2020.

EIE- Havlimyra ungdomsskole-utvidelse

Elevtallet på ungdomstrinnet på Lund vil stige betydelig fra 2020. En utvidelse av kapasiteten er nødvendig. Ut fra elevtilhørighet ville den beste løsningen vært å utvide både Oddemarka skole og Havlimyra skole, men tidligere analyser har fastslått at Oddemarka skole ikke har nok utendørsarealer til å kunne utvides. For øvrig ville en utvidelse på av to skoler blitt vesentlig dyrere enn å utvide en. Elevtallsituasjonen innebærer at mange elever fra Presteheia vil få ungdomsskoletilhørighet på Havlimyra, ikke Oddemarka som nå. Det er lagt inn fullfinansiering av utvidelse på Havlimyra skole med oppstart i 2020 og ferdigstillelse til skolestart i 2021. Skolen dimensjoneres da for ca. 450 elever. Fellesarealene er allerede dimensjonert for flere elever enn skolen har i dag, og utvidelsen vil derfor bestå av økt areal for elevene og arbeidsplasser for lærerne med et påbygg mot nordvest. Det er i tillegg behov for tiltak på uteområdet og at det etableres løsninger for å bedre trafikksikkerheten. Skisseprosjekt foreligger pr 01.10. 2019.

EIE- Kringsjå skole

Kringsjå skole bygges ny for ca. 280 elever. Det bygges også en ny idrettshall. Skolen og idrettshallen integreres for å oppnå maksimale sambruksgevinster. Det er i tillegg innarbeidet 11`er kunstgressbane på skolens uteområde i samsvar med vedtatt reguleringsplan. Skolen får en plassering lengre syd på tomta enn der skolen ligger i dag. Ny adkomst vil skje via Rosshaven med oppgradert infrastruktur (vei, gang - og sykkelvei og parkering). Skolen drives tilnærmet normalt i byggeperioden, men med enkelte tilpasninger i forhold til adkomst og uteareal. Arbeidene startet opp høsten 2018 og ferdigstilles i oktober 2020. Siste del av uteområdene ferdigstilles i løpet av 2021.

EIE- Mosby oppvekstsenter 1-7 skole og barnehage nybygg

Mosby barnehage avd. Høllen (som er lokalisert annet sted) samlokaliseres med skole i nytt oppvekstsenter på dagens skoletomt. Dagens barnehagebygg selges/avvikles. Det ble i 2013 opprettet barnehageplasser (nå ca. 30) i lokalene til skolen. Enheten ble da definert som oppvekstsenter. Ved årsskiftet 2014/2015 ble også Mosby barnehage organisatorisk innlemmet i Mosby oppvekstsenter. Skoledelen dimensjoneres for 220 elever, barnehagedelen for 120 barn. For å oppnå tilstrekkelig uteareal, erverves tilleggsareal som i kommuneplanen er avsatt til tjenesteyting. I forbindelse med gjennomføring av prosjektet er hele oppvekstsenteret flyttet ut og etablert i midlertidige løsninger. Barnehagedelen er lokalisert til Høietun på egnet tomt til formålet, mens skoledelen er lokalisert ved Torridal skole på Hommeren. På grunn av at reguleringsplanen først ble vedtatt i juni 2019, ble oppstart av bygging utsatt til oktober/november 2019 og ny ferdigstillelsesdato er satt til mars/april 2021. Opprinnelig skulle oppvekstsenteret vært ferdig til årsskiftet 2020/21.

EIE- Ny skole, Vollan

I investeringsbudsjettet til Songdalen kommune for perioden 2019-2022 er det avsatt 208 mill. kr til bygging av ny en-parallell barneskole på Vollan nær Nodeland sentrum. Skolen er vedtatt bygd som erstatning for nåværende Rosseland skole.

Økonomiplanen legger opp til en oppstart av prosjektering i 2021 med byggestart 2023. Prosjektet er ikke fullfinansiert i økonomiplanperioden.

EIE- Nygård skole, utvide areal kompetanseavd/ arbeidsplasser

Undervisningslokaler til kompetanseavdeling ved Nygård skole er vedtatt utvidet og det har vært nødvendig å forbedre arbeidsplassene for ansatte ved skolen. Det gamle administrasjonsbygget er revet og sokkel til det nye bygget er påbegynt. Investering 2020 er til aktivitet som gjøres første halvdel av neste budsjettår. Ferdigstilles til skolestart høst 2020.

EIE- Ombygging familiens hus, vest

Familiens Hus Vest er besluttet lokalisert på Nodeland. Det er avsatt 6,7 mill. kr til å gjøre nødvendige ombyggingstiltak for å få funksjonelle lokaler for de nye tjenestene som skal inn i lokaler som var tilpasset administrativ virksomhet. Ombyggingen gir også økt kapasitet ved at cellekontoror erstattes med landskapsløsninger.

EIE- Slettheia barnehage/strukturendringer

Barnehagen ved Øvre Slettheia Oppvekstsenter er revet, ref. kommunalutvalgets behandling av saken 02.04.2019. Eksisterende barnehagebygg var totalskadet av råde, og tilstandsvurderingen utført i slutten av 2018 viste at konstruksjonen hadde, i tillegg til fuktskadene, store bygningstekniske feil og mangler.

I forbindelse med saken om skolestruktur i Vågsbygdområdet ble det vedtatt å gjøre en tilleggsutredning om å omgjøre Øvre Slettheia skole til barnehage og utvide Slettheia skole også for elever fra Øvre Slettheia. Saken vil bli fremmet for nytt bystyre.

Det er imidlertid tatt høyde i økonomiplanen for en løsning med å gjenoppbygge barnehagen under forutsetning av at dette blir vedtatt i skolestruktursaken.

Dersom barnehagen skal bygges opp igjen, vil man ta utgangspunkt i samme fotavtrykk og prosjektering som eksisterende bygg, men med noen endringer. BTA vil bli noe utvidet (fra 1250 m² til ca. 1300 m²) for å gi rom for omdisponering av arealer innomhus. I tillegg legger man opp til å knytte skole og barnehage sammen med et mellombygg. Dette vil gi en økt følelse av et felles oppvekstsenter, og vil også gi deler av utearealet til barnehagen bedre skjerming for vinden. Deler av eksisterende uteområde beholdes så langt det lar seg gjøre under rivearbeidene av den gamle barnehagen. Opprinnelig prosjektering vil gjennomføres på ny for ytterligere kvalitetssikring og eliminering av de manglene som er detektert i tilstandsvurderingen av eksisterende bygg.

Det er ikke behov for nytt reguleringsarbeid, da eiendommen allerede er regulert til barnehageformål og nytt bygg skal være tilnærmet identisk med gammelt. I rammen er barnehagen lagt inn med mulig byggestart i 2021 og ferdigstillelse i august 2022.

EIE- Strukturendringer skole, ev. rehabilitering

Åsane og Fiskå skole står foran nødvendig omfattende rehabilitering. På denne bakgrunn ble det fattet politiske vedtak om å utrede alternative strukturvalg. Norconsult ble engasjert for oppdraget og leverte våren 2018 en rapport med anbefalinger som ble politisk behandlet rundt årsskiftet 2018/19. Det ble da fattet vedtak om ytterligere utredninger av tre 1-10 skoler, i tillegg til at det skal vurderes å ombygge Øvre Slettheia skole til barnehage og utvide Slettheia skole for å ta inn elevene fra Øvre Slettheia.

Saken vil bli fremmet for nytt bystyre med sikte på endelig avklaring av skolestruktur. Det er i investeringsplanen satt av 100 mill. kr i 2023 til tiltak som følge av endelig skolestrukturvedtak. Det vises forøvrig også til kommentarer under prosjekt Utvidelse av Vågsbygd skole, der det er lagt inn midler til minimum å utvide Vågsbygd skole og legge ned Åsane.

EIE- Tangvall skole

Tangvall skole, 8.-10. trinn, har i mange år hatt slitne lokaliteter nær sentrum av Tangvall. Ny skole er vedtatt bygd sammen med ny videregående skole for Kristiansandsregionen. Skolen er planlagt med to byggetrinn. Første byggetrinn er dimensjonert for inntil 320 elever med mulighet for senere utvidelse til 600 elever. Investeringsramme i økonomiplanen 20-23 er til prosjektering av første byggetrinn med felles arealer sammen med den videregående skolen og idrettsanlegg.

Kommunen og fylkeskommunen planlegger og realiserer sine skoler gjennom et partnerskap med felles byggekomite. Administrasjonene har laget felles politiske saksfremlegg og beslutningsgrunnlag for hhv kommunestyret og fylkestinget underveis i prosessen. I tilknytning til skolene bygges det ny idrettshall, en mindre basishall, ny friidrettsstadion, nye klubblokaler for idrettsklubber og rehabilitering av kunstdekker på fotballbaner. Byggestart er planlagt til rundt påske 2020. Ungdomsskolen og idrettshall/ friidrettsstadion er planlagt ferdigstilt sommeren 2022. Videregående skole bygges i forlengelsen av dette, siden elevveksten i Kristiansandsregionen kommer etter 2023.

EIE- Uteområder barnehage i Søgne

I gjeldende økonomiplan for Søgne ble det bevilget midler i henhold til plan for opprustning av lekeplasser i barnehage. Det er lagt inn 7,95 mill. kr fordelt på 2020 og 2021 til å fullføre tiltakene ved Åros og Torvmoen barnehager.

EIE- Utvidelse av Vågsbygd skole

Det vises til omtale av prosjekt 5430010, "strukturutredninger skole, ev rehabilitering" der det er lagt inn en avsetning på 100 mill. kr i 2023 til tiltak som følge av vedtak i skolestruktursaken.

I dette prosjektet er det tatt høyde for å utvide Vågsbygd skole og legge ned Åsane skole i samsvar med skolestrukturutredningens alternativ OB dersom dette vedtas i struktursaken.

Mulig oppstart i 2020, ferdigstilling til skolestart i 2022.

EIE- Voiebyen skole midlertidige tiltak inkl. uteområde

Voie og Åsane skole ble i 2014 slått sammen til en skole - Voiebyen skole. Alle elevene på 1.-3. trinn er samlet på Voie, mens 4.-7. trinn er samlet på Torkelsmyra. Som følge av pålegg fra Fylkesmannen må skolen deles igjen til to skoler, men kan fortsatt betraktes som en enhet med felles ledelse og elevfordeling som nå.

Det er vedtatt reguleringsplan som tar høyde for å utvide Torkelsmyra skole og legge ned Voie som skolested.

Bygningsmassen på Voie er svært dårlig og det vurderes som uforsvarlig å videreføre driften uten betydelige investeringer. Derfor opprettes det midlertidige løsninger på Torkelsmyra og flytte elevene fra Voie dit allerede fra høsten 2020. Det er tatt høyde for de midlertidige løsningene i driftsbudsjettet. Det er lagt inn investeringsmidler til å oppruste uteområdet på Torkelsmyra for de minste elevene, i tillegg til noe ombygging av eksisterende skole.

I prosjekt Voiebyen skole utvidelse er det gjort en avsetning for oppstart av permanent utvidelse.

For å gjennomføre tiltaket som ledd i en permanent løsning forutsettes det at saken går på høring til berørte parter med en påfølgende politisk behandling i samsvar med forvaltningslovens krav. Slik kommunaldirektøren oppfatter det, vil løsningen være i samsvar med det skolemiljøet på Voiebyen ønsker.

EIE- Voiebyen skole utvidelse, avsetning

Det vises til tekst og bakgrunn i foranstående prosjekt "Voiebyen skole midlertidige tiltak".

Det er gjort en avsetning på 10 mill. kr i 2023 for oppstart av permanent utvidelse av Torkelsmyra skole.

EIE- Wilds minne skole inkl. flerbrukshall

Elevtallsutviklingen på Lund tilsier at det er behov for å utvide kapasiteten på barnetrinnet snarest. Wilds Minne skole er sprengt og elever i nærområdet avvises. Foreslått grep i kommuneplanen tilsier økt utbygging i sentrumsnære områder. Det er et vesentlig poeng å ha tilstrekkelig skolekapasitet for økt utbygging i sentrumsnære områder. Det legges til grunn en dimensjonering av den nye skolen på 500 elever. Det er utarbeidet et mulighetsstudie som viser at utvidelsen er mulig innenfor tilgjengelig areal og det er forutsatt at eksisterende bygningsmasse rives og bygges ny. Kommunen har i vår kjøpt Starthallen slik at denne tomten også kan inngå som del av disponibelt areal for skolen og for nærmiljøfunksjoner. Det skal bygges ny flerbrukshall i tilknytning til Wilds Minne skole.

Prosjektet søkte om klimasatsmidler hos Miljødirektoratet for å kunne avdekke andre mulige klimavennlige tiltak i idefasen. Miljødirektoratet har innvilget søknaden. Støtten dekker inntil 75 % av kostnadene kommunen har til å utrede og planlegge klimavennlige løsninger knyttet til bygget, oppad begrenset til 375 000 kr. Overordnede temaer i idefasen er alternativer for arealeffektivitet, limtre/KL-

tre/lavkarbon betong/resirkulert stål/resirkulert isolasjon, passivbygg standard, fossilfri byggeplass, prioritere kortreiste produkter, behandling av overvann og klimavennlig drift av skolen.

Bygging starter opp i 2021/22,- og ferdigstillelse er planlagt i 2023.

IKT til undervisning/digitalisering

Det ligger til sammen 15,15 mill. kr årlig til IKT i oppvekst (13 mill. kr i gamle Kristiansand, 1,8 mill. kr i Søgne og 0,35 mill. kr i Songdalen) for å realisere kontinuerlig 1:1 dekning av IKT-utstyr i skole. Noe av midlene brukes også på barnehage. Nivået er tilstrekkelig for å ivareta målsettingen i henhold til IKT-planene.

Reserve - strakstiltak i skolen

Årlig bevilgning på 1 mill. kr til å tilrettelegge skoler, og til en viss grad barnehager, for elever med ulike funksjonshemninger. Gjelder særlig hørsels- og bevegelseshemmede. Rammen er ikke tilstrekkelig i forhold til behovet. Det må også brukes midler fra ordinær drift.

Utendørsarbeid ved skolene

Årlig bevilgning på 1 mill. kr årlig i gamle Kristiansand til opprusting av skolenes utearealer. Midlene brukes i stor grad som egenandel i forbindelse med spillemiddelanlegg. Slik realiseres anlegg for nærmere 2 mill. kr årlig. I tillegg ligger det inne en engangsbevilgning fra Søgne på 9,2 mill. kr utsatt fra 2019 til 2020 og en engangsbevilgning (4,4 mill. kr) i 2020 vedtatt i Søgne kommune. Tiltakene er planlagt og under gjennomføring. Kvaliteten på barnehagenes og skolenes uteområder er svært viktig for barnas læringsmiljø, sosiale samspill og ikke minst fysisk aktivitet og helse.

Det er fortsatt behov knyttet til uteområdene ved skolene som ikke lar seg løse innenfor den årlige rammen.

4.15 Verbalvedtak

Nr.	
22-20	Bystyret mener at kvaliteten på barnehagetjenesten er det viktigste, ikke organisasjonsformen. At barnehagetilbudet består av både private og offentlige barnehager er bra, og kommunen skal derfor alltid tilby like vilkår for enhetene, uavhengig av om de er offentlige eller private.
23-20	Bystyret ber om en sak hvor det innføres en plikt for private barnehageeiere til først å informere kommunen ved planer om salg av barnehagen. Etablering av nye barnehager skal i all hovedsak være i kommunal regi.
24-20	Søgne kommune har valgt å styrke barnehagene med en ekstra ressurs som hadde ansvar for ernæring og måltider i barnehagen. Tidlig innsats bør begynne allerede i barnehagene. I evalueringen av dette tiltaket ble det trukket fram det positive løftet dette har på fellesskapet rundt måltidet. De har økt fokus på kortreist og sunn mat, matsvinn, klima og miljø. De lager man fra barnas ulike kulturer som skaper forståelse og inkludering. Bystyret ber om en sak til oppvekstutvalget der de ser på muligheten for å en helhetlig tilnærming til dette i hele nye Kristiansand.
25-20	Bystyret ber om at oppvekstutvalget får en orientering om hvordan oppfølging av barn med spesielle behov er når barna deltar på SFO.
26-20	Det er bestemt at Birkelid læringssenter skal slås sammen med Kongsgård skolesenter sommeren 2020. Bystyret ber om en sak til formannskapet der de økonomiske forholdene og konsekvensene dette vil ha for brukere og lærere blir belyst.
27-20	Bystyret ønsker at kommunen prøver ut en forsøksordning med kun karakterer i hovedmål, muntlig og skriftlig, ved de av byens u-skoler som ønsker å prøve ut dette. Standpunkt karakter i sidemål fjernes.
28-20	Vi ønsker en skole hvor faglig læring og trivsel er viktig. Bystyret ber derfor om at oppvekstutvalget blir orientert om hvordan skolens faglige og sosiale resultater brukes som et ledd i skolene utviklingsarbeid.
29-20	Bystyret ber om å få en sak hvor man ser på muligheten for å starte opp fagbrevutdannelsen allerede i ungdomsskolen.
30-20	Bystyret ønsker å gå en sak som viser omfanget av bruken av ufaglært personale og vikarer i skolen gjennom hele skoleløpet og hvordan det jobben for å redusere denne bruken.
31-20	Utredningen omkring 3 stk. 1-10-skoler i Vågsbygd avsluttes.
32-20	Fremfor ny gymsal skal det bygges ny flerbrukshall i tilknytning til Wilds minne skole.
33-20	Bystyret setter av midler til skoler som ønsker å pusse opp tilfluktsrom eller andre lokaler til "fødselsdagsrom" til gratis utlån for elevene. Modell etter Skien kommune kan brukes.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



96
58
100
mmHg
b/min

Omron

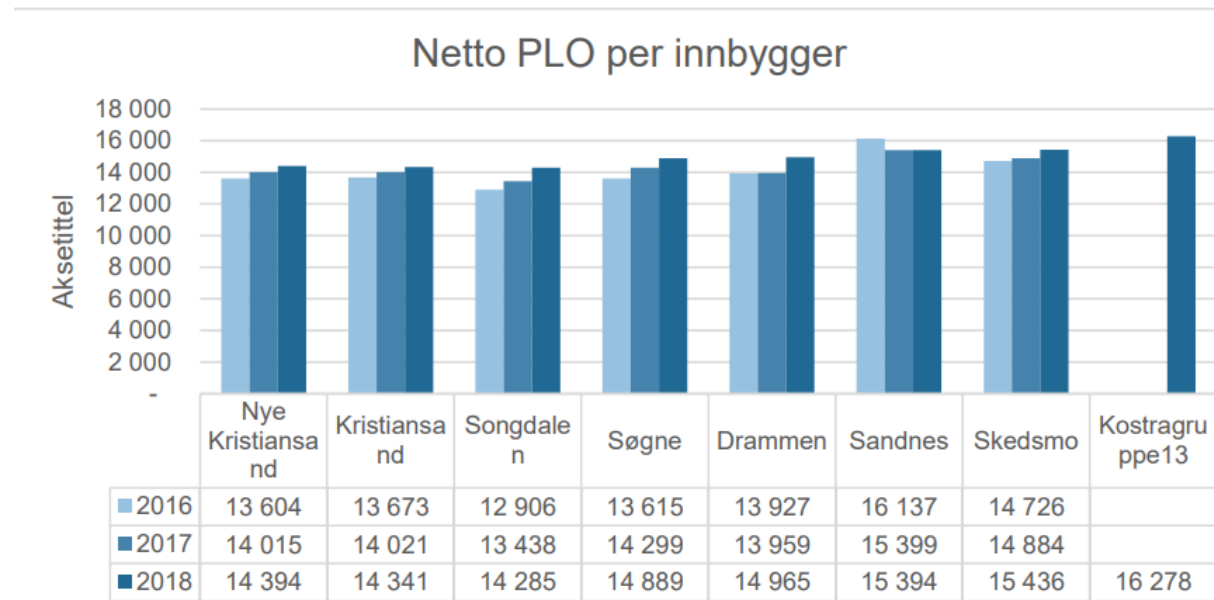
5 Helse og mestring

5.1 Kort om området

Området Helse og mestring består av 6 kommunalsjefområder: forvaltning og koordinering, livsmestring, NAV, helsefremming og inkludering, hjemmetjenester og rehabilitering og omsorgssenter. I tillegg kommer helse- og mestringsdirektørens stab. Området har om lag 4 300 ansatte.

Kristiansand driver svært effektivt innenfor pleie og omsorgstjenestene (PLO). 2018 tall for Søgne, Songdalen og Kristiansand viser at en samlet sett bruker omtrent 14 400 kr per innbygger til pleie- og omsorgstjenester (justert for behov i befolkningen). Det er 1 900 kr mindre pr innbygger enn i kommunegruppe 13, som er en samling av alle de store kommuner utenom de fire største byene. Forskjellen utgjør 193 mill. kroner. Det er ingen norske kommuner over 40 000 innbyggere som har like lave kostnader til disse tjenestene.

Figur 17: Netto utgifter pleie- og omsorgstjenester



Kilde: Rapport Agenda Kaupang Økonomianalyse Nye Kristiansand

Innenfor sosiale tjenester er kostnadene samlet for Søgne, Songdalen og Kristiansand noe høyere pr innbygger enn for kommunegruppe 13. Kristiansand sammenligner seg gjerne med de 10 største byene (ASSS). Sammenligningstall herfra viser at ressursbruken for sosialtjenesten i Kristiansand 2018 er marginalt over snittet i ASSS.

5.2 Hovedutfordringer

Det overordnede utfordringsbildet til området Helse og mestring henger sammen med de samfunnsmessige utviklingstrekkene som særlig vil preges av endringene i demografi som igjen vil gi svikt i samfunnets aldersbæreevne. Antall eldre vil øke kraftig, samtidig som andelen yrkesaktive vil gå ned. Dette vil skape store utfordringer med hensyn til finansiering og prioritering av oppgaver knyttet til kommunens samfunnsoppdrag fremover. Endringene i befolkningssammensetning gir behov for kraftig volumøkning når det gjelder helse- og omsorgstjenester. Samtidig har kommunen levekårsutfordringer relatert til «utenforskap», sosial ulikhet og ulikhet i helse. Helse og mestring har mye av sitt oppdrag knyttet til målsettinger og tiltak som kan påvirke sentrale levekårsfaktorer som lav yrkesdeltakelse, høy andel deltid, høy andel unge uføre, høy andel barn i lavinntektsfamilier og lavt utdanningsnivå.

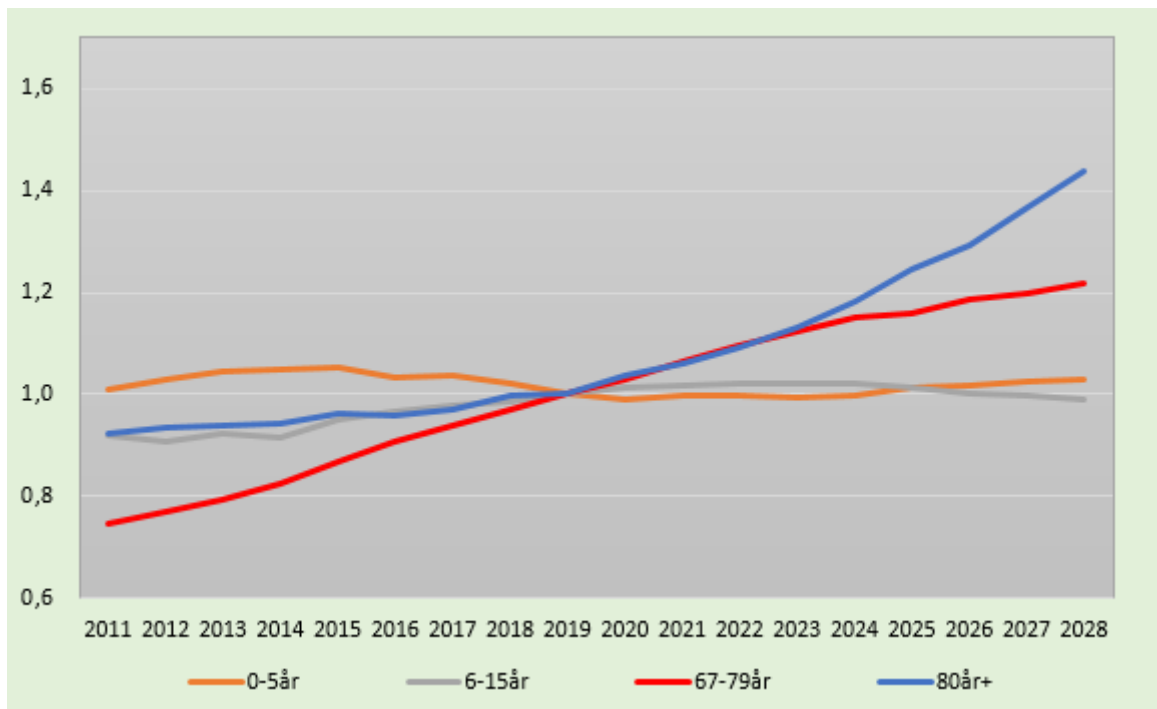
Hovedutfordringer i perioden

- Utviklings- og omstillingsbehov som følge av demografiutviklingen
- Rekrutteringsutfordringer
 - Høy andel deltidsansatte
- Endringer i sykdomsbildet i befolkningen
- Økende etterspørsel og forventninger til helse- og omsorgstjenester
- Bolig og tjenester til vanskeligstilte på boligmarkedet
- Fortsatt høy andel unge på sosialhjelp og vekst i sosialhjelpsutbetalinger til målgrupper som er langt fra å tilfredsstille dagens krav på arbeidsmarkedet

Utviklings- og omstillingsbehov som følge av demografiutviklingen

Utover i denne økonomiplanperioden er det forventet at veksten i antallet av de eldste eldre, 80+, vil ta til for alvor. Det blir i perioden behov for volumøkning i de sentrale tjenestene til målgruppen. Samtidig må Helse og mestring utvikle og iverksette nye tiltak og metoder som kan møte veksten, som vil bli stadig kraftigere i de neste økonomiplanperiodene.

Figur 18: Utviklingen av yngre- og eldregrupper 2011-28, indeksert mot basisår 2019



Ingen av dagens kommuner er fullt ut kompensert for demografikostander, noe som innebærer at innsparingskrav i realiteten har vært vesentlig større enn det som har vært håndtert. Konsekvensene har vært størst for omsorgstjenesten. Det har gjort det utfordrende å skaffe tilstrekkelig handlingsrom for utvikling på sentrale områder. Helsefremmende og forebyggende tjenester og nye tilnærminger som bidrar til å utsette behov for omfattende helse- og omsorgstjenester, er nødvendige virkemidler til å dempe kostnadsveksten i retning «mindre mer». Det er forventet at utgiftsbehovet, særlig innenfor pleie og omsorg vil øke betydelig i perioden. Veksten i disse tjenestene, relatert kun til demografi, er anslått til om lag 38 mill.kr årlig kommende periode. Se [lenke](#) her.

Det vil i perioden bli svært krevende for Helse og mestring å sørge for nødvendig omstilling og utvikling- samtidig som en skal sikre videreføring av den kostnadseffektive driften innenfor omsorgstjenestene.

Tjenestene skal i perioden også gjennomføre en gradvis tilpasning av driften som følge av harmonisering av tjenestenivå i ny kommune. Dette blir særlig krevende for institusjonstjenestene hvor forskjellene har vært størst mellom de tre tidligere kommunene og hvor det også er driftsunderskudd per i dag.

Helse og mestring har, som det framkommer av budsjettet, svært begrensede rammer til nødvendig omstillingsarbeid i perioden. Disposisjonsfondet er også lite.

Medarbeiderperspektivet

Arbeidskraftutfordringen fremover vil gi store rekrutteringsutfordringer. Dette kan få særlig store konsekvenser for tjenestene innen Helse og mestring. Det er allerede merkbart når det gjelder nøkkelkompetanse som sykepleiere, vernepleiere og leger. Denne situasjonen er alvorlig for kommunen og må møtes med tiltak i perioden. Det er satt i verk en rekke satsinger på arbeidsgiverfeltet i de tidligere kommuner. Disse må videreføres. I alle tre kommuner har arbeidet med å redusere sykefraværet vært et satsingsområde, som også har hatt sterkt politisk fokus. Oppmerksomhet rettet mot arbeidsmiljø og nærværarbeid er svært viktig med hensyn til rekruttering. Det samme gjelder arbeidet for å øke andelen heltid.

Et høyt antall deltidsansatte er en utfordring både når det gjelder tjenestekvalitet, arbeidsmiljø, rekruttering og likestilling. Hovedgrepet for å øke andelen heltid i området helse og mestring er knyttet til å endre arbeidstidsordninger. Det gjelder særlig økning i vaktlengder, noe det ikke er funnet økonomisk handlingsrom til å prioritere i perioden. Se nærmere omtale under kommunalsjefområdet omsorgssenter.

Kommunene må yte stadig mer komplekse helse- og omsorgstjenester som stiller økte krav til kompetanse i tjenestene. Tilrettelegging og gjennomføring av kompetansehevende tiltak, særlig i tjenester med døgkontinuerlig drift er kostnadskreven. Det er behov for å videreføre og utvikle kompetansehevende tiltak og opplæringsmoduler på prioriterte områder. Dette gjelder blant annet videreutvikling av basiskompetanse, e-læring og opplæringsmoduler på nasjonale satsingsområder som eksempelvis demens og lindring.

Området står ovenfor omstillingsprosesser som vil kreve ledere som har kapasitet og kompetanse til å lede ansatte gjennom endringsprosesser. Lederstøtte på utførende nivå (nivå 4) vil være svært avgjørende å sikre i perioden.

Helse og mestring har svært begrensede ressurser i rammen til å håndtere behovet for omstilling, kompetanseutvikling og støtte til implementeringsarbeid på kommunalsjefområdene.

Endringer i sykdomsbildet

Demografisk framskriving av antall personer med demens i Kristiansand kommune, basert på nasjonale beregninger, viser en stor økning i forekomst av demens frem mot 2030 og 2040. Dette er det enkeltstående utviklingstrekket som vil få størst konsekvenser når det gjelder behovet for helse- og omsorgstjenester fremover. Blant beboere på sykehjem anslår en at opp mot 90 % av beboerne har en kognitiv svikt, tilsvarende demenstilstand. Demensforekomsten også hos innbyggere som mottar hjemmebaserte tjenester øker og dette stiller krav til kompetanse, utvikling av metodikk og tiltak som kan gi denne målgruppen og deres pårørende gode hjemmebaserte tjenester fremover.

Parallelt med veksten i de eldste aldersgruppene ser en også at antallet yngre med omfattende tjenestebehov øker. En betydelig andel av aktivitetsøkningen er relatert til yngre innbyggere under 67 år som har komplekse sykdomsbilder og stort behov for helse- og omsorgstjenester. Dette har vært utviklingen i alle tre kommuner de siste årene. En ser økningen særlig innenfor habiliteringsfeltet og

psykisk helse- og rusfeltet. En stadig større andel av kostnadene ved aktivitetsvekst relatert til demografi, finner man derfor her.

På det psykiske helsefeltet ser en at endringer i tvangslovgivningen gir seg utslag i økt ressursbehov. Gjennom ny lovgivning er det gitt redusert adgang til medisiner. Dette skaper utfordringer for kommunens oppfølging av brukere med store helseutfordringer og hjelpebehov. Det gir seg også utslag i form av flere avvik relatert til vold og uro innen bolig- og hjemmetjenesten. Det har økt bemanningsbehovet i kommunale boliger. Kommunene pekte på nettopp denne risikoen da lovforslaget var til høring.

Sykehuset har over en tid redusert antall sengeplasser til målgrupper som trenger langvarig og samtidig tjenestetilbud fra spesialisthelsetjeneste og kommune. Sykehuset bruker også flere sengeplasser innen psykiatrien til personer som er dømt til psykisk helsevern. Dette gjør at andre pasientgrupper som tidligere ble prioritert til inneliggende behandling, ikke får dette tilbudet. Situasjonen innen psykisk helsefeltet krever intensivt samarbeid om løsninger og tiltak med spesialisthelsetjenesten.

Bolig og tjenester til vanskeligstilte på boligmarkedet

I gamle Kristiansand kommune er situasjonen svært krevende med hensyn vanskeligstilte på boligmarkedet. Det er til enhver tid 30-40 vanskeligstilte som ikke har tilfredsstillende tilbud. Dette er innbyggere som har utfordringer relatert til rus- og psykisk helse. En ser utfordringer med å skaffe egnet bolig til målgruppen i alle tre tidligere kommuner.

Det må i perioden planlegges utvikling av en differensiert boligmasse til vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette må skje i et samarbeid mellom helse og mestring og by- og stedsutvikling som har ansvar for forvaltning og utvikling av kommunale utleieboliger til vanskeligstilte. Det er særlig utfordrende å utvikle boligmassen til den delen av brukergruppen som krever robuste boliger med god beliggenhet som passer deres behov. Dette vil være viktige hensyn i den strategiske arealplanleggingen og stedsutviklingen fremover.

Ulikheter i helse og levekår

Kristiansand har en høyere andel utenfor yrkesdeltakelse enn landet for øvrig. Arbeidsmarkedet etterspør i økende grad utdanning og tilbyr stadig færre arbeidsplasser for ufaglærte, noe som gjør at særlig unge og personer med innvandrerbakgrunn står utenfor arbeidslivet. Drop-out problematikk fra videregående skole er fortsatt en utfordring som bidrar sterkt til at unge står utenfor arbeid og utdanning.

Det er økt pågang til helse- og sosialtjenester fra ungdomsgruppa. Andelen unge på sosialhjelp er fortsatt forholdsvis høy. Andel unge med helserelaterte ytelser fra NAV er også økende. En gjennomgang av innsatsen rettet mot ungdomsgruppen som ble gjennomført i Kristiansand kommune i 2019, viste udekkede behov for tjenester fra spesialisthelsetjenesten. Dette ser en nærmere på sammen med sykehuset, spesielt innenfor rus- og psykisk helsefeltet.

Andelen barn i lavinntektsfamilier er høyere enn landssnittet og det er økning i antall sosialhjelpsmottakere som har barn.

Flyktning- og integreringsfeltet:

Kristiansand ligger under gjennomsnittet for de største byene når det gjelder sysselsettingsandel både for vestlige og ikke vestlige innvandrere, arbeidsinnvandrere og flyktninger. For å lykkes på integreringsfeltet vektlegger både nasjonale og kommunens egne strategier, tiltak som skal sikre kvalifisering, utdanning og arbeid og samfunnsdeltakelse. Det er utfordrende rammebetingelser på integreringsfeltet i perioden. Dette skyldes i hovedsak nedtrekk i integreringstilskudd. Å nedjustere

driften i takt med dette, samtidig med at tjenesten skal videreutvikles for å sikre måloppnåelse, er en utfordring for området.

5.3 Endrede forutsetninger

Endringer i lov- og forskrifter er årsaken til en del av utfordringene som kommunalområdet får i perioden. Det er til dels store kostnader forbundet med nye lovkrav som pålegger kommunene kvalitetsøkning som det ikke gis økonomisk kompensasjon for. Dette gjelder særlig:

- Akuttmedisinforskriften som gjelder legevakt
- Kravene til ny spesialiseringsordning for allmennleger (LIS3)
- Endringer i ny lov om tolketjenester vil stille økte krav til kvalitet og kompetanse i tjenesten
- Betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter innen rus- og psykisk helsefeltet, gjeldende fra 2019.
- Endringer i ordningen med arbeidsavklaringspenger fra NAV
- Endringer i kontantstøtteordningen
- Endringer i trygderefusjonsordninger til tannbehandling
- Endringer i bostøtteordningen
- Endringer i trygderettigheter for flyktninger

Endringer som følger av forslag til statsbudsjett:

- Lovpålagte individrettede tilskuddsordninger som kommunen overtar fra Husbanken
- Tilskudd til lovpålagt psykologkompetanse
- Justering av tilskuddet til ressurskrevende tjenester
- Tilskudd til lovpålagt dagaktivitetstilbud til hjemmeboende med demens
- Nasjonal opptrappingsplan på rusfeltet, siste år
- Nasjonal opptrappingsplan habilitering og rehabilitering, siste år
- Etablering av regionale ALIS- kontor (allmennleger i spesialisering)

Endrede forutsetninger som er nevnt ovenfor er nærmere omtalt under de respektive kommunalsjefområdene.

Forhold som kan få betydning for områdets rammebetingelser, hvor konsekvensene foreløpig er uavklart:

- Lønnsoppgjør for fastlønte leger på natt, i legevakt
- Endringer i lovgrunnlaget som regulerer adgang til bruk av tvang, blant annet når det gjelder medisinerer til personer med alvorlige psykiske lidelser
- Mulig bortfall av kommunens adgang til å kreve egenbetaling for trygghetsalarm

Det er en generell utvikling på helse- og omsorgsfeltet at den nasjonale styringen forsterkes gjennom stadig flere og mer omfattende faglige retningslinjer og veiledere. Dette stiller krav og forventninger til kvalitetsforbedring og driftstilpasninger som følges opp gjennom tilsyn.

Utviklingen i oppgaveoverføring mellom sykehus og kommune må følges nøye i perioden for å ivareta pasientsikkerhet og god kvalitet i pasientforløpene

5.4 Innsparinger og gevinster

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingstiltak	-4 000	-4 500	-5 000	-8 500
Innsparingstiltak tidligere vedtatt	-2 500	-4 900	-7 200	-7 200
Innsparingstiltak tidligere vedtatt redusert sykefravær	-500	-2 100	-2 100	-2 100
Sum	-7 000	-11 500	-14 300	-17 800

Innsparingskravet tilknyttet redusert sykefravær henger sammen med et målrettet metodearbeid ved kommunalsjefområdet livsmestring. Innsparingskravet forventes løst som følge av dette arbeidet. Dette omtales nærmere i kommunalsjefområdets kapittel.

Svært effektiv drift innenfor helse- og omsorgstjenestene i kombinasjon med store innstramminger innenfor sosial- og integreringsfeltet i perioden har gjort det krevende for kommunalområdet å finne gode innsparingstiltak som monner og som skjermer tjenesten i størst mulig grad. I den kommende perioden vil alle tjenestene i kommunalområdet få innsparingskrav og måtte jobbe med innstramminger som innebærer vurderinger av både tjenestenivå, innhold og innretning på tjenestene. Kommunalområdet må jobbe videre med å konkretisere innsparingstiltakene for perioden, men det må påregnes tiltak som har påvirkning på tjenestene i ytterste ledd.

5.5 Hovedprioriteringer

Basert på utfordringsbildet for Kristiansand kommune er følgende hovedområder for strategisk tjenesteutvikling prioritert i perioden:

- Videreutvikle profilen som hjemmetjenestekommune - for å gi befolkningen mulighet til å bo trygt i eget hjem og nærmiljø så lenge som mulig
- Videreutvikle helsefremmende og forebyggende innsatser- for å gi befolkningen i alle aldre mulighet til å leve et aktivt og selvstendig liv så lenge som mulig
- Videreutvikle bolig- og tjenestetilbud – for å sikre grunnleggende livsbetingelser som inkluderer innbyggere i alle aldre og livssituasjoner i gode bomiljø og sosiale fellesskap
- Videreutvikle tiltak og virkemidler som motvirker «utenforskap» i samfunnet og bidrar til økt deltakelse i utdanning og arbeidsliv

Sentrale virkemidler i det strategiske utviklingsarbeidet:

Regionalt samarbeid og arbeid i strategiske fagnettverk

Kristiansand kommune har flere roller og funksjoner i det strategiske samarbeidet på helsefeltet regionalt. Gjennom arbeidet i ulike nettverk og fora ivaretas behov og interesser relatert til samarbeidet med Sørlandet sykehus og opp mot regionale råd, utvalg og nasjonale myndigheter. Helse- og omsorgsfeltet har stort behov for omstilling. Den demografiske utviklingen tilsier at kommuner må innføre nye arbeidsformer, gjennomføre omstillinger og prioritere virkningsfulle tiltak som fremmer tidlig innsats både i alder og problemforløp. Tidsperspektivet for nødvendig omstilling er knapt, og mye må gjøres i løpet av de neste fem årene. Kristiansand har en pådriverrolle og også lederfunksjon i mange prosjekter og interkommunale beslutningsorgan og nettverk som har regional og nasjonal verdi. Dette arbeidet vil fortsatt ha prioritet på fagområdene innen Helse og mestring.

Området vil også sikre videre prioritet av nasjonal og internasjonal nettverksdeltakelse som er hensiktsmessig med tanke på utvikling av bærekraftige helse-, sosial og omsorgstjenester

Samarbeidsutvikling med frivillige og ideelle organisasjoner

På helse- og mestringsområdet er det lange tradisjoner for samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner. For å løse utfordringer og utvikle gode og utfyllende tilbud til målgrupper blir det viktig å gjøre dette også i et samarbeid med frivillige organisasjoner. Helse- og mestring har også en rekke tjenestekjøp fra organisasjoner. Videreutvikling av god kontraktsoppfølging og samarbeidsstrukturer blir prioritert i perioden.

Brukermedvirkning og pårønderarbeid

Helse- og mestring vil vektlegge brukermedvirkning og brukerkompetanse i utvikling av tjenestetilbudet. I perioden vil også det å utvikle et godt samarbeid med pårørende bli prioritert. En vil også videreutvikle tjenestetilbud til pårøndergrupper.

Økonomiske prioriteringer i perioden

Området helse og mestring vil i perioden være i en svært krevende situasjonen preget av lite handlingsrom for omstilling og utvikling, utfordrende inntektsbortfall på integreringstilskuddet i tillegg til innsparings- og effektiviseringskrav.

I allerede vedtatte budsjetter fra Søgne, Songdalen og Kristiansand er det fra 2020 satt av ca. 42 mill. kr til økt aktivitet innenfor pleie- og omsorgstjenestene som følge av demografi. Dette er i hovedsak midler knyttet til etablering av 12 nye boliger til personer med utviklingshemming (22 mill. kr), åpning av Strømmehaven (med halvårseffekt på 17,4 mill. kr), samt en liten styrkning knyttet til eldremedisin og korttidsavdelingen ved Valhalla helsesenter (1,7 mill. kr).

I de tre tidligere kommunenes vedtatte budsjetter er det samtidig en kraftig reduksjon innenfor sosial- og integreringsfeltet. Hovedforklaringen på dette er bortfall av integreringstilskudd fra staten som følge av lavere bosettingsantall for flyktninger. Dette utgjør 32 mill. kr i reduksjon fra 2019 til 2020, og 71 mill. kr i hele perioden. Det er samtidig vedtatt innsparingskrav i sosiale tjenester i NAV som i 2020 utgjør 5 mill. kr og for perioden ca. 15 mill. kr. Inntektsbortfallet og innsparingskravene kommer tidligere enn en kan realisere kostnadsreduksjoner i tjenestene.

Dette kommer i tillegg til generelle innsparingskrav på 9,3 mill. kr og rammetrekk tilknyttet gevinster av e-helse og velferdsteknologi på 5,1 mill. kr i perioden.

Vedtatt endring i driftsrammene i denne rulleringen utgjør 72,5 mill. kr fra 2019 til 2020. De økonomiske prioriteringene i denne rulleringen er i all hovedsak knyttet til:

- å oppfylle nye lovkrav, lukke avvik etter tilsyn og HMS-avvik i driften
- oppfølging av politiske vedtak
- endringer som følge av forslag til statsbudsjett, i hovedsak innlemming av tidligere tilskuddsordninger

Endring på 72,5 mill. kr fordeler seg i hovedsak slik:

- Oppfyllelse av lovkrav, lukking av avvik 13,2 mill. kr: Miljørettet helsevern og legetjenester (3,6 mill. kr), kompetansekrav legevakt (2 mill. kr), habiliteringsfeltet (5 mill. kr)
- Harmonisering ny kommune 17,3 mill. kr: betalt spisepause ved sykehjem (8 mill. kr), Legevakt vest (5,5 mill. kr), utvikling av BPA ordningen (2 mill. kr), langvarige tilrettelagte arbeidsplasser innenfor integreringsområdet (1,8 mill. kr).
- Statsbudsjettet - endringer i øremerkede tilskudd som innlemmes i driftsrammene ca. 19,3 mill. kr.

- Statsbudsjettet - kompensasjon for innstramminger i tilskuddsordningen for ressurskrevende tjenester 5,4 mill. kr.
- Statsbudsjett - midler til opptrappingsplan rusfeltet som følge av tilsvarende bortfall av tilskuddsmidler 3,5 mill. kr.
- Sikre forsvarlig driftsramme innenfor sosial- og integreringsfeltet 13 mill. kr.
- Nytt nedtrekk i integreringstilskudd for Søgne og Songdalen 3,5 mill. kr.
- Økt behov innenfor hjemmebaserte tjenester (rus/psykisk helse, nattjeneste, friskliv) 6,8 mill. kr.
- Nytt innsparingskrav 1 mill. kr.

Endringene beskrives nærmere under tilhørende kommunalsjefområde.

5.6 Betalingssatser

I forbindelse med arbeidet med nye Kristiansand ble det ved forrige budsjetttrullering foretatt en justering av egenbetalingssatsene for pleie og omsorgstjenester for å harmonisere betalingssatsene i Søgne, Songdalen og Kristiansand. I tråd med saken Harmonisering av gebyrer, avgifter og egenbetaling i fellesnemda 25.09.18, videreføres enkelte abonnementsordninger og satser for brukere fra Søgne og Songdalen inntil ordningene er nærmere vurdert i 2020. Omfanget av dette er lite. En oversikt over betalingssatsene fremkommer i eget vedlegg til økonomiplanen.

Brukerbetaling for husstander med inntekt under 2 G fastsettes statlig og offentliggjøres i eget rundskriv i desember. Mer informasjon om betalingssatser finnes på kommunens nettside.

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) arbeider for tiden med ny egenandelsforskrift knyttet til varslings- og trygghetsteknologi som kan medføre at kommunenes rett til å kunne kreve egenbetaling for trygghetsalarmer bortfaller. Endelig avklaring rundt dette foreligger ikke, og må følges opp når forskriften kommer. Kommunen kan få et inntektsbortfall på ca. 5 mill. kr som følge av dette.

5.7 Plan- og utredningsoppgaver

Vedtatt planarbeid

I tråd med vedtatt planprogram for Kristiansand kommune sørger Helse og mestring for oppstart av vedtatt arbeid med rusmiddelpolitisk handlingsplan og plan for psykisk helsearbeid i 2019. Helse og mestring skal også sørge for oppstart av arbeidet med en handlingsplan på flyktning- og integreringsfeltet i 2019. Hovedtyngden av planarbeidet når det gjelder denne handlingsplanen og temaplanen på psykisk helsefeltet vil finne sted i 2020. Samtlige tre planer skal vedtas i 2020.

Utredninger og behovsvurderinger

Helse og mestring vil i 2020 og 2021 måtte gjennomføre en rekke vurderinger og analyser relatert til sammenslåingen av tjenester og harmonisering av tjenestenivå i de tidligere kommuner. Rapporter og anbefalinger fra delprosjekter som ble gjennomført i forbindelse med etableringen av nye Kristiansand kommune, vil også bli fulgt opp i forbindelse med dette. I tillegg skal området i perioden sørge for å følge opp samhandling regionalt og satsing relatert til nasjonale strategier.

- I forbindelse med Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet - En kvalitetsreform for eldre over 65 år legger regjeringen opp til at kommunene i 2019 og 2020 skal starte kartlegging, vurdering og planlegging for tiltak og løsninger knyttet til reformens satsningsområder. Implementeringsfasen er fra 2020-2023.
- Utredning av helsehuskonsept er gjennomført. Helse og mestring deltar videre i utredningsarbeid som er igangsatt med SSHF vedrørende mulig samlokalisering av funksjoner og tjenester i fremtiden. Behovet for nye lokaler til legevakt er et vesentlig moment i arbeidet.
- Status, kapasitet og strategi for heldøgns omsorgsplasser i Kristiansand kommune
- Utredning av transporttjenesten, basert på anbefalinger i delprosjekt

- Kapasitet og framskrivning av institusjons- og avlastningsbehov til barn med store og sammensatte behov
- Status, kapasitet og strategi for utvikling av aktivitetssentertilbudet på habiliteringsfeltet
- Status, kapasitet og framskrivning av behov for dagsentertilbud til demente
- Status og framskrivning av boligbehov til personer med psykiske lidelser og rusproblematikk
- Status, strategi og framskrivning av behov for seniorsentre og frisklivstilbud
- Vurdere behov for økning av tjenestetilbudet innen fysioterapi
- Status, kapasitet og strategi for utvikling av sonekontor
- Vurderinger av fremtidig behov for lokaliteter/areal til tjenester fra fastleger og fysioterapeuter
- Vurdere utviklingen av tolketjenesten ut fra behov og opp mot ny tolketjenestelov
- Vurdere status og utvikling av ambulante natttjenester
- Beregne og vurdere nivå på omsorgsstønning og andre virkemidler som benyttes til pårørendestøtte.
- Vurdere kompetanse- og tjenesteområder for felles samarbeidsmodeller med spesialisthelsetjenesten og andre kommuner i regionen
- Utarbeide strategi for rekruttering av legeressurser, som sees i sammenheng med behovet for plan for legetjenester i ny kommune

Kommentarer til enkelte av utredningsoppgavene

Helse og mestring koordinerer kommunens arbeid med kvalitetsreformen Leve hele livet. Reformens satsingsområder krever innsats på tvers av områder, og er blant annet en oppfølging av regjeringens strategi for utvikling av aldersvennlige samfunn. Det er viktig at også kommunens oppfølging av den nasjonale demensplanen sees i denne sammenhengen. Kommunene skal bruke 2020 til å kartlegge og vurdere de lokale behovene innenfor de ulike satsingsområdene i reformen. I forslag til statsbudsjett er det søkbare tilskuddsmidler blant annet til etablering og rehabilitering av kjøkken i heldøgns bo- og omsorgstilbud, samt midler til kvalitets- og kompetanseutvikling.

Det er igangsatt et utredningsarbeid for å vurdere kapasitet og strategi for utvikling av heldøgns omsorgsplasser i Kristiansand kommune. 42 omsorgsboliger tilrettelagt for personer med demens er under bygging på Strømme, samtidig som Søgne kommune har planlagt etablering av 64 omsorgsboliger med ferdigstilling vår 2021. Dette vil gi en overkapasitet i perioden og det må vurderes hvordan dette kan løses best mulig i tråd med behovet i befolkningen.

5.8 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Helse- og mestringsstab	0	97 650	89 142	84 288	104 113	112 613
Forvaltning og koordinering helse og mestring	0	1 008 585	1 043 819	1 058 707	1 062 707	1 060 707
Livsmestring	0	432 864	491 022	489 422	489 422	489 422
Helsefremming og inkludering	0	196 869	190 982	168 851	158 506	154 006
Hjemmetjenester og rehabilitering	0	299 204	324 966	325 371	325 371	325 371
Omsorgssenter	0	87 738	109 812	123 602	123 602	123 602
NAV	0	252 964	259 573	254 535	248 173	247 173
Sum	0	2 375 874	2 509 316	2 504 776	2 511 894	2 512 894

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 74,1 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 59,4 mill. kr. Hovedårsakene til dette er driftsmidler til Strømmehaven, driftsmidler til boliger for personer med utviklingshemming og demografijustering.

5.9 Helse- og mestringsstab

5.9.1 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Helse- og mestringsstab	0	97 650	89 142	84 288	104 113	112 613
Sum	0	97 650	89 142	84 288	104 113	112 613

Budsjettet for helse- og mestringsstab er fra 2019 til 2020 redusert med 10,9 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 2,4 mill. kr. Hovedforklaringen på reduksjonen er at omstillingsmidler på 9 mill. kr fra 2019 ikke er videreført.

Budsjettet på helse- og mestring stab i 2020 består av følgende:

- Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester, samt lønns- og driftsbudsjett for helse- og mestringsdirektørens stab, 30 mill. kr.
- Avtalefestet pensjon (KKP) for ansatte i hele helse og mestring, 17,5 mill. kr.
- Kompensasjon for økt lønn for ubekvem arbeidstid som skal dekker økte utgifter i avdelinger med turnusarbeid, 15 mill. kr.
- Tilskudd til ideelle organisasjoner, 8,7 mill. kr.
- Lærlingetjeneste 2,4 mill. kr.
- Felles IT-utgifter og lisenser, 4 mill. kr.
- Midler til å dekke utskrivningsklare pasienter fra sykehuset og andre utgifter som følge av samhandlingsreformen, 5,5 mill. kr.
- Buffer/reservemidler til uforutsette hendelser og demografi 6 mill. kr.
- Omstillingsmidler og midler til tjenesteutvikling i området 0,2 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	97 650	97 650	97 650	97 650
Sum Lønns- og prisjustering	2 441	2 441	2 441	2 441
Tidligere vedtatte tiltak				
Andre tiltak (tilskuddsordninger)	-664	-660	-660	-660
Effekt ny avtale legemidler 2019	4 612	4 612	4 612	4 612
Interne rammejusteringer	-6 477	-6 477	-6 477	-6 477
Omstillingsmidler omsorgstjenester nedtrapping	-9 225	-9 225	-9 225	-9 225
Responssenter og velferdsteknologi	-1 610	-5 169	-5 169	-5 169
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-13 364	-16 919	-16 919	-16 919
Sum Innsparingstiltak	-2 500	-4 900	-7 200	-7 200
Sum Demografijustering	1 576	3 102	28 727	28 727
Vedtatte endringer	-11 847	-16 276	7 049	7 049
Vedtatt ramme	85 803	81 374	104 699	104 699
Sum Innsparingstiltak	-4 000	-4 500	-5 000	-8 500
Nye tiltak				
Finansiering årsverk overført til bykassa	-864	-1 129	-1 129	-1 129
Heltidssatsing	1 500	1 500	1 500	1 500
Oppfølging veteranplan	200	100	100	100
Pro vakta	300	300	300	300
Statsbudsjett 2020: Psykologer	754	754	754	754
Vedlikehold hjertestarter Røde kors	75	75	75	75
Sum Nye tiltak	1 965	1 600	1 600	1 600
Sum Demografijustering	5 374	5 814	2 814	14 814
Nye tiltak og realendringer	3 339	2 914	-586	7 914
Ramme 2020-2023	89 142	84 288	104 113	112 613

Budsjettrammen tilskuddsordninger til frivillige og ideelle organisasjoner reduseres noe fra 2019 til 2020. Dette som følge av en tidsbegrenset tildeling til en av organisasjonene fra tidligere vedtatt budsjett. Området har 8,7 mill. kr i samlet årlig ramme til tilskuddsordninger til frivillige og ideelle organisasjoner. Fellesnemda har i sitt møte 24.09.19 vedtatt retningslinjer for tilskuddsordninger i nye Kristiansand. Tilskuddsordningene og de økonomiske rammene for disse er presentert i tilskuddsoversikten som følger økonomiplanen.

Omstillingsmidler på 9 mill. kr i 2019 er ikke en del av rammen i perioden. Halvparten av midlene er i 2019 benyttet til ulik tjenesteutvikling innenfor digitalisering og arbeidsgiverfeltet som det skal arbeides videre med i 2020, og ubenyttede midler vil overføres til 2020. Budsjettrammene til utvikling og omstilling er svært beskjedne og gir lite handlingsrom for nødvendig omstilling og utvikling i perioden.

Budsjettrammene til e-helse og velferdsteknologi reduseres med nærmere 5 mill. kr i perioden. Det er krevende å ta ut store gevinster og effekter på kort sikt knyttet til implementering av ny teknologi. Endring i tjenestene, investeringer i utstyr, opplæring og kompetanse på området er nødvendig i en innføringsfase. Helse- og omsorgstjenestene vil som følge av demografiske endringer være i vekst fremover, og på sikt vil e-helse og velferdsteknologi bidra til at helse- og omsorgstjenestene vil trenge "mindre mer". Konkrete implementerings- og gevinstplaner knyttet til velferdsteknologi er utarbeidet i tjenestene, men det er vanskelig å se at innsparingen som foreligger er fullt ut realiserbare i perioden.

Avtalefestet pensjon (AFP) er en kostnadmessig utfordring for området. Det er flere enn tidligere som velger å benytte seg av AFP-rettighetene. For gamle Kristiansand kommune beløper de årlige utgiftene seg til ca. 20 mill. kr.

Det er i vedtatt budsjett bevilget midler til heltidssatsing, 0,3 mill. kr. Det er også bevilget midler til styrking av arbeidet med prostitusjonstiltak i helse og mestrings. Direktør for helse og mestrings vil fremme en sak for helseutvalget når det gjelder oppfølging av disse budsjettvedtakene.

Det er innvilget 0,75 mill. kr til vedlikehold av hjertestarter i samarbeid med Røde Kors. Det er vedtatt kr 0,2 mill. kr til oppfølging av veteranplanen i 2020 og deretter 0,1 mill. kr årlig. Midlene vil i 1. tertialrapport 2020 bli overført til kultur- og innbyggerdialog. Kommunedirektøren vil fremme en sak for Kulturutvalget vedrørende tiltaket.

5.10 Forvaltning og koordinering helse og mestrings

5.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet er delt inn Forvaltningsavdeling, Boligavdeling, Koordinerende enhet og funksjoner rettet mot tidlig innsats og forebygging.

Forvaltningsavdeling tildeler individuelle helse- og omsorgstjenester.

Etter pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven skal det fattes enkeltvedtak ved tildeling for flere tjenester, deriblant helsetjenester i hjemmet, praktisk bistand og opplæring, støttekontakt, plass i institusjon, avlastningstiltak, omsorgsstønad og brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Forvaltningsavdelingen skal sikre likebehandling og ivareta rettsikkerheten til brukerne gjennom profesjonell saksbehandling med tverrfaglige og helhetlige vurderinger av behov. Enheten er sentral når det gjelder å tildele riktige tjenester, på riktig nivå til rett tid i tråd med innbyggernes behov. Forvaltning og koordinering har ansvar for framskrivning og behovsvurdering på kort og lengre sikt- både når det gjelder bolig- og tjenestebehov.

Hovedprinsippet som ligger til grunn er at forvaltningsavdelingen har myndighet til å fatte vedtak og tildele helse- og omsorgstjenester – og de har også økonomisk ansvar. Det innebærer at de samlede økonomiske rammene som bystyret bevilger til de ulike tjenestene, ligger på Forvaltningsavdelingen. Ressursene fordeles videre ut som innsatsstyrt finansiering (ISF) fra Forvaltningsavdelingen til utførerenhetene i tråd med behov, tjenestenivå og volumet det fattes vedtak på. Gjennom ISF som finansieringsmodell synliggjøres budsjettavvik som skyldes økte behov, volum og nivå på tjenestene (Aktivitetsavvik) hos Forvaltningsavdelingen. Når det derimot gjelder budsjettavvik som skyldes driftseffektivitet (Effektivitetsavvik) fremkommer dette hos enhetene som utfører tjenesten, og som dermed vil være ansvarlig for dette avviket.

Boligavdelingen Vurderer behov og tildeler alle typer kommunale utleieboliger, individuelle økonomiske virkemidler- startlån og husbankens tilskudd og fremskaffer private leieavtaler ved førstegangsbosetting av flyktninger. Boligavdelingen vil ha et tett samarbeid opp mot By- og stedsutvikling som har ansvaret for å fremskaffe og forvalte den kommunale utleieboligmasse.

Koordinerende enhet er en lovpålagt tjeneste som har et overordnet ansvar for arbeid med individuell plan og for oppnevning, opplæring og veiledning av koordinator. Koordinerende enhet skal bidra til å sikre helhetlig tilbud til pasienter og brukere med behov for sosial, psykososial eller medisinsk habilitering og rehabilitering

Forvaltning og koordinering har i tillegg ansvar for en del tiltak rettet mot tidlig innsats og forebygging. Kreftkoordinator er et lavterskeltilbud som gir råd og er veiviser for kreftpasienter og deres pårørende. Hukommelsesteam for personer med kognitiv svikt: lavterskeltilbud som utreder og følger opp personer med demens, gir støttesamtaler og driver pårørendeskole. Helseveiledning for seniorer er et helsefremmende tiltak med fokus på eldres helse og trivsel. Eldre på 78 år inviteres til seniorseminar eller helseveiledningsbesøk i hjemmet som innbefatter aktuelle temaer knyttet til det å bli eldre.

5.10.2 Hovedutfordringer

Det er aktivitetsvekst i tjenestene til personer med kognitive funksjonsnedsettelse og i tjenestene til personer med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet. Dette er knyttet til yngre brukere med store og sammensatte behov. Det er stadig flere enkeltsaker som er krevende med hensyn til kompetanse, bemanning og fysisk tilrettelegging.

En ser utslaget av de demografiske endringene allerede, blant annet gjennom økt behov for differensierte heldøgns omsorgsplasser til personer med demenslidelser og personer med psykiske lidelser og/eller rusproblematikk. En ser også at flere av de eldste eldre, 90 år+ får et brått behov for omfattende helse- og omsorgstjenester, etter å klart seg godt i eget hjem med hjemmebaserte tjenester. Sykdomsbildet til beboere i sykehjem er mer kompleks og krever økt kompetanse.

Gamle Kristiansand kommune har deltatt i det nasjonale forsøket «Glemsk og hjemme» som er tilrettelagte hjemmetjenester til personer med demenslidelser. Implementering av modellen gir behov for økt volum i hjemmetjenesten, tilsvarende 1 mill.kr utover i perioden. Det er ikke funnet rom for å prioritere dette videre i perioden.

Forvaltning har som en naturlig konsekvens av utviklingen hatt en økende saksmengde over tid. Sakene kjennetegnes også i større grad av økt kompleksitet og de krever grundig utredning. Saksmengden er økende også som følge av sykehusets utskrivningspraksis. Kommunen plikter å ta imot utskrivningsklare pasienter. Overskridelse fra kommunens side medfører betalingsplikt. Forvaltning har en sentral rolle for å sikre gode, effektive og trygge pasientforløp.

For å kunne gi brukere helhetlige og sammenhengende tjenester, er det behov for økt kompetanse når det gjelder koordinering og metoder knyttet til dette. Det er behov for å videreutvikle kommunens koordinerende enhet. Kommunen må også videreutvikle arbeidet med å sikre at brukere som har krav på individuell plan, får dette. Det er særlig innenfor brukergruppen med samtidig rus- og psykisk lidelser at andelen som har individuell plan fortsatt er lav. Gamle Kristiansand kommune har fått avvik på dette etter Fylkesmannens tilsyn.

Kommunen mottar midler fra IMDI til finansiering av tjenester til enkeltbrukere med store tjenestebehov, over en tidsavgrenset periode. Når finansieringen bortfaller må kommunen innarbeide dette i sine budsjетtrammer. Dette kan være krevende.

Betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter innen rus- og psykisk helsefeltet ble gjort gjeldende for 2019. Det er enda for tidlig å si hvilke utslag dette kan få. Utviklingen følges nøye.

Det er behov for å beregne og vurdere hvilket nivå omsorgsstønad bør ligge på i den nye kommunen. Dette er et virkemiddel som er viktig i forbindelse med pårørendestøtte til personer som har særlig tyngende omsorgsoppgaver. Riktig nivå og bruk av virkemiddelet er sentralt for videreutvikling av hjemmetjenestekommunen. Det har vært ulik praksis i anvendelse av virkemiddelet i de tre kommunene- det er behov for en harmonisering.

Boligmassen til vanskeligstilte på boligmarkedet er ikke tilstrekkelig differensiert og tilpasset målgruppens behov. Dette gjelder særlig boliger til personer med rus- og psykiske lidelser. Det er i gamle Kristiansand kommune bevilget midler til anskaffelse av 10 robuste boliger til denne målgruppen i 2019, men dette oppdraget har vært utfordrende for Boligselskapet å gjennomføre. Det er per september 2019 anskaffet én boenhet. Nivået på bolig tjenester i de tidligere kommunene, kan se ut til å ha vært ulikt. Det boligsosiale feltet blir et hovedområde for samhandling mellom områdene fremover.

Vurdering og framskrivning av tjenestebehov og boligbehov til vanskeligstilte på boligmarkedet er en prioritert oppgave. I løpet av høsten 2019 foretas nærmere kartlegging av behov og ulike løsninger i den nye kommunen, som vil danne grunnlag for å vurdere nærmere investerings- og driftsbehov på dette området for perioden 2021-2024. Det vil være behov for boliger med og uten bemanning.

Når det gjelder forvaltning av Husbankens individrettede virkemidler, Startlån og tilskudd, har det i alle tre tidligere kommuner vært en økt etterspørsel og saksbehandling knyttet til disse siste året. Det er behov for å øke opp kommunens utlånsramme til Startlån, som et svært viktig boligsosialt virkemiddel til vanskeligstilte på boligmarkedet. Som følge av endringer i utlånsforskrift, som blant annet stiller krav til høyere egenandel ved lån hos private banker, reduserer dette muligheten for å kombinere Startlån med privatlån. En større andel må derfor ha mer Startlån og tilhørende etableringstilskudd enn tidligere, siden de ikke har forutsetninger for å skaffe tilstrekkelig egenandel. I gamle Kristiansand kommune har samfinansiering med private banker vært benyttet i langt større grad enn i Søgne og Songdalen, men dette vil også bli begrenset fremover.

5.10.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av tidligere vedtatte budsjетtrammer

I 2019 har det i både Søgne, Songdalen og Kristiansand vært aktivitetsvekst innenfor flere av pleie- og omsorgstjenestene som følge av økte behov. Innenfor tidligere vedtatte budsjетtrammer er det prioritert ressurser til å videreføre dette aktivitetsnivået innenfor tjenesteområdene: Bolig og tjenester til personer med utviklingshemming, personer med demenslidelser og personer som har utfordringer med rus og psykiske lidelser. En stor del av aktivitetsveksten er knyttet til økning i ressurskrevende tjenester som delfinansieres med tilskudd fra staten.

Det er forventet økning i dette tilskuddet på 9 mill. kr. En svak økning i volum på hjemmesykepleie og praktisk bistand til hjemmeboende ligger også i vedtatt budsjett.

I vedtatt budsjett er det økning i rammen fra 2019 som er knyttet til økt antall varige tilrettelagt arbeidsplasser (VTA-plasser) til ungdom med kognitiv funksjonsnedsettelse som går ut av videregående skole. Plassantallet øker med 9 plasser i 2020 og 8 plasser i 2021. Øvrige plasser videreføres på nivå med 2019.

Det er prioritert ressurser til å sikre tilstrekkelig kapasitet i forvaltning for å håndtere økt saksmengde som følge av demografiske endringer.

Det er sikret videreutvikling av koordinerende enhet og koordinatorrollen i ny kommune for å kunne tilby helhetlige og koordinerte helse- og omsorgstjenester til befolkningen. Forvaltning og koordinering har mottatt tilskuddsmidler til å styrke dette arbeidet, i forbindelse med opptrappingsplan 2017-2019 for habilitering og rehabilitering.

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er en måte å organisere individuelle tjenester til brukere som har krav på helse- og omsorgstjenester. På bakgrunn av politisk vedtak i sak til formannskapet i gamle Kristiansand kommune vedrørende BPA, økes ressursinnsatsen slik at flere søkere til helse- og omsorgstjenester kan få tilbud om BPA-ordningen. Dette gjøres i hovedsak gjennom en generell økning av antall timer til sosial aktivitet og samfunnsdeltakelse. Det er vedtatt en gradvis opptrapping i perioden, til 6 mill.kr i 2023.

Lånerammen fra Husbanken økes til 140 mill. kr for å tilpasse innlånsrammen til den økte etterspørselen etter Startlån som har vært i alle tre kommuner. Innlånsrammen i gamle Kristiansand kommune var til sammenlikning 100 mill. kr i 2019. Den foreslåtte innlånsrammen er noe lavere enn estimert behov samlet for de tre kommunene, 160 mill. kr. Beregningen er basert på økt etterspørsel i alle tre kommuner de siste årene.

Innenfor habiliteringsfeltet økes rammen med 3 mill. kr. Dette er knyttet kompensasjon for reduksjon i inntekter på ressurskrevende tjenester.

Endringer som følger av vedtatt statsbudsjett

Fra 2020 blir tre av Husbankens individrettede tilskudd lovpålagt og overført til kommunene. Dette er tilskudd til etablering, tilskudd til tilpasning og tilskudd til utredning og prosjektering.

Etableringstilskuddet er størst av omfang. Det benyttes i kombinasjon med Startlån slik at de mest vanskeligstilte på boligmarkedet kan få hjelp til å eie egen bolig. Det innebærer at størrelsen på dette tilskuddet må stå i forhold til størrelsen på innlånsrammen til Startlån. Erfaringsmessig er behovet for tilskudd vurdert å ligge noe under 10% som et estimert forholdstall mellom tilskudd og total ramme for Startlån.

Kommunen er ikke kompensert for ressurser til saksbehandling av tilskuddet til utredning og prosjektering. Dette er en ny oppgave, stipulert til en 20% stilling.

Kristiansand kommune er over statsbudsjettet tildelt om lag 11 mill.kr til å håndtere de tre tilskuddsordningene som er blitt lovpålagt. Området helse og mestring tilføres 8,4 mill.kr årlig i perioden til dette formålet. Direktør for helse og mestring vil i løpet av 2020 vurdere kommunens erfaringer og måloppnåelse knyttet til forvaltningen av disse lovpålagte virkemidlene som er overført fra Husbanken. Dette omfattes av det forpliktende samarbeidet Kristiansand kommune har inngått gjennom Husbankens By- og tettstedsprogram.

Regjeringen initierer et arbeid for å utvikle nye og helhetlige digitale løsninger for kommunalt disponerte boliger. Nye løsninger skal bidra til at leietakere av kommunale utleieboliger bor i en egnet bolig tildelt gjennom en god og brukervennlig saksbehandling. Kristiansand kommune er forespurt av Husbanken om å delta i konseptfasen av dette utviklingsarbeidet, og har takket ja til dette.

Når det gjelder tilskudd til ressurskrevende tjenester foreslår regjeringen å øke innslagspunktet med 50 000 kroner for 2020. For Kristiansand kommune innebærer dette reduserte årlige inntekter tilsvarende 5,4 mill. kr i 2020, økende til 5,6 mill. kr årlig fra 2021. Helse og mestring kompenseres for inntektsbortfallet.

5.10.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Forvaltning og koordinering helse og mestring	0	1 008 585	1 043 819	1 058 707	1 062 707	1 060 707
Sum	0	1 008 585	1 043 819	1 058 707	1 062 707	1 060 707

Kommunalsjefområdets budsjett er fra 2019 til 2020 økt med 10 mill. kr i tillegg til kompensasjon for lønns- og prisvekst på 25,2 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	1 008 585	1 008 585	1 008 585	1 008 585
Sum Lønns- og prisjustering	25 215	25 215	25 215	25 215
Tidligere vedtatte tiltak				
12 nye boenheter UH Storebølgen 2	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Driftsmidler til 6 boliger for personer med utviklingshemming	0	9 900	9 900	9 900
Effekt ny avtale legemidler 2019	-3 991	-3 991	-3 991	-3 991
Interne rammejusteringer	-6 900	-6 900	-6 900	-6 900
Strømmehaven nytt dagsenter fra ISF ramme	-2 050	-2 050	-2 050	-2 050
Søgne - økt grunnbemanning (til nye omsorgsboliger)	1 400	2 100	3 100	3 100
Varige tilrettelagte arbeidsplasser - VTA plasser	369	697	697	697
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-13 872	-2 944	-1 944	-1 944
Vedtatte endringer	11 343	22 271	23 271	23 271
Vedtatt ramme	1 019 928	1 030 856	1 031 856	1 031 856
Nye tiltak				
Betalt spisepause 13 sykehjem i Kristiansand - kompenseres avdelingene gjennom ISF	8 000	8 000	8 000	8 000
Brukerstyrt personlig assistent utvikling av ordningen	2 000	3 000	4 000	6 000
Ressurskrevende brukere korrigering Kristiansand	2 600	2 600	2 600	2 600
Songdalen - kompensasjon for inntektsreduksjon ressurskrevende tjenester	3 000	3 000	3 000	3 000
Statsbudsjett 2020: Etablering og tilpasning av bolig	8 350	8 350	8 350	8 350
Statsbudsjett 2020: Konsekvens av økt innslagspunkt ressurskrevende tjenester	5 400	5 600	5 600	5 600
Søgne - ressurskrevende brukere korrigering	661	661	661	661
VTA-plasser videreføring av økning i 2019	754	754	754	754
Økt bruk BPA	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	31 765	32 965	33 965	35 965
Sum Demografijustering	-7 874	-5 114	-3 114	-7 114
Nye tiltak og realendringer	23 891	27 851	30 851	28 851
Ramme 2020-2023	1 043 819	1 058 707	1 062 707	1 060 707

Store deler av helse- og omsorgstjenestene finansieres gjennom innsatsstyrt finansiering (ISF). Budsjettmidlene til disse tjenestene ligger på dette kommunalområdet og finansieres med stykkprisfinansiering til de utførende kommunalområdene.

De ulike budsjettpostene og prioriteringene som fremkommer hos Forvaltning og koordinering kommenteres og beskrives ytterligere hos tilhørende kommunalsjefområder.

Det er vedtatt å øke midlene i tilknytning til BPA- ordningen med 1 mill.kr i perioden. Direktør for helse og mestring vil i sak til helseutvalget legge frem forslag til gjennomføring av vedtaket.

5.11 Livsmestring

5.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet Livsmestring har ansvar for store deler av kommunens tjenestetilbud innen psykisk helse, rus og habilitering. Livsmestring har omkring 1100 ansatte fordelt på 9 enheter. Det gis råd og veiledning, individuelle oppfølgingstjenester, gruppebaserte tilbud i form av kurs, fritidstilbud, aktivitetstilbud og praktisk bistand og oppfølging i forbindelse med bosituasjon.

Tjenester på psykisk helse- og rusfeltet

Kommunalsjefområdet har følgende tjenestetilbud:

- 7 aktivitetssentre til personer med rus- og psykiske lidelser og pårørende
- Fritid med bistand, støttekontakt og arbeidsforberedende tiltak.
- Livsmestring Ung. Tjenesten er til ungdom i aldersgruppen 16-25 år og består av avdelingene Ungteam og Ungdomshelse. Ungteam tilbyr oppfølging av ungdom med svak tilknytning til utdanning eller arbeidsliv, ofte grunnet rus og/eller psykiske problemer og sosiale utfordringer. Det gis også tilbud om hasjavenning. Ungdomshelse består av skolehelsetjenesten i videregående skole og Helsestasjon for Ungdom (HFU) som er et lett tilgjengelig helsetilbud til unge voksne.
- Drop- in / lavterskeltilbud for både ungdom og voksne
- Tverrfaglige team som tilbyr psykisk helsehjelp og sosialfaglig oppfølging til voksne over 25 år. Disse er planlagt lokalisert i områder sammen med Familiens hus
- Rusteamet, som er spesialisert til blant annet å koordinerer komplekse saker.
- Feltsykepleien
- Tandem og forsterkningsteamet
- Jegersberg gård. Rehabiliteringstilbud for rusavhengige med 26 rehabiliteringsplasser.
- 15 bemannede bofellesskap.
- Midlertidig botilbud (nødovernatting)

Flere av tjenestene er ambulerende og tilpasset brukere som har utfordringer med å nyttiggjøre seg det ordinære helse - og oppfølgingstilbudet.

Tjenester på habiliteringsfeltet

Kommunalsjefområdet har ansvaret for tjenester til barn, unge og voksne med kognitiv funksjonsnedsettelse. Det omfatter boligjenester, aktivitetshus, ambulerende tjenester og avlastning.

- 36 bofellesskap som er bemannet gjennom hele døgnet.
- 6 aktivitetshus som tilbyr fellesskap og aktivitet tilpasset funksjonsnivå og behov.
- Ambulerende tjenester som følger opp brukere som ikke har døgnjenester

Tjenesten for barn og unge med funksjonshemming gir tilbud til multifunksjonshemmede barn og unge i kommunen. Enheten har ansvaret for tre kommunale avlastningsinstitusjoner. I tillegg har enheten to

avdelinger for voksne, etterskoletidsordning og ergoterapitjeneste for denne målgruppen. Enheten har også nattjeneste til barn og unge med funksjonshemming, ulike avlastningsordninger og pårørendestøtte.

5.11.2 Hovedutfordringer

Mangelfull differensiering og tilpasning av boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, medfører at et økende antall blir boende i nødbolig over lang tid. Dette er en uønsket situasjon som også skaper uro og risikofylte situasjoner. Det jobbes med bedre løsninger og en øker bemanningen for å sikre beboere og ansatte. Boligsituasjonen til rusmiddelavhengige blir vurdert i pågående planarbeid.

Jegersberg gård har stor pågang av beboere og det er høy aktivitet som fører til press på tjenesten. Det er per i dag 24 beboere og flere på vent som er godkjent for innflytting av det interkommunale inntaksteamet. Dette utløser behov for å vurdere eksisterende planer for neste byggetrinn. Utvidelse av arealer må vurderes før dette, slik at hensiktsmessig drift sikres i mellomtiden. Det må jobbes med dette i 2020.

Det er gjort endringer i lovgrunnlaget som regulerer adgang til bruk av tvang, blant annet når det gjelder medisinerings til personer med alvorlige psykiske lidelser. Dette utfordrer tjenestene og samhandlingen inn mot spesialisthelsetjenesten. Dette utfordrer kommunen særlig når det gjelder boligsosial oppfølging og det å komme i posisjon med helsetjenester til brukere som ikke har lett for å ta imot dette på grunn av alvorlig sykdom.

Det er utfordrende å sikre tilpassede tjenester med god tilgjengelighet for brukergruppen med store hjelpebehov som følge av rusmiddelavhengighet og alvorlige psykiske lidelser. Dette følges opp i pågående planarbeid på feltet.

På psykisk helsefeltet merkes økt pågang og behov for gode samarbeidsstrukturer og felles tiltaksutvikling med spesialisthelsetjenesten. Det jobbes med en del av de større utfordringene i forbindelse med oppfølging av den regionale samhandlingsmeldingen på rus- og psykisk helsefeltet. Innføring av pakkeforløp stiller også økte krav til samhandling og god koordinering inn mot spesialisthelsetjenesten og fastleger

Når det gjelder ungdom er det særlig bekymring for de som har behov for omfattende og helhetlige helse- og sosialtjenester og også tjenester fra spesialisthelsetjenesten.

På habiliteringsfeltet har det vært en utvikling i retning av at stadig flere beboere har et sammensatt og økt tjenestebehov. Dette stiller andre krav til kompetanse. Målgruppen har et underforbruk av helsetjenester. Erfaringer fra prosjektet med Primærhelseteam, hvor fastlegen har tatt en mer aktiv rolle i oppfølgingen av pasientene, ser ut til å gi gode effekter med hensyn til økt faglighet og samhandling gjennom telemedisin. Det ser ut til at dette har hatt positiv innvirkning på bruk av tvang og utfordrende adferd.

Tjenesten har hatt en økning i barn med store og komplekse tjenestebehov, hvor foreldre trenger avlastning- spesielt på natt. Det er økt press på avlastningstilbud generelt. Dette følges tett opp.

5.11.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av tidligere vedtatte budsjetttrammer

Det er tidligere vedtatt å etablere boliger til personer med utviklingshemming, med henholdsvis 12 og 6 nye boenheter i perioden. Det samlede driftsbudsjettet for disse er ca. 32 mill. kr årlig. Disse ferdigstilles i henholdsvis 2020 og 2021.

Det er avsatt ressurser til videreføring av tjenestenivå tilknyttet bofellesskap og enkelttiltak for beboere som har behov for særskilt tilrettelegging. Avlastning- og aktiviseringstilbudet til barn og unge med psykisk og fysisk funksjonsnedsettelse prioriteres i perioden, slik at aktivitetsnivå fra 2019 kan videreføres. Tilbudet er vesentlig også med hensyn til foreldre som trenger forebyggende avlastning og bistand til særlig tyngende omsorgsarbeid.

Det er også avsatt investeringsmidler til å etablere to nødboligheter beliggende annet sted enn eksisterende nødboliger. Med bakgrunn i økte behov for psykiatrisk sykepleie styrkes denne tjenesten svakt i perioden, tilsvarende 0,5 mill. kr. Tjenestetilbudet på psykisk helsefeltet vurderes nærmere i forbindelse med planarbeidet i 2020.

Utvidelse av Lundeveien avlastning ferdigstilles i 2021 og det er avsatt investeringsmidler i tråd med dette.

Det er behov for å sikre at oppfølgingstjenester har fokus på mestring gjennom tilpassede tilbud om arbeid og aktivitet. Kommunalsjefområdet har sammen med NAV satset på individuell jobbstøtte, såkalt IPS. Satsingen videreføres i perioden.

Livsmestring har igangsatt målrettet innsats for å forebygge og redusere sykefraværet. Det er tatt i bruk en arbeidsmetodikk utarbeidet i KS prosjektet «NED – med sykefraværet», samtidig som kommunalsjefområdet har initiert et eget prosjekt: «OPP- med arbeidsgleden». Hovedmål for prosjektene er i tillegg til å redusere sykefraværet varig, å tilføre kunnskap og lederstøtte gjennom systematisk innsats. Det er knyttet innsparingskrav til effekten av arbeidet, med en varig reduksjon i budsjetttrammene tilsvarende 0,5 mill. kr fra 2021.

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden

I tre av boligtilbudene på rus- og psykisk helsefeltet styrkes bemanningen noe som følge av økte behov i brukergruppa. Det styrkes blant annet med bemanning på kveld og natt, noe som utgjør 3,4 mill. kr. Innenfor habiliteringsfeltet øker rammen med 2 mill.kr. Dette er for å lukke avvik samt dekke økte behov i tilknytning til bofellesskap og enkelttiltak for beboere som har behov for særskilt tilrettelegging/individuelle tjenester.

Endringer som følger av vedtatt statsbudsjett

De nasjonale opptrappingsmidlene til rusfeltet er de siste årene brukt til å kompensere for reduksjonen/nedtrappingen av tiltaksmidlene som tidligere ble gitt fra fylkesmannen. På denne måten har en klart å opprettholdt drift av virkningsfull innsats innenfor feltet. Dette er tiltak rettet mot utsatt ungdom, Jegersberg gård rehabiliterings- og kompetansesenter, tilrettelagte arbeids- og aktivitetstilbud og samhandling med frivillige organisasjoner og brukerorganisasjoner om tilbud til brukere med størst rus- og helseutfordringer. Midlene finansierer også kommunens erfaringskonsulenter. For tiltak i tidligere gamle Kristiansand kommune tilsvarer finansieringsbehovet i 2020 noe i overkant av 3,5 mill.kr. Søgne kommune har tilsvarende finansieringsbehov på kr. 590 645. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet at midler til satsingen på rusfeltet skal dekkes innenfor veksten i frie inntekter, som for Kristiansand kommunes del utgjør 3,5 mill. kr. Helse og mestring overføres denne summen for å videreføre tiltak.

Fra 1. januar 2020 er kommunene lovpålagt å ha psykologkompetanse. Kristiansand kommune tilføres i rammeoverføring 4,1 mill. kr til dette som en kompensasjon for tidligere tilskuddsordning som har dekket deler av den enkelte stilling (410 000 kr pr stilling i 2019). Helse og mestring har 6 psykologer ansatt i sine tjenester og et udekket behov etter bortfall av tilskuddsmidler tilsvarende 2,5 mill. kr. Helse og mestring tilføres 2,3 mill. kr av rammeoverføring fra staten. Kommunalsjefrådets andel av dette er 1,1 mill. kr.

5.11.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Livsmestring	0	432 864	491 022	489 422	489 422	489 422
Sum	0	432 864	491 022	489 422	489 422	489 422

Store deler av tjenestene innenfor dette kommunalsjefområdet finansieres gjennom innsatsstyrt finansiering (ISF) som ikke fremkommer i budsjett-tabellene over. Kommunalsjefrådets budsjett er fra 2019 til 2020 økt med 47,3 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 10,8 mill. kr. Forventet ISF-finansiering utgjør omlag 260 mill. kr i 2020. Samlet sett har dermed området tilgjengelig ca. 751 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	432 864	432 864	432 864	432 864
Sum Lønns- og prisjustering	10 822	10 822	10 822	10 822
Tidligere vedtatte tiltak				
12 nye boenheter UH Storebølgen 2	2 700	2 700	2 700	2 700
Driftsmidler til 12 boliger for personer med utviklingshemming	21 800	21 800	21 800	21 800
Interne rammejusteringer	13 787	13 787	13 787	13 787
Songdalen - tilskudd ATROP i 2019	-103	-103	-103	-103
Sum Tidligere vedtatte tiltak	38 184	38 184	38 184	38 184
Sum Innsparingstiltak	-500	-2 100	-2 100	-2 100
Vedtatte endringer	48 506	46 906	46 906	46 906
Vedtatt ramme	481 370	479 770	479 770	479 770
Nye tiltak				
Redusert husleie næringsbygg Nodeland	-680	-680	-680	-680
Songdalen - habilitering	2 000	2 000	2 000	2 000
Statsbudsjett 2020: Opptrapping nasjonal rusplan	3 501	3 501	3 501	3 501
Statsbudsjett 2020: Psykologer	1 131	1 131	1 131	1 131
Tjenester til mennesker med rus/psykiske lidelser økt aktivitet	3 400	3 400	3 400	3 400
Øke tilskuddsordning rus/psykiatri	300	300	300	300
Sum Nye tiltak	9 652	9 652	9 652	9 652
Nye tiltak og realendringer	9 652	9 652	9 652	9 652
Ramme 2020-2023	491 022	489 422	489 422	489 422

Det er vedtatt å øke tilskuddsordningen på rus- og psykisk helsefeltet med 0,3 mill.kr. Midlene innarbeides i tilskuddsordningen.

5.12 Helsefremming og inkludering

5.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet har tre enheter: mestringstilbud, samfunnsmedisin og integrering

Enhet for mestringstilbud består av helsefremmende og forebyggende tilbud til befolkningen. «Aktiv senior» har fire sentre i kommunen og tilbyr aktiviteter, kurs og sosiale møteplasser for innbyggere over 60 år som ønsker en aktiv pensjonisttilværelse. Sentrene besøkes i snitt av 1300 hver uke. Friskliv og mestring består av Frisklivssentralen på Kjøita og tilbud på Tangvall og Nodeland, samt en rekke steder i kommunen. Frisklivssentralen gir tilbud til personer som har økt risiko for, eller allerede har utviklet sykdom og som har behov for hjelp til å endre levevaner og mestre helseutfordringer. Rask psykisk

helsehjelp er et kommunedekkende lavterskeltilbud, som gir hjelp til personer over 16 år med symptomer på angst og depresjon av lett til moderat grad.

Samfunnsmedisinsk enhet skal ha en bred tilnærming til helse og sykdom og til sammenhengen mellom medisin og samfunn. Enheten består av fastlegeadministrasjon i tilknytning til 101 fastlegehjemler i kommunen, miljørettet helsevern, smittevern, helsesenter for flyktninger, vaksinasjonskontor og kommuneleger.

Miljørettet helsevern er en lovpålagt deltjeneste hjemlet i folkehelseloven. Den omfatter tilsyn med de faktorene i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på innbyggernes helse. Miljørettet helsevern er ansvarlig for tilsyn med og godkjenning av alle skoler og barnehager etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, og er med dette barnas arbeidstilsyn. Andre innsatsområder innenfor miljørettet helsevern er inneklima, radon, støy, luftkvalitet, skadedyr og tilsyn med drikkevannsforsyningen (sammen med Mattilsynet), samt hygieniske forhold i fellesanlegg. Miljørettet helsevern gir også råd i alle plansaker.

Integreringsenheten skal ved hjelp av mottak, bosetting og introduksjonsprogram sikre at flyktninger får et godt grunnlag til å meste livet. Enheten består av statlig mottak, heldagstilbud til asylanter og tilrettelagt avdeling for asylanter med helseutfordringer og behov for ekstra oppfølging. Introavdelingen jobber med flyktninger som er bosatt, hvor bosetting og introduksjonsprogrammet er kjerneoppgaver. Tolketjenesten leverer tolkeoppdrag til hele kommunen og andre aktører som etterspør og kjøper tjenesten. Enheten har også tjenester til enslige mindreårige. Enslige mindreårige bosettes i døgnbemannede boliger. Etter at de er flyttet ut av bofellesskapet har de tilbud om oppfølging fra eget oppfølgingsteam.

5.12.2 Hovedutfordringer

Det er utfordrende å sikre at frisklivs- og mestringstilbudene har tilstrekkelig kapasitet og er dimensjonert i tråd med den demografiske utviklingen i befolkningen. Dette er sentrale virkemidler rettet mot definerte målgrupper, for å unngå og/eller utsette utvikling av sykdom. Helsefremming og forebygging er en av hovedstrategiene innen Helse og mestring.

Det er en utfordrende rekrutteringssituasjon når det gjelder fastleger. Kristiansand kommune har 101 fastlegehjemler. Fire fastlegehjemler dekkes nå kun av vikar- det er ikke kvalifiserte søkere etter gjentatte utlysninger. Det vil være en stor avgang av fastleger kommende år, grunnet alder. 18 leger er over 60 år. Kommunen har iverksatt flere tiltak blant annet gjennom bruk av rekrutteringstilskudd, avlastning på legevakt for fastleger. Utdanningsstillinger for spesialisering kan styrke rekrutteringen. Det samme kan også en eventuell etablering av ALIS-kontor (ALIS –allmennlege i spesialisering) Det er også en utfordring å sikre at den sentrale samhandlingen med fastlegene fungerer godt i alle pasientforløp.

Endringer i forskrift om kompetansekrav for leger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten innebærer krav til at leger som ansettes, eller inngår avtale med kommunen må være spesialister i allmennmedisin eller under slik spesialisering. Tilsvarende får kommunene et større ansvar for kvalitetssikring og oppfølging av utdanningsløp til fastleger under spesialisering ved endringer i Forskrift om spesialistutdanning og spesialistgodkjenning for leger og tannleger (spesialistforskriften).

Integreringsfeltet er et fagområde som stadig vil være i endring når det gjelder ytre rammebetingelser, endringer i målgruppen og endringer i krav til tjenesten - blant annet med hensyn til måloppnåelse innenfor både nasjonale strategier og kommunens egne strategier. Det er svært utfordrende å tilpasse driften til en rask nedtrapping av integreringstilskuddet.

Når det gjelder drift av asylmottak, hvor kommunen er driftsoperatør, har en fått rammeavtale men det er fortsatt usikkert om en vil få oppdrag videre.

Tjenesten til enslige mindreårige overføres til Helse og mestring fra Oppvekst som har utarbeidet et opplegg som beregner at tjenesten skal være i balanse og i overensstemmelse med det kraftige nedtrekket kommunen får på integreringstilskuddet fra 2021. Det er forholdsvis mange overtallige ansatte i tjenesten, som det må finnes løsninger til hvis man skal komme i mål med det økonomiske opplegget. Kommunalsjefområdet følger denne utviklingen tett.

Endring av lovverket knyttet til tolketjenester vil kreve at kommunen tilpasser tjenesten til økte kvalitetskrav. Det har mest sannsynlig også vært et underforbruk av tolketjenester i Søgne og Songdalen, slik at dagens tolketjeneste vurderes å være underfinansiert med hensyn til dette og de økte kvalitetskravene som vil komme i lovendringen. Det er derfor behov for å gjennomgå tjenesten for å vurdere hvilket innhold og nivå denne må ha for å tilfredsstille behovene kommunen som helhet har for tolketjenester fremover.

5.12.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av tidligere vedtatte budsjettammer

I vedtatt budsjett er det lagt inn en styrkning på ca. 1 mill. kr fra 2019 til 2020 for å styrke og sikre spisskompetanse innen eldremedisin.

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden

Som følge av redusert antall bosatte flyktninger, bortfaller inntekter på integreringstilskudd kraftig i perioden. Inntektsbortfallet i perioden summerer seg til 60 mill. kr. Utbetalinger av introduksjonsstønad vil reduseres og dimensjonering av introduksjonsavdelingen tilpasses det endrede antallet bosatte flyktninger. Denne tilpasningen pågår for fullt allerede. Men inntektsbortfallet er langt større og raskere enn utgiftene vil kunne reduseres. En del av inntektsbortfallet som fremkommer på dette kommunalsjefområdet er også av mer budsjett-teknisk karakter, og gjør driftsrammene for tjenestene urealistiske. Integreringsbudsjettet styrkes med 9 mill. kr i 2020, 8 mill. kr i 2021, 8,5 mill. kr i 2022 og 4 mill. kr i 2023. Dette for å sikre forsvarlige rammer på integreringsfeltet fremover.

Miljørettet helsevern fikk avvik etter tilsyn fra Fylkesmannen vår 2019. Tjenesten styrkes med 0,7 mill. kr til stillingsressurs slik at avvikene lukkes. Når det gjelder legetjenester styrkes det med 2,3 mill. kr for å oppfylle det lovpålagte ansvaret for utdanningsløp for leger i spesialisering fra 2020. Dette er tiltak som vil være virkemiddel også med hensyn til rekruttering av leger til kommunehelsetjenesten. Legetjenesten ved helsestasjoner styrkes også med 0,6 mill.kr som tilsvarer videreføring av aktivitetsøkningen i legetjenesten ved helsestasjoner. Samlet sett utgjør dette 3,6 mill. kr i 2020, økende til 4,3 mill. kr i årene deretter.

Det er prioritert 1,6 mill. kr til forebyggende og helsefremmende tiltak innenfor friskliv og rask psykisk helsearbeid. Dette opprettholder kun dagens aktivitetsnivå fra 2019. Det er ikke funnet rom for å opprettholde aktiviteten ved Frisklivssentralen i tråd med befolkningsutvikling, utover 2020. Dette utgjør et årlig, økende behov tilsvarende 1,95 mill. kr i 2023.

Endringer som følger av vedtatt til statsbudsjett

Kristiansand kommune har stilt seg positiv til å etablere ALIS kontor, forutsatt at tiltaket fullfinansieres gjennom statlige midler. ALIS kontor skal bidra til rekruttering og tilrettelegging for legenes spesialisering i allmennmedisin. Kontoret skal ha en veiledende funksjon overfor andre kommuner regionalt med hensyn til å planlegge, etablere og følge opp Alis-avtaler. Det foreslås i statsbudsjettet å bevilge 10 mill. kroner til å etablere Alis-kontor i Bodø, Trondheim, Bergen, Kristiansand og Hamar.

5.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Helsefremming og inkludering	0	196 869	190 982	168 851	158 506	154 006
Sum	0	196 869	190 982	168 851	158 506	154 006

Kommunalsjefområdets budsjett er fra 2019 til 2020 redusert med 10,8 mill. kr, men er i tillegg kompensert for lønns- og prisvekst på 4,9 mill. kr. Reduksjonen skyldes bortfall av inntekter fra integreringstilskuddet som følge av redusert antall bosatte flyktninger til kommunen.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	196 869	196 869	196 869	196 869
Sum Lønns- og prisjustering	4 922	4 922	4 922	4 922
Sum Integreringstilskudd	-22 694	-41 025	-51 870	-51 870
Tidligere vedtatte tiltak				
Interne rammejusteringer	394	394	394	394
Percapita økt tilskudd	440	440	440	440
Styrke og sikre spisskompetanse innen eldremedisin	974	974	974	974
Søgne - endret bemanning integrering	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Tidligere vedtatte tiltak	808	808	808	808
Vedtatte endringer	-16 964	-35 295	-46 140	-46 140
Vedtatt ramme	179 905	161 574	150 729	150 729
Nye tiltak				
Frisklivs- og mestringstilbud	1 600	1 600	1 600	1 600
Kompensasjon for redusert integreringstilskudd	9 000	8 000	8 500	4 000
Legetjenester og miljørettet helsevern	3 600	4 300	4 300	4 300
Redusert integreringstilskudd flyktninger Søgne og Songdalen	-3 500	-7 000	-7 000	-7 000
Statsbudsjett 2020: Psykologer	377	377	377	377
Sum Nye tiltak	11 077	7 277	7 777	3 277
Nye tiltak og realendringer	11 077	7 277	7 777	3 277
Ramme 2020-2023	190 982	168 851	158 506	154 006

5.13 Hjemmetjenester og rehabilitering

5.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet består av seks enheter.

Fire enheter omfatter hjemmetjenester inndelt i fire geografiske områder. I tre av enhetene ligger det også andre tjenester: BPA- tjenesten, lovpålagte dagsenteraktiviteter og kommunedekkende nattjeneste.

En enhet består av lokalmedisinske tjenester. Denne enheten inneholder følgende tjenester:

- Valhalla helsesenter med korttidsavdelinger, responscenter, og kommunal øyeblikkelig hjelp døgnet (ØHD)
- Legevakt på Eg og Legevaktstasjon vest
- Kløvertun rehabiliteringsavdeling sengeposten.

En enhet består av fysio- og ergoterapitjenester, hjelpemiddelformidling og transportsentralen. Ansvaret for administrering av driftsavtaler med private fysioterapeuter ligger også til enheten.

5.13.2 Hovedutfordringer

Det er helt avgjørende å sikre bærekraftig utvikling av hjemmebaserte tjenester. Dette må sees i sammenheng med behovet for å utvikle differensierte dagsenterplasser og heldøgnsomsorgsplasser, slik som korttidsplasser, rullerplasser og rehabiliteringsplasser i institusjon. Dette er samlet sett viktige virkemidler som må dimensjoneres og ha rett sammensetning for å opprettholde tjenestetilbudet som kjennetegner hjemmetjenestekommunen. De hjemmebaserte tjenestene står overfor store utfordringer, både når det gjelder behovet for volumøkning og økte krav til kompetanse som følge av at stadig flere har komplekse helsetilstander. Behovet for samhandling og koordinering opp mot fastlege, sykehus med videre er økt. Pårørendearbeid er også svært viktig å prioritere fremover, siden dette blir en stadig viktigere ressurs.

Arbeidet med å øke direkte brukertid i hjemmetjenesten må videreføres. Driften i flere soner er utfordrende når det gjelder lang reisetid og store avstander. Der hvor få brukere har mange daglige besøk, blir dette ekstra krevende. Det jobbes med organisering og logistikk i tjenesten.

Det blir utfordrende i perioden å sikre tilstrekkelige ressurser til implementering av ny teknologi.

Kløvertun rehabiliteringsavdeling skal videreutvikles som en spesialisert rehabiliteringsenhet. Tilbudet til brukere med store og sammensatte rehabiliteringsbehov samles her i den nye kommunen. Kløvertun har over en periode hatt utfordringer med økt arbeidsmengde på ettermiddag og kveld. Dette har blant annet vært knyttet til mottak av pasienter fra sykehuset på tidspunkt som er lavt bemannet. Det har vært en økning i antall krevende rehabiliteringsforløp og enheten har hatt flere avvik knyttet til arbeidspress.

Det er utfordrende å rekruttere leger til legevakt. Akuttmedisinforskriften stiller krav til organisering av kommunal legevaktordning, ambulansetjeneste, medisinsk nødmeldetjeneste mv. Det påløper kostnader i perioden for å tilfredsstille lovkrav, blant annet med hensyn til at det alltid skal være tilgjengelig legevaktlege som tilfredsstiller nye kompetansekrav. Leger som ikke har denne kompetansen må dekkes med bakvakt.

Det er fortsatt uavklart hva som blir følgene av lønnsoppgjøret til legevaktleger på natt. Dette kan få effekt frem i tid, og kan omfatte krav til etterbetaling. Det kan beløpe seg til om lag 3,6 mill.kr Dette blir omtalt nærmere i tilleggsinnstillingen.

Transporttjenester er et område som må videreutvikles i den nye kommunen. Det er et område som er blitt langt mer krevende over år, blant annet med hensyn til endringer i brukernes helsetilstand, større og tyngre hjelpemidler. Det er behov for å identifisere gevinster på transportområdet, og se vurderingene også opp mot sykehusets transporttjeneste. Det er kapasitetsutfordringer i den kommunale transporttjenesten i dag.

Som følge av lavere inntekter enn forventet og økte lønnskostnader ved Responssenteret i 2019 overskrides driftsrammen med 2,5 mill. kr. Dette dekkes for 2019. I løpet av våren 2020 vil fremtidig driftsmodell bli vurdert, i regi av det nasjonale velferdsteknologiprogrammet og sammen med de øvrige kommunene på Agder.

5.13.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av tidligere vedtatte budsjetttrammer

Hjemmetjenesten skal fremover øke den direkte brukertiden. Dette er lagt til grunn i de økonomiske rammebetingelsene for tjenesten. Volumøkningen i hjemmetjenesten som er lagt til grunn for perioden, er et nøkternt estimat. Strømme sonekontor ferdigstilles i 2020, i forbindelse med Strømmehaven.

42 dagsenterplasser til personer med demens blir etablert i Strømmehaven i 2020. Dette er en økning fra dagens nivå med 28 nye plasser. Det er planlagt en ny økning med 30 nye dagsenterplasser i forbindelse med vedtaket om etablering av nye omsorgsboliger i Søgne, med ferdigstillelse i 2021. Det er planlagt å etablere 16 dagaktivitetsplasser på Nodeland i 2021. Det blir viktig å sikre en strategisk og langsiktig utvikling av kommunens dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. Aktivitetstilbud er et viktig virkemiddel for å øke livskvalitet til både brukere og pårørende, og tilrettelegge for at innbyggerne kan bo i eget hjem så lenge som mulig.

Kommunalsjefområdet har behov for en rekke utredningsarbeid med tanke på framskrivning, dimensjonering og utvikling av tjenester i ny kommune. Dette gjelder særlig Kommunal øyeblikkelig hjelp døgn (ØHD), fysioterapitilbudet, utvikling av soner og lokalisering av sonekontor på lengre sikt.

Helse og mestring har prioritert finansiering av en stilling til farmasøyt, ved hjelp av interne omdisponeringer. Dette er knyttet til behovet for kvalitets- og forbedringsarbeid, blant annet når det gjelder medikamentavvik og generell medisinadministrering.

Hverdagsrehabilitering som er en forebyggende tilnærming i hjemmetjenesten, skal sikres som en videre satsning. I 2020 starter prosjekt Ressursteam i fire soner, som tester ut organisering og styring av arbeid og logistikk ut fra kompetanse. Det benyttes såkalte kompetansestyrte lister.

I tillegg skal kommunalsjefområdet prøve ut helsesekretær og vurdere hvordan dette blant annet kan frigjøre mer tid til ledelse. Digital ruteplanlegger har vært utprøvd og skal tas i bruk så snart det tekniske er på plass.

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden.

Kommunalsjefområdet styrkes med 2 mill. kr årlig for å innfri lovpålagte kompetansekrav ved legevakt som følger av akuttmedisinforskriften. Tiltakene som blir gjennomført vil også være virkemiddel med hensyn til rekruttering av leger til kommunehelsetjenesten.

Det er avsatt drifts- og investeringsmidler til legevaktstasjon Vest som beskrevet i sak til Fellesnemda 27.08.19. Legevaktstasjonen ferdigstilles til 1. januar 2020. Det er avsatt driftsmidler tilsvarende 5,5 mill. kr årlig og 2,4 mill. kr i investeringsmidler.

Innenfor hjemmebaserte tjenester er det prioritert å øke bemanning til ambulant natttjeneste for å harmonisere tjenesten i den nye kommunen slik at det er to ansatte i hver tjenestebil. Dette tilsvarer 1,3 mill.kr. Det er prioritert midler til utredning av transporttjenesten, basert på anbefalinger i prosjektet som er gjennomført i forbindelse med kommunesammenslåingen. Det er også tatt høyde for noe forventet økt etterspørsel etter transporttjenester i 2020. Dette utgjør samlet sett 0,5 mill. kr.

Endringer som følger av vedtatt statsbudsjett

Fra 2020 får kommunene lovpålegg om å ha tilpasset dagaktivitetstilbud til hjemmeboende med demens og får derfor tilført midler over statsbudsjettet til å bygge opp dette i tråd med demografiutviklingen. Dagaktivitetstilbud til denne målgruppen er et veldig sentralt virkemiddel for å lette den enkeltes hverdag og sykdomsforløp, utsette institusjonsbehovet og avlaste pårørende. For å videreføre profilen som hjemmetjenestekommune er en avhengig av å ha rett dimensjonering, differensiering og hensiktsmessig lokalisering av dagaktivitetstilbudene i kommunen. Dette er derfor et av utviklingsområdene fremover.

På grunn av den utfordrende økonomiske situasjonen er det foreslått å utsette etablering og ferdigstilling av planlagte dagaktivitetsplasser på Nodeland, totalt 16 plasser, til personer med demens fra 2020 til 2021. I forbindelse med etablering av planlagt omsorgsboligmasse på Tangvall er det beregnet plass til 50 dagaktivitetsplasser- hvorav 30 av disse er en volumøkning. Ferdigstilling er planlagt høsten 2021.

Området helse og mestring tilføres rammeøkningen fra statsbudsjettet tilsvarende 7 mill. kr årlig, knyttet til lovpålagt dagaktivitetstilbud til hjemmeboende med demens. I løpet av høst 2019/vår 2020 blir det gjennomført et utredningsarbeid som vil vurdere og framskrive behovet for dagaktivitetsplasser til målgruppen.

I forbindelse med opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering 2017-2019 opprettet regjeringen øremerket stimuleringstilskudd gitt av fylkesmannen. Intensjonen med opptrappingsplanen på habilitering og rehabilitering er å styrke rehabiliteringstjenestene i kommunene og å sikre at disse er koordinerte, tverrfaglige og målrettede. Tjenestene skal tilbys og ytes nærmest mulig brukers vante miljø. Disse midlene innlemmes i kommunenes rammetilskudd fra 2020 og utgjør 1,7 mill. kr. Helse og mestring tilføres disse midlene. Hoveddelen av dette vil gå til å dekke økt bemanning ved Kløvertun rehabiliteringsavdeling, som følge av press på tjenesten.

5.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hjemmetjenester og rehabilitering	0	299 204	324 966	325 371	325 371	325 371
Sum	0	299 204	324 966	325 371	325 371	325 371

Store deler av tjenestene innenfor dette kommunalsjefområdet finansieres gjennom innsatsstyrt finansiering (ISF) som ikke fremkommer i budsjett-tabellene over. Kommunalsjefområdets budsjett er fra 2019 til 2020 økt med 18,3 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 7,5 mill. kr. Forventet ISF-finansiering utgjør omlag 314 mill. kr i 2020. Samlet sett har dermed området tilgjengelig ca. 639 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	299 204	299 204	299 204	299 204
Sum Lønns- og prisjustering	7 480	7 480	7 480	7 480
Tidligere vedtatte tiltak				
Effekt ny avtale legemidler 2019	-621	-621	-621	-621
Interne rammejusteringer	-2 175	-2 175	-2 175	-2 175
Nødnett økte driftskostnader	205	410	410	410
Strømmehaven nytt dagsenter fra ISF ramme	2 050	2 050	2 050	2 050
Vaktsykepleier for kortidsavdelingene på Valhalla	769	769	769	769
Sum Tidligere vedtatte tiltak	228	433	433	433
Vedtatte endringer	7 708	7 913	7 913	7 913
Vedtatt ramme	306 912	307 117	307 117	307 117
Nye tiltak				
Driftsmidler legevakt vest	5 500	5 500	5 500	5 500
Hjemmebaserte tjenester økt aktivitet	1 800	2 000	2 000	2 000
Nye kompetansekrav legevakt	2 000	2 000	2 000	2 000
Statsbudsjett 2020: Dagaktivitetstilbud for hjemmeboende personer med demens	7 084	7 084	7 084	7 084
Statsbudsjett 2020: Tilskudd habilitering og rehabilitering	1 670	1 670	1 670	1 670
Sum Nye tiltak	18 054	18 254	18 254	18 254
Nye tiltak og realendringer	18 054	18 254	18 254	18 254
Ramme 2020-2023	324 966	325 371	325 371	325 371

5.14 Omsorgssenter

5.14.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet består av 7 enheter som omfatter 14 omsorgssentre og en enhet som består av Kjøkkenservice og kantinetjenester.

Alle 14 omsorgssentre har langtidsplasser i form av sykehjemsplasser. 6 av omsorgssentrene har tilhørende omsorgsboliger, lokalisert i omsorgssentrene Strømme, Randesund, Prestehøia, Grimtunet, Ternevig og Songdalstunet. Totalt antall heldøgns plasser i omsorgssentrene er 749. Av disse er 613 sykehjemsplasser og 136 er omsorgsboliger som er utleieboliger tilknyttet heldøgns helse- og omsorgstjenester.

Strømmehaven - 42 omsorgsboliger fordelt på 6 bokollektiv, er under bygging, og ferdigstilles i 2020.

Kjøkkenservice - eget storkjøkken som leverer mat til 11 sykehjem, dagsenter og hjemmeboende. I tillegg driftes kafeene på Kongens senter, Vågsbygd tunet og Valhalla. Fra 2020 vil kafetilbudet ved Kløvertun også legges inn under Kjøkkenservice. Valhalla omsorgssenter og Kløvertun rehabilitering får også middag og tørrvarer levert fra Kjøkkenservice.

Søgne omsorgssenter og Songdalstunet har egne kjøkken, med tilleggfunksjoner knyttet til kjøkkendriften. Driften av kjøkkenene i Søgne og Songdalen vil videreføres slik det er i dag.

5.14.2 Hovedutfordringer

For å lykkes med kommunens hovedstrategi om at innbyggerne skal kunne bo trygt i eget hjem så lenge som mulig, er det avgjørende at også tilbudet om heldøgns omsorgsplasser er tilpasset behovet i

målgruppen og riktig dimensjonert og differensiert. De hjemmebaserte tjenestene er innrettet med tanke på å gi forsvarlige helse- og omsorgstjenester så lenge som mulig i hjemmet. Som følge av dette, og den generelle demografiutviklingen, ser en at helsetilstanden til beboere i sykehjem stadig blir mer sammensatt og komplisert. De fleste beboere har kognitive funksjonsnedsettelse og demenslidelser som krever spesiell tilrettelegging og oppfølging gjennom døgnet.

Endret beboergruppe over tid stiller store krav til rett kompetanse, blant annet når det gjelder å håndtere krevende situasjoner og utagerende adferd. Dette gir også et økt behov for differensierte og forsterkede plasser til blant annet personer med demenslidelser og psykiske lidelser som har betydelige adferdsutfordringer. Tjenesten har i dag en rekke HMS-avvik relatert til vold og trusler i forbindelse med sykdomstilstander som gir utagerende adferd.

Situasjonen totalt sett stiller økte krav til rett kompetanse for å sikre god kvalitet i tjenesten, blant annet gjennom god dokumentasjon og muligheten til å drive nødvendig utviklings- og omstillingsarbeid. Dette vil ofte gi seg utslag i at en opplever økt arbeidsmengde og tidspress ute i avdelingene. Pleie og omsorgstjenesten har over lang tid hatt en svært kostnadseffektiv drift, noe som gjør at handlingsrommet til utvikling og omstillinger for å håndtere økte utfordringer er begrenset.

Kommunalsjefområdet opplever utfordringer med rekruttering av sykepleiere, da særlig på natt. Det er også utfordrende med en høy andel deltidsstillinger, ikke minst med tanke på kontinuitet og tett oppfølging av beboerne. Høyt sykefravær er en utfordring. Dette går utover tilgjengelig kompetanse, stabilitet i arbeidsstokken og kjennskap til beboeren, som igjen kan påvirke adferden til beboere.

Turnusene ved bo- og omsorgssentre er tilpasset behov hos beboere og økonomiske rammer som over tid har ført til stor andel av korte vakter i turnusene. Korte vakter betyr stor andel oppmøter for ansatte på jobb uten at de har mulighet for å øke stillingsprosent hvis ikke lengde på vekten endres. Det er utfordringer som må løses gjennom tilførte demografimidler i de tjenestene det er mulig, men for omsorgssentre vil ikke demografimidler bli tilført uten at det er behov for kapasitetsutvidelse i form av nyetableringer. Beregninger viser at for å endre alle korte vakter til 7 timers vakter vil det medføre en årlig økt kostnad på 5,8 mill. kr, hvis en skulle ønske å bruke dette som et virkemiddel for å oppnå større grad av heltid i området. Det er ikke funnet rom for å prioritere dette i perioden.

I perioden skal også kommunalsjefområdet sørge for at driften i institusjonstjenesten harmoniseres.

5.14.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av tidligere vedtatte budsjетtrammer

Strømmehaven med 42 omsorgsboliger fordelt på 6 bokollektiv, er under bygging og ferdigstilles i 2020. Driftsrammene er 31,3 mill. kr med helårsdrift. Dette er et konsept som er spesielt tilrettelagt for personer med demens. Tiltaket er utviklet etter modell fra et landsbykonsept for denne målgruppen, i Nederland:

- Boliger bygges rundt et dynamisk tun som er åpent og inneholder tilbud som er attraktive og interessante for nærmiljøet.
- Utformet på en innovativ måte som gir beboerne hjemmefølelse, trygghet og frihet.
- Pårørende og frivillige aktører skal inspireres på en ny måte til å delta.
- Innovativ tjenesteutforming hvor bruk av nye metoder, høy grad av tverrfaglighet, digitalisering og ny teknologi står sentralt.

Det er planlagt å etablere 64 omsorgsboliger med heldøgns bemanning på Tangvall som skal ferdigstilles februar 2021. Det er ikke utarbeidet detaljerte kalkyler for driftskostnader knyttet til driftskonsept,

målgruppe og lignende, da dette ikke er avklart. Etablering av 64 nye omsorgsboliger vil gi en overkapasitet i Kristiansand kommune for en periode. Det er også igangsatt et arbeid for å vurdere og framskrive kapasitet og behov for differensiering av heldøgns omsorgsplasser i ny kommune.

Det er i vedtatte budsjetttrammer for Søgne kommune lagt inn midler til drift av 64 nye omsorgsboliger, tilsvarende 2,1 mill. kr i 2021 økende til 3,1 mill. kr i 2023. Det er også beskrevet mulige omprioriteringer fra andre tjenester på inntil 4,7 mill. kr. Bygget er planlagt med bokollektivløsninger, slik tilfellet også er for Strømmehaven. Omsorgsboligene der har et langt høyere driftsbudsjett. Det er som beskrevet tidligere uavklart om målgruppen er den samme og om de foreløpige driftsrammene for boligene på Tangvall er tilstrekkelige. Det er satt i gang arbeid med utvikling og nærmere vurdering av driftskonsept og investeringsplan, og kommunedirektøren vil komme tilbake til dette.

Helse og mestring har et pågående utredningsarbeid som vurderer og framskriver kapasitet og behov for differensierte plasser når det gjelder heldøgns omsorgstilbud. Dette omfatter også vurderinger av når neste sykehjem må etableres i kommunen. Foreløpig er det anslått til om lag 2025. En vil komme tilbake til dette igjen i rullering av økonomiplanen for 2021-2024.

Kommunalsjefområdet har per i dag 8 differensierte heldøgns plasser for personer med demens (Prestheia) og 8 plasser for personer med psykiske lidelser (Vågsbygd tunet). Begge grupper defineres som forsterkede plasser med økte personalressurser og spisskompetanse. Plassene tildeles personer med spesielt krevende adferd. Kapasiteten i disse to gruppene er ikke lenger tilstrekkelig for å dekke behovet. Søgne og Songdalen har ikke hatt tilsvarende tilbud, men fremholder behov for slike differensierte plasser.

Underdekning på denne type sterkplasser, gir utfordringer i ordinære avdelinger som ikke er tilstrekkelig bemannet eller tilrettelagt for å ivareta behovene til disse beboergruppene. Innenfor allerede vedtatt budsjett prioriteres det derfor å omgjøre en ordinær gruppe til en forsterket avdeling med 8 plasser for personer med demens og utagerende adferd. I tillegg omgjøres 2 ordinære grupper til forsterket tilbud for personer med psykiske lidelser med adferdsutfordringer. Denne endringen utgjør 8 mill. kr. Ved etablering av flere differensierte plasser i perioden, vil en også så langt det er mulig redusere antall korte vakter i turnus- noe som vil bidra i positiv retning når det gjelder å øke stillingsstørrelser.

Kompetanseteamet ble opprettet som et 1-årig prosjekt, fra 1. mai 2018. Formålet med tiltaket har blant annet vært å bidra med kompetanseheving for ansatte der beboere har en utfordrende adferd, samt bistå med råd, veiledning og forslag til tiltak. Teamet har bestått av 3 høyskoleutdannede ansatte med relevant videreutdanning innenfor rus- psykisk helse og demens. Teamet har kompetanse på spesifikke veiledningsmetoder. Evaluering viser at teamet ble brukt av de fleste omsorgssentre, og hadde stor effekt på å forebygge situasjoner og dermed redusere utagerende adferd og farlige hendelser. Det er prioritert midler, tilsvarende ett årsverk, til å videreføre tiltaket.

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden

Det er avsatt 8 mill. kr til å dekke betalt spisepause ved 13 sykehjem, i henhold til harmonisering som er besluttet av fellesnemnda.

Sikring og oppgradering av uteareal til sykehjem og omsorgsboliger ved Strai, Bispegra og Prestheia er en viktig satsing for å tilrettelegge og øke muligheten til å være ute i frisk luft i trygge omgivelser for personer som bor på institusjoner. Det er et prioritert område innenfor demensomsorgen. Det er avsatt investeringsmidler til dette.

I perioden er det også prioritert oppgraderinger av sykehjemsplasser ved Songdalstunet og omsorgsboligene her. Sistnevnte er vurdert å kunne utsettes til 2021.

5.14.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Omsorgssenter	0	87 738	109 812	123 602	123 602	123 602
Sum	0	87 738	109 812	123 602	123 602	123 602

Store deler av tjenestene innenfor dette kommunalsjefområdet finansieres gjennom innsatsstyrt finansiering (ISF) som ikke fremkommer i budsjett-tabellene over. Kommunalsjefrådets budsjett er fra 2019 til 2020 økt med 19,9 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 2,2 mill. kr. Budsjettet på omlag 110 mill. kr dekker i hovedsak bygg-, renhold- og utearealutgifter, basisbemanning ved omsorgsboliger samt ledelse på alle nivåer. Forventet ISF-finansiering av tjenestene utgjør omlag 568 mill. kr i 2020. Samlet sett har dermed området tilgjengelig ca. 678 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	87 738	87 738	87 738	87 738
Sum Lønns- og prisjustering	2 193	2 193	2 193	2 193
Tidligere vedtatte tiltak				
Driftsmidler til 42 omsorgsboliger	17 400	31 300	31 300	31 300
Interne rammejusteringer	1 371	1 371	1 371	1 371
Sum Tidligere vedtatte tiltak	18 771	32 671	32 671	32 671
Vedtatte endringer	20 964	34 864	34 864	34 864
Vedtatt ramme	108 702	122 602	122 602	122 602
Nye tiltak				
Livsglede for eldre	110	0	0	0
Oppgradering / vedlikehold av inventar og utstyr	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	1 110	1 000	1 000	1 000
Nye tiltak og realendringer	1 110	1 000	1 000	1 000
Ramme 2020-2023	109 812	123 602	123 602	123 602

Det er bevilget 110 000 kr i 2020 i forbindelse med at bystyret ber om en sak for å sertifisere ett eller flere sykehjem til "Livsglede for eldre" sykehjem. Direktør for helse og mestring vil følge opp verbalvedtaket ved å legge frem vurdering og anbefaling i politisk sak, i forbindelse med den nasjonale strategien "Leve hele livet".

5.15 NAV

5.15.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet NAV består av to seksjoner med totalt 10 avdelinger. I tillegg kommer stabsfunksjon som støtter linjeledelsen, og administrasjon. Den ene seksjonen består av oppfølging av brukere i alle alders- og målgrupper, og har to avdelinger rettet mot unge under 30 år. Markedsarbeid og publikumsmottak er organisert i den andre seksjonen. Der ligger også viktige tiltak som Jobbhuset, jobbskolen og prosjekter. Kommunal del av NAV består av funksjoner knyttet til tjenester etter Lov om sosiale tjenester i NAV. Sentralt er råd og veiledning og økonomisk sosialhjelp. Sentrale virkemidler utover dette er kvalifiseringsprogrammet, aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere og gjeldsrådgivning, samt frivillig og tvungen forvaltning.

5.15.2 Hovedutfordringer

Kristiansand kommune har høyere andel utenfor arbeid enn andre storbyer. Andelen barn i lavinntektsusholdninger er også høyere enn i sammenliknbare kommuner. Det er flere unge som mottar sosialhjelp enn i andre storbyer. Disse forholdene henger sammen/samvarierer og er en del av levekårsutfordringene i regionen. Selv om arbeidsmarkedet for tiden er godt, klarer en likevel ikke i tilstrekkelig grad å inkludere utsatte grupper. Det er høye krav til formell utdanning og kvalifikasjoner som mange av disse ikke har i dag. Dette stiller store krav til differensierte tiltak som har god effekt rettet mot den enkeltes kvalifiseringsbehov.

Det er en utfordring å sikre prioritet til NAVs virkemiddelapparat som på sikt kan forebygge og redusere antall innbyggere som står utenfor utdanning og arbeidsliv. Det er de aktive tiltakene, og ikke de økonomiske ytelsene som kan redusere behovet for økonomisk bistand, som sosialhjelp, på sikt. Det er forventninger i partnerskapet til at også kommunen bidrar med styrket virkemiddelapparat som kan samspille med ressursøkningen som har funnet sted på statlig side de senere år. På statlig side gjelder dette særlig innsats rettet mot ungdom. Det er svært krevende å sikre NAV handlingsrom på tiltakssiden, med hensyn til den kraftige reduksjonen av integreringstilskuddet i perioden.

Fra 1.1.2018 er det gjort endringer i bestemmelsene om de statlige arbeids- og avklaringspengene hvor perioden nå er redusert fra 4 til 3 år, uten muligheter for forlengelse. Innstramningen har gitt utslag i form av økt sosialhjelp. En gjennomgang av dette viser at denne utfordringen for Kristiansand kommune utgjør om lag 5 mill. kr i økt utbetaling. Statens kompensasjon over statsbudsjettet utgjør imidlertid kun 1,6 mill. kr. Tidligere regelendringer som kommunen ikke er blitt kompensert, utgjør fortsatt økonomiske utfordringer når det gjelder kontantstøtteordningen (0,5 mill. kr per år), endringer i trygderefusjonsordninger til tannbehandling (1 mill. kr per år) og endringer i bostøtteordningen (tidligere beregnet til 1 mill. kr per år).

5.15.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følger av vedtatt budsjett for perioden

Som følge av at antall bosatte flyktninger er redusert, reduseres inntekter fra integreringstilskuddet kraftig. NAV sin andel av inntektsbortfallet er 11 mill. kr i perioden. Dette samtidig med at allerede vedtatt budsjetttramme for sosialhjelp reduseres med over 15 mill. kr, gjør de samlede rammene for tjenestene svært utfordrende i perioden. Rammen til sosialhjelp styrkes i årene fremover med 4 mill. kr i 2020, 9 mill. kr i 2021, 8 mill. kr i 2022 og 7 mill. kr i 2023. En styrking av kommunes rammer som følge av innstramminger i regelverket for arbeidsavklaringspenger legges også fast inn i rammen på dette området.

Vedtatt budsjett innebærer at utgiftene til sosialhjelp likevel må reduseres med 17,8 mill. kr (15 %) i 2023 sammenlignet med 2019. Dette er en krevende budsjettforutsetning som må vurderes nærmere ved senere rulleringer, når en i større grad ser effekter av tiltak som er rettet mot både unge, voksne og innenfor integreringsfeltet samlet sett.

Det prioriteres midler til å etablere tilrettelagte arbeidsplasser for sosialhjelpsmottakere som står langt fra arbeidslivet. Det planlegges oppstart i 2020. Målsettingen med tiltaket er at flere kan komme ut i ordinært arbeid og bli selvhjulpne. Det foreslås å etablere en modell som baserer seg på ikke varige-men langvarige tilrettelagte arbeidsplasser (LTA-plasser). Barnefamilier vil bli prioritert. Det lokale næringslivet vil ha en rolle, i nært samarbeid med tiltaksbedrifter i kommunen. Det avsettes 1,8 mill. kr til finansiering av egenandel tilsvarende 12 LTA-plasser. Dette er, som følge av stram økonomi, en reduksjon i forhold til 20 plasser som tidligere har vært skissert i politisk sak til formannskapet i gamle

Kristiansand kommune. Prosjektet som etableres sees i sammenheng med Oppgaveutvalgets mandat og videre arbeid.

NAV erfarer at tett, individuell oppfølging ser det som har best effekt når det gjelder å få personer ut i arbeid eller utdanning. Det er ressurskrevende mens oppfølgingen pågår, men det gir store gevinster i form av at flere blir økonomisk selvhjulpne og utgiftene til sosialhjelp reduseres. NAV har behov for to øremerkede stillinger til tett, individuell oppfølging av sosialhjelpsmottakere (tilsvarende 1,3 mill. kr) og en styrking av tiltaket Jobbskolen (tilsvarende 0,5 mill. kr). Jobbskolen er et virkningsfullt tiltak til unge under 25 år som har falt utenfor skolen, som hjelpes tilbake til utdanning gjennom praksis og bistand i forbindelse med manglende eksamener. Det er ikke funnet økonomisk handlingsrom for å prioritere dette i perioden.

Endringer som følger av vedtatt statsbudsjett

NAV trekkes med 0,175 mill. kr i rammen for oppgaveoverføring til NAV kontaktsenter.

Foreslåtte endringer i trygderegler for flyktninger kan føre til økt antall som får varig behov for å motta sosialhjelp til livsopphold. Et foreløpig anslag tilsier at det for Kristiansand kommune kan dreie seg om en kostnadsøkning på omlag 3-4 mill.kr årlig. Dette er ikke kompensert i rammetilskuddet til kommunen.

Foreslått økning i bostøtte til barnefamilier, kan føre til at flere familier som i dag er avhengig av supplerende sosialhjelp ikke vil trenge dette. Dette må beregnes nærmere.

5.15.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NAV	0	252 964	259 573	254 535	248 173	247 173
Sum	0	252 964	259 573	254 535	248 173	247 173

Kommunalsjefområdets budsjett er fra 2019 til 2020 redusert med 0,3 mill. kr, men er i tillegg kompensert for lønns- og prisvekst på 6,3 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	252 964	252 964	252 964	252 964
Sum Lønns- og prisjustering	6 324	6 324	6 324	6 324
Sum Integreringstilskudd	-4 550	-8 300	-11 100	-11 100
Tidligere vedtatte tiltak				
Effekt av flere i arbeid, bedre integrering og redusert sosialhjelp	0	-2 563	-5 125	-5 125
Sosiale tjenester - nedtrapping budsjetttramme	-5 125	-10 250	-10 250	-10 250
Søgne - prosjekt sommerjobb for ungdom	77	77	77	77
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-5 048	-12 736	-15 298	-15 298
Vedtatte endringer	-3 274	-14 712	-20 074	-20 074
Vedtatt ramme	249 690	238 252	232 890	232 890
Nye tiltak				
Barnetrygd utenfor sosialhjelp (4 mnd.)	3 600	3 600	3 600	3 600
Diverse prosjekter arbeid	1 500	3 000	3 000	3 000
Endring i ordning vedrørende arbeidsavklaringspenger (AAP-ordning)	1 658	1 658	1 658	1 658
Langvarige tilrettelagte arbeidsplasser - LTA plasser	1 800	1 800	1 800	1 800
Leie Gyldengården - økt andel ansatte NAV stat	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
NAV bygget på Tangvall - økt andel NAV stat	-400	-400	-400	-400
Reduserte leieutgifter Gyldengården	-1 100	-1 200	-1 200	-1 200
Statsbudsjett 2020: NAV kontaktsenter	-175	-175	-175	-175
Økonomisk sosialhjelp	4 000	9 000	8 000	7 000
Sum Nye tiltak	9 883	16 283	15 283	14 283
Nye tiltak og realendringer	9 883	16 283	15 283	14 283
Ramme 2020-2023	259 573	254 535	248 173	247 173

Bystyret har vedtatt å holde barnetrygden utenfor beregningen av sosialhjelpsstønaden, fire måneder i året. Det er bevilget 3,6 mill.kr årlig til å dekke de økte kostnadene. Direktør for helse og mestring vil komme med en anbefaling om hvilke måneder ordningen bør gjelde for, og legge dette frem for helseutvalget. Direktør for helse og mestring skal også vurdere muligheten for en opptrapping av ordningen i perioden.

Bystyret har bevilget 1,5 mill.kr i 2020, økende til 3 mill.kr i perioden til utprøving og utvikling av diverse arbeidsrelaterte prosjekter rettet mot langtids arbeidsledige/sosialhjelpsmottakere eller andre innbyggere på ulike trygdestønader. Administrasjonen er spesielt anmodet om å vurdere tiltak som kan bidra til oppussing av kommunal boligmasse. Prosjektet må også sees i sammenheng med prosjekt "skolemat" hvor bystyret ønsker at det sees på muligheten for å utvide kapasiteten på Kjøkkenservice for å gi jobbtrening til den samme målgruppen. Direktør for helse og mestring vil, i samarbeid med andre relevante områder følge opp vedtaket.

5.16 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
EIE- 10 robuste utleieboliger	47 000	14 100	14 100	9 400	0	37 600	-3 280
EIE- 64 nye omsorgsboliger og aktivitetssenter	285 800	230 000	0	0	0	230 000	-92 000
EIE- Bispegra 42, bolig for 12 personer med utviklingshemming	98 000	18 000	0	0	0	18 000	-19 932
EIE- Dagsenter for hjemmeboende demente	10 500	0	10 000	0	0	10 000	0
EIE- Nøddagregater	9 825	2 145	0	2 054	0	4 199	0
EIE- Oppgradering kjøkken sykehjem	13 380	2 210	0	2 690	0	4 900	0
EIE- Oppgradering langtidsavdeling Songdalstunet	10 500	6 000	4 000	0	0	10 000	0
EIE- Oppgradering omsorgsboliger Nodeland	6 500	0	0	0	500	500	0
EIE- Oppstart nytt sykehjem	432 450	0	0	0	10 000	10 000	0
EIE- Sikring og oppgradering av uteområder Strai, Bispegra, Preststeia	2 636	0	2 636	0	0	2 636	0
EIE- Strømme sonekontor og dagsenter	96 603	41 147	0	0	0	41 147	0
EIE- Strømmehaven	205 000	55 000	0	0	0	55 000	-68 040
EIE- Tilskudd ni nye omsorgsboliger for personer med utviklingshemming, Søgne	-12 165	0	0	0	0	0	-12 165
EIE- Tinnheiveien 32, bolig for 6 personer med utviklingshemming	33 000	18 000	0	0	0	18 000	-9 966
EIE- To nødboliger	11 393	11 393	0	0	0	11 393	0
EIE- Utbedring og rehabilitering i eksisterende boligmasse	12 000	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000	0
EIE- Utvidelse av Lundeveien avlastning	14 000	3 000	11 000	0	0	14 000	0
EIE- Vågsbygdtunet rehabilitering beboerrom	28 457	7 788	5 129	0	0	12 917	0
Etablering legevakstasjon vest	2 400	2 400	0	0	0	2 400	0
Helse og mestring investeringsfond		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Inventar og vedlikehold Kjøkkenservice		300	300	300	300	1 200	0
Inventar til 12 boliger til personer med utviklingshemming	2 000	2 000	0	0	0	2 000	0
Inventar til 6 boliger til personer med utviklingshemming	1 000	0	1 000	0	0	1 000	0
IT-investeringer		2 750	2 750	2 750	2 750	11 000	0
Mobiltelefoner sykesignalanlegg		400	140	140	140	820	0
Tilleggsteknologi varsling		1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0
Varslingsanlegg (sykehjem og boliger)	8 648	4 933	640	0	0	5 573	0
Varslingsanlegg/ digitale trygghetsalarmer		300	300	300	300	1 200	0
Velferdsteknologi og IT i nybygg Strømmehaven	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0
Velferdsteknologi, hjemmetjenesten	2 000	500	500	500	500	2 000	0
Sum Investeringer	1 321 927	429 366	58 495	24 134	20 490	532 485	-205 383
Sum investeringsprosjekter	1 321 927	429 366	58 495	24 134	20 490	532 485	-205 383

EIE- 10 robuste utleieboliger

Det er avsatt midler til 10 enkeltstående robuste boliger til personer med psykiske lidelser som er vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligene fremskaffes av byutvikling og tildeles av Boligavdelingen i Helse og mestring. Boligene er planlagt fremskaffet i perioden 2019 – 2022. Det er i 2019 ervervet en eiendom for formålet.

EIE- 64 nye omsorgsboliger og aktivitetssenter

Det skal bygges 64 nye omsorgsboliger og nytt aktivitetssenter i Søgne. Prosjektet starter opp høsten 2019 og skal stå ferdig i februar 2021.

EIE- Bispegra 42, bolig for 12 personer med utviklingshemming

Prosjektet omfatter 12 omsorgsboliger for funksjonshemmede. Det bygges to separate bofellesskap i hver sin etasje med 6 boenheter i hver, i tillegg til fellesarealer og arealer for personal. Byggestart for prosjektet var januar 2019 og endelig ferdigstillelse og sluttoppgjør i februar 2020.

EIE- Dagsenter for hjemmeboende demente

Prosjektet gjelder tilbygg til Songdalstunet på ca. 85 m². Tilbygget er et dagsenter for hjemmeboende demente og inneholder fellesarealer, stue, kjøkken, toaletter og kontor. Prosjektet startet opp i 2019, og er planlagt ferdigstilt i 2021.

EIE- Nødaggregater

Det er behov for økt kapasitet på nødstrøm ved sykehjemmene i Kristiansand. Noen sykehjem har fått dette på plass, bl.a. Vågsbygdtnet, Valhalla, Straitunet og Prestheia. Etablering av nødstrømsaggregater vil pågå gjennom handlingsprogramperioden etter følgende prioritering:

2020: Stener Heyerdahl og Elvegata

2022: Grimtnet (inkl. Grim bokollektiv) samt varmesentral for Ternevig.

EIE- Oppgradering kjøkken sykehjem

Flere institusjonskjøkken er i dårlig forfatning og det er behov for en planmessig oppgradering og utskifting av de til sammen ca. 60 institusjonskjøkkener i Kristiansand kommune. Dette arbeidet startet opp i 2016 og vil fortsette gjennom perioden.

EIE- Oppgradering langtidsavdeling Songdalstunet

Prosjektet gjelder oppgradering av ca. 685 m². Alle flater innvendig skiftes. Det skal også bygges om 14 bad, samt etablere takheis mm. Ombygging av dagligstue og utskifting av vinduer er også del av dette prosjektet. Prosjektet startet opp i 2019 - og planlagt ferdigstillelse er i 2021.

EIE- Oppstart nytt sykehjem

Ut fra tidligere vurderinger i Kristiansand er det anslått behov for et nytt sykehjem på ca. 100 plasser som skal være klar for innflytting ca. 2025. Det arbeides med kvalitetssikring og eventuelt justering av dette anslaget ved neste rullering i lys av kommunesammenslåingen og etableringen av 64 nye omsorgsboliger i Søgne.

EIE- Sikring og oppgradering av uteområder Strai, Bispegra, Prestheia

Flertallet av beboerne i omsorgssentrene har en form for demens. Hagene i de aktuelle omsorgssentrene er åpne/har lave rekkverk mot omliggende arealer, eller gir tilgang til dører som er forbundet med hovedutgangen. Mange beboere kan derfor ikke gå ut i hagene på egenhånd, på grunn av fare for at de går bort og skader seg. Det er viktig for beboernes helse å bevege seg og få frisk luft. Det er i denne omgang prioritert 3 omsorgssentre: Straitunet, Prestheia og Bispegra omsorgssenter. Bevilgning for gjennomføring av tiltak ligger inne i 2021.

EIE- Strømme sonekontor og dagsenter

Framskriving av befolkningsveksten i Kristiansand viser sterk økning av antall eldre i Randesund/Tveit. Det etableres nytt sonekontor og nytt dagsenter på Strømme for å dekke det økende behovet for

hjemmetjenester og dagsenterplasser. Dette samlokaliseres med de 42 nye omsorgsboligene på Strømme, under felles navn "Strømmehaven". Prosjektet ferdigstilles i 2020.

EIE- Strømmehaven

Det etableres 42 nye omsorgsboliger som et innovativt «landsbykonsept» på Strømme for personer med demens. Nybygget inklusiv nytt dagsenter og sonekontor samlokaliseres med Strømme omsorgssenter og får navnet «Strømmehaven». Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2020.

EIE- Tinnheiveien 32, bolig for 6 personer med utviklingshemming

Det skal oppføres et nytt bofellesskap med 6 leiligheter til personer med utviklingshemming. Eksisterende eiendomsmasse på tomten rives og erstattes med nybygg. Prosjektet er ferdig prosjektert og totalentreprenør er kontrahert. Riving av eksisterende bygg startet september 2019 og ferdigstillelse er planlagt til oktober 2020.

EIE- To nødboliger

Det er behov for 2 individuelle og robuste boenheter som skal fungere som midlertidig bolig (nødboliger) for mennesker med utfordringer knyttet til rusavhengighet for å ivareta kommunens plikt til å fremskaffe midlertidig botilbud. Planlagt ferdigstilt i 2020.

EIE- Utbedring og rehabilitering i eksisterende boligmasse

I eksisterende boligmasse oppstår det behov for utbedringer og installering av teknisk installasjoner. Det er i rammen bevilget 3 mill. kr årlig til diverse tiltak. Dette knytter seg til brannsikringstiltak som brannvarslingsanlegg, utvidelse av sprinkleranlegg eller nødvendige strakstiltak som må utføres som ikke er meldt inn.

EIE- Utvidelse av Lundeveien avlastning

Dette prosjektet henger sammen med omsorgsboligene i Søgne og ferdigstillelse av disse. Prosjektet innebærer en utvidelse med 7-8 nye rom/leiligheter med nye bad/toalett og personalrom. Det ligger inne en ramme på 14 mill. kr i perioden.

EIE- Vågsbygdtnet rehabilitering beboerrom

Vågsbygdtnet har behov for oppussing av sine 8 avdelinger og 72 plasser etter snart 18 års drift. Prosjektet innebærer oppussing av beboerrom med oppgradert baderom. Fellesrom pusses opp så godt det lar seg gjøre innenfor rammen. Arbeidet startet opp september 2018 og planlegges ferdigstilt i 2021.

Etablering legevaktstasjon vest

Midler til inventar, utstyr, tilpassing av lokaler og andre nødvendige investeringer knyttet til etablering av legevaktstasjon vest.

Helse og mestrings investeringsfond

Dette er Helse- og mestrings eget investeringsfond. Midler herfra blir brukt til å finansiere løpende investeringsbehov i området. Eksempelvis vedlikehold og fornyelse av inventar på institusjoner og bygg, i tillegg til å løse ekstraordinære mindre investeringsbehov.

IT-investeringer

Helse og mestrings eget IT-investeringsfond. Midlene brukes til IKT-modernisering av tjenestene i området og løpende utskifting av utstyr.

Varslingsanlegg/ digitale trygghetsalarmer

Midler til kommunalområdets investeringer knyttet til utskifting fra analoge til digitale trygghetsalarmer. Kommunalområdet har også egne investeringsprosjekter til tilleggsteknologi (trygghets- og varslingsteknologi) i hjemmet, varslingsanlegg i sykehjem. Alle analoge trygghetsalarmer til hjemmeboende er skiftet ut til digitale alarmer og tilknyttet Responssenteret. I alle omsorgsboliger er analoge trygghetsalarmer også skiftet til digitale trygghetsalarmer, men disse ikke tilknyttet Responssenteret. Alarmene betjenes av bemanningen i omsorgsboligene direkte. De digitale trygghetsalarmene kan suppleres med ulike typer sensorteknologi, som dørsensor, sengesensor, inkontinenssensor, stemmesensorer og fallsensorer. I tillegg tar kommunen i bruk digitalt tilsyn, digitale nøkler og lokaliseringsteknologi (GPS) i et lite omfang. Andre typer e-helse og velferdsteknologiløsninger som digital medisineringsstøtte, digitale røykvarslere og avstandsoppfølging ønsker kommunen å ta i bruk fra 2020 og fremover.

Digitale varslingsanlegg med ulike typer sensorer (alarmknapp, dørsensor, bevegelsessensor, passeringsalarm, osv.) er installert og tatt i bruk ved Vågsbygdtnet, Straitunet, Ternevig og Songdalen omsorgssenter, Rehabiliteringssenteret Kløvertun og Valhalla Helsesenter i 2019. Det planlegges igangsetting av ytterligere installasjon på ett omsorgssenter innen utgangen av 2019. Deretter 4 institusjoner i 2020, og 5 institusjoner i 2021. Det vil si at i løpet av 2021 vil alle kommunens omsorgssentre, samt rehabiliteringssenter og helsesenter ha skiftet ut sine analoge anlegg til digitale varslingsanlegg.

5.17 Verbalvedtak

Nr.	
34-20	"Inn på tunet"-prosjektet innarbeides i planer der det kan være aktuelt å gi et slikt tilbud.
35-20	Kristiansand har en større andel av befolkningen på sosialstønad og andre former for passive trygdeytelser, i forhold til sammenlignbare kommune. Spesielt gjelder dette for gruppen unge som står utenfor arbeidslivet. Bystyret ber om en sak med forslag til konkrete tilbud for hvordan vi kan redusere denne gruppen og få flest mulig over fra trygd til arbeid.
36-20	Kristiansand kommune er lovpålagt fra 2018 å tilby språktrening for kvinner hjemme i permisjon fra voksenopplæringen. Kristiansand bruker KIA til dette i dag. Søgne og Songdalen kommune har brukt åpent Hus. Bystyret ber om en sak der det sees på muligheten for kommunen til å kjøpe tjenester fra organisasjoner som tilbyr oppfølging av innvandrerkvinner språkopplæring, der de har permisjon fra voksenopplæringen.
37-20	Bystyret ber om en sak hvor tjenesten med koordinator for familier med barn med behov for gode og sammensatte tjenester evalueres. Det er mange barn som i dag har en funksjonsnedsettelse eller alvorlig sykdom og som har behov for god rådgiving og hjelp. Det er også mange familier som opplever store kriser som at barnet blir alvorlig sykt. Det er stort behov for koordinator-stillinger som har full oversikt over alle rettigheter og mulige tilbud og som på en sømløs måte kan hjelpe familier og mennesker i en vanskelig livssituasjon.
38-20	Bystyret vedtar å holde barnetrygden utenfor beregningen av sosialhjelpstønaden fire måneder i året. Det sees på muligheten for en opptrapping utover i perioden. Hvilke måneder dette skal gjelde delegeres til helseutvalget.
39-20	Bystyret ber kommunedirektøren om å fremme en sak der Kristiansand kommune innfører fritt brukervalg i kommunens hjemmetjeneste, der brukere kan velge aktører mellom kommunen, ideelle og private hjemmetjenester.
40-20	Administrasjonen bes legge frem en tiltaksplan mot vold i sykehjemmene.
41-20	Bystyret ber om sak for å sertifisere et eller flere sykehjem til «Livsglede for eldre» sykehjem.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



6 Kultur og innbyggerdialog

6.1 Kort om området

Kultur og innbyggerdialog består av de tradisjonelle kulturtjenestene, inklusiv idrett og fritid, samt tjenester som har hovedfokus på dialog med befolkningen. Området består av tre kommunalsjefområder:

- Kulturstab med fagmiljø for kunst og kultur, samt koordinerende funksjoner innen folkehelse, kriminalitetsforebygging, likestilling og flerkulturell dialog. Herfra overføres det også budsjettmidler til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunn.
- Kultur og idrett - kulturarenaer, fritid, kulturskole og idrett.
- Innbyggerdialog - innbyggertorg, kommunikasjon, frivillighet, bibliotek, demokratiordninger.

6.2 Hovedutfordringer

Synlighet og dialog. Tydeliggjøre tjenestenes betydning for den kulturelle grummuren og innbyggernes deltagelse i lokalsamfunnet. Styrke relasjonene til kunst- og kulturlivets institusjoner og utøvere.

Kvalitet. Vektlegge kvalitet og kunnskapsdrevet utvikling av tjenestetilbud og forvaltning.

Etablere nytt område. Bygge et nytt fellesskap som inkluderer kultur og innbyggerdialog der nye enheter, arenaer og metoder for samhandling med frivillighet og innbyggere etableres. Det skal blant annet prøves ut nærdemokratiske ordninger og andre former for innbyggermedvirkning.

6.3 Innsparinger og gevinster

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingskrav- innbyggerdialog tidligere vedtatt	-70	-150	-190	-190
Innsparingskrav- kirkelig fellesråd tidligere vedtatt	-100	-200	-300	-300
Innsparingstiltak - kultur og idrett	-800	-950	-1 200	-1 450
Innsparingstiltak- innbyggerdialog	-700	-850	-1 000	-1 150
Innsparingstiltak- kultur og idrett tidligere vedtatt	-290	-570	-840	-840
Innsparingstiltak- stab	-1 000	-1 200	-1 300	-2 100
Innsparingstiltak- stab tidligere vedtatt	-120	-240	-360	-360
Sum	-3 080	-4 160	-5 190	-7 190

Innsparingene blir innfridd gjennom følgende tiltak:

- Reduserer enkelte tjenestetilbud samt innkjøp av varer og tjenester.
- Effektiviserer ved omorganisering av oppgaver, særlig i forbindelse med naturlig avgang.
- Ikke indeksregulering og reduksjon av enkelte tilskuddsordninger og satsinger.
- Økte inntekter ved utleie av lokaler til private.

Omprioritering/innsparing

Ved Samsen kulturhus er de avsatte ressursene til det tidligere dagtilbudet for et visst antall ungdom utenfor skole og arbeid - "Gateakademiet" - delvis omdisponert til å satse mer på aktiviteten under merkelappen Ung kultur, med åpne aktiviteter, kurs/workshops, arrangementer og opplevelser på ettermiddag/kveld og i helger. Utvikling av ungdoms kreative og sosiale kompetanse vil fortsatt være et viktig fokusområde for virksomheten, men tilbudene vil også rette seg mot hele hovedmålgruppen, 15-

25 år. Med denne omleggingen tar Samsen kulturhus en innsparing på til sammen 1,5 mill. kr fordelt på budsjettårene 2019 - 2021.

6.4 Hovedprioriteringer

Ved etablering av ny kommune er gjennomføring av allerede vedtatte prosjekter viktigere enn å legge til mange nye satsinger. Den nye kulturelle møteplassen på Nodeland og byggingen av ny kulturskole på Silokaia er store prosjekter som er avgjort i gamle kommuner og som gjennomføres i den nye kommunen.

Nodeland vil få en arena som gir nye muligheter for frivillige lag og foreninger, samtidig som forestillinger og arrangementer som til nå ikke har hatt mulighet til å finne rom i denne delen av den nye kommunen, nå vil gjøre det. Nytt hovedbygg for kulturskolen vil gi rom for videreutviklingen av det som er en av Norges eldste og beste kulturskoler samlet sett. Det er aktiviteten i Musikkens hus og Samsen kulturhus som i 2022 flytter til ny kulturskole, mens undervisningen som foregår på 25 andre steder i kommunen vil fortsette. Denne nye skolen gir helt nye muligheter til produksjon og samarbeid over kunststartene, samt åpning for nye tilbud.

Gamle Kristiansand kommune har bidratt med deler av finansieringen til nybygget til Sørlandets kunstmuseum (SKMU) som er under bygging på Silokaia. I tråd med vedtak fra juni 2019 blir det årlige driftstilskuddet til SKMU/Kunstsilo økt med 4 mill. kr fra og med 2022. Odderøya vil med sin miks av institusjoner, produksjonsmiljø, publikumsattraksjoner, utdanningstilbud og selvstendige kunstnere, være en magnet for kreativitet og gode kunstopplevelser.

Det er en krevende oppgave å få en helt ny organisasjon til å fungere optimalt så raskt som mulig. Området har ansvar for flere av de sentrale satsingsområdene for Kristiansand kommune, og det er til dels store forventninger som skal innfris innenfor stramme og usikre budsjettammer. Et viktig fokusområde i starten blir derfor den interne kultur- og organisasjonsbyggingen.

Det er enkelte nye tiltak i driftsbudsjettet og noen nye investeringsprosjekter. Det er ikke økonomiske rammer til å imøtekomme alle forventningene til den nye kommunen som er uttrykt fra flere hold. Et eventuelt ekstra tilskudd til Fullriggeren Sørlandet skal utredes nærmere i fellesskap med fylkeskommunen, og egen sak fremmes for bystyret tidlig i 2020.

Kristiansand kommune har ambisjon om å bidra økonomisk til realiseringen av Vest-Agder-museets nybygg i Nodeviga. Prosjekteringsarbeidet følges opp med en bevilgning på 1,25 mill. kr i 2020. I denne økonomiplanen er det ikke innarbeidet økonomisk bidrag fra Kristiansand til selve byggeprosjektet.

6.5 Betalingssatser

Det er bevilget 4 mill. kr for å tilby lag og foreninger gratis lån av kommunale anlegg og lokaler. I løpet av våren 2020 vil Kommunedirektøren fremme forslag til hvilke betalingssatser som da fjernes eller reduseres. For øvrig er det i all hovedsak betalingssatsene fra gamle Kristiansand kommune som er videreført til å gjelde for 2020, i samsvar med de politisk vedtatte prinsippene for harmonisering.

Nye, felles elevavgifter på Kulturskolen blir innført fra og med skoleåret 2020/2021. Endelig fastsetting av nye elevavgifter blir fremmet i en separat sak for politisk behandling.

Det foreslås å avvikle ordningen med delvis refusjon av idrettslagenes utgifter til leie av skolens gymsaler. Istedenfor overføres idrettsenhetens midler til skolebudsjettet.

Kirkelig fellesråd

Det nye fellesrådet opprettholder om lag tilsvarende inntektsnivå som de tre fellesrådene hadde før

sammenslåing. Dette medfører at en i mange tilfeller tar utgangspunkt i betalingssatser fra det største av de gamle fellesrådene, samtidig som nivået på økonomisk ubalanse er forsøkt begrenset. Det er innført nye satser for festeavgiften på gravsteder i den nye kommunen fra 1.1.2020.

6.6 Plan- og utredningsoppgaver

Flere kommunale planer for kultur og innbyggerdialog skal oppdateres i den nye kommunen. På grunn av sammenslåingen er det blitt satt på vent en god del planarbeid som stod for tur. Midlertidig strategi for idrett og friluftsliv ble vedtatt i november 2019 og ny kommunikasjonsstrategi blir ferdigstilt på nyåret 2020.

Enkelte planer fra de gamle kommunene skal videreføres for den nye kommunen:

- Forebygging av alvorlig vold blant barn og unge i Søgne
- Kriminalitetsforebyggende plan for Kristiansand
- Strategi for likestilling, inkludering og mangfold

I 2020 er det oppstart av følgende planarbeid:

- Overordnet kulturstrategi eller en kulturplan
- Frivillighetsstrategi eller -plan
- Bibliotekplan
- Strategi for utviklingen av Kulturskolen (inkl. handlingsplan for den kulturelle skolesekken)
- Strategi for folkehelse
- Handlingsplan for vold i nære relasjoner
- Kultur- og fritidstilbudet i nærmiljøet

I 2021 starter arbeidet med ny kommunedelplan for idrett og friluftsliv.

6.7 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kulturstab	0	148 519	169 725	165 493	169 631	168 270
Kultur og idrett	0	111 135	112 693	112 514	110 814	110 564
Innbyggerdialog	0	74 959	83 761	80 911	78 521	78 371
Sum	0	334 613	366 179	358 918	358 966	357 205

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 8,5 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 8,4 mill. kr. Det ligger i tillegg inne en teknisk overføring av tilskudd til tros- og livssynssamfunn på 14,7 mill. kr.

6.8 Kulturstab

6.8.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kulturstaben består fra 2020 av kulturfaglige, tverrfaglige og administrativ rådgiver.

Kulturfaglige rådgivere har det faglige ansvaret for kulturområdene visuell kunst, musikk, scenekunst, museer/kulturvern, litteratur og film. Arbeidet foregår i hovedsak langs to linjer: Forvaltning av kommunens økonomiske tilskudd til kulturlivet og som aktør i samfunnsutviklingen gjennom deltakelse, dialog og rådgivning.

De tverrfaglige rådgiverne har ansvar henholdsvis på områdene kriminalitetsforebygging, likestilling inkludering og mangfold, folkehelse og flerkulturell koordinering. Rådgiverne skal være pådrivere for kompetanse-/fagutvikling og rådgiving på det aktuelle området. Rådgiverne benytter sin kompetanse til tverrfaglig innovasjon og veiledning i samlet stab på området, ut til andre områder og til eksterne aktører.

Kirken er lokalt en selvstendig juridisk enhet. Budsjettmidler knyttet til kirkens virksomhet overføres til enheten i form av en tilskuddspost under kulturstaben. Kulturstaben har også ansvar for beregning og utbetaling av tilskudd til tros- og livssynssamfunn.

6.8.2 Hovedutfordringer

Organisasjonsutvikling. Bygge opp en ny stab med sentrale samfunnsoppgaver på vegne av hele den kommunale organisasjonen.

Digitalisering. Endre organisering og arbeidsprosesser for å utnytte nye muligheter.

Utredningskapasitet. I ny kommune er det store forventninger om oppdatering av planverk og styringsdokumenter.

Kirkelig fellesråd

Sammenslåingsprosessen vil pågå noe utover i 2020. Utgiftene er høyere enn inntektene i hele planperioden. Det økonomiske handlingsrommet er derfor lite. Kommunal overtakelse av Langenes arbeidskirke skal vurderes i egen sak til bystyret.

6.8.3 Hovedprioriteringer

- Videreføring av "En by for alle" i uke 6.
- Øremerkede midler i statsbudsjettet til rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid sikrer videreføring av miljøvertfunksjonen - en ung voksen rollemodell fra det etniske minoritetsmiljøet som jobber utadrettet i sentrum.
- Markering av hundreårsjubileet for Jens Bjørneboe.
- Økt tilskudd til private idrettsanlegg.
- Tilskudd til videre prosjektering av Vest-Agder-museets byggeprosjekt i Nodeviga.
- Ekstra budsjettmidler til oppfølging av veteranplanen.

Kirkelig fellesråd:

- Kompensasjon for lavere inntekter fra kremasjon og økte kostnader som følge av kommunesammenslåing.
- Økt vedlikeholdsbudsjett til kirkene i Søgne og Songdalen.
- Økt budsjetttramme til utvidelsen av Torridal kirkegård.
- Utvidelse av kirkegården på Flekkerøy.

6.8.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kulturstab	0	148 519	169 725	165 493	169 631	168 270
Sum	0	148 519	169 725	165 493	169 631	168 270

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	148 519	148 519	148 519	148 519
Sum Lønns- og prisjustering	3 713	3 713	3 713	3 713
Tidligere vedtatte tiltak				
Frikstad bedehus tilskudd i 2019	-1 538	-1 538	-1 538	-1 538
Fullriggeren Sørlandet økt tilskudd i 2018-2020	0	-526	-526	-526
Historielaget på Flekkerøy tilskudd i 2019	-308	-308	-308	-308
Kirkelig fellesråd - driftskostnader Torridal kirkegård	108	108	108	108
Kirkelig fellesråd - effekt av ENØK tiltak	-110	-110	-110	-110
Kirkelig fellesråd - FDV kostnader	646	646	646	646
Kunstfond drift	-13	-25	43	43
Markering av Bjørneboe	513	0	0	0
Songdalen - Tilskudd "alle er med" i 2019	-103	-103	-103	-103
Statsbudsjett 2019: Avsetning og justering Sørlandets kunstmuseum	424	424	424	424
Tilskudd finansiering av bygg Sørlandets kunstmuseum	53 844	0	0	0
Årlig driftstilskudd til kompetansesenteret Scenekunst Sør økt fra 2019	162	162	162	162
Sum Tidligere vedtatte tiltak	53 625	-1 270	-1 202	-1 202
Sum Innsparingstiltak	-220	-440	-660	-660
Vedtatte endringer	57 118	2 003	1 851	1 851
Vedtatt ramme	205 637	150 522	150 370	150 370
Sum Innsparingstiltak	-1 000	-1 200	-1 300	-2 900
Nye tiltak				
Budsjettbevilgning til "En by for alle"	200	200	200	200
Driftsutgifter Torridal kirkegård Kirkelig fellesråd	400	0	0	0
Fond for kommunal kunst justering	208	97	-13	226
Kilden teater- og konserthus IKS	-299	-299	-299	-299
Kirkelig fellesråd - kompensasjon lavere inntekter kremasjon	300	300	300	300
Kirkelig fellesråd - økte kostnader pga kommunesammenslåingen	220	220	220	220
Kirkelig fellesråd - økte vedlikeholdskostnader 4 kirker i Søgne og Songdalen	400	400	400	400
Prosjektering forskuttering Vest-Agder museet 1. tertialrapport 2019	1 250	0	0	0
Statsbudsjett 2020: Tilskudd rus og kriminalitetsforebyggende arbeid	148	148	148	148
Sørlandet kunstmuseum- reversering av tidligere opptrapping	-416	-416	-416	-416
Sørlandets kunstmuseum- økt driftstilskudd	0	0	4 000	4 000
Tilskudd finansiering av bygg Sørlandets kunstmuseum betalt ut i 2019	-53 844	0	0	0
Tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn	14 700	13 700	14 200	14 200
Økt tilskuddsordning private idrettsanlegg	200	200	200	200
Årsverk ny satsing innbyggerdialog	1 621	1 621	1 621	1 621
Sum Nye tiltak	-34 912	16 171	20 561	20 800
Nye tiltak og realendringer	-35 912	14 971	19 261	17 900
Ramme 2020-2023	169 725	165 493	169 631	168 270

6.9 Kultur og idrett

6.9.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet kultur og idrett består av fire enheter:

- Kulturskolen gir barn og unge planmessig og allsidig opplæring og kreativ utfoldelse i kunstneriske fag. Undervisningen følger grunnskolens skoleår og gis på ettermiddag og kveldstid på 25 ulike steder i den nye kommunen. Kulturskolen leverer også dirigenttjenester til kommunens skolekorps.
- Kulturarenaenheten skal tilby arenaer for et mangfold av kulturopplevelser, både i egen regi og gjennom utleie av lokaler til andre. Enheten består av tre avdelinger: Samsen kulturhus, Søgne gamle prestegård og Vågsbygd kultursenter. Avdelingen i Vågsbygd har også ansvar for driften av de historiske byggene Andøen gård, Myren gård og Christiansholm festning.
- Fritidsenheten har unge i alderen 10-18 år som hovedmålgruppe. Ung kultur og frivillig engasjement utvikles gjennom fritidsklubber, arrangementer, turer og andre ungdomsaktiviteter i nærmiljøene. Det gis gruppetilbud for ulike målgrupper med tilretteleggingsbehov. Enheten forvalter en rekke bydelshus og fritidssentre som er viktige møteplasser i lokalområdene.
- Idrettsenheten skal tilrettelegge for allsidig idrett og fysisk aktivitet for alle byens innbyggere, med et spesielt fokus på barn og unge, gjennom planlegging, utvikling og drift av idrettsanlegg, samt ansvaret for operativt folkehelsearbeid.

6.9.2 Hovedutfordringer

Arenautvikling. Funksjonelle arenaer med tidsriktig fasiliteter er helt avgjørende for at de kommunale kulturtjenestene kan gi et kvalitativt godt og attraktivt tilbud til innbyggerne. Realisering av nye, og betydelig oppgradering av eldre, arenaer og anlegg er derfor den viktigste utfordringen for *Kultur og idrett*.

Samhandling. Alle enhetene gir tjenester på en lang rekke ulike steder i den nye kommunen, og i stor grad til de samme befolkningsgruppene. En viktig utfordring for den nye organisasjonen blir å få til en samordnet og effektiv ressursutnyttelse internt, og å utvikle dialogen med brukerne.

6.9.3 Hovedprioriteringer

- Frivillige foreninger og lag skal få gratis tilgang til kommunens anlegg og lokaler.
- Nytt bygg til kulturskolens sentrale undervisningstilbud. Ferdig til skolestart 2022.
- Nytt kunstgress på Hellemyrbanen i 2020.
- Påbegynner oppgraderingen av Kristiansand stadion til NM i friidrett 2021.
- Øker den faste bemanningen på Søgne gamle prestegård.
- Idrettsenheten oppretter et eget serviceteam som er kontaktpunktet i kommunen for alle idrettslagene.

6.9.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kultur og idrett	0	111 135	112 693	112 514	110 814	110 564
Sum	0	111 135	112 693	112 514	110 814	110 564

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	111 135	111 135	111 135	111 135
Sum Lønns- og prisjustering	2 778	2 778	2 778	2 778
Tidligere vedtatte tiltak				
Buldrebygg, tilskudd til Klatreklubben i 2019	-2 973	-2 973	-2 973	-2 973
Gimlehallen reversert innsparingstiltak	215	431	431	431
Kringsjø flerbrukshall driftstilskudd helårseffekt	0	232	232	232
Kringsjø flerbrukshall kunstgressbane økte driftsutgifter	238	238	238	238
Kultur og servicesenteret øst - behov og reguleringsplan	0	513	0	0
Rehabilitering av Gimlehallen - justering leieinntekter VAF	-210	-420	-420	-420
Søgne - bygdebok ferdig	0	0	-667	-667
Søgne - registrert museum engangssum 2019	-500	-500	-500	-500
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-3 230	-2 479	-3 659	-3 659
Sum Innsparingstiltak	-290	-570	-840	-840
Vedtatte endringer	-742	-271	-1 721	-1 721
Vedtatt ramme	110 393	110 864	109 414	109 414
Sum Innsparingstiltak	-800	-950	-1 200	-1 450
Nye tiltak				
Avvikling refusjonsordning gymsaler over til skole og SFO (K21)	-400	-400	-400	-400
Gateakademiet	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Gratis leie hall og baner	4 000	4 000	4 000	4 000
Sum Nye tiltak	3 100	2 600	2 600	2 600
Nye tiltak og realendringer	2 300	1 650	1 400	1 150
Ramme 2020-2023	112 693	112 514	110 814	110 564

6.10 Innbyggerdialog

6.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet innbyggerdialog skal styrke og videreutvikle demokratiordningene og dialogen med innbyggere og frivillige lag og organisasjoner. Områdets fem enheter skal sammen skape og videreutvikle tjenestene slik at innbyggerne opplever at kommunen har et velfungerende system for å motta og bruke innspill og forslag.

- Enhet innbyggertorg er kommunens førstelinjetjeneste og ansikt utad, og skal gi informasjon, veiledning og saksbehandling. Kommunen samler de aller fleste av sine publikumsrettede tjenester på tre innbyggertorg - Kvadraturen, Nodeland og Tangvall - hvor innbyggerne skal få de samme tjenestene uavhengig av stedet de henvender seg til. Samlokalisering med bibliotek og NAV på Nodeland og Tangvall.
- Enhet kommunikasjon skal sikre at kommunen kommuniserer godt med innbyggerne, egne ansatte og andre interessenter. Enheten skal ha et strategisk ansvar for å videreutvikle fagområdet med aktuelle samarbeidspartnere lokalt, regionalt og nasjonalt.
- Enhet bibliotekstjenester skal forvalte lovverket for folkebibliotek, videreutvikle bibliotekene som møtested, arrangør og dagsordensetter, samt videreutvikle fagområdet sammen med aktuelle samarbeidspartnere. Alle bibliotekstjenester samles i én enhet med hovedbibliotek i Kvadraturen - Kunsten og litteraturens hus - filialer i Vågsbygd, Tangvall, Nodeland og kombinasjonsbibliotek på Finsland, Flekkerøy og Hellemyr.
- Enhet demokratiordninger er en helt ny enhet som er etablert fordi kommunen ønsker å utvikle demokratiordningene. Enheten skal i samarbeid med innbyggere og andre organisasjoner, videreutvikle og forankre nye metoder og verktøy for innbyggerdialogen. Enheten er sekretariat for følgende råd og ordninger: seniorråd, råd for personer med funksjonsnedsettelse,

ungdomsråd, barn og unges representant i plansaker, medvirkningsrådgiver barn og unge og elevombud.

- Enhet frivillighet skal sikre at kommunen gjennom sitt samarbeid med ikke-kommunale organisasjoner utvider hva frivillig sektor gjør med, av og for innbyggerne. Kommunale og ikke-kommunale frivillighetssentraler samles under én ledelse i denne enheten.

6.10.2 Hovedutfordringer

Dialog og samskapning. Utvikle nye arenaer og metoder for økt dialog med innbyggerne, og styrke medvirkningsordningene. Sørge for at egen virksomhet blir med på endringsprosessen fra en servicekommune til en samskapningskommune.

Geografiske ulikheter. Arbeide for at tjenester og tilbud blir tilgjengelig i alle deler av kommunen, og at befolkningen får eierskap til sine lokale tilbud.

Samarbeid med frivillig sektor. Være en partner som tar frivilligheten på alvor og legger til rette for at foreningslivet kan utvikle seg på sine egne premisser.

Arbeidsmiljø. Overgang til helt ny organisasjon med til dels store endringer på mange områder og samtidig behov for kompetanseheving.

Forventninger. Ved etablering av det nye kommunalsjefsområdet skapes det forventninger som ikke kan innfris innenfor de økonomiske rammene som finnes. Arbeidet med å utforske nye metoder for lokal medvirkning må finne rom innenfor for knappe rammer.

6.10.3 Hovedprioriteringer

- Elevombud i 100 %-stilling.
- Stilling som frivillighetskoordinator.
- Bemanning av enhet demokratiordninger.
- Omprofilering av kommunale bygg.
- Videreføring av ordning med gratis busskort til studenter.

6.10.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Innbyggerdialog	0	74 959	83 761	80 911	78 521	78 371
Sum	0	74 959	83 761	80 911	78 521	78 371

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	74 959	74 959	74 959	74 959
Sum Lønns- og prisjustering	1 874	1 874	1 874	1 874
Sum Innsparingstiltak	-70	-150	-190	-190
Vedtatte endringer	1 804	1 724	1 684	1 684
Vedtatt ramme	76 763	76 683	76 643	76 643
Sum Innsparingstiltak	-700	-850	-1 000	-1 150
Nye tiltak				
Diverse årsverk	3 215	3 215	3 215	3 215
Elevombud ungdom økes fra 60 til 100 % stilling, vedtatt i fellesnemnda	300	300	300	300
Kommunikasjon trykkeri kompensasjon reduserte inntekter	363	363	363	363
Markering av ny kommune 2020	-2 000	0	0	0
Markering av ny kommune i 2020	2 000	0	0	0
Statsbudsjett 2020: Kemner servicetorget, statliggjøring	-580	-1 000	-1 000	-1 000
Studentkortkampanje eksklusiv Agderstudenter	4 400	2 200	0	0
Sum Nye tiltak	7 698	5 078	2 878	2 878
Nye tiltak og realendringer	6 998	4 228	1 878	1 728
Ramme 2020-2023	83 761	80 911	78 521	78 371

6.11 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
EIE- Avsetning nytt idrettsanlegg på Gimle	5 000	0	0	0	5 000	5 000	0
EIE- Biblioteket	49 373	0	0	0	10 000	10 000	0
EIE- Bydelshus Hånes	11 336	36	10 500	0	0	10 536	0
EIE- Flerbrukshall Sukkevann 2017-spillemidler	36 100	0	0	0	0	0	-10 350
EIE- Forprosjekt samt bygging hall Hortemo	20 000	0	15 000	0	0	15 000	0
EIE- Gimlehallen, rehabilitering	52 241	0	2 000	1 000	1 000	4 000	0
EIE- Kulturell møteplass Nodeland sentrum	54 300	25 000	24 300	0	0	49 300	-12 000
EIE- Kultursenter øst (tomt)	10 000	0	0	0	10 000	10 000	0
EIE- Ny idrettshall Tveit -spillemidler	30 900	0	0	0	0	0	-10 350
EIE- Ny kulturskole sentrum	338 607	110 000	145 600	45 000	0	300 600	0
ENØK kirkebygg tilskudd ENOVA	8 500	0	0	0	0	0	-1 000
Fond for kommunal kunst		1 482	1 011	846	1 743	5 082	0
Hellemyr kunstgressbane uten gummigranulat	5 600	5 600	0	0	0	5 600	0
Idrettsanlegg rehabilitering og oppgradering		300	300	300	300	1 200	0
Idrettsplanen, kulturtiltak		1 900	1 250	1 250	1 250	5 650	0
Kirken Den Norske (eksl.mva)		2 900	1 900	2 900	2 900	10 600	0
Kristiansand stadion oppgradering	2 000	2 000	0	0	0	2 000	-700
Kunstgressbane Kongsgårdbane 2	15 000	0	1 000	0	0	1 000	0
Kunstgressbane Tunballen skole	1 350	1 350	0	0	0	1 350	0
Kunstgressbaner, hovedprosjekt		1 000	2 000	2 000	2 000	7 000	-4 179
Nytt orgel Vågsbygd kirke	3 000	3 000	0	0	0	3 000	0
Oppgradering av eksisterende kunstgressbaner - tiltak mot granulatflukt	1 350	0	1 350	0	0	1 350	0
Profilering nye skilt på kommunale bygg ny kommune	3 500	3 500	0	0	0	3 500	0
Rehab kunstgress Modenabanen, Flekkerøy	4 900	1 200	0	0	0	1 200	0
Utvidelse Flekkerøy kirkegård	18 000	12 000	6 000	0	0	18 000	0
Økning egenkapitaltilskudd	2 400	600	600	600	600	2 400	0
Sum Investeringer	673 457	171 868	212 811	53 896	34 793	473 368	-38 579
Sum investeringsprosjekter	673 457	171 868	212 811	53 896	34 793	473 368	-38 579

EIE- Biblioteket

Biblioteket er oppgradert og renovert innvendig (eget prosjekt i 2016-2017 over kulturbudsjettet). Samtidig ble inngangspartier og heiser skiftet og renoveret med midler fra Statlig tiltakspakke i 2016 og 2017. I forkant av disse prosjektene ble det gjennomført en tilstandsanalyse for bygget og øvrige tekniske anlegg. Det er fortsatt et stort behov for renovering av bygningsmassen og utskifting av tekniske anlegg. Levetiden på anleggene er overgått, renovering/utskifting er nødvendig. Utrangert ventilasjonsanlegg medfører dårlig innneklima og dårlige arbeidsforhold for de ansatte. Avsetningen til oppstart av arbeidet er utsatt til 2023.

EIE- Bydelshus Hånes

For å imøtekomme kravene til tidsmessige bydelshusfunksjoner også på Hånes, skal det realiseres et tilbygg til Hånes skole. Dette inkluderer blant annet ny scene i utvidet gymsal og flytting av skolekjøkken. Oppdatert kostnadskalkyle er høyere enn tidligere forutsatt på grunn av krav til nytt ventilasjonsanlegg, elektriske anlegg, samt strengere krav knyttet til brann og rømning. Det skal derfor foretas en ny gjennomgang av prosjektet og avsetningen er utsatt fra 2020 til 2021.

EIE- Flerbrukshall Sukkevann 2017-spillemidler

Investeringsprogrammet til Eiendom inneholder også inntekter i form av spillemidler til prosjekter som allerede er ferdigstilt. Flerbrukshallen på Sukkevann ligger inne med en spillemiddel-inntekt på 10,35 mill. kr fordelt på 2020 og 2021.

EIE- Forprosjekt samt bygging hall Hortemo

Prosjektet skal etablere en isolert kaldhall til fotball med nødvendig infrastruktur. I KS-vedtak 25/9-19 (tidligere Songdalen), ble det bestemt at det skal utredes offentlig frivillig samarbeid med Greipstad IL om drift og bygging. Bystyret vedtok også i budsjettbehandlingen at det skal utredes privat eierskap til hallen. Det er lagt inn 15,0 mill. kr til prosjektet i 2021.

EIE- Gimlehallen, rehabilitering

Det ble i 2019 gjennomført en rekke tiltak i Gimlehallen for å ivareta de mest akutte oppgraderingsbehovene i et 5-års perspektiv. Sammen med andre aktører, og i lys av "strategi for toppidrett", er det laget et mulighetsstudium for å vurdere ulike alternativer i området. Det er ikke konkludert med hvilket alternativ man ønsker å realisere, men det er satt av tilsammen 4 mill. kr i perioden på prosjektet, samt en avsetning på 5 mill. kr til oppstart av nytt idrettsanlegg på Gimle i 2023.

EIE- Kulturell møteplass Nodeland sentrum

Prosjektet består av ombygging og tilbygg på eksisterende bygg. Etablering av kulturell møteplass som skal inneholde bla. konsertsal, øvingsrom, bandrom, scene, amfi, lager mv. Underveis i prosjekteringen har det vist seg at takkonstruksjonen i eksisterende bygg ikke stemmer med de opprinnelige tegningene. Kommunedirektøren kommer tilbake med en vurdering om den vedtatte prosjektrammen må utvides. Oppstart bygging er beregnet til 2020 og ferdigstillelse i 2021.

EIE- Kultursenter øst (tomt)

Bystyret godkjente 26.10.2016 behovsutredningen for et kultursenter også på østsiden av byen, og ba Rådmannen arbeide for å sikre en tomt til formålet i Rona. I denne økonomiplanen er avsetningen på 10 mill. kr til kjøp av tomt, flyttet til 2023.

EIE- Ny idrettshall Tveit -spillemidler

Investeringsprogrammet til Eiendom inneholder også inntekter i form av spillemidler til prosjekter som allerede er ferdigstilt. Tveit idrettshall ligger inne med en spillemiddel-inntekt på 10,38 mill. kr i 2020.

EIE- Ny kulturskole sentrum

Prosjektet innebærer bygging av ny kulturskole på Silokaia. Rammen ble endret i egen sak angående fremdrift i bystyret juni 2019. Forprosjektet er ferdig og byggekontrakt med entreprenør er signert. Den totale prosjektkostnaden har gått ned fra 350 mill. kr til 338 mill. kr. Ferdigstillelse av prosjektet er satt til våren 2022.

Fond for kommunal kunst

I henhold til vedtatte retningslinjer skal bystyret i budsjettbehandlingen hvert år sette av minimum 0,2 og inntil 0,5 prosent av «*totalt brutto investeringsbudsjett for byggeprosjekter, parkanlegg og andre skattefinansierte anleggsprosjekter i offentlig rom*», til kunst i offentlige bygg og uterom. Faktoren er satt til 0,2 prosent.

Hellemyr kunstgressbane uten gummigranulat

Kunstgresset på Hellemyrbanen ble skiftet i 2015. Etter kort tid oppstod det svalker (groper) enkelte steder på banen. I samarbeid med leverandør ble kunstgresset i dette området rullet bort, grunnen rettet opp og støtpad skiftet. Siden har det kommet flere og flere slike groper, det er gjort utbedringer, men ujevnhetene dukker stadig opp på nye steder.

Leverandøren hevder at problemet er dårlig drenering. Kommunen mener at det er støtpaden som er problemet. Blant annet ut i fra konstruksjonen på denne paden, samt at det har ligget kunstgress på Hellemyrbanen i svært mange år, uten at det har vært dreneringsproblemer.

Lillesand kommune anla en nøyaktig lik bane, levert av det samme firmaet. Her oppstod nøyaktig de samme svalkene som på Hellemyr. Lillesand kommune gikk da til rettssak, men tapte i tingretten. Lillesand kommune har anket dommen. Det er dialog med Lillesand kommune om den videre prosessen.

I påvente av eventuelle rettslige skritt mot leverandøren anlegges nytt kunstgress på Hellemyr, uten resirkulert gummi og med en annen type støtpad. Det er bevilget 5,6 mill. kr til prosjektet i 2020. Kommunen vil ikke motta spillemidler fra staten når gresset skiftes ut etter kun fem år.

Idrettsanlegg rehabilitering og oppgradering

Idrettsenheten har i perioden en årlig bevilgning på 0,3 mill. kr til rehabiliteringsprosjekter og større vedlikeholdsoppgaver. Anleggene har stor slitasje. Bevilgningene blir benyttet til et stort antall tiltak.

Idrettsplanen, kulturtiltak

Videreføring av fast avsetning på 1,25 mill. kr i Søgne kommunes investeringsprogram. Vil bli vurdert i sammenheng med lignende prosjekter i den nye kommunen.

Kirken Den Norske (ekskl. mva.)

Det er videreført en årlig bevilgning til diverse prosjekter innenfor Kirken på 2,9 mill. kr. Det er tidligere vedtatt en forskuttering fra kommunen på 1 mill. kr til å rehabilitere kontorene i Vågsbygd kirke. Av den grunn er beløpet 1,9 mill. kr i 2021.

I tillegg er det i 2020 forventet en inntekt på 1,0 mill. kr (tilskudd fra ENOVA) som er delfinansiering av tidligere ENØK-investeringer i kirkebygg.

På grunn av kommunesammenslåingen foreslås det at kommunen finansierer et egenkapitaltilskudd fra Kirken til Kristiansand kommunale pensjonskasse på 0,6 mill. kr per år i økonomiplanperioden.

Kristiansand stadion oppgradering

NM i friidrett skal arrangeres på Kristiansand stadion i 2021. Det er behov for oppgradering av løpedekket, innkjøp av nytt utstyr m.m. Det er satt av 2 mill. kr til dette formålet i 2020.

Kunstgressbane Kongsgårdbane 2

Det er rekkefølgekrav til utbygging av Bjørndalen og Marviksletta om å anlegge en bane nr. 2 på Kongsgårdjordene. Utbyggerne skal finansiere brorparten, men i 2021 settes det av 1 mill. kr til en kommunal andel av kostnadene.

Kunstgressbane Tunballen skole

Videreføring av avsetning på 1,35 mill. kr i Songdalen kommunes investeringsprogram 2020.

Kunstgressbaner, hovedprosjekt

Kristiansand har hatt 2 mill. kr årlig i økonomiplanen til utbygging av kunstgressbaner. Dette videreføres i neste periode, men redusert til 1 mill. kr i 2020 som delfinansiering av nytt kunstgress på Hellemyrbanen. I tillegg ventes det spillemiddelinntekter i 2020 fra fire ferdigstilte kunstgressbaner med totalt 4,19 mill. kr. Gjelder Color-banen på Flekkerøya, Kongsgårdjordet, Hellemyrbanen og Karuss.

Nytt orgel Vågsbygd kirke

Videreføring av avsetning på 3 mill. kr i Kristiansand kommunes økonomiplan. Orgelet er kostnadsberegnet til 6,5 mill. kr. Fellesrådet og menigheten skal stå for fullfinansieringen. Det er inngått kontrakt med et nederlandsk firma om bygging av orgelet. De første avdragene er betalt, og byggingen av orgelet pågår. Høy eurokurs innebærer at det kan bli behov for å utvide prosjektrammen.

Oppgradering av eksisterende kunstgressbaner - tiltak mot granulatflukt

Videreføring av avsetning på 1,35 mill. kr i Songdalen kommunes investeringsprogram (2021). Vil bli vurdert i sammenheng med lignende prosjekter i den nye kommunen.

Profilering nye skilt på kommunale bygg ny kommune

Omprofileringen av kommunale bygg til den nye kommunens grafiske profil starter med en bevilgning på 3,5 mill. kr i 2020.

Rehab kunstgress Modenabanen, Flekkerøy

Den tidligere bevilgningen på 1,2 mill. kr la til rette for at det kunne benyttes samme modell som ved utskifting av kunstgresset på den andre Flekkerøybanen, hvor idrettslaget forskutterte utgiftene og fikk tilbake nettokostnaden av kommunen på et senere tidspunkt. Blant annet utfordrende grunnforhold har gjort denne gjennomføringsmodellen vanskelig, og prosjektet vil nå bli sett i sammenheng med hovedprosjektet for kunstgressbaner slik at det gjennomføres i kommunal regi. Totalkostnad for granulatfritt alternativ er beregnet til 4,9 mill. kr.

Utvidelse Flekkerøy kirkegård

Kapasiteten på Flekkerøy kirkegård er sprengt, og det er behov for en snarlig utvidelse. I forbindelse med behandlingen av regnskapsrapport for 2. tertial 2019 ble det bevilget 0,5 mill. kr til å sette i gang prosjekteringen. I økonomiplanen er det satt av 18 mill. kr til utvidelsen, inkl. tomtekjøp, i 2020/21.

6.12 Verbalvedtak

Nr.	Verbalvedtak
42-20	Bystyret ber administrasjonen om å gå i dialog med Røde Kors for å få iverksatt en ordning med kartlegging om vedlikehold av hjertestartere i kommunen.
43-20	Bystyret ber om å få en sak som vurderer behov og kostnader ved å eventuelt opprette et Internasjonalt Hus. Det er også ønskelig å få vurdert lokalisering, for eksempel Musikkens Hus.
44-20	Det utarbeides en behovsplan for svømmehallkapasiteten i kommunen. Planen skal inneholde behov for oppgradering av eksisterende svømmehaller og eventuell etablering av nye.
45-20	Bystyret ber om en sak som drøfter muligheten for kommunal overtakelse av Langenes Arbeidskirke.
46-20	Bystyret er positiv til å overta driften av Langenes arbeidskirke, men ønsker en sak først hvor det fremgår årlige driftskostnader og en gjennomgang av eiendom og forhold rundt saken, før endelig vedtak.
47-20	Bystyret ber om en sak som gjennomgår hvilke kommunale fritidstilbud som finnes i de ulike bydelene, som for eksempel fritidsklubber, grendehus, øvingslokaler eller andre samlingslokaler.
48-20	Bystyret ber om en sak hvor det legges til rette for et utendørs badstuekonsept i Kristiansand, gjerne i samarbeid med frivillige og næringslivet.
49-20	Det ligger inne 5 mill. kr i 2019 og 15 mill. kr i 2021 budsjettet til bygging av en isolert kaldhall til fotball på Hortemo og ca. 3 millioner + tippemidler til en tilsvarende kaldhall på Tangvall. Idrettsklubbene det gjelder ønsker å eie og drifte hallene selv. Bystyret ber om en sak som viser hvilke muligheter det er for at bevilgede midler, inkludert tippemidler, kan inngå i finansieringen av kaldhallene til idrettsklubbene, uten at kommunen står som eier eller har ansvar for driften av kaldhallene.
50-20	Bystyret ber om en egen sak knyttet til finansieringen av driften av Stiftelsen Arkivet.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



7 By- og stedsutvikling

7.1 Kort om området

Området består av 5 kommunalsjefområder eiendom, ingeniørvesen, parkvesen, klima og areal og plan- og bygg og tre stabsområder utbygging, prosjekt og kvalitet.

Området by- og stedsutvikling har ca. 750 ansatte og har ansvar for bolig-, areal- og transportplanlegging, klima og miljø, eiendomsutvikling, boligpolitikk, bygge- og anleggsprosjekter, plan- og byggesaker, geodata og eiendomsdata, landbruk, friluftsliv, park- og skjærgårdsforvaltning, småbåthavner, vann og avløp, vei, parkering, drift og vedlikehold av kommunale formålsbygg og boliger.

7.2 Hovedutfordringer

Arealutvikling, byvekstavtale og bypakke

Figur 19: Kommuneplanprosessen i Kristiansand



I henhold til gjeldende klimaavtaler skal Kristiansand redusere klimautslippene med 40 % innen 2030 og 80-90 % innen 2050. Det må arbeides raskt og strategisk både fra kommunens virksomheter og fra kommunen som geografisk område for å oppnå dette. Sammenlignet med utviklingen i andre større byer i Norge er andelen av totalbefolkningen som bor i tettsted mye lavere i Kristiansand. Ny arealstrategi må legge opp til gode strategiske grep for utvikling av en mer klimavennlig bystruktur. Samtidig skal det utarbeides delutredninger som danner grunnlag for arbeidet med arealdelen til kommuneplanen.

All erfaring tilsier at revisjon av arealdelen er et spennende men tidkrevende arbeid. I tillegg til at arealdelen skal følge opp og konkretisere arealstrategien, må det være fokus på hva det betyr å bli en kommune. Noen eksempler kan nevnes: Nye E39 – hva betyr den for videre utvikling av kommunen og balansen mellom øst og vest i kommunen? Hvilke behov (arealsikring og erverv) skal ivaretas for tjenesteyting? Utvikling av en felles boligpolitikk kan bli utfordrende. Den nye kommunen vil være en viktig skjærgårdskommune, bør det være en større satsing på turisme og blå- og grønn næring?

I tillegg er det flere oppgaver som er knyttet til å etablere felles planer og utvikle ny fagpolitiske dokumenter (eks boligpolitikk). Noen av disse oppgavene ligger i slutten av fireårsperioden, men området vil ha noen krevende år foran seg med stor planleggingsaktivitet samtidig som driftsnivå og tjenester skal harmoniseres.

By- og tettstedsutvikling

Nodeland og Tangvall har vært kommunesentra og vil få redefinert sin rolle i den nye kommunens senterstruktur. Begge stedene har gjennom flere år opplevd betydelig vekst og utvikling. Kommuneplanen bør vise hvordan en kan legge til rette for en senterstruktur som kan bygge opp om Kvadraturen og byens rolle som landsdelssenter, utvikle gode og levende bydelssenter og lokalområder som arena for identitet og aktivitet innenfor rammen av null-vekstmålet for trafikk.

Stortingsmeldingen Leve hele livet og regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn presiserer nødvendigheten av at kommunens planlegging må ta hensyn til at en stadig større andel av innbyggerne i kommunen er eldre. I kommuneplanen vil det konkretiseres hvordan denne dimensjonen kan integreres i arealplanleggingen.

Klimaendringer og klimatilpasning

I vedtatt ROS-analyse for Kristiansand påpekes det at det bør være mer fokus på samfunnssikkerhet i alle relevante planer. Kommunens klimatilpasningsmål er å være forberedt og tilpasset for å begrense negative konsekvenser som følge av klimaendringene. Kommunen skal både være forberedt på ekstremhendelser og tilpasse seg et klima i gradvis endring. Det betyr blant annet at kommunen skal tilegne seg relevant kunnskap og at klimatilpasning skal integreres i kommunens planer og virksomhet. Det er økt sannsynlighet for ekstremvær med blant annet utfall av kritisk infrastruktur og ødeleggelser.

Andre klima og miljøutfordringer

I arbeidet med å redusere klimautslippene er kravene til kommunen og bygge- og anleggsbransjen svært viktige. Politisk er det stort fokus på bygging i heltre (tre også i konstruksjon). Bystyret i gamle Kristiansand har vedtatt at kommunens innkjøp til maskinparken fra og med 2019 skal være nullutslipp. Strømmehaven testes ut som kommunens første fossilfrie byggeplass. Det jobbes med en revisjon av miljøstrategien for kommunale byggeprosjekter der erfaringer er med å danne grunnlaget for krav som skal stilles til kommunale byggeprosjekter. Arbeidet koordineres mot arbeidet med bil- og maskinparken. Her må kommunalområdet legge en plan for utvikling innenfor gitte økonomiske rammer og tilgjengelig teknologi.

By- og miljøutvalget i Kristiansand vedtok i mars 2016 en øvre grense for hvilke kostnader en grunneier som har et privat avløpsanlegg skal betale for påkobling til offentlig ledningsnett. Administrasjonen ble i samme sak bedt om å utrede en støtteordning fordi grensen ble satt lavt. Saken ble utredet men det ble ikke bevilget midler til tilskuddsordning. Resultatet er få pålegg om tilknytting til offentlig avløpsnett. Dette medfører større risiko for utslipp til sjø da mange anlegg ikke fungerer i henhold til krav. Det bør enten opprettes en tilskuddsordning eller bør kostnadsgrensen økes, slik at det kan sikres at flere blir tilknyttet offentlig nett.

Andre viktige miljø/klimasaker er oppfølging av handlingsplanene for marin forsøpling og matsvinn, videreutvikling av klimaregnskapet og arbeide for miljø- og klimavennlige innkjøp.

7.3 Innsparinger og gevinster

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Innsparingskrav- stab	-1 000	-6 500	-7 500	-10 000
Innsparingstiltak- eiendom	-1 590	0	0	0
Innsparingstiltak- eiendom tidligere vedtatt	-440	-870	-1 280	-1 280
Innsparingstiltak- ingeniørvesenet	-840	0	0	0
Innsparingstiltak- ingeniørvesenet tidligere vedtatt	0	0	-90	-90
Innsparingstiltak- klima og arealutvikling	-280	0	0	0
Innsparingstiltak- klima og arealutvikling tidligere vedtatt	0	0	-80	-80
Innsparingstiltak- parkvesen	-520	0	0	0
Innsparingstiltak- parkvesen tidligere vedtatt	0	0	-60	-60
Innsparingstiltak- plan og bygg	-270	0	0	0
Innsparingstiltak- plan og bygg tidligere vedtatt	0	0	-40	-40
Sum	-4 940	-7 370	-9 050	-11 550

Tabellen over viser tidligere vedtatte innsparinger i gamle Kristiansand og nye innsparinger for perioden 2020-2023.

Området har fått økt sitt innsparingskrav med 4,5 mill. kr i 2020, 6,5 mill. kr i 2021, 7,5 mill. kr i 2022 og 10 mill. kr i 2023 i forhold til tidligere vedtak. Det er kun kravet på 4,5 mill. kr i 2020 som er fordelt ut på kommunalsjefområdene. På grunn av mangel på tid til prosess er kravet fordelt utfra netto budsjettramme. Kommunalsjefene må finne måter å håndtere dette på i 2020, slik at det rammer tjenestene minst mulig. Det kan være ved bruk av fondsmidler, at ledige stillinger inntil videre ikke erstattes eller at tjenestenivået reduseres. Byutviklingsdirektøren ønsker å starte en prosess tidlig i 2020 der hele innsparingskravet blir vurdert og fordelt på nytt for 2021 - 23. I 2019 er det brukt mye tid på å få oversikt over de samlede ressursene. I perioden 2020-2023 vil det være stort fokus på samordning og drift. Området har identifisert mulige gevinstområder innen forvaltning og drift som det skal jobbes videre med. Gevinstene er både knyttet til kvalitetsheving og kostnadsbesparelser. Dette blir et viktig arbeid for å løse de gitte innsparingskravene på en god måte. Gevinstene skal realiseres før 2023. Enkelte av prosjektene startes opp i 2020.

Gevinster med realisering før 2023:

Tiltak/Gevinst	Beskrivelse av gevinst	Oppfølging
Benytte bygningsmasse, maskinpark og personell best mulig på tvers av fagområdene.	Mer smidig bruk av ressurser uten bestiller / utfører. Kan gi raskere utførelse av det som settes i gang og dermed bedre tjenester til publikum. De samlede ressursene på maskin og bilpark skal vurderes og få en bedre utnyttelse. Kan gi redusert behov for innleie av maskiner.	Soneprosjektet videreføres for å jobbe frem et beslutningsgrunnlag knyttet til denne gevinsten. Det tas sikte på å få en ekstern gjennomgang av driftsorganisasjonen i forhold til lager/logistikk på tvers av områdene. Prosjektet er igangsatt.
Bygg- og arealeffektivisering	Arealbruk og innleie vurderes opp mot egne lokaler etter sammenslåing.	Vurdering av besparelse/gevinst og kan ikke startes før alle ansatte er inne i lovlige lokaler. Dette må være utgangspunktet for innsparinger. Innføring av nytt system for FDVU vil gi et godt grunnlag for arbeidet.
<u>Riktig</u> kvalitetsnivå - forvaltning og saksbehandling.	Hvilken kvalitetsstandard på tjenestene skal kommunen ha? Felles kvalitetsstandard for tjenester innen området.	Definere riktig saksbehandlingstid, riktig grunnlag for beslutninger. Gjennomgang av maler og standarder.
<u>Riktig</u> kvalitetsnivå - drift.	Hvilken kvalitetsstandard på tjenestene skal kommunen ha? Felles kvalitetsstandard for tjenester innen området.	Gjennomgang av normaler, standarder for drift i parkvesen, ingeniørvesen og eiendom. Oppstart tidligst midt 2021.
Lavere driftskostnader IKT	Lavere driftsutgifter for IKT. Mindre utgifter til leverandør / redusert bruk av konsulenttjenester.	Delprosjekt IKT teknisk vil gi beslutningsgrunnlag for mulig gevinst. Avklart i løpet av 2020.
Lavere lisensutgifter IKT	Mulig besparelse ved at vi er en stor kommune i stedet for tre mindre.	Delprosjekt IKT teknisk vil gi beslutningsgrunnlag for mulig gevinst. Avklart i løpet av 2020.
Ny vakt og beredskapsordning	Området by- og stedsutvikling har flere ulike vaktordninger. Disse finnes parallelt i de tre kommunene, og vil kunne erstattes med en. Vaktordning vurderes å bli rimeligere når en går fra tre til en.	Arbeidet med å definere vaktordningene for området starter høsten 2019 og forventes å være klart medio 2020.
Stab/støtte	Innsparing på merkantile tjenester (på sikt) 1 stilling.	Stab/støtte skal organiseres i løpet av høsten 2019. Innsparing vurderes deretter.

Drift og vedlikehold

Nye anlegg som skal driftes kompenseres ikke fullt ut. Oppgaver som kantklipping, grøfterens, utbedring av kantstein, fjerning av tagging m.m. er i de senere årene nedprioritert for å kunne holde budsjettammen for vei. Samme gjelder for klipping og skjøtsel av friområder, parker og andre grøntområder rundt om i kommunen. Det er en utfordring når det er store forventninger fra befolkningen om godt vedlikehold av infrastruktur og spennende og flotte byrom og parker.

I gamle Kristiansand er det gjennomført et prosjekt som har sett på drift- og vedlikeholdsoppgaver i tekniske tjenester. Utgangspunktet var at ingeniørvesenet, idrettsetaten, parkvesenet og Kristiansand eiendom har betydelige tangeringspunkter og har på enkelt områder sammenfallende oppgaver. En rekke tiltak er gjennomført, igangsatt og noen er utsatt i påvente av ny kommune. For Søgne og Songdalen er det i større grad samdrift fordi flere av fagfeltene ligger inn under samme enhet og hele kommunen er en sone. I forbindelse etableringen av ny kommune har soneprosjektet i by- og stedsutvikling hatt som mål å etablere nye soner som legger til rette for integrering av driften i de tre gamle kommunene med muligheter for å lære av hverandre og med fokus på samdrift. Prosjektet kom ikke i mål med arbeidet og det opprettes et nytt prosjekt som skal jobbe videre med samhandling og sambruk og definere et felles driftsnivå (jfr. gevinstrealiseringsplanen).

Lisenser og avgifter:

Når det gjelder lisenser og driftskostnader for IKT-programvare vil utgiftene trolig være høyere i 2020 fordi man må holde i gang «gammel» programvare inntil data er overført til ny programvare. En

besparelsen vil derfor ikke kunne ta ut før i 2021. De tre opprinnelige kommunene har ulike programmer noe som åpenbart vil gi en besparelse i ny kommune. Det er uklart hvor stor besparelsen på IKT vil være fordi det i større grad vil basere seg på skytjenester som er dyrere enn lisenser, men mer driftssikkert.

Gevinster med realisering før 2025:

Tiltak/Gevinst	Beskrivelse av gevinst	Oppfølging
Byggesak effektivisering (e-byggesak)	Digitalisering av deler av byggesaksbehandlingen kan gi færre stillinger (noen få stillinger etter 2025) eller en økt innsats på tilsyn. Siden dette er et selvkostområde vil det i hovedsak føre til lavere gebyrer. Full selvkost vil gi besparelse i bykassa.	Prosjektet er igangsatt som et digitaliseringsprosjekt i gamle Kristiansand.
Færre ledere etter sammenslåing	Det vil være færre ledere i nye Kristiansand enn det er i tre kommunen i dag.	Gevinst: 3-5 årsverk innen 2025, og vil vurderes fortløpende.
Harmonisering av behandling av reguleringsplaner	De siste to årene har Kristiansand og Søgne behandlet omtrent like mange reguleringsplaner, med ulikt antall ansatte. Det vil være økonomisk gevinst for kommunen og innbyggerne hvis planbehandlingen kan gjøres raskere/med færre ansatte. Dette må veies mot kvaliteten i planene /resultatene, fra idé til gjennomføring.	Oppstart i løpet av 2020.

7.4 Hovedprioriteringer

Det viktigste faglige fokuset vil være hvordan kommunen følger opp Parisavtalen. Arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, ny klima og miljøstrategi og utvikling av en felles boligpolitikk vil gi føringene for hvordan Kristiansand blir en mer klimavennlig by og kan redusere klimautslippene.

Satsingen på separering av vann og avløpsnett i sentrale strøk av byen fortsetter. Dette er et viktig arbeid for å håndtere endret klima med større vannmengder. Det er avsatt midler for å bygge nytt renseanlegg for Søgne og Songdalen. Med nytt renseanlegg på Odderøya og når det nye i Høllen står på plass har kommunen en meget god rensing av avløpet, oppfyller statlige krav og bidrar til en renere sjø.

Det er viktig for kommunen å få på plass en byvekstavtale for finansiere og prioritere utviklingen av transportinfrastrukturen og skape forutsigbare rammer for kollektivtrafikken. Videre er det viktig å gi gode innspill fra Kristiansand til arbeidet med revisjon av nasjonal transportplan (NTP) som skal legges frem for stortinget i 2021. Samtidig rigges ny organisering av ATP-arbeidet.

7.5 Betalingssatser

Vann, avløp og husholdningsrenovasjon

For tjenestene vann, avløp og husholdningsrenovasjon er årsgebyrene beregnet for å dekke 100 % av drifts- og kapitalkostnader til hvert av områdene. Det er gjort en harmonisering av gebyrene og gebyrregulativene for vann, avløp og slam for tre kommunene. Forskriftene er ute på høring og skal sluttbehandles innen 1.1.2020. For husholdningsrenovasjon har Søgne, Songdalen og gamle Kristiansand allerede harmoniserte gebyrer.

Vann- og avløpsgebyrene består av et fast gebyr (fastledd) og et forbruksgebyr. I Søgne og Songdalen har alle husstander vannmåler og betaler etter målt vannforbruk. I gamle Kristiansand har de fleste husstander betalt etter størrelse på boligen og omregnet til et forbruk. Fastleddet for både vann og avløp har vært betydelig høyere i Søgne og Songdalen enn i gamle Kristiansand. I forslaget økes fastleddet betydelig i forhold til gamle Kristiansand, og reduseres i forhold til Søgne og Songdalen. Forbruksgebyret pr m3 blir redusert for alle abonnenter.

I 2020 blir fastledd for vann 845 kr, mens m3-prisen (forbruksdel) blir 7,82 kr. For en bolig på 120 m2 blir det totale årsgebyret for vann på 2 253 kr. Fastleddgebyret for avløp blir 1 780 kr i 2020, mens m3-prisen blir 14,53 kr. For en bolig på 120 m2 blir det totale årsgebyret for avløp på 4 395 kr.

Tilknytningsgebyret for vann og avløp er et engangsgebyr og betales etter fastsatte kategorier i gebyrregulativet. Engangsbeløpet på vann er 12 500 kr for en bolig og for avløp 12 500 kr. Det er andre satser for abonnenter med større vann- og avløpsmengder.

For husholdningsrenovasjon er det i 2020 ikke noen prisjustering for normalabonnement. Gebyret for matavfallsposer utgår og inngår i normal/fast gebyret. Avfall Sør har holdt normalgebyret uendret helt siden 2014, selv om tjenestetilbudet er økt med henteordninger for plastemballasje (2018) og glass- og metallemballasje (2019).

Vann, avløp og renovasjonsgebyr for en bolig på 120 m2

		2020 priser			
		2020	2021	2022	2023
Vann	120m2 bolig	2 253	2 510	2 716	2 986
Avløp	120m2 bolig	4 395	4 667	4 860	5 204
Renovasjon	3x120l. dunker	3 925	3 984	4 044	4 104
Sum årsgebyr		10 573	11 161	11 620	12 294
Sum prisendring i kr			588	459	675
Endring i påfølgende år i 2020 priser					
Vann			11,41 %	8,21 %	9,94 %
Avløp			6,19 %	4,14 %	7,08 %
Renovasjon			1,50 %	1,50 %	1,50 %
Sum prisendring i %			5,56 %	4,11 %	5,81 %

Feieravgiften

I 2019 ble det brukt fondsmidler i alle de tre gamle kommunene og avgiften var derfor lavere enn normalt. For 2020 er feieravgiften tilbake på et normalt nivå.

Parkering

Avgiftssatsene blir justert hvert andre år og ble prisjustert i 2019. Det innebærer at det som hovedregel ikke skal foretas prisjustering i 2020.

I saken om gatebruk i Kvadraturen er det vedtatt at bosone parkering skal trappes opp gradvis til et nivå tilsvarende 500 kr pr. måned i 2022. Månedsbetøpene for bosoneparkering i Kvadraturen foreslås økt fra 410 kr til 440 kr for beboere (7,3 %) og fra 820 kr til 880 kr for næringsdrivende (7,3 %). Bil nummer 2 for næringsdrivende øker fra 1 640 kr til 1 760 kr (7,3 %). Månedisleie på Odderøya foreslås økt fra 310 kr til 340 kr (9,7 %) på grunn av lav sats og behovet for regulering.

Parkvesenet

Gebyrene knyttet til parkvesenets tjenester er timesatser for salg av varer, tjenester samt leie av grunn til arrangementer/salgsplasser på kommunal grunn. Satsene er differensiert i forhold til arealets størrelse, tidspunktet på året, hvor det skal være og hva slags type arrangementer som skal gjennomføres. Parkvesenet forvalter også salg av jakt på kommunal grunn. I tillegg leies det ut nøkler til bommer på friområdene.

Planer

Hovedtrekkene i det nye gebyrregulativet er likt gebyrregulativene for plan i gamle Kristiansand og Songdalen kommuner. Det er ganske likt gebyrregulativet i Søgne kommune, men Søgne har ikke tidligere hatt gebyr for oppstartsmøte. Det nye regulativet har noen nye generelle bestemmelser om fakturering for saker som trekkes, og en timesats for andre oppgaver som omfattes av selvkost. Satsene i det nye regulativet er sammenfallende med satsene som nå gjelder for gamle Kristiansand. Satsene er litt høyere enn satsene som gjelder i gamle Songdalen, og en del høyere enn satsene i gamle Søgne.

Byggesaker

Nytt gebyrregulativ for byggesaker er utarbeidet i samsvar med forskrift (jf pbl § 33-1) som har vært på nødvendig høring. Det er ikke kommet merknader til forskriften i høringsperioden. Forskriften/gebyrregulativet er noe forenklet i forhold til de kommunene har hatt tidligere. Nivå på gebyrene er lagt slik at en antar en vil oppnå 100% selvkost. Dette er gjort i samarbeid med alle tre kommuner.

Oppmålingsforretninger, seksjonerings, situasjonskart og kartdata

Gebyrene i de tre kommunene er harmonisert med en gjennomsnittlig økning på 2 %. Enkeltsatser vil kunne variere fra denne gjennomsnittsøkning grunnet forskjellig utgangspunkt i de ulike kommunene.

Utslippstillatelser

Gebyret dekker kommunens arbeid med behandling av søknad om utslippstillatelse for små avløpsanlegg, og det er differensiert på størrelse (antall hus/belastningen) pr. anlegg. Det er ikke full dekning over selvkost. Beregningene antyder at gebyret ligger lavt, og det må vurderes en opptrappingsplan for kommende år.

Tilsynsgebyr private avløpsanlegg

Kommunen har plikt til å føre tilsyn med om private avløpsanlegg fungerer og ikke forurensrer. Gebyret dekker alt arbeid, som inkluderer mer enn besøk på anleggene, og skal betales årlig. Les mer om hva gebyret dekker på kommunens nettside under private avløpsanlegg. Gebyret er differensiert på små anlegg (opp til 10 hus) og større anlegg.

Tiltaksplan graving i forurenset grunn

Kommunen er myndighet, og skal sørge for at graving i forurenset grunn ikke fører til forurensning. Kommunen skal godkjenne planer ved graving i forurenset grunn, og gebyret dekker behandling av tiltaksplaner, inkludert kontroll/tilsyn. Gebyret er differensiert og det skilles på vanskelighetsgrad og konsekvens for helse og miljø. Det er ikke full dekning over selvkost. Beregningene antyder at gebyret ligger lavt, og det må vurderes en opptrappingsplan for kommende år.

Småbåthavner

Gebyret dekker leie av båtplass, avfall og vakthold. Gebyrene for Kristiansand har økt med 2,5 % fra i fjor. Dette er samme økning som tidligere år. Søgne sine gebyrer har ligget en del over Kristiansand, vil bli justert ned for å harmonisere.

7.6 Plan- og utredningsoppgaver

Følgende planoppgaver er lagt inn i planstrategien:

- Kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi (området har ansvar for arealstrategien)
- Kommuneplanens arealdel
- Klima og miljøstrategi
- Geodatastrategi
- Boligprogram
- Hovedplaner for vann og avløp
- Trafikksikkerhetsplan 2022-2026

7.7 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
By- og stedsutvikling stab	0	107 978	109 869	103 869	102 269	99 769
Ingeniørvesen	0	-41 691	-44 832	-57 325	-68 502	-88 230
Parkvesen	0	53 511	54 103	54 730	54 670	54 670
Plan og bygg	0	27 522	28 488	29 435	19 970	19 970
Eiendom	0	145 208	164 170	160 352	166 160	168 023
Klima og arealutvikling	0	26 818	36 706	32 815	52 452	29 655
Sum	0	319 346	348 504	323 876	327 019	283 857

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2019 til 2020 med 21,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 8 mill. kr. Hovedårsaken til dette er økte strømkostnader på 11,2 mill. kr, 4,1 mill. kr i reduserte parkeringsinntekter knyttet til gatebruksplan samt prisjustering parkering. Eiendom er kompensert for reduserte leieinntekter vedrørende salg av boliger på 4,3 mill. kr. I bystyrets behandling ble det i tillegg lagt inn 9,1 mill. kr til blant annet 2 mill. kr pr år til et solcellefond, 2,5 mill. kr i 2020 og 2021 til gratis buss for barn 6-12 år og 2 mill. kr i 2020 til diverse utredninger.

7.8 By- og stedsutvikling stab

7.8.1 Kort om kommunalsjefområdet

Stabsområdene er bygget opp og bemannet for å sikre best mulig – og mest mulig felles – praksis når det gjelder styring av de fem kommunalsjefsområdene, og intern samhandling og koordinering mellom disse.

Kvalitetsstaben har overordnet ansvar for økonomistyring, kvalitetsarbeid, HMS og beredskap.

Prosjektstaben har ansvar for at kommunalområdet totalt sett har god kapasitet og kompetanse på prosjektorganisering og –styring, og vil ha direkte ansvar for noen komplekse og tverrfaglige prosjekter. De skal også sitte på kommunens innkjøpskompetanse innen bygg og anlegg.

Utbyggingsstaben har ansvaret for kommunes inngrep med private utbyggere når det gjelder gjennomføring. Dette innebærer bl.a. å formulere en forutsigbar utbyggingspolitikk i boligprogram, utforme og saksbehandle utbyggingsavtaler, og å lede de administrative samarbeidsgruppene som skal sikre at kommunen framstår som samlet og forutsigbar i behandlingen av private planinitiativ.

7.8.2 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
By- og stedsutvikling stab	0	107 978	109 869	103 869	102 269	99 769
Sum	0	107 978	109 869	103 869	102 269	99 769

Netto driftsbudsjett for staben for by- og stedsutvikling reduseres fra 2019 til 2020 med 2,2 mill. kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 2,7 mill. kr. Nedgangen i budsjetttrammen skyldes at et ettårig tilskudd på 1,5 mill. kr til bredbåndutbygging ikke videreføres og 1 mill. kr i økt innsparingskrav. Det er lagt inn 630 000 kr i økt tilskudd til KBR. I bystyrebehandlingen ble det lagt 1,1 mill. kr til nye tiltak.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	107 978	107 978	107 978	107 978
Sum Lønns- og prisjustering	2 699	2 699	2 699	2 699
Tidligere vedtatte tiltak				
Ytre Randesund, bredbånd	-1 538	-1 538	-1 538	-1 538
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-1 538	-1 538	-1 538	-1 538
Vedtatte endringer	1 161	1 161	1 161	1 161
Vedtatt ramme	109 139	109 139	109 139	109 139
Sum Innsparingstiltak	-1 000	-6 500	-7 500	-10 000
Nye tiltak				
Bydelsmelding Tinnheia	250	0	0	0
Seriøsitetskrav/Fairplay	600	600	0	0
Tilskudd Dyrenes beskytter	250	0	0	0
Økt tilskudd til KBR	630	630	630	630
Sum Nye tiltak	1 730	1 230	630	630
Nye tiltak og realendringer	730	-5 270	-6 870	-9 370
Ramme 2020-2023	109 869	103 869	102 269	99 769

Nye tiltak

Bydelsmelding Tinnheia

Bystyret bevilget 250 000 kr til utarbeidelse av bydelsmelding for Tinnheia. Bydelsmeldingen skal beskrive dagens situasjon og resultere i en visjon for utvikling av Tinnheia som et godt boligområde. Det er allerede tatt til orde for en stor fortetting i området for å støtte opp under sosial infrastruktur. En fortetting må også bidra til at området opprettholder en kritisk masse for å få nødvendig funksjoner i en velutviklet senterstruktur.

Seriøsitetskrav/Fairplay

Bystyret bevilget 600 000 kr i 2020 og 2021 og ba administrasjonen gå i dialog med styringsgruppen for Fairplay Agder med tanke på å finne en samarbeidsform som muliggjør iverksettelse av et prøveprogram over to år.

Tilskudd Dyrenes beskytter

Bystyret bevilget 250 000 kr som et engangstilskudd til Dyrenes Beskytter.

7.8.3 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
Boligprogrammet	11 550	2 500	2 500	4 750	0	9 750	0
Eg - kvartalslekeplass	2 000	0	1 000	0	0	1 000	0
Prestebekken/kvartalslekeplass rekkefølge krav	1 300	800	500	0	0	1 300	0
Sentrumsutvikling Tangvall	0	6 710	0	0	0	6 710	-6 710
Silokaia	750	750	0	0	0	750	0
Torridalsveien/Ringlebekkveien	2 600	1 300	1 300	0	0	2 600	0
Sum Investeringer	18 200	12 060	5 300	4 750	0	22 110	-6 710
Sum investeringsprosjekter	18 200	12 060	5 300	4 750	0	22 110	-6 710

Boligprogrammet

Boligprogrammet skal ivareta kommuneplanens arealstrategi og utbyggingspolitikk herunder sikre gjennomføring av ca. 675 boliger per år. Utbyggingsvolumet skal sikres gjennom prioriteringer i programmet og inngåelse av utbyggingsavtaler. Utbyggingsavtalene fremmes for politisk behandling med vedtak i formannskapet.

Eg - kvartalslekeplass

Kvartalslek innenfor reguleringsplan for Solbergveien gjennomføres med bidrag fra utbyggingsprosjektene Solbergveien og Egshaugen 2. Kvartalslek bygges ut i 2 trinn. Trinn 1 er ballbanen. Trinn 2 er øvrig kvartalslek og gjennomføres i forbindelse med utbygging av prosjektet i Solbergveien. Det er tidligere lagt inn 1 mill. kr i 2020 og 1 mill. kr i 2021 som kommunens andel. Etter politiske signaler om at trinn 1 burde forseres ble 1 mill. kr bevilget i 2020 flyttet til 2018 i 2. tertial 2018 og arbeidet ble startet opp. Trinn 1 er kostnadsberegnet til 1 mill. kr. Det er lagt til grunn spillemidler på 0,3 mill. kr i prosjektet.

Prestebekken/kvartalslekeplass rekkefølge krav

I områdeplan for Marviksletta er det knyttet krav til utbedring av tursti langs Prestebekken. Kostnaden er beregnet til 300 000 kr. Det skal også etableres to kvartalslekeplasser til 500 000 kr hver. Det er bevilget 800 000 kr i 2020 og 500 000 kr i 2021.

Sentrumsutvikling Tangvall

Det er inngått utbyggingsavtale med utbyggingsinteresser om at kommunen skal forskuttere 6,71 mill. kr i forbindelse med en utbygging på Tangvall. Det er lagt til grunn at denne bevilgningen/tiltaket kommer til gjennomføring i 2020. Utbygger skal tilbakebetale kommunens forskuttering ved ferdigstillelse av sitt prosjekt i 2021/2022.

Silokaia

Det er inngått utbyggingsavtale mellom Kanalbyen og kommunen i forbindelse med utbyggingen på Silokaia. Avtalen legger til grunn at kommunen skal utbetale bidrag til utbygger ved ferdigstillelse av definerte felles/hovedanlegg. Det er avtalt betalingsplan for dette. Betalingsplanen legger til grunn at det skal betales 750 000 kr i 2020.

Torridalsveien/Ringlebekkveien

Kommunen har i forbindelse med utbyggingen av 2 utbyggingsområder på Sødal (Kokleheia og Ringlebekk ca. 165 boenheter) inngått utbyggingsavtale og påtatt seg ansvaret for forskutterte og delfinansiere bygging/oppgradering av Ringlebekkveien. Grunnervervet er i ferd med å avsluttes, og nye reviderte planer og kalkyler for opparbeidelse er bestilt og under utarbeidelse. Det er varslet at kommunen må påregne økte kostnader på byggingen av vegtiltaket i forhold til opprinnelig anslag. Ny prognose er 2,6 mill. kr fordelt på 2020 og 2021.

7.9 Ingeniørvesen

7.9.1 Kort om kommunalsjefområdet

Ingeniørvesenet har ansvar for kommunens infrastruktur, i hovedsak vei, vann, avløp og parkering, i tillegg til kommunens dammer. Ingeniørvesenet utfører en god del av drift- og vedlikeholdsarbeid i egen regi, samt bygger en del ledningsanlegg for vann og avløp også med egne fagfolk. Kommunen har ansvar for ca. 1 800 km rørledninger, ca. 600 km med kommunale veier og gang-/sykkelveier, nesten 20 000 veilys, over 25 dammer, seks parkeringshus og totalt 5 200 parkeringsplasser.

7.9.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringer kommende periode er fortsatt å tilpasse infrastruktur til klimaendringer, enten det er rør, sikre flomveier, håndtere rasfare eller snøfall. Det å ivareta disse forhold i planarbeidet til kommunen er og vil bli viktigere i tiden fremover.

Søgne og Songdalen har ikke hatt et håndhevingsregime for parkering slik som Kristiansand har idag. Det vil derfor være en viktig oppgave å etablere et felles parkeringsregime i den nye storkommunen.

7.9.3 Hovedprioriteringer

For ingeniørvesenet er det viktig å holde opp aktiviteten på utskifting av gamle rør for vann og avløp, samtidig som man tar høyde for klimaendringer. Klimatilpasning i planer og i drift av alle infrastrukturanlegg er viktig å ivareta. Samtidig vil det prioriteres å ha et miljøperspektiv på aktiviteten, først og fremst gjennom gradvis utskifting av bil og maskinpark til null eller lavutslipp. Bevilgninger på drift og investeringer innen vann og avløp er i perioden betydelig, og det er derfor viktig å beholde kompetansen på fagområde, både på planlegging, drift og utførelse, samtidig som man har et godt samarbeid med entreprenørbransjen for å sikre kontinuitet og kvalitet ved nybygging eller rehabilitering av anlegg. Samarbeid mellom offentlige og private aktører, gjennom felles forståelse for fremtidens klimaendringer, vil være avgjørende for om man lykkes med å få bygget infrastruktur tilpasset fremtiden.

7.9.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ingeniørvesen	0	-41 691	-44 832	-57 325	-68 502	-88 230
Sum	0	-41 691	-44 832	-57 325	-68 502	-88 230

Tabellen driftsbudsjett viser driftsrammen for ingeniørvesenet totalt. Det vil si at den viser tjenester som drift av vei, veilys og dammer med positiv budsjetttramme. Den viser parkering som har høyre inntekter enn utgifter med negativ budsjetttramme. Den viser også selvkosttjenestene vann og avløp der gebyrene også skal dekke kapitalkostnader knyttet til investeringer og dermed har negativ budsjetttramme. Dette gir ingeniørvesenet totalt en negativ ramme.

Netto driftsbudsjett for ingeniørvesenet økes fra 2019 til 2020 med 680 000 kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på -1 mill. kr. Endringen i budsjettrammen er sammensatt. Det som påvirker rammen mest er nedgang i parkeringsinntektene og økte kostnader til veivedlikehold som øker rammen samtidig som endringer i kapitalkostnader knyttet til vann og avløp reduserer nettorammen. Ingeniørvesenet har et økt innsparingskrav som reduserer budsjettrammen.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	-41 691	-41 691	-41 691	-41 691
Sum Lønns- og prisjustering	-1 042	-1 042	-1 042	-1 042
Tidligere vedtatte tiltak				
Asfaltering kommunale veier engangstiltak 2019	-5 253	-5 253	-5 253	-5 253
Endringer i kapitalkostnader VA	-15 002	-32 622	-53 029	-53 029
Gatebruksplan parkering	2 519	3 327	3 327	3 327
Lading kommunale tjenestebiler	617	1 075	1 075	1 075
Parkering justerte inntekter og pris	1 604	362	362	362
Reasfaltering veivedlikehold	2 050	2 050	2 050	2 050
Songdalen - tilskudd lysløype GIL i 2019	-267	-267	-267	-267
Søgne - overtakelse vei/veilys Leire/Kjellansheia	251	507	507	507
Økt driftsramme vei, park og friområder	111	219	219	219
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-13 370	-30 602	-51 009	-51 009
Sum Innsparingstiltak	0	0	-90	-90
Vedtatte endringer	-14 412	-31 644	-52 141	-52 141
Vedtatt ramme	-56 103	-73 335	-93 832	-93 832
Sum Innsparingstiltak	-840	0	0	0
Nye tiltak				
Endringer i kapitalkostnader VA	14 681	18 580	27 900	8 172
Tronstadvann regnskapstjenester	-70	-70	-70	-70
Økt inntekt VAR pga. justert kalkulasjonsrente	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Sum Nye tiltak	12 111	16 010	25 330	5 602
Nye tiltak og realendringer	11 271	16 010	25 330	5 602
Ramme 2020-2023	-44 832	-57 325	-68 502	-88 230

Nye tiltak

Endringer i kapitalkostnader VA

Endring i kapitalkostnader knyttet til selvkosttjenestene vann og avløp.

7.9.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
Arbeidsbiler ingeniørvesenet VAR	1 000	500	500	0	0	1 000	0
Arbeidsbiler og maskiner ingeniørvesenet	2 500	0	0	0	2 500	2 500	0
Arbeidsmaskiner, gressklippere	1 680	630	630	0	0	1 260	0
Arbeidsplan vei		4 000	4 000	4 000	4 000	16 000	0
Asfaltering (Songdalen)		1 625	1 625	1 625	1 625	6 500	0
Diverse investeringer ingeniørvesenet (Søgne)		500	500	500	500	2 000	0
Fortau fra Fv. 303- Svarttjønnheia	8 500	0	0	8 500	0	8 500	0
Gatebruksplan	18 500	1 000	2 000	0	5 000	8 000	0
Håndhevingsteknologi (Kristiansand parkering)		200	200	200	200	800	0
ITV- Elvegata p-hus (Kristiansand parkering)	300	300	0	0	0	300	0
Kjøp av biler	4 500	1 500	1 500	1 500	0	4 500	0
Kjøp av transportmidler	48 950	5 000	18 950	20 000	5 000	48 950	0
Kjøp av transportmidler/maskiner (ingeniørvesenet, park og idrett)		12 300	12 600	12 900	12 900	50 700	0
Klimaendringer - Plan og tiltak for håndtering av overvann	5 775	2 100	2 100	0	0	4 200	0
Lade El-biler (Kristiansand parkering)		1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0
Ladestasjoner kommunale biler (Kristiansand parkering)		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Ny bro Haus	26 000	1 000	25 000	0	0	26 000	-15 000
Ny bro over Otra (Kjøita)	62 000	25 000	0	0	0	25 000	0
Ny bro over Søgneelva (Tofteland/Monan)	3 500	0	0	3 500	0	3 500	0
Nyanlegg reserve (Kristiansand parkering)		400	400	400	400	1 600	0
Opprustning av kommunal veier (inkl. trafiksikkerhet)		800	800	800	800	3 200	0
P-automater (Kristiansand parkering)		400	400	400	400	1 600	0
Tilskudd større veibredder		250	250	250	250	1 000	0
Trafikksikring		300	300	300	300	1 200	0
Utskiftning av kvikksølpærer/innføring av LED armatur	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0
Utskiftninger av biler på vedlikeholdsavdelingen	1 200	400	400	0	0	800	0
Vei- og gatebelysning		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Veilys - Søgne linje under vei- og gatebelysning		300	300	300	300	1 200	0
Øvrige dammer	48 000	8 000	8 000	8 000	8 000	32 000	0
Sum Investeringer	233 405	72 505	85 455	68 175	47 175	273 310	-15 000

Arbeidsbiler ingeniørvesenet VAR

Utskiftning av biler og varebiler til bruk innenfor selvkostområdet i Søgne. Det er bevilget 500 000 kr i 2020 og 2021.

Arbeidsbiler og maskiner ingeniørvesenet

Det er tidligere bevilget 2 mill. kr i 2021 og 500 000 kr i 2022 til ny skjærgårdsbåt i Søgne. Bevilgningen flyttes i sin helhet til 2023.

Arbeidsmaskiner, gressklippere

Det er bevilget 630 000 kr i 2020 og 2021 i Songdalen til arbeidsmaskiner i henhold til utskiftingsplan.

Arbeidsplan vei

Ingeniørvesenets arbeidsplan for vei skal gå til mindre veiprosjekter som gang/sykkelveier, fortau, kryssutbedringer, busslommer, overvannsanlegg, leskur, av- og påstigningsplasser ved skoler, støyskjermingstiltak og fartsdempende tiltak. Bevilgningen går også til å dekke egenandeler til prosjekter der det gis tilskudd fra andre (ATP-midler, Samferdselspakke, BRA-midler m.m.). Bevilgningen er på 4 mill. kr hvert år i perioden.

Asfaltering (Songdalen)

Det er bevilget 1,625 mill. kr pr. år i Songdalen til reasfaltering av kommunale veier.

Diverse investeringer ingeniørvesenet (Søgne)

Det er bevilget 500 000 kr pr år i Søgne til utskifting av diverse små maskiner, gressklippere og verktøy i henhold til plan.

Fortau fra Fv. 303- Svarttjønnheia

Da Svarttjønnheia boligområde ble opparbeidet på 80-tallet ble det ikke bygget gang- og sykkelvei langs hovedtraseen. Det ble derfor bevilget midler til regulering og opparbeidelse. Reguleringsplan for opparbeidelse er godkjent og det er bevilget 8,5 mill.kr i 2022 til gjennomføring.

Gatebruksplan

Flere gatestreknings skal ombygges når gateparkering fjernes (tiltak for gående og syklende og kollektivprioritering). Det ble bevilget 5 mill. kr i 2018, 5,5 mill. kr i 2019. Fremdriften er noe forsinket og deler av bevilgningen for 2020 og 2021 skyves til 2023. Det er lagt inn 1 mill. kr i 2020, 2 mill. kr i 2021 og 5 mill. kr i 2023.

Håndhevingsteknologi (Kristiansand parkering)

Fremtidige kontroll- og håndhevingsrutiner går i retning av billettløse ordninger via skanning av registreringsnummer, slik at betaling og øvrige vilkår er koblet sammen via registreringsnummeret til det enkelte kjøretøy. Det parkeringstekniske utstyret må tilpasses dette. Det er lagt inn 200 000 kr pr. år i perioden.

ITV- Elvegata p-hus (Kristiansand parkering)

Dagens løsning er foreldet og må fornyes. Overvåkningsanlegg med bildeoverføring til eget driftssenter, har vist seg å ha en preventiv virkning i forbindelse med uønskede hendelser som hærverk og tyveri, samt bistand overfor publikum i feilsituasjoner. Det er bevilget 300 000 kr i 2020.

Kjøp av biler

Bevilgning på 1,5 mill. kr i 2020, 2021 og 2022 til biler til bruk i området helse og mestring i Søgne.

Kjøp av transportmidler

Bevilgningen skal dekke utskiftning av bil-, maskin- og utstyrsparken på Dalane sentralanlegg vedrørende biler som leies ut til områdene helse og mestring, oppvekst, kultur og innbyggerdialog og eiendom. Kapitalkostnadene knyttet til investering i biler/maskiner er en del av leiebeløpet og overføres området 9. Tidligere så har bevilget ramme vært på 5 mill. kr pr år, men i 2021 er det behov for å skifte ut 65 biler og 60 biler i 2022. Dette gjelder områdene helse og mestring og oppvekst.

Kjøp av transportmidler/maskiner (ingeniørvesenet, park og idrett)

Bevilgningen skal dekke utskiftning/fornyning av bil-, maskin- og utstyrsparken på Dalane sentralanlegg vedrørende egne biler og biler som leies ut til enhetene parkvesenet og idrettsetaten. Ved utleie tas

tilsvarende beløp (avskrivninger) inn over driften, og tilbakeføres bykassa. Bevilgningen til nyanskaffelser er i tråd med foregående handlingsprogram 12,3 mill. kr i 2020, 12,6 mill. kr i 2021 og 12,9 mill. kr både i 2022 og 2023.

Klimaendringer - Plan og tiltak for håndtering av overvann

Det er bevilget 2,1 mill. kr i 2020 og 2021 for håndtering av overvannsutfordringer knyttet til bekkeløp, overvannsnett og kommunale veier.

Lade El-biler (Kristiansand parkering)

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at det på parkeringsområdet skal tilbys lademulighet for ladbar motorvogn på et tilstrekkelig antall plasser. Det er bevilget 1 mill. kr pr. år i økonomiplanperioden.

Ladestasjoner kommunale biler (Kristiansand parkering)

Bystyret har vedtatt at kommunen skal gå over til elbiler og det skal svært gode grunner til for å bestille bensin- og diesalbiler. Det foreslås 2 mill. kr pr. år i perioden for å ivareta behovet for ladepunkter for kommunale tjenestebiler, som skal utskiftes de nærmeste årene

Ny bro Haus

Ny gangbro på Haus er beregnet til 26 mill. kr. 10 mill. kr er tilskudd fra ATP (areal og transportprosjektet) til økt bredde. Det er søkt om ytterligere 5 mill. kr fra ATP. Det er budsjettert med 1 mill. kr i 2020 til planlegging og 25 mill. kr i 2021 til bygging av broen, av disse er 15 mill. kr i tilskudd fra ATP.

Ny bro over Otra (Kjøita)

Kommunen har en forpliktelse gjennom utbyggingsavtale for Kjøita om å etablere en gangbro fra Kjøita til Kvadraturen. Traséen er ferdigregulert. Det er lagt inn 6 mill. kr i 2018 til prosjektering og forarbeider, og til sammen 56 mill. kr i 2019 og 2020. Revidert kalkyle er på 62 mill. kr inkl. prosjektering og byggeledelse.

Ny bro over Søgneelva (Tofteland/Monan)

Det er lagt inn 3,5 mill. kr til ny bro i 2022. Broa bør vurderes fremskyndet til 2021.

Nyanlegg reserve (Kristiansand parkering)

Tilpasninger og krav knyttet til ny parkeringslovgivning. Det er bevilget 400 000 kr pr. år i perioden 2020-2023.

Opprustning av kommunal veier (inkl. trafiksikkerhet)

Det er bevilget 800 000 kr pr. år i Søgne til diverse påkostning veier, broer og rekkverk.

P-automater (Kristiansand parkering)

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at betalingsløsningene skal være universelt utformet. Ombygging og tilpasninger kreves. Samtidig tilrettelegges det for digitalisering og billettløs parkering ved at publikum legger inn kjøretøyets registreringsnummer. Publikum trenger da ikke å gå tilbake til kjøretøyet for å legge en billett i vinduet og risikoen for ikke synlig billett faller bort. Det er bevilget totalt 1,6 mill. kr i perioden 2020-2023.

Tilskudd større veibredder

Prosjektet må sees i sammenheng med kommunens utbyggingsprogram. Etter vedtatte retningslinjer skal kommunen dekke kostnader med veier ut over 6 m bredde i boligområdene. I tråd med foregående periode er bevilgningen 250 000 kr pr. år.

Trafikksikring

Det er bevilget 300 000 kr pr. år i Søgne til skilting, fartsdempere og andre trafikksikringstiltak.

Utskiftning av kvikksølpærer/innføring av LED armatur

Det er bevilget 1 mill. kr i 2020 i Songdalen for å fase ut gamle armaturer og å innføre nye og mer energioekonomiske løsninger.

Utskiftninger av biler på vedlikeholdsavdelingen

Utskiftning av biler i vedlikeholdsavdelingen i Songdalen i henhold til plan. Det er bevilget 400 000 kr i 2021 og 2022.

Vei- og gatebelysning

Arbeidsplan veilys skal benyttes til anlegg langs veier og gang-/sykkelveier som mangler belysning, fortetting av lyspunkter på veier med mangelfull belysning, utskifting av nedslitte belysningsanlegg og sanering av luftstrekk. Bevilgningen er på 2 mill. kr pr. år.

Veilys - Søgne linje under vei- og gatebelysning

Det er lagt inn en årlig bevilgning på 0,3 mill. kr som gjelder utskifting til LED armatur, strømmålere og styreskap i Søgne.

Øvrige dammer

Kristiansand kommune har 20 dammer underlagt NVE-tilsyn, samt en del dammer som vil komme under NVE-tilsyn ved nærmere gjennomgang. De fleste av dammene tilfredsstiller ikke NVE's krav, og flere har betydelige lekkasjer. Utbedringskostnadene er grovt estimert til 5 - 25 mill. kr pr. dam. Det kan skje endring i prioritering av dammene på bakgrunn av tilstand/risiko og godkjenninger/tillatelser. Det er bevilget 8 mill. kr hvert år i perioden 2020 - 2023.

Beløp i 1000

Beløp i 1000	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan	Sum Inntekt					
Investeringsprosjekter	Netto prosjekt utgift	2020	2021	2022	2023	2020-23	2020-23	
Selvkostinvesteringer								
Alternativ vannforsyning til Mjåvann	12 300	500	5 900	5 900	0	12 300	0	
Arbeidsplan avløp		45 000	46 000	47 000	48 000	186 000	0	
Arbeidsplan vann		33 000	33 000	34 000	35 000	135 000	0	
Avløpsledning fra Mebakken (delfinansiering)	2 500	0	2 500	0	0	2 500	0	
Avløpsledning Korsvik-Fidjeåsen	20 000	20 000	0	0	0	20 000	0	
Avløpsutbedring Flekkerøy	12 500	8 000	0	0	0	8 000	0	
E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Avløp	9 000	0	3 000	3 000	3 000	9 000	0	
E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Vann	11 000	0	0	2 000	3 000	5 000	0	
Forprosjekt Høllen renseanlegg (Songdalen)	200	0	200	0	0	200	0	
Hovedplan avløp Søgne		8 800	9 850	11 050	1 100	30 800	0	
Hovedplan vannforsyning Søgne		17 800	2 170	3 900	0	23 870	0	
Hovedvannledning Korsvik-Fidjeåsen	29 000	9 000	0	0	0	9 000	0	
Hovedvannledning østsiden fire etappe	11 400	0	0	11 400	0	11 400	0	
Kapasitetsøkning Rosse vann	35 000	15 000	20 000	0	0	35 000	0	
Marviksletta avløp	22 500	4 500	10 000	0	0	14 500	0	
Marviksletta vann	13 500	2 000	3 500	0	0	5 500	0	
Ny trykkforsterker, Strosdalen	5 500	0	5 500	0	0	5 500	0	
Nye prosjekter Songdalen avløp	1 025	1 025	0	0	0	1 025	0	
Nye prosjekter Songdalen vann	1 230	1 230	0	0	0	1 230	0	
Overføringsanlegg Bredalsholmen - Odderøya	40 000	20 000	20 000	0	0	40 000	0	
Reduksjon utslipp Kvadraturen og Lund avløp	330 000	14 000	14 000	15 000	15 000	58 000	0	
Rehabilitering av Nodeland pumpestasjon	5 000	0	5 000	0	0	5 000	0	
Rehabilitering av Skinnarsmoen pumpestasjon	2 500	0	0	2 500	0	2 500	0	
Rehabilitering av Svingtjønn pumpestasjon	2 500	0	2 500	0	0	2 500	0	
Rehabilitering av vannettet i Kvadraturen	200 000	9 000	9 000	9 000	9 000	36 000	0	
Rehabilitering avløpsledninger Odderøya	6 000	6 000	0	0	0	6 000	0	
Rehabilitering vannledninger Odderøya	7 000	7 000	0	0	0	7 000	0	
Renseanlegg Høllen	205 000	2 500	2 500	115 000	85 000	205 000	0	
Reservevannforsyning øst for Topdalsfjorden	680 000	40 000	40 000	50 000	50 000	180 000	0	
Utredning av kommunal avløpsløsning for Hortemo- Stokkelandsmoen	500	0	0	500	0	500	0	
Utskiftning av ledninger ved Skinnersmoen	2 400	0	2 400	0	0	2 400	0	
Utskiftning av pumper		3 000	3 000	3 000	3 000	12 000	0	
Utskiftning av pumper og rehabilitering av høydebassenger		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0	
Vannbehandlingsanlegg Grimevann vannbehandlingsanlegg	210 000	0	0	130 000	80 000	210 000	0	
Vannledning mot Vesterøya Flekkerøy	7 000	0	0	0	7 000	7 000	0	
Vannledning mot Østerøya Flekkerøy	4 500	4 500	0	0	0	4 500	0	
Vesvann til Grasåsen høydebasseng - sammenkobling	70 000	35 000	0	35 000	0	70 000	0	
Sum investeringer, selvkost	1 959 055	308 855	242 020	480 250	341 100	1 372 225	0	
Sum investeringer, tekniske tjenester	233 405	72 505	85 455	68 175	47 175	273 310	- 15 000	
Sum investeringsprosjekter	2 192 460	381 360	327 475	548 425	388 275	1 645 535	- 15 000	

Alternativ vannforsyning til Mjåvann

Mjåvann industriområde har i dag en ensidig vannforsyning. Tilførselsledningen er gammel og kapasiteten er begrenset. Ledningen er avgjørende for å sikre vannforsyningen til området. For å sikre forsyningen er det planlagt å etablere tosidig forsyning. I etterkant må også den eksisterende forsyningsledningen rehabiliteres. Det legges opp til et forprosjekt i 2020 og utførelse med anleggsarbeid i 2021-2022. Det er bevilget 0,5 mill. kr i 2020, 5,9 mill. kr i 2021 og 5,9 mill. kr i 2022. Total kostnad er 12,3 mill. kr.

Arbeidsplan avløp

Arbeidsplanen har i gamle Kristiansand gått til å dekke behovet for utskifting og rehabilitering av avløps- og overvannsnett. Utskiftingstakten for avløpsledningene var 2017 118 år. Målsetting er å holde utskiftingstakten under 100 år (anbefalt nasjonalt nivå). Det er bevilget 45 mill. kr i 2020 og øker med 1 mill. kr pr år i 2021-2023.

Arbeidsplan vann

Deler av ledningsnett har i dag en tilfredsstillende standard, selv om utskiftingstakten har blitt bedre de siste årene. Nasjonal målsetting er å ha utskiftingstakt under 100 år. I 2017 var utskiftingstakten 118. Arbeidsplanen skal dekke behovet for utskifting og rehabilitering av ledningsnett. Det er bevilget 33 mill. kr i 2020 og 2022 som øker til 34 mill. kr i 2022 og 35 mill. kr i 2023.

Avløpsledning fra Mebakken (delfinansiering)

Dette er anleggsbidrag til utbygger av Mebakken i forbindelse med at det skal legges spillvann til området. Det er bevilget 2,5 mill. kr i 2021.

Avløpsledning Korsvik-Fidjeåsen

Prosjektet var i utgangspunktet tenkt å være kun et vannledningsprosjekt (som følge av videre utbygging i området). Det er behov for å forsterke overføringssystemet på avløp samtidig. Det ser ut til at vann- og avløpsledningene kan legges i samme grøft. Da blir det mer grøfter på land og mindre med ledninger i sjø. Det er bevilget 20 mill. kr i 2020.

Avløpsutbedring Flekkerøy

Det har vist seg å være store avløpsutfordringer på Flekkerøya, som synliggjøres gjennom betydelige overløpsutslipp flere steder. Det er også innlekking av fremmedvann og ledningstrekk med for liten kapasitet. For å bedre dette planlegges ny sjøledning fra Skyllevika til Kvennesviga, bygging av nødvolum og utvidelse av Kvennesviga pumpestasjon. Prosjektet er kostnadsberegnet til 19,5 mill. kr. Det er bevilget 5,5 mill. kr i 2018, 6 mill. kr i 2019 og 8 mill. kr i 2020.

E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Avløp

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av Satens vegvesen (SVV) må kommunen flytte / legge om eksisterende ledninger. Eksempler på prosjekter er E39 ved Glencore og E18 Håneskrysset med flere. Kommunen må ha midler til disposisjon. Utbygging av Gartnerløkka er planlagt i 2022/23. Det er bevilget 3 mill. kr hvert år i 2021-2023.

E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Vann

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av Statens vegvesen (SVV) må kommunen flytte / legge om eksisterende ledninger. Eksempler på prosjekter er E39 ved Glencore og E18 Håneskrysset med flere. Kommunen må ha midler til disposisjon. Utbygging på Gartnerløkka er planlagt i 2022/23. Det er bevilget 2 mill. kr i 2022 og 3 mill. kr i 2023

Forprosjekt Høllen renseanlegg (Songdalen)

Songdalens del av forprosjektet til Høllen renseanlegg. Det er bevilget 200 000 kr i 2021.

Hovedplan avløp Søgne

Handlingsplan for hovedplan avløp ble sist vedtatt revidert i sak 81/16 i kommunestyret i Søgne. Handlingsplanen består av en rekke tiltak. Det er bevilget 7,75 mill. kr i 2020, 9,85 mill. kr i 2021, 11,05 mill. kr i 2022 og 1,1 mill. kr i 2023.

Hovedplan vannforsyning Søgne

Handlingsplan for hovedplan vannforsyning ble sist revidert i sak 79/16 i kommunestyret Søgne. Handlingsplanen inneholder en rekke tiltak. Det er bevilget 17,8 mill. kr i 2020, 2,17 mill. kr i 2021 og 3,9 mill. kr i 2022 til tiltakene.

Hovedvannledning Korsvik-Fidjeåsen

Prosjektet var i utgangspunktet et avløpsledningsprosjekt (som følge av videre utbygging i området). Det er behov for å forsterke overføringssystemet for vann samtidig. Det ser ut til at vann- og avløpsledningene kan legges i samme grøft. Da blir det mer grøfter på land og mindre ledning i sjø. Det er bevilget 9 mill. kr i 2020 til gjennomføring av prosjektet.

Hovedvannledning østsiden fire etappe

Hele vannforsyningen mot Hånes og videre mot Kjevik er basert på en 400 mm vannledning i asbestsement. For å sikre vannforsyningen og tilstrekkelig kapasitet til området, er det nødvendig å dublere hele strekket fra Strømme skole til krysset Hånesveien – Vigvollåsen. Det er bevilget 11,4 mill. kr til dette prosjektet i 2022.

Kapasitetsøkning Rosse vann

Rosse vannsanlegget har i dag en vannproduksjon på ca. 372 l/s. Oppgraderinger av ledningsnett gjennom Vågsbygd de siste 12-13 år, har økt kapasiteten på overføringssystemet. For å få utnyttet denne kapasiteten bør vannproduksjonen på Rosse vann vannverk økes med ca. 100 l/s. Økt kapasitet er spesielt verdifull i en beredskapssammenheng f. eks ved bortfall av Trondstad vannverk. Prosjektutredning for dette er igangsatt og en grov kalkyle tilsier et behov på 35 mill. kr. Det er bevilget 15 mill. kr i 2020 og 20 mill. kr i 2021.

Marviksletta avløp

Det er foretatt prøveboringer og det er påvist leire i området. For å kunne ivareta HMS for egne arbeidere og forhindre setningsskader på nærliggende eiendommer er det blitt engasjert geoteknisk bistand i prosjektet. Det utarbeides en plan for gjennomføring med bruk av spesielle grøftekasser, spunt og en rekke tiltak for å redusere vibrasjon samt gjøre grøften fremkommelig. Dette har forsinket fremdriften. Prosjektkostnaden er 32 mill. kr for avløp. I perioden 2020 til 2023 er det bevilget 4,5 mill. kr i 2020 og 10 mill. kr i 2021 for å fullføre arbeidet

Marviksletta vann

Det er foretatt prøveboringer og det er påvist leire i området. For å kunne ivareta HMS for egne arbeidere og forhindre setningsskader på nærliggende eiendommer er det blitt engasjert geoteknisk bistand i prosjektet. Det utarbeides en plan for gjennomføring med bruk av spesielle grøftekasser, spunt og en rekke tiltak for å redusere vibrasjon samt gjøre grøften fremkommelig. Dette har forsinket fremdriften. Prosjektkostnaden er 13 mill. kr for avløp. Det er bevilget 2 mill. kr i 2020 og 3,5 mill. kr i 2021 for å fullføre arbeidet.

Ny trykkforsterker, Strosdalen

For å sikre vannforsyningen til Nodelandsheia planlegges det å skifte ut Strosdalen pumpestasjon. Stasjonen ble opprinnelig bygget i 1983, og har nå behov for en større oppgradering av pumper og automatikk. Den ligger for høyt i terrenget slik at trykket inn er lavt. Det foreslås derfor å bygge en

komplett ny stasjon lavere i terrenget slik at fremtidig kapasitet kan dekkes og driftssikkerheten økes. Det må også skiftes ut noen ledninger i forbindelse med arbeidet. Det er bevilget 5,5 mill. kr i 2021.

Nye prosjekter Songdalen avløp

Det er bevilget 1,025 mill. kr til diverse avløpsprosjekter i Songdalen.

Nye prosjekter Songdalen vann

Det er bevilget 1,23 mill. kr til diverse vannforsyningsprosjekter i Songdalen

Overføringsanlegg Bredalsholmen - Odderøya

Siste ledd i utbyggingen/utvidelsen av Odderøya renseanlegg er nedleggelse av Bredalsholmen renseanlegg. Avløpsvannet må da pumpes fra Kyresundet til Odderøya (sjøledning og ny pumpestasjon). Renseanlegget på Bredalsholmen vil bli lagt ned eller bygget om til utjevningsmagasin for avløpsvann. Kostnaden er estimert til 40 mill. kr med 20 mill. kr i 2020 og 2021.

Reduksjon utslipp Kvadraturen og Lund avløp

Avløpsnettet i Kvadraturen rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Samtidig skiftes også vannledningen. Rehabilitering av hele ledningsnettet i Kvadraturen er kalkulert til ca. 500 mill. kr og skal foregå over en periode på 25 til 30 år. Erfaringstall viser at det er kostbart å gjennomføre et slikt anlegg med tunge maskiner, dyre rør og nok personell. Det er bevilget 14 mill. kr i 2020 og 2021 og 15 mill. kr i 2022 og 2023.

Rehabilitering av Nodeland pumpestasjon

Nodeland pumpestasjon er plassert like ved pumpestasjonen til Trondstadvann vannverk og ligger på hovedkloakkledningen mot Søgne. Byggeår er ca. 1975. Bygningsmessig er pumpestasjonen meget romslig og den er konstruert av betong. Det er planlagt å oppgradere denne stasjonen til dagens standard. Stasjonen er stor og dyp, og renoveringen er derfor antatt å være omfattende. Det er bevilget 5 mill. kr i 2021.

Rehabilitering av Skinnarsmoen pumpestasjon

Skinnarsmoen pumpestasjon ligger like nord for Nodeland og er bygget i 1983. Stasjonen er prefabrikkert med sump av glassfiber. Det er ikke utført større oppgraderinger siden byggeåret og den trenger derfor en større rehabilitering. Med hensyn til HMS bør det fortrinnsvis bygges en helt ny stasjon med mindre sump og tørroppstilte pumper. Det er bevilget 2,5 mill. kr i 2022.

Rehabilitering av Svingtjønn pumpestasjon

Svingtjønn pumpestasjon ligger i Finsland og er bygget i 1989. Stasjonen er prefabrikkert med sump av glassfiber. Det er ikke utført større oppgraderinger siden byggeåret og den trenger derfor en større rehabilitering. Med hensyn til HMS bør det fortrinnsvis bygges en helt ny stasjon med mindre sump og tørroppstilte pumper. Det er bevilget 2,5 mill. kr i 2021.

Rehabilitering avløpsledninger Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning. Det er bevilget 6 mill. kr i 2020 til oppgradering av avløpsnettet på Odderøya.

Rehabilitering vannledninger Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning. For å få opp standarden på vannledningsnettet til dagens krav er det behov for investeringer på 7 mill. kr som er bevilget i 2020.

Renseanlegg Høllen

Høllen renseanlegg skal bygges om/oppgraderes for å behandle alt avløp i hele Søgne og Songdalen. Det er bevilget 2,5 mill. kr både i 2020 og 2021, 115 mill. kr i 2022 og 85 mill. kr i 2023. Foreløpig forprosjektrapport har en prosjektkostnad på mellom 150-200 mill.kr. Forprosjektet anbefaler plassering i Solta eller i fjellanlegg i Birkedalsveien. Hydraulisk kapasitet på dagens anlegg er for lav og overskrides til tider.

Reservevannforsyning øst for Topdalsfjorden

Total ramme for prosjektet som omfatter både ledningsanlegg og nytt vannverk er ca. 680 mill. kr (foreløpig). Ledningsanlegget er nå fremført til Kjerlingland. Det planlegges oppstart i arbeidet med neste del av prosjektet som vil gå fra Kjærligland til Fjelldal i 2019/2020. Fra Fjelldal mot Kristiansand er prosjektet kun i regi av Kristiansand kommune. Det bør være kontinuitet i arbeidet slik at ledningen kan tas i bruk omkring 2025. Det er bevilget 40 mill. kr i både 2020 og i 2021, og 50 mill. kr i både 2022 og 2023.

Utreddning av kommunal avløpsløsning for Hortemo- Stokkelandsmoen

Det finnes ikke kommunalt avløpsanlegg mellom Hortemo og Stokkeland. I området ligger det omtrent 100 boliger og det bygges også nye. I forbindelse med saneringsprogram for private avløpsanlegg vil det innen 2026 bli krav om utbedring av nesten samtlige anlegg. Det er satt av 0,5 mill. kr i 2022 til å utrede om boligene skal kobles til kommunalt avløpsnett.

Utskiftning av ledninger ved Skinnersmoen

Ved Skinnersmoen krysser hovedledningen og en fordelingsledning under jernbanen, og disse ledningene har ikke blitt skiftet. Dersom det oppstår ledningsbrudd under jernbanen vil en akutt reparasjon være særs krevende. Det foreslås derfor å skifte ut ledningene til nye av bedre materiale. Det er bevilget 2,4 mill. kr i 2021.

Utskiftning av pumper

Gamle Kristiansand kommunen har 130 avløpspumpestasjoner (ca. 300 pumper). Antallet øker med 3-5 stasjoner hvert år. Pumpene har en gjennomsnittlig levetid på ca. 10 år og det er jevnlig behov for utskifting. Det er bevilget 3,0 mill. kr pr år i perioden 2020-2023.

Utskiftning av pumper og rehabilitering av høydebassenger

Pumpene må fornyes ca. hvert 10 år. Byutvikling medfører også nødvendig ombygging og utskifting av pumper for å øke kapasiteten. Kommunens høydebassenger krever oppgradering for å tilfredsstille krav til tetthet og sikkerhet. Det er bevilget 2,0 mill. kr pr år i perioden 2020-2023 til rehabilitering av pumpestasjoner og høydebasseng for vann.

Vannbehandlingsanlegg Grimevann vannbehandlingsanlegg

For å dekke fremtidens behov for drikkevann samt sikre alternativ forsyning ved utfall av et av vannverkene på vestsiden av byen eller brudd på vannledningene under Topdalsfjorden, må det bygges et nytt vannverk. Vannverket ved Grimevann skal bygges i samarbeid med Lillesand kommune. Vannverket bygges ut i to trinn, første trinn med kapasitet på 400 l/s og senere et nytt utbyggingstrinn, med kapasitet på 400 l/s. Når vannverket står ferdig vil det ha en totalkapasitet på 800 l/s. Dette er beregnet til å dekke behovet for forsyning av drikkevann frem til år 2100. Første byggetrinn samt overføringsledning, bør være fullført i løpet av perioden 2025 – 2030, og har en totalt kostnad på 210 mill. kr. Det er bevilget 130 mill. kr i 2022 og 80 mill. kr i 2023.

Vannledning mot Vesterøya Flekkerøy

Det er behov for å forsterke vannforsyningen på vestsiden av Flekkerøy. Vannforsyning er veldig sårbar med en enkel vannledning (stort sett 150 mm) hele veien fra Lindebø til begge ytterkanter på Flekkerøya. Det er gjennomført utredning med tanke på forbedring av både sikkerhet i vannforsyningen og kapasitet i forhold til brannvann og det er valgt traseer og ledningsdimensjoner. Det er også tatt hensyn til fremtidig krisevannforsyning (dimensjon og tilkoblingspunkt på land) som ikke er gjennomførbart per i dag, men med utbygging på Krooden kan være innenfor rekkevidden. Det er bevilget 7 mill.kr til gjennomføring av prosjektet i 2023.

Vannledning mot Østerøya Flekkerøy

Det er behov for å forsterke vannforsyningen på østsiden av Flekkerøy. Vannforsyning er veldig sårbar med en enkel vannledning (stort sett 150 mm) hele veien fra Lindebø til begge ytterkanter på Flekkerøya. Med bakgrunn i gjennomført utredning er det valgt traseer og ledningsdimensjoner. I tillegg til sikkerhet i forsyningen sikrer tiltaket tilstrekkelig tilgang til brannvann i området. Det er bevilget 4,5 mill. kr i 2020 til gjennomføring av prosjektet.

Vesvann til Grasåsen høydebasseng - sammenkobling

For å koble sammen nettet i Sørlandsparken og på Tveit/Kjevik via Vesvann er det behov for ny vannledning fra nytt vannbasseng på Grasåsen til Vesvann Vannverk. Sammenkoblingen vil gi tilgang til ett betydelig reservevolum mot Tveit/Kjevik ved f. eks. ledningsbrudd ved Hamresanden. Ledningsanlegget er kostnadsberegnet til 70 mill. kr. Det er bevilget 35 mill. kr i 2020 og 2022.

7.10 Parkvesen

7.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Parkvesenet har ansvar for forvaltning og drift av friområder, parker, byrom, lek, miljøbyprosjekter, kirkegårdsdrift, naturforvaltning, landbruk og skogbruk. I tillegg utfører parkvesenet vedlikehold av formålsbygg, rabatter for ingeniørvesenet, lekeplass kontroll for skole og barnehager.

Parkvesenet har også ansvar for et arbeidstreningsprosjekt i samarbeid med NAV og er formidler tilskuddet til klinisk veterinærsvakt.

Parkvesenet har også som mål å være med i utviklingen av kommunen vår. Derfor anses det som viktig at parkvesenet til enhver tid er engasjert i de kreative prosesser og planer som er på gang og som viser hvilke muligheter en har for utvikling av byrom og steder.

7.10.2 Hovedutfordringer

For parkvesenet vil det være viktig det neste året å få kontroll på mulig ressursbruk opp mot forventninger og ramme i Kristiansand kommune. Det vil være viktig å ha fokus på dette temaet til ny organisasjon er satt.

7.10.3 Hovedprioriteringer

For å kunne gjennomføre kommende innsparingskrav vil parkvesenet gå gjennom driftsrutiner av eksisterende anlegg, for å vurdere om rutineene bør endres eller tjenesten avvikles. Det vil også bli gjennomført en registrering av antall kvartalslekeplasser i forhold til avstandskrav gitt i kommuneplanen. Målsetningen er å tilpasse antall lekeplasser. Rutiner for etablering av nyanlegg må gjennomgås, for å få en realistisk avveining mellom ambisjonsnivå og tilgjengelige driftsressurser.

7.10.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Parkvesen	0	53 511	54 103	54 730	54 670	54 670
Sum	0	53 511	54 103	54 730	54 670	54 670

Netto driftsbudsjett for parkvesenet reduseres fra 2019 til 2020 med ca. 580 000 kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 1,3 mill. kr. Nedgangen i budsjettrammen skyldes i hovedsak at to ettårig tiltak ikke videreføres og økt i innsparingskrav.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	53 511	53 511	53 511	53 511
Sum Lønns- og prisjustering	1 338	1 338	1 338	1 338
Tidligere vedtatte tiltak				
Stupetårn Bertes, prosjektering	-410	-410	-410	-410
Søgne - kulturhogst	-100	-100	-100	-100
Økt driftsramme	111	218	218	218
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-399	-292	-292	-292
Sum Innsparingstiltak	0	0	-60	-60
Vedtatte endringer	939	1 046	986	986
Vedtatt ramme	54 450	54 557	54 497	54 497
Sum Innsparingstiltak	-520	0	0	0
Nye tiltak				
Økning statstilskudd veterinærvakt	173	173	173	173
Sum Nye tiltak	173	173	173	173
Nye tiltak og realendringer	-347	173	173	173
Ramme 2020-2023	54 103	54 730	54 670	54 670

7.10.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020-23	2020-23
Investeringsprosjekter	Netto prosjekt utgift						
Investeringer							
Arbeidsplan friluftsliv park		250	250	250	250	1 000	0
Arbeidsplan nærmiljø park		700	700	700	700	2 800	0
Bydelsfond	10 000	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000	0
Forebyggende tiltak, små stygge steder		100	100	100	100	400	0
Friluftsområde Fidjekilen	3 004	2 504	0	0	0	2 504	-1 504
Gammeløya brygger og toalett	1 640	1 240	400	0	0	1 640	-640
Grønn skolegård park		200	200	200	200	800	0
Isbane Torvet	4 000	0	0	0	0	0	-400
Oppfølging trygghetsvandring	750	250	250	0	0	500	0
Oppgradering av Wergelandsparken	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0
Turstier løyper	6 000	1 500	1 500	1 500	1 500	6 000	0
Sum Investeringer	26 394	10 244	5 900	5 250	5 250	26 644	-2 544
Sum investeringsprosjekter	26 394	10 244	5 900	5 250	5 250	26 644	-2 544

Arbeidsplan friluftsliv park

Bevilgningen er på 250 000 kr pr. år i perioden. Tiltakene spesifiseres i årlig økonomiplan, og omfatter både rehabilitering og nye anlegg.

Arbeidsplan nærmiljø park

Bevilgningen er på 0,7 mill. kr pr år i perioden. Parkvesenet bruker beløpet på rehabilitering av lekeplasser, grønnstruktur, nærmiljøparker og parker. I tillegg vil investeringsmidlene inngå som en del av egenandelen i forbindelse med søknader om spillemidler til nærmiljøanlegg.

Bydelsfond

Bystyret har bevilget 2,5 mill. kr hvert år i perioden til et bydelsfond. Fondet gir mulighet til å heve standarden på fellesarealer i bydelene. Initiativet til tiltak kan komme fra foreninger, lag og private. Kommunale investeringsmidler kan kun brukes av kommunen på egen grunn. på må være grunneier på de arealene midlene skal brukes, Bruken av fondet vil sees i sammenheng med tilskuddsordningen «Tilskudd til utendørsaktiviteter i lokalsamfunnet»..

Forebyggende tiltak, små stygge steder

Prosjektets formål er å aktivisere skolene ved å la skoleklasser ha som prosjektarbeid å registrere og ruste opp «små stygge steder» langs skoleveien, i boligområder og langs kommunale veier. Arbeidet bygger på tidligere års erfaringer med liknende prosjekter. Det er bevilget 100 000 kr pr. år i perioden.

Friluftsområde Fidjekilen

Etablering av gangbrygger, badebrygger og flytebrygger i Fidjekilen ihht reguleringsplan. Det er bevilget 500 000 kr i 2019 og 1 mill. kr i 2020. Disse midlene kommer i tillegg til de 3 mill. kr som er bevilget tidligere. Det er også gitt tilsagn om 1,5 mill. kr i statstilskudd. Det forutsettes at den kommunale andelen opprettholdes.

Gammeløya brygger og toalett

Kristiansand kommune har kjøpt og sikret Gammeløya i samarbeidet med Staten. En forutsetning for kjøpet er opparbeidelse av 2 brygger samt etablering av friluftstoalett. Det er lagt inn 750 000 kr til 2 brygger i 2020 og 250 000 kr til toalett i 2021. Kommunen har i tillegg fått 490 000 kr fra staten til brygger i 2020 og 150 000 kr til bygging av toalett. Det forutsettes at den kommunale andelen opprettholdes.

Grønn skolegård park

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med skole. Det er bevilget 200 000 kr pr. år i perioden. Prioriteringer skjer i samarbeid med oppvekst og følger kommunedelplan for idrett og friluftsliv. Den kommunale rammen kan brukes som egenandel når det søkes om tilskudd fra staten.

Isbane Torvet

Parkvesenet vil i perioden 2020 - 2021 motta et årlig tilskudd på 200 000 kr fra LOS. Beløpet er en del av den totale finansieringen av prosjektet.

Oppfølging trygghetsvandring

Den bevilgede summen vil i hovedsak bli benyttet til straktiltak som vegetasjonsrydding, oppgradering av lys. Det er disse to temaene som har størst fokus ved alle gjennomførte vandringer, men dukker det opp andre tiltak som vil kunne gi god trygghet vil dette også bli prioritert. Parkvesenet i samarbeid med kriminalitetsforebyggende koordinator og ingeniørvesenet prosjekterer tiltak i tråd med budsjett 250 000 kr pr. år i perioden 2020 - 2021.

Oppgradering av Wergelandsparken

Utvikling av Wergelandsparken er en oppfølging av vedtak om å styrke lekefunksjonene i sentrum og tydeliggjøre sentrumsområdet som det kulturelle tyngdepunkt. Tilrettelegging for lek vil være en naturlig del av denne opprustningen gjennom plassutforming, bruk av byromselementer og kunstneriske uttrykk. Det er bevilget 1 mill. kr i 2020 til utvikling av Wergelandsparken.

Turstier løyper

Bystyret har bevilget 1,5 mill. kr pr år i perioden til utvikling av turløypenettet i kommunen.

7.11 Plan og bygg

7.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Plan og bygg har 78 ansatte fordelt på 3 enheter. Kommunalsjefområdet forvalter flere lovverk, men mesteparten av sakene blir behandlet etter plan og bygningsloven, matrikelova og eiendomsskattelova. Kommunalsjefområdet omfatter også geodata, eiendomsdanning og forvaltningsansvar for kommunens kart- og planarkiv. Kommunalsjefområdet innstiller sine saker til by- og stedsutviklingsutvalget som har vedtaksmyndighet i byggesaker og innstillingsmyndighet for bystyret i plansaker.

7.11.2 Hovedutfordringer

I rapport fra forvaltningsrevisjon av kommunalsjefområdets arbeid med tilsyn og ulovlighetsoppfølging ble det konkludert med at dette område burde styrkes. Ulovlighetsoppfølging kan ikke dekkes via selvkost og det er en utfordring å finne midler som dekker satsingen. Ansvarsområdet må derfor bygges opp over tid.

7.11.3 Hovedprioriteringer

Som en følge av funn ved forvaltningsrevisjon 2019 og bystyrets og kontrollutvalgets behandling av denne etableres det i ny organisasjon en avdeling for tilsyn og ulovlighetsoppfølging etter modell fra andre større byer. Det er ikke ressurser til å starte opp i ønsket omfang. Det blir en forsiktig oppstart med ett til to årsverk som vil ha dette som hovedoppgave.

Fellesnemda har vedtatt omtaksering slik at nytt eiendomsskattegrunnlaget kan gjøres gjeldende for skatteåret 2021. Det skal benyttes lokal taksering som takseringsmodell for å sikre at takstene gjenspeiler reelle verdiforskjeller i de ulike delene av den nye kommunen og at forhold som standard og kvalitet skal bli vurdert. Det har vært avholdt tilbudskonkurranse og det er inngått kontrakt. Kursing av nemder er igangsatt og omtakseringsarbeidet forutsettes gjennomført innen mars 2021 og klagebehandling i løpet av utgangen av samme år.

7.11.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Plan og bygg	0	27 522	28 488	29 435	19 970	19 970
Sum	0	27 522	28 488	29 435	19 970	19 970

Netto driftsbudsjett for plan og bygg økes fra 2019 til 2020 med ca. 370 000 kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på ca. 690 000 kr. Økningen skyldes bevilgning til omtaksering knyttet til eiendomsskatt. Økt innsparingskrav reduserer budsjetttrammen.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	27 522	27 522	27 522	27 522
Sum Lønns- og prisjustering	688	688	688	688
Tidligere vedtatte tiltak				
Omtaksering og harmonisering av eiendomsskatt	-8 200	-8 200	-8 200	-8 200
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-8 200	-8 200	-8 200	-8 200
Sum Innsparingstiltak	0	0	-40	-40
Vedtatte endringer	-7 512	-7 512	-7 552	-7 552
Vedtatt ramme	20 010	20 010	19 970	19 970
Sum Innsparingstiltak	-270	0	0	0
Nye tiltak				
Omtaksering eiendomsskatt	8 748	9 425	0	0
Sum Nye tiltak	8 748	9 425	0	0
Nye tiltak og realendringer	8 478	9 425	0	0
Ramme 2020-2023	28 488	29 435	19 970	19 970

Nye tiltak

Omtaksering eiendomsskatt

Fellesnemnda har vedtatt omtaksering slik at nytt eiendomsskattegrunnlag kan gjøres gjeldende for skatteåret 2021.

7.11.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Beløp i 1000		Økonomiplan				Sum Inntekt	
Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp	2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
	Netto prosjekt utgift						
Investeringer							
Kartajourhold og teknisk utstyr (arbeidsplan)		500	500	500	500	2 000	0
Oppdatert reguleringsplan for Volleberg I og II	513	513	0	0	0	513	0
Skråbildefotografering		0	0	350	0	350	0
Sum Investeringer	513	1 013	500	850	500	2 863	0
Sum investeringsprosjekter	513	1 013	500	850	500	2 863	0

Kartajourhold og teknisk utstyr (arbeidsplan)

Prosjektet dekker løpende oppgradering av digitalt kartverk, samt systematisk utskifting av teknisk utstyr. Det er lagt inn 500 000 kr pr. år i perioden.

Oppdatert reguleringsplan for Volleberg I og II

Hensikten med prosjektet er å oppdatere reguleringsplanene for Volleberg I og II. Området er ferdig utbygd, men reguleringsplanene er gamle og ikke i tråd med hvordan man teknisk regulerer områder i dag. Bakgrunnen for prosjektet Volleberg I og II er en avgjørelse hvor fylkesmannen legger til grunn at inntegnede bygningskropper i reguleringsplanene er bindende, det vil si at bygg må plasseres der de er tegnet inn på reguleringsplankartet. Ingen bygg i området er oppført slik de er tegnet inn på reguleringskartet, og enhver byggesak på eiendommene vil kreve dispensasjon. Politisk har det i Songdalen kommune vært et ønske om å oppdatere planene, slik at grunneierne slipper dispensasjonssøknader for små tiltak som garasjer og andre mindre tilbygg.

Skråbildefotografering

Det er avsatt 350 000 kr i 2021. Investeringen ligger inne hvert 3. år og brukes til å oppdatere skråbildekart, en type informasjon som benyttes mye både blant publikum, blant saksbehandlere og politikere.

7.12 Eiendom

7.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet eiendom er inndelt i 3 hovedansvarsområder;

Boligforvaltningen har ansvar for å fremskaffe boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Alle boliger med unntak av boliger for enslige mindreårige tildeles av helse og mestring. Boligforvaltningen står for vedlikehold og drift av boligene og tekniske anlegg samt sørger for kontraktskriving og forventningsavklaring med beboerne før innflytting. Enheten har ansvar for ca. 2200 boliger, noen av disse er eid av 3 stiftelser men administreres av boligforvaltningen.

Byggservice er en ren produksjonsenhet med både renhold og drift innenfor ansvarsområdet. Tjenester som driftsteknikk, bygg drift og øvrige håndverkstjenester leveres til eget kommunalsjefområde samt øvrige tjenesteområder i kommunen

Bygg og eiendomsforvaltningen er inndelt i 3 underområder;

- prosjekt med ansvar for prosjektledelse og byggeledelse av kommunen byggeprosjekter.
- forvaltning med ansvar for drift og vedlikeholds oppfølging av eksisterende bygg
- småbåt med ansvar for alle kommunale båtplasser. I tillegg har enheten ansvar for kommunens tilfluktsrom samt oppfølging mot sivilforsvarstjenesten.

7.12.2 Hovedutfordringer

Innføring av nytt forvaltning-, drifts- og vedlikeholdssystem betyr en omlegging av arbeidsrutiner som vil kreve mye av hele kommunalsjefområdet.

Kristiansand boligselskap innlemmes i områdets portefølje. Disse boligene og kommunale boliger i Søgne og Songdalen skal driftes sammen med øvrige formålsbygg i eiendom. Det er et stort vedlikeholdsetterslep og mange av boligene er ikke tilpasset brukernes behov. For eiendom vil dette være en viktig utfordring som må vies mye fokus i de nærmeste årene.

7.12.3 Hovedprioriteringer

Innføring av nytt forvaltning, drifts og vedlikeholdssystem (FDV) betyr en omlegging av arbeidsrutiner som vil kreve mye av hele kommunalsjefområdet.

I forbindelse med sammenslåingen er det uklart om tidligere ressurstilgang, både økonomiske rammer og årsverk er tilstrekkelig til å levere det samme tjenestenivået som ble levert av de 3 kommunene før sammenslåingen.

7.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eiendom	0	145 208	164 170	160 352	166 160	168 023
Sum	0	145 208	164 170	160 352	166 160	168 023

Netto driftsbudsjett for eiendom økes fra 2019 til 2020 med 15,9 mill. kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 3,6 mill. kr. Økningen i budsjetttrammen skyldes i hovedsak økte strømkostnader, økte FDV kostnader samt reduserte leieinntekter grunnet salg. Økt innsparingskrav reduserer økningen.

I vedtatt budsjett for boligselskapet i perioden 2019-2022 en årlig ramme til vedlikehold på 16 mill. kr etter at det er tatt høyde for prisjustering. I realiteten en årlig reduksjon i midler til vedlikehold.

I kommunens budsjett for bolig er det tatt utgangspunkt i 16 mill. kr i 2019 og lagt inn prisjustering på 2,5 %, som utgjør 400 000 kr pr. år. Dette utgjør en samlet økning av vedlikeholdsbudsjettet i forhold til tidligere vedtatt budsjett i perioden på 1,6 mill. kr.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	145 208	145 208	145 208	145 208
Sum Lønns- og prisjustering	3 630	3 630	3 630	3 630
Tidligere vedtatte tiltak				
Andre tiltak	627	658	658	658
Avsluttet AFP utbetaling	-287	-287	-287	-287
Energiprogram 4 - bygningsmessige tiltak	-1 162	-2 326	-2 326	-2 326
FDV Samsen korrigering	1 382	1 348	1 348	1 348
Inntektskompensasjon fast Aquarama leie til og med 2072	0	627	627	627
Netto endring fdvu pga endring i boligmassen	-3 960	-4 680	-7 080	-9 840
Redusert leieinntekter pga. salg	4 295	7 418	10 540	13 663
Økte driftskostnader pga. økt areal	775	1 075	1 075	1 075
Økte leieinntekter	-350	-7 516	-8 020	-8 020
Øvre Slettheia barnehage midlertidige løsninger i 2019	-2 388	-2 388	-2 388	-2 388
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-1 068	-6 071	-5 853	-5 490
Sum Innsparingstiltak	-440	-870	-1 280	-1 280
Vedtatte endringer	2 122	-3 311	-3 503	-3 140
Vedtatt ramme	147 330	141 897	141 705	142 068
Sum Innsparingstiltak	-1 590	0	0	0
Nye tiltak				
FDV kostnader Holte skole	504	504	504	504
FDV kostnader kaldhall	308	308	308	308
FDV kostnader kulturell møteplass Nodeland	0	1 500	3 000	3 000
FDV kostnader midlertidige løsninger brakker Rosseland	660	660	660	660
FDV kostnader Oddemarka skole	115	115	115	115
FDVU kostnader omsorgsboliger	0	1 600	1 600	1 600
Kapitalkostnader Søgne småbåthavn	1 658	1 658	1 658	1 658
Leie NAV bygget på Tangvall	1 000	0	0	0
Småbåt inntekter	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Småbåt utgifter	2 000	2 000	2 000	2 000
Songdalen- Nodeland stasjon, flytting/ innredningskostnader	2 075	0	0	0
Trollhaugen barnehage leieinntekt	-90	-90	-90	-90
Trollhaugen barnehage økte FDV kostnader	1 000	1 000	1 000	1 000
Økte driftskostnader og kapitalutgifter Kulturskolen	0	0	4 500	6 000
Økte strømutgifter	11 200	11 200	11 200	11 200
Sum Nye tiltak	18 430	18 455	24 455	25 955
Nye tiltak og realendringer	16 840	18 455	24 455	25 955
Ramme 2020-2023	164 170	160 352	166 160	168 023

Nye tiltak

Songdalen- Nodeland stasjon, flytting/ innredningskostnader

Dokumentsenteret og ansatte i hjemmetjenesten skal lokaliseres i nytt stasjonsbygg på Nodeland. Lokalene er planlagt ferdig ved årsskiftet 20-21, og det påløper engangskostnader i 2020 til flytting, inventar og innredning av lokalene.

Økte strømavgifter

Økt budsjett til energi er en konsekvens av økte energikostnader i 2018 og en manglende budsjettoppfølging i fjorårets HP (19-22). Prisprognosene for 2020 er redusert i forhold til 2019 men energibudsjettet får likevel en betydelig økning.

Kristiansand kommune har en lav sikringsandel (11 %) og blir dermed i stor grad påvirket av den flytende kraftprisen

7.12.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
Avsetning fremtidige prosjekt		0	4 000	4 000	4 000	12 000	0
Brannsikring i kommunale bygg		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Bredbånd i distriktene i Søgne	3 200	3 000	0	0	0	3 000	0
Bygningsmessige tiltak i barnehage	610	610	0	0	0	610	0
Domkirkens menighetshus planlegging og oppstart	35 760	0	0	5 000	10 000	15 000	0
Energiprojektet trinn 3, utvidelse alt 2	33 500	1 214	1 255	1 300	1 350	5 119	0
ENØK bygningstekniske tiltak	43 400	13 500	7 500	7 500	0	28 500	0
Kilden parkeringshus utvidelse	3	0	0	0	3	3	0
Kirketorvet	7 505	0	1 598	1 690	0	3 288	0
Lindebø brygge	6 000	5 000	0	0	0	5 000	0
Ny brygge Lahelle	1 500	1 500	0	0	0	1 500	0
Radontiltak - skole og barnehager	19 230	4 250	2 000	2 000	2 000	10 250	0
Rehabilitering av fasader og tak - Songdalsvegen 63A	950	950	0	0	0	950	0
Renseanlegg Terneviga	2 500	2 500	0	0	0	2 500	0
Salg av boliger	-100 800	0	0	0	0	0	-100 800
Universell utforming - utredning		0	0	0	5 000	5 000	0
Utarbeidelse av 4g nett	4 906	1 181	1 207	1 239	1 279	4 906	0
Sum Investeringer	58 264	35 705	19 560	24 729	25 632	105 626	-100 800
Sum investeringsprosjekter	58 264	35 705	19 560	24 729	25 632	105 626	-100 800

Avsetning fremtidige prosjekt

For perioden 2020-2023 legges det inn avsetning til investeringsprosjekter i småbåthavnene på 4 mill. kr hvert år i perioden.

Brannsikring i kommunale bygg

I henhold til lovpålagte krav om at alle formålsbygg skal ha en brannteknisk rapport i sin branndokumentasjon, skal det utarbeides branntekniske rapporter for idrettsbygg, skolebygg og sykehjem. Utredningen foretas i to faser, hvorav fase 1 kartlegger idrettsbygg og skoler. Fase 2 tar for seg funn i fase 1 og ser dette i sammenheng med behov på sykehjemmene. Det er lagt inn 2,0 mill. kr hvert år i perioden.

Bygningsmessige tiltak i barnehage

Prosjektet gjelder diverse ombygginger i barnehager for å bedre innsyn i noen rom. Arbeidet startet opp i 2019 og vil ferdigstilles i begynnelsen av 2020.

Domkirkens menighetshus planlegging og oppstart

Domkirkens menighet har behov for mer areal. Lokalene de disponerer er gamle og har behov for totalrenovering. Det er totalt beregnet at prosjektet vil koste 35,7 mill. kr, hvorav 15 mill. kr utbetales i slutten av perioden.

Energiprojektet trinn 3, utvidelse alt 2

Kristiansand kommune v/ eiendom ser lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar til en bedre kommuneøkonomi og bidrar til å redusere utslipp. Prosjektet involverer kommunens formålsbygg innenfor skole, idrett og helsebygg. Det omfatter etablering av varmepumper i flere utvalgte bygg med olje, el - og fjernvarme, luft/luft varmepumper i haller, aulaer, kantiner, forsamlingsrom med videre. Det omfatter også oppgradering av varmegjenvinnere i ventilasjonsanlegg i formålsbygg. Det er bevilget 5,1 mill. kr til prosjektet i perioden.

ENØK bygningstekniske tiltak

Kristiansand Kommune v/ Eiendom ser ytterligere lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar således til bedre kommuneøkonomi og reduserte utslipp. Prosjektet ligger inne med en bevilgning på 7,5 mill. kr i 2020, 7,5 mill. kr i 2021 og 7,5 mill. kr i 2022.

Kirketorget

I forbindelse med opparbeidelse av nye byrom ønskes det å åpne opp en passasje mellom "Vingården" og Gyldenløvesgate. Prosjektet skal renovere fasader, rive gamle murer og skur, samt legge nytt dekke i bakgården. Fornyelse av Kirkeparken og oppgradering av Gyldenløvesgate sees i sammenheng med dette, men inngår ikke i prosjektet. Det er bevilget 1,6 mill. kr i 2021 og 1,7 mill. kr i 2022.

Ny brygge Lahelle

Prosjektet består i bygging av en ny brygge med ca. 20 båtplasser i Lahelle båthavn. Det finnes i dag 3 brygger med båtplasser her fra før, så dette blir den fjerde bryggen.

Radontiltak - skole og barnehager

På bakgrunn av krav i byggteknisk forskrift (TEK 17) skal alle bygninger som er beregnet for varig opphold, oppføres med radonforebyggende tiltak. Det skal foretas målinger på skoler, i helse- og sosialbygg, idrettshaller, kontor/adm. bygg, grendehus og utleiebygg. Målingene skal angi om det er nødvendig å gjennomføre tiltak for å tilfredsstille gjeldende krav. Radonprosjektet ble iverksatt i 2013, og siden den gang er det gjennomført tiltak på følgende skoler: Dvergsnes skole Odderhei, Dvergsnes skole Valsvigeveien, Flekkerøy skole, Hånes skole, Karuss skole, Lindebøskauen skole, Prestehøia skole, Slettheia skole, Strømme skole, Vardåsen skole, Vigvoll skole, Voiebyen skole (Voie), Vågsbygd skole (Augland), Wilds Minne skole og Øvre Slettheia skole.

I 2019 er det gjennomført radonmålinger i helse- og sosialbygg, idrettshaller, kontor/administrasjonsbygg og grendehus. Det skal også utføres radonmålinger i utleiebygg, dette er planlagt gjennomført vinter 2020. Det er registrert ytterligere skoler/barnehager med behov for tiltak, noe som gjør at det totalt er 18 skoler og 26 barnehager som gjenstår. Med utgangspunkt i dette er rammen på prosjektet økt med 6,7 mill. kr i perioden.

Rehabilitering av fasader og tak - Songdalsvegen 63A

Prosjektet gjelder gjennomføring av tiltak i vedlikeholdsplanen for bygget. Gjelder i hovedsak fasader og tak.

Renseanlegg Terneviga

Våre eldre opplagsplasser har ikke renseanlegg for behandling av avfall. Det er planlagt å implementere renseanlegg m. sandfang/ oljeutskiller inkludert asfaltering av hele opplagsplassen i Terneviga. Avfallet kommer primært fra rengjøring av båter.

Salg av boliger

Forventet salg av boliger er i perioden 2020 - 2023, anslått til 100,8 mill. kr. Det er for det meste salg av vedtatt utfasede serviceboliger.

Universell utforming - utredning

Utredningen skal vurdere nivået for universell utforming på aktuelle formålsbygg. Det foretas en vurdering av alle byggene og utomhusområdene i tilknytning til disse, samt analyser av akustikk, lys og tilgjengelighet. Dette gjøres for å kartlegge påkrevde tiltak for å tilfredsstille forskrifter og krav. Kartlegging av heiser i de aktuelle formålsbygg tas også med i dette prosjektet. Det er bevilget 5 mill. kr i slutten av perioden for videre arbeid med dette prosjektet.

Utarbeidelse av 4g nett

Grunnet utfasing av 2g- og 3g-nettet, vil GSM sendere av eldre type i nær fremtid måtte oppgraderes med nye 4g sendere. Senderne brukes for overføring av signaler for brann, heis og innbrudd m.m. Det er lovpålagt med alarmoverføring til brannvesenet på de fleste kommunale bygg, og overføring av heisalarm til alarmmottak med utrykning. Det er helt nødvendig å ivareta grunnleggende sikkerhet ved å sikre videreføring av alarmoverføringer til alarmmottak når 2g og 3g fases ut og stenges. Konsekvensene ved å ikke gjøre dette innen 2020-2025 vil være kritiske. Alle signaler for disse alarmoverføringene vil opphøre, noe som igjen vil føre til brudd med lovverk, og resultere i at bygg må stenges.

Totalt er det 318 bygg og 170 heiser som må over på 4g nettet i løpet av perioden. Totalkostnad på prosjektet er beregnet til 5,1 mill. kr.

7.13 Klima og arealutvikling

7.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Klima og arealutvikling har et overordnet ansvar for kommunens fysiske utvikling og er kommunens kompetansesenter for by, areal- og eiendomsutvikling, klima, miljø og transport. Kommunalsjefområdet jobber strategisk og områdeovergripende i et langsiktig perspektiv, ofte i nettverk og partnerskap eksternt. Konkret vil areal og transportenheten ha som hovedansvar for overordnet areal-, steds- og byutvikling/-planlegging, kommuneplanlegging (arealdel, kommunedelplaner) og transport og samferdsel inkl. bl.a. ATP-samarbeid og byvekstavtale. Miljøvernenheten vil ha ansvar for både klima og miljø inkl. bl.a. tilsyn, spredte avløp, overvåking, kampanjer, delegert myndighet etter forurensningsloven. Analyse og eiendomsutvikling har ansvar både for strategisk eiendomsutvikling for å understøtte kommunens arealpolitikk, og for å sikre eiendommer for kommunale formålsbygg og boligprosjekter.

7.13.2 Hovedutfordringer

Klima og arealutvikling er mer spisset faglig mot fysisk planlegging og miljø. Området skal styrkes på fagfeltet samferdsel/transport noe som gjør kommunen bedre rustet for å jobbe med utfordringene den skal løse. Største utfordring er å levere på Parisavtalen. Viktigst her er ny klima-/miljøstrategi, arealstrategi, senterstruktur og den nye kommuneplanens arealdel. Kommuneplanens arealdel vil spille en viktig rolle inn i forhandlinger om belønningsmidler, ATP og byvekstavtale.

7.13.3 Hovedprioriteringer

Det viktigst for å løse utfordringen med å levere på Parisavtalen er arbeidet med ny klima-/miljøstrategi, arealstrategi og senterstruktur samt kommuneplanens arealdel som også vil spille en viktig rolle inn i forhandlinger om belønningsmidler, ATP og byvekstavtale.

Den første kommuneplanens arealdel for kommunen, vil få stor betydning på hvordan kommunens arealstruktur vil utvikle seg i årene som kommer.

Kommunalsjefsområdet har ambisjon om at eiendomsporteføljen skal brukes strategisk for å understøtte kommunens arealpolitikk. Det er usikkert om kommunes organisering har nok ressurser til rådighet for porteføljeanalyser og etablering av et system for aktiv porteføljestyring. Dette må prioriteres både av hensyn til kommunens arealmessige behov og av hensyn til kommunens økonomi.

7.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Klima og arealutvikling	0	26 818	36 706	32 815	52 452	29 655
Sum	0	26 818	36 706	32 815	52 452	29 655

Netto driftsbudsjett for klima og arealutvikling økes fra 2019 til 2020 med 9,2 mill. kr før kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 670 000. kr. Økningen skyldes i hovedsak overføring av oppgaver og Søgnes andel av areal og transportprosjektet (ATP) som er flyttet fra investering til drift. Økt innsparingskrav reduserer økningen. I tillegg kommer tiltak lagt inn i bystyrebehandlingen på 8 mill. kr. 2 mill. kr til solcellefond pr år i perioden, gratis buss for barn 6-12 år i 2020 og 2021, 2 mill. kr til diverse utredninger i 2020 og 1,5 mill. kr til tiltak mot matsvinn, marinforsøpling og avfallskampanjer.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Budsjett 2019	26 818	26 818	26 818	26 818
Sum Lønns- og prisjustering	670	670	670	670
Tidligere vedtatte tiltak				
Arbeid mot menneskehandel i Kristiansand	-205	-205	-205	-205
Kryssløsning Mjåvann	0	0	22 807	0
Marin forsøpling	-1	-667	-667	-667
Matsvinn	99	-516	-516	-516
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-107	-1 388	21 419	-1 388
Sum Innsparingstiltak	0	0	-80	-80
Vedtatte endringer	563	-718	22 009	-798
Vedtatt ramme	27 381	26 100	48 827	26 020
Sum Innsparingstiltak	-280	0	0	0
Nye tiltak				
ATP midler Søgne korrigering fra investering	520	530	540	550
Diverse utredninger	2 000	0	0	0
Kampanje avfall/gjenbruk	500	500	0	0
Oppfølging handlingsplan marin forsøpling	500	0	0	0
Oppfølging handlingsplan matsvinn	500	100	0	0
Overflytting til andre kommunalområder	1 085	1 085	1 085	1 085
Prosjekt gratis buss 6-12 år	2 500	2 500	0	0
Solcellefond	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum Nye tiltak	9 605	6 715	3 625	3 635
Nye tiltak og realendringer	9 325	6 715	3 625	3 635
Ramme 2020-2023	36 706	32 815	52 452	29 655

Tidligere vedtatte tiltak

Kryssløsning Mjåvann

Gamle Kristiansand og Songdalens bidrag, i henhold til avtale med Statens vegvesen til ny avkjøringsvei til Mjåvann.

Nye tiltak

Diverse utredninger

Bystyret vedtok i november at det skal gjennomføres en grundig, ekstern og uavhengig utredning av KVM-alternativet /regionalt havnesamarbeid, og en tilsvarende utredning av konsekvensene en eventuell flytting av containerhavna til Vige kan få for marint liv i Topdalsfjorden. Videre vedtok bystyret at det nedsettes en lokal arbeidsgruppe som har som oppgave å kvalitetssikre og gjennomgå eksisterende planer for Gartnerløkka. Bystyret bevilget 2 mill. kr i 2020 til disse utredningene.

Kampanje avfall/gjenbruk

Bystyret bevilget 500 000 kr i 2020 og 2021 til en «Handlingskampanje som fører til holdningsendringer». Det må vurderes hvordan kampanjen kan legges opp i samarbeid med Avfall Sør. Mål for kampanjen er å få redusert plast og annet avfall i kommunen som organisasjon og mer gjenbruk.

Oppfølging handlingsplan marin forsøpling

Bystyret har styrket arbeidet med realisering av handlingsplan mot marin forsøpling med 500 000 kr i 2020.

Oppfølging handlingsplan matsvinn

Bystyret har styrkes arbeidet med realisering av handlingsplan mot matsvinn med 500 000 kr i 2020 og 100 000 kr. i 2021.

Prosjekt gratis buss 6-12 år

Bystyret har bevilget 2,5 mill. kr i 2020 og 2021 til prosjekt gratis buss til i aldersgruppen 6-12 år. Administrasjon lager forslag til ordning sammen med AKT som legges frem for politisk behandling.

Solcellefond

Bystyret bevilget 2 mill. kr pr år i perioden og har bedt om et svar på verbalforslaget om hvordan det kan gjennomføres en utredning av kommunal investeringsstøtte og gunstige låneordninger for solceller for borettslag. Samtidig opprettes det er fond for tilskudd til solcellepanel. Agder Energi og Enova bør kontaktes for å finne fram til optimale løsninger, både teknisk og økonomisk. Det tas sikte på at en støtteordning iverksettes høsten 2020»

7.13.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Netto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2020	2021	2022	2023	2020- 23	2020- 23
Investeringer							
Boligpolitiske prosjekter		32 621	21 100	0	0	53 721	-84 000
Egenandel friluftstiltak skjærgårdstiltak		1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	-2 000
Handlingsplan marin forsøpling	1 060	660	400	0	0	1 060	0
Kjøp av grunn gang/sykkelveier		800	800	800	0	2 400	0
Miljøbyprosjekter		500	500	500	500	2 000	0
Punktkjøp / generelt salg (bystyrevedtak)		1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	-132 500
Sikring - kjøp friluft		1 500	1 500	1 500	1 500	6 000	-3 000
Utbyggingsområdene		46 275	4 350	4 042	1 170	55 837	-143 202
Sum Investeringer	1 060	84 356	30 650	8 842	5 170	129 018	-364 702
Sum investeringsprosjekter	1 060	84 356	30 650	8 842	5 170	129 018	-364 702

Handlingsplan marin forsøpling

Bystyret i Kristiansand vedtok mai 2018 en handlingsplan mot marin forsøpling. Handlingsplanen omhandler tiltak der kommunen har en rolle for gjennomføring enten med egne tiltak eller gjennom å være en tilrettelegger for tiltak utført av andre aktører og frivillige. Midlene dekker enkelte av tiltakene i planen.

Kjøp av grunn gang/sykkelveier

Prosjektet innebærer å sikre grunn for anlegg av planlagte/regulerte gang - og sykkelveier. Dette prosjektet må sees i sammenheng med de anlegg ingeniørvesenet har med i sin økonomiplan. Det er avsatt 0,8 mill. kr per år i perioden.

Miljøbyprosjekter

Det er satt av 0,5 mill. kr pr. år i perioden. Midlene brukes bl.a. til kommunale egenandeler i forbindelse med miljøtiltak der det gis statstilskudd, andre tilskudd og/eller er betydelig egeninnsats.

Punktkjøp / generelt salg (bystyrevedtak)

Prosjektet består av både en kjøps-bevilgning og en salgs-bevilgning.

Kjøp: I utviklingsprosjekter er det av stor betydning for gjennomføring av planene at kommunen har tilstrekkelig handlekraft til å erverve eiendommer/rettigheter for å sikre gjennomføring av ønsket utvikling. Investeringsbeløpet på 1 mill. kr per år er ikke knyttet til noe bestemt kjøp. En del av beløpet brukes også for å oppmåling og avklaring av grenser for en del kommunale eiendommer.

Salg: Oppgaven knyttet til salg av eiendommer er primært å optimalisere eiendomsverdiene ved realisering av objekter som kommunen ikke ser som formålstjenlig å ha i sin portefølje. I perioden er det lagt inn forventede salgsinntekter fra Musikkens Hus. I bystyrebehandlingen ble salg i perioden økt med 70 mill. kr til 132,5 mill. kr.

Sikring - kjøp friluft

Kristiansand kommune var frem til 2012 med i et storbysamarbeid om sikring av friområder. Årlige bevilgninger var på 5 mill. kr med 50/50 % på stat og kommune. Mange viktige eiendommer ble kjøpt i perioden. Fortsatt har kommunen et samarbeid med Miljødirektoratet, men søknadene fra kommunen gjelder nå også tilrettelegging og opparbeidelse av friområder. Stier og parkeringsplasser bygges og skiltes. Miljødirektoratet er villig til å sikre forutsigbare rammer gjennom et langsiktig samarbeid. Det er avsatt 1,5 mill. kr pr. år i perioden forutsatt 50 % tilskudd fra staten.

7.14 Verbalvedtak

Nr.	
	Bystyret ønsker at alle taxier i Kristiansand snarest mulig skal være el-biler, og anmoder Avinor om å sikre ladekapasitet der taxiene har venteplasser. Videre vil Bystyret be om at det, i neste anskaffelse av taxi-tjenester, stilles krav til at leveransen skal skje med el-taxi. Kommunen skal også oppfordre fylkeskommunen, sykehuset og andre store kjøpere av taxi-tjenester om å stille samme krav i sine avtaler.
10-20	Verbalvedtaket tilhører by- og stedsutvikling, men økonomi har ansvar for anskaffelsen.
12-20	Bystyret ber om å få en sak der det redegjøres for mulighetene til å stille krav til tilbyder/leverandører om samarbeid for økt sosial sysselsetting i forbindelse med anbudsrunder/innkjøp. Verbalvedtaket står også på økonomiområdet.
51-20	Bystyret ber kommunedirektøren om en sak som belyser muligheten for å utvide ordningen Kristiansand Havn har etablert på Flekkerøya der fiskere gratis kan levere marint avfall. Bystyret ber også kommunedirektøren søke statlige midler gjennom ordningen "fishing for litter" med mål om å få denne videreført og utvidet med mottak også i Kristiansand.
52-20	Bystyret ber administrasjonen utrede muligheten for å etablere et elektrisk knutepunkt i havnen, slik at det kan tilbys tilstrekkelig effekt til blant annet lading av danskeferjene.
53-20	Bystyret ber om at det utarbeides en felles politikk for småbåthavner i hele kommunen.
54-20	Bystyret ber om en sak der Kristiansand havn kommer med forslag som kan bidra til en mer miljøvennlig fergedrift, f. eks ved at de mest miljøvennlige ferjeselskapene tildeles de beste seilingstidene.
55-20	I 2020 regner Kristiansand havn med at 25 av totalt 71 cruiseskip kan koble seg på landstrøm, og i 2021 nærmere halvparten av de rundt 100 skipene som foreløpig har registrert sin ankomst. Bystyret ber om en sak der en fra 2021 vurderer å kun ta imot cruiseskip som kan koble seg på landstrøm.
56-20	Bystyret ber administrasjonen påvirke Miljødirektoratet til å inkludere effekten av landstrøm i Kristiansand havn i sine klima-regnskaper. I første omgang ber Bystyret om at administrasjonen beregner hvor mye kommunen allerede har klart å redusere CO2-utslippene med pga. installerte landstrømanlegg.
57-20	Bystyret ber om en gjennomgang av muligheten for at flere av kommunens transport-tjenester kan gjennomføres med sykler, elsykler, elektriske lastesykler eller andre former for mikromobilitet. Herunder også tiltak for å fremme sykkeltrivsel.
58-20	Bystyret ber administrasjonen legge frem en sak på hvordan vi kan legge til rette for en raskere økning av andel elbiler i Kristiansand.
59-20	Bystyre ber om en sak om hvordan Kristiansand kan bli Norges første hel-elektriske kommune.
15-20	Bystyre ber om en sak hvor man har en gjennomgang av hele den nye kommunens organisering av kommunens klima- og miljøtiltak med utgangspunkt i målsettingen om at Kristiansand skal nå utslippsmålene i 2030. Bruk av "bærekraftsmillionen" skal være en del av saken. Dette verbalvedtaket står også under samfunn og innovasjon.
16-20	Folk ønsker å bidra i den store miljø- og klimadugnaden, Folkets Klimadugnad. Bystyret ønsker å opprette en ny støtteordning for miljø- og klimatiltak i regi av lag og foreninger, og ber om en sak på hvordan dette kan organiseres. Dette verbalvedtaket står også under samfunn og innovasjon.
	Bystyret ber om en analyse av kommunens bydeler, med tanke på se på befolkningssammensetning, kommunale tilbud på tjenester, bydelssenter, miljøtiltak og aktiviteter i nærmiljøene. Dette med tanke på å kartlegge om det er behov for flere bydelsmeldinger for de ulike bydelene i løpet av perioden, samt se på muligheter for økt innbyggerdeltakelse for de ulike bydelene, samt se på muligheter for økt innbyggerdeltakelse for de ulike

17-20	bydelene. Samtidig opprettes det et bydelsfond der velforeninger, bydelsråd, nabolag eller lignende kan søke midler til oppgradering av fellesarealer. Bystyret ber om en sak på hvordan retningslinjer for et slik fond kan være
	Dette verbalvedtaket står også under samfunn og innovasjon.
60-20	Bystyret ber administrasjonen om å se på muligheten for å slå sammen flere av de små søkbare ordningene til oppgraderinger i bydelene, og legge de inn under "Bydelsfondet".
61-20	Kristiansand må ha mer ambisiøse klimamål i klimabudsjettet som er i tråd med 1,5 gradersmålet i Parisavtalen. Bystyret ber om en sak om hvordan Kristiansand kan oppnå 80% reduksjon av klimagassutslipp innen 2030.
62-20	Kristiansand er en del av Electric Region Agder og har som mål å elektrifisere transportsektoren. Bystyret ber derfor om en kartlegging av hindringer for en fossilfri transportsektor i hele kommunen, som for eksempel ladestruktur i ytre bydeler. Vi ber også om at det foreslås støtteordninger for tiltak som kan oppmuntre til denne utviklingen.
63-20	Det er et mål at kommunale og private byggeplasser gjøres utslippsfri. Bystyret ber om en sak der det synliggjøres hvordan dette målet kan nås.
64-20	Kristiansand kommune vil arbeide med nasjonale myndigheter og transportnæringen for å få mest mulig av godstrafikken over fra vei til bane og sjø.
65-20	Det er en målsetting at oppføring av kommunale bygg skal skje innen bærekraftige rammer og med fornybare råstoffer. Bygg i kommunen regi skal alltid vurderes utført i bærekraftige, korteste materialer, som for eksempel konstruktivt tre, eller reisverk av tremateriale. Dette skal fremgå av anbudsgrunnlaget.
66-20	Bystyret ber om en sak som viser en oversikt over kommunens eiendommer, behov for disse og en plan for salg av bygg.
67-20	Bystyret ber om en sak der innføring av piggdekkavgift vurderes for vinterhalvåret, etter modell av de fire andre storbyene i Norge.
68-20	I forbindelse med gatebruksplanen, ber bystyret om at det vurderes å tilrettelegge for små lekeplasser for de aller minste barna.
69-20	Det skal utarbeides "Strategi for urbant landbruk i Kristiansand" gjerne etter modell fra Bergen kommune. Økonomiske konsekvenser synliggjøres i budsjettforslaget for 2021. Ordningen med landbruksråd fra Songdalen forventes videreført i ny kommune.
70-20	Bystyret ber administrasjonen vurdere mulighetene for et prosjekt med karbonfangst.
71-20	I forbindelse med utarbeidelse av Kommuneplanens arealdel, skal alle planer der dyrket mark er regulert til annet formål enn matproduksjon, vurderes tilbakeført til LNF-område.
72-20	Det gjennomføres en utredning av kommunal investeringsstøtte og gunstige låneordninger for solceller for borettslag. Samtidig opprettes det er fond for tilskudd til solcellepanel. Agder Energi og Enova bør kontaktes for å finne fram til optimale løsninger, både teknisk og økonomisk. Det tas sikte på at en støtteordning iverksettes høsten 2020.
73-20	Bystyret ber om en sak om hvordan man kan oppnå universell utforming av alle barnehager og skolebygg i Kristiansand, samt hva kostnadsbildet vil være.
74-20	Bystyret ber administrasjonen rullere seriøsitetsskravene ved å implementere de resterende kravene i Oslo-modellen. Det skal også vurderes hvordan Oslomodellene kan utvides til gjelde andre tjenestekjøp. Samtidig går kommunen i dialog med styringsgruppen for «Fair Play Agder» med tanke på å finne en samarbeidsform som muliggjør iverksettelse av prosjektet som et prøveprogram over to år.
9-20	Kvaliteten på kommunens tjenestetilbud til innbyggerne skal prioriteres i alle planer og budsjetter. Ved eventuelle innsparinger eller kutt i områdene skal førstelinjetjenesten i størst mulig grad vernes.



10 Utenomsektorielt

10.1 Skatt på formue og inntekt

Brutto skatteinngang for kommunen påvirkes av skatteregler, lønnsnivå, næringssammensetning og sysselsetting. Den kommunale skattøren for personlig skattytere er redusert 0,45 prosentpoeng til 11,1 prosent i 2020.

I forutsetningene for skatteanslaget for 2020, legges prognosemodellen fra KS til grunn. Det er videre lagt til grunn egne beregninger for utviklingen i folketallet. Skatteanslaget hos oss er i 2020 innebærer at kommunen vil ligge på 88,7 av landssnittet pr innbygger.

I statsbudsjettet forutsettes at kommunene får en skattevekst på 2,1 % i 2020 fra det forhøyede anslaget for 2019. Videre i perioden er dette nivået videreført til tross for at erfaringene fra de senere år burde tilsi at skatteanslaget ble satt lavere enn veksten i landsgjennomsnittet pr. innbygger. Dersom nivået skulle falle ytterligere, har det imidlertid ikke så store økonomiske konsekvenser, da inntektsutjevningen dekker om lag 95 % når nivået er under 90 %.

Hele 1000 kr fast pris	2019	2020	2021	2022	2023
Inntekts- og formuesskatt	*3 100 965	3 181 615	3 208 749	3 235 443	3 262 040

*Anslag for 2019 i 2019 –pris fra KS prognosemodell.

10.2 Eiendomsskatt

I 2020 gjelder en overgangsordning for eiendomsskatt i den sammenslåtte kommunen, fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet 19.12.2017. Fellesnemnda har vedtatt omtaksering for å ha ett felles opplegg for takst og skatt fra 2021. I overgangsperioden benyttes eksisterende takstgrunnlag, og skattenivå fastsettes for hver del av kommunen (tidligere kommune) etter reglene i eiendomsskatteloven.

Fellesnemnda har i møte 19.06.2018 uttrykt: «Det tilstrebes harmonisering av eiendomsskattenivået i nye Kristiansand fra 2020 basert på dagens takstgrunnlag og ved å fastsette særskilt sats for områdene fra de gamle kommunene».

Stortinget har vedtatt endring av eiendomsskatteloven med virkning fra 01.01.2020. Lovendringen innebærer at bolig- og fritidseiendom skal gis en obligatorisk reduksjonsfaktor på 30 % og maksimal skattesats er 5 ‰.

Ved framlegging av statsbudsjettet er det foreslått ytterligere begrensninger i kommunes valg av innretning for takst og skatt. Det settes krav om at bunnfradraget må harmoniseres fra første år i overgangsperioden og at skattesatsen ikke kan øke med mer enn 1 ‰ fra ett år til det neste for bolig- og fritidseiendom i noen del av den nye kommunen. Skattesatsen skal økes jevnt i overgangsperioden for den eller de kommunene som vil få økt skattesats i perioden. Overgangsperioden kan være på inntil tre år. Kommunal- og moderniseringsdepartementets vedtak om overgangsperiode opphører og erstattes av endringer i eiendomsskatteloven.

Det er knyttet usikkerhet til hvordan forslaget til statsbudsjett skal tolkes med hensyn til eiendomsskatt ved kommunesammenslåing. Forutsatt at forslaget til statsbudsjett blir vedtatt og fagorganers foreløpige tolkning av forslaget blir stående, anbefales følgende:

Gamle Kristiansand:

Skattesats for bolig- og fritidseiendom senkes fra 5,7 % i 2019 til 5 % i 2020, for å oppfylle lovens krav om maksimal skattesats på 5 %. Reduksjonsfaktor på 60,85 % endres ikke. Skattesatsen endres ikke for næringseiendom.

Konsekvens for kommunen er en redusert skatteinngang i gamle Kristiansand på anslagsvis 25 mill.

Songdalen:

I 2019 har Songdalen en skattesats på 3 % på bolig- og fritidseiendom og 4 % på næringseiendom, og det er gitt bunnfradrag på kr 300 000,- per boenhet i boliger og fritidsboliger. For å oppnå harmonisert bunnfradrag fra første år i overgangsperioden, foreslås det at bunnfradraget fjernes. Det er ikke reduksjonsfaktor i Songdalen i 2019. Vedtatte lovendring medfører at det må innføres 30 % reduksjonsfaktor på bolig- og fritidseiendom.

Konsekvens for kommunen er en redusert skatteinngang i Songdalen på 1,3 mill.

Søgne:

I 2019 har Søgne en skattesats på 2 % og kr 900 000,- i bunnfradrag per boenhet i boliger og fritidsboliger. Reduksjonsfaktor er på 15 % for alle eiendommer. Vedtatte lovendring medfører at det må innføres 30 % reduksjonsfaktor på bolig- og fritidseiendom. For å oppnå harmonisert bunnfradrag fra første år i overgangsperioden, foreslås det at bunnfradraget fjernes. Skattesatsen endres ikke for bolig- og fritidseiendom. På næringseiendom anbefales økt skattesats fra 2 % til 3 %.

Konsekvens for kommunen er en økt skatteinngang for Søgne på ca. 7,7 mill. kr.

Fritak etter § 7:

Alle tre kommuner gir fritak for eiendomsskatt etter eiendomsskattelovens §7a, som i hovedsak gjelder ideelle lag, foreninger og stiftelser. Det anbefales at fritaket videreføres etter samme prinsipp som for 2019.

I henhold til eiendomsskattelovens § 7b kan det gis helt eller delvis fritak for bygninger med historisk verdi. Ingen eiendommer gis slikt fritak i 2019. I omtakseringsprosjektet som skal gi nytt takstgrunnlag fra 2021 vil det bli utarbeidet liste over eiendommer som kan gis slikt fritak. Det anbefales at bystyret tar stilling til innføring av fritak etter Eskl. § 7b ved neste års behandling av fritakssaker.

Anslaget for 2020 antas å være forsiktig, da en ikke har nøyaktig fordeling på bolig-, fritid- og næringseiendom i gamle Kristiansand kommune. Eiendomsskatt i 2021 forutsettes å komme opp på det nivået som kommunene samlet hadde før sammenslåingen. Fra 2022 forutsettes promillesatsen justert slik at en tar igjen tapet i 2020. Tallene i tabellen under er imidlertid usikre da det er knyttet usikkerhet til hvordan forslaget til statsbudsjett skal tolkes med hensyn til eiendomsskatt ved kommunesammenslåing.

I 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Eiendomsskatt løpende pris	275 000	320 000	360 000	365 000
I faste 2020- priser	275 000	312 195	342 653	338 939

10.3 Statlig rammetilskudd

I 2020 vil det som tidligere år gjøres en rekke korrigeringer i rammetilskuddet for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivå, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd med videre.

Tekst (i 1000 kr)	2020	2021	2022	2023
Fast del	2 817 838	2 867 774	2 923 143	2 976 126
Skjønn	12 340	12 340	12 340	12 340
Inntektsutjevning	217 729	219 586	221 413	223 233
Sum rammetilskudd	3 047 907	3 099 700	3 156 896	3 211 699

Basert på statsbudsjettets forutsetninger og egne vurderinger for skattevekst får Kristiansand kommune et rammetilskudd på 3.047,9 mill. kr i 2020.

Fast del

Den faste delen av inntektssystemet øker i perioden, da utgiftsutjevningen (trekket) reduseres som følge av at utgiftsbehovet er beregnet til 98,90 % av landsgjennomsnittet i 2020 mot 99,56 % i 2023.

Kommunen får storbytilskudd med 42,3 mill. kr i 2020. Dette utgjør kr 383 pr innbygger.

Ordinære skjønnsmidler

Skjønnsmidlene til Kristiansand er redusert fra 12,490 mill. kr i 2019 for de tre kommunene samlet til 12,340 mill. kr i 2020. Her er prosjektmidlene holdt utenfor. Det forutsettes at samme beløp videreføres i hele perioden.

Inntektsutjevning

I perioden ventes inntektsutjevningen å være stabil rundt 220 mill. kr pr år.

Tilskudd til kommuner med høy befolkningsvekst

Veksttilskudd gis til kommuner med særlig høy befolkningsvekst. Kompensasjon for bortfall av veksttilskudd som følge av kommunesammenslåingen ligger inne med 1,3 mill. kr i 2020 og 0,7 mill. kr i 2021.

Forutsetninger – befolkningsvekst og endringer i utgiftsutjevningen

Det er innarbeidet befolkningsprognoser for kommunen og for landet. Siden Kristiansand kommune forventer en vekst i befolkningen som er noe over landsgjennomsnittet fra 2020, vil kommunen få en økning i innbyggertilskuddet som er høyere enn for landet for øvrig. Forskjellen mellom landet og Kristiansand er imidlertid liten.

Kostnadsindeksen:

Tekst	2020	2021	2022	2023
Kostnadsindeks	0,9890	0,9900	0,9932	0,9956

Befolkningsprognoser:

Tekst	2020	2021	2022	2023
Kristiansand	111 681	112 861	114 037	115 227
Landet	5 362 969	5 398 757	5 435 009	5 472 007

Kommunedirektøren har benyttet egne beregninger for befolkningsutvikling i perioden da tilflytting av studenter har gitt store svingninger i grunnlagstallene som SSB benytter. I beregningene er det forutsatt en årlig befolkningsvekst på ca. 1 % i Kristiansand, mens landet som helhet forutsettes å få en økning på ca. 0,7 % pr år. Svakere utvikling i befolkningsveksten kan slå ut i lavere frie inntekter enn det som er lagt til grunn i kommunedirektørens forslag.

Kostnadsindeksen går noe opp i hele økonomiplanperioden.

Forventet vekst i frie inntekter 2020 til 2023

Det er lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på ca. 0,7 % på landsnivå hvert år fra og med 2021. Den er beløpsmessig fordelt med ca. 40 % på skatt og 60 % på rammetilskuddet. Dette vekstanslaget er høyere enn veksten i 2020, men er basert på forventning om befolkningsvekst på landsbasis.

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal sikre at ingen kommuner har en beregnet vekst i rammetilskuddet fra ett år til det neste som er lavere enn 400 kroner pr. innbygger under beregnet vekst på landsbasis, før finansiering av selve ordningen. Ordningen blir finansiert ved et likt trekk pr. innbygger med 54 kr. fra alle landets kommuner. I kommunedirektørens forslag er det lagt inn trekk med 6,0 mill. kr i 2020, 5,0 mill. kr i 2021, 5,4 mill. kr i 2022 og 4,0 mill. kr i 2023.

For Kristiansand kommune medfører forslaget samlet en vekst i frie inntekter på årlig 1,3 % fra 2021.

Kristiansand kommune vil motta reformstøtte fra Staten med 33,5 mill. kr i 2020. Støtten gis til sammenslåtte kommuner og kan benyttes til formål som den nye kommunen selv anser som hensiktsmessig.

10.4 Momskompensasjon

Momskompensasjonsordningen ble utvidet fra og med 2004. Kommunesektoren fikk et trekk i rammetilskuddet tilsvarende forventet økning i momskompensasjonen. Momskompensasjon for driftsutgiftene er innarbeidet i områdenes driftsrammer. All merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer føres i investeringsregnskapet og må benyttes til finansiering av investeringer. Ordningen er derfor nærmere omtalt under investeringsbudsjettet.

10.5 Tilskudd til renter og avdrag

Regjeringen har gjennom statsbudsjettet satt av midler gjennom Husbanken til rentekompensasjon til kommunale investeringer i helse og omsorgsboliger, renovering av skole og kirkebygg. Ordningen går ut på at kommunene etter søknad presenterer prosjekter som godkjennes og danner grunnlag for kompensasjon. Rentekompensasjonen tilsvarer renteutgifter på et serielån med løpetid mellom 20 og 30 år, avhengig av type bygg, med en rente tilsvarende basisrenten i Husbanken til enhver tid. Denne renten vil ved årsskiftet være 1,4 %. Snittrenten i 2019 vil være 1,14 %. Kommunedirektøren har beregnet tilskuddsbeløp basert på en rentesats fra 1,4 % i 2020 stigende til 1,7 % i 2023.

Oppsummering

Tekst (i 1000 kr)	2020	2021	2022	2023
Tilskudd til renter og avdrag, skoleutbygging	2 984	2 788	2 544	2 336
Tilskudd til renter og avdrag, omsorg	13 257	13 218	13 152	13 096
Tilskudd til renter og avdrag, kirke	700	717	732	747
Sum	16 942	16 724	16 428	16 179

10.6 Integreringstilskuddet

Kommunen får i en 5-års periode en fast sum for hver flyktning og person med oppholdstillatelse på humanitært grunnlag (HG-status) som bosettes i kommunen. Integreringstilskuddet skal medvirke til rask og god bosetting, og målet er at de bosatte etter hvert skal komme seg i jobb og greie seg selv. Alle kommuner som tar imot flyktninger får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå.

Bosettinger	Satser for 1.1.2019	Satser for 1.1.2020	Endring i kr	Endring i %
	(kr)	(kr)		
År 1 (enslige voksne)	237 000	241 000	4 000	1,7 %
År 1 (andre voksne)	190 500	194 300	3 800	2,0 %
År 1 (enslige mindreårige)	187 000	187 000	0	0,0 %
År 1 (barn)	190 500	194 300	3 800	2,0 %
År 2	242 000	246 000	4 000	1,7 %
År 3	172 000	174 000	2 000	1,2 %
År 4	85 500	86 000	500	0,6 %
År 5	71 600	72 000	400	0,6 %
Sum voksne enslige	808 100	819 100	11 000	1,4 %
Sum voksne	761 600	772 300	10 700	1,4 %
Sum enslige mindreårige	758 100	765 000	6 900	0,9 %
Sum barn	761 600	772 300	10 700	1,4 %

Satsene er i perioden økt med 1,4 % over fem år for voksne (10 700 kr), barn (10 700 kr) og enslige voksne (11 000 kr). Med en deflator på 3,1 % gir dette en realnedgang på 1,7 prosentpoeng på tilskuddet. Satsene for enslige mindreårige har kun økt med 0,9 % over fem år (6 900 kr), og gir en realnedgang på 2,2 prosentpoeng.

Det legges til grunn at Kristiansand kommune mottar 97 personer hvert år i perioden i tillegg til 3 enslige mindreårige. Totalt 100 personer. I tillegg til dette kommer eventuelle familiegjenforeninger. Det er i perioden budsjettert med 9 familiegjenforeninger pr år.

Med grunnlag i de tilskuddssatser fra statsbudsjettet, samt ovennevnte forutsetning om mottak, vil kommunens tilskudd utvikle seg som følger de neste fire årene (minus= inntekt):

I mill. kr (2020 kr)	2020	2021	2022	2023
Statstilskudd - integrering	-137 332	-105 978	-87 486	-85 326

10.7 Diverse fellesordninger

Kalkulatoriske inntekter

Det er beregnet en overføring på 10,9 mill. kr fra by- og stedsutvikling til område 9 i 2020. Beløpet øker til 12,4 mill. kr i 2023 og skal dekke kapitalutgifter for investeringer i utstyr innen maskinforvaltningen. Internleie biler er lagt inn med 6,8 mill. kr i 2020 stigende til 7,9 mill. kr i 2023.

Det er beregnet overføring fra småbåthavnregnskapet på 11,0 mill. kr i 2020 fallende til 10,2 mill. kr i slutten av perioden i faste 2020-kroner. Beløpet skal dekke renter og avdrag blant annet etter at innskuddene ble tilbakebetalt i 2006, og erstattet av låneopptak.

Premieavvik og pensjonspremie

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Fra 2006 beregnes pensjonskostnader etter en fremoverskuende modell. Modellen baserer seg på faglige vurderinger av hva som realistisk kan forventes i fremtiden. Beregningsforutsetningene skal fastsettes forut for budsjettåret.

Budsjettforslaget for 2020 baserer seg på prognoser fra aktuarene for de tre pensjonskassene Kristiansand kommunale pensjonskasse (KKP), Kommunal landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK). Tallene i tabellen under vil være svært usikre på grunn av kommunesammenslåingen. Det viktigste er at en i det økonomiske opplegget ikke bruker netto premieavvik til å finansiere årets drift, men avsetter det til fond.

For årene fra 2012 - 2014 inndeckes premieavviket som ble opparbeidet fra og med 2011, over 10 år i stedet for 15 år slik reglene var tidligere. Fra 2015 inndeckes premieavviket som opparbeides fra og med 2014, over 7 år.

I økonomiplanperioden er det forutsatt at netto premieavvik minus inndekning av tidligere premieavvik, styrker driftsresultatet med 505,4 mill. kr. For likviditeten er det isolert sett negativt at premieavviket øker og at inndeckningen er lavere enn positivt premieavvik i hele perioden. Ideelt sett burde alt tidligere netto premieavvik blitt avsatt til disposisjonsfond for å unngå at likviditeten ble tappet.

Forslaget innebærer at akkumulert premieavvik i økonomiplanperioden øker med 353,1 mill. kr. For å demme opp mot tapping av likviditeten foreslår kommunedirektøren at hele avviket mellom premieavviket og inndeckningen av tidligere premieavvik, salderes mot det egne fondet. Fondet vil ha en saldo på 930,1 mill. kr ved utgangen av 2023 det vil si at netto belastning på likviditeten vil være 243,5 mill. kr. Dette er i tråd med nivået som ble omtalt i forbindelse med de økonomiske handlingsreglene i bystyresak 118/2016 i gamle Kristiansand. Samme differanse foreslås for den nye kommunen for å unngå videre tapping av likviditet.

I 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Premieavvik	-297 312	-309 024	-318 228	-329 717
Amortisert tidligere premieavvik	145 046	182 433	201 379	220 040
Netto i året	-152 266	-126 591	-116 849	-109 677
Akkumulert premieavvik	820 483	947 074	1 063 923	1 173 600
Fond til dekning av premieavvik	576 983	703 574	820 423	930 100
Akkumulert premieavvik minus fond	243 500	243 500	243 500	243 500

I tillegg er avsatt årlig 1,3 mill. kr i forbindelse med overføringsavtalen og pensjonskontorkostnader.

Premievarselet fra KKP for 2020 innebærer en samlet pensjonspremie (ordinær premie + estimert reguleringspremie) fra arbeidsgiver på ca. 17,5 % av pensjonsgrunnlaget. Medlemspremien på 2 % og AFP-kostnader anslått til ca. 2,3 % kommer i tillegg. Det endelige premienivået avhenger som alltid av samme års lønns- og pensjonsoppgjør. Det er lite som skal til av endringer målt mot foreliggende anslag på årslønnsvekst og forventet G-regulering, før dette får konsekvenser for det samlede premienivået som skal innbetales til KKP. Årslønnsvekst og G-regulering for 2020 er estimert til hhv. 3,5% og 3,7% i premievarselet fra både KLP og KKP.

Kommunen vil også i 2020 finansiere premie ut over 15 % fra opparbeidet premiefond i KKP. Dette forventes å utgjøre ca. 60 mill. kr. Fondet var på 308,5 mill. kr ved inngangen til 2019, og det er foreløpig lagt til grunn at det medgår 29 mill. av premiefondet for å dekke pensjonspremien i 2019.

Det har de senere år vært tilført betydelige overskuddsmidler fra KKP til kommunens premiefond. Gjennom kapitalmarkeder som fortsatt preges av lave rentenivå, vil en tilsvarende generering av årlige premiefondsmidler måtte anses som usikkert inn i økonomiplanperioden. Anslag fra KKP's aktuar basert på forventninger hos Statistisk Sentralbyrå til en økende årslønnsvekst fremover, viser en samlet snittpremie for perioden 2021-2023 på i overkant av 19 %. Fremskrivningen i økonomiplanperioden er gjort med bakgrunn i gjeldende bestands- og forvaltningsvolum i KKP. Beregninger har vist at sammenslåingen med Søgne og Songdalen har en ubetydelig påvirkning i forhold til de omtalte premienivåene. Sammen med innføringen av den nye offentlige tjenstepensjonen (fra 01.01.2020) påpeker imidlertid pensjonskassens aktuar at det ved fastsettelsen av premien for 2020 naturlig vil være noe større usikkerhet knyttet til nivået på de ulike elementene enn det som er tilfelle i «normalår». Det er imidlertid også slik at innføringen av denne nye offentlige tjenstepensjonen fra 2020 ventelig vil kunne gi en engangseffekt i form av noe frigjorte midler til premiefondsavsetninger som vil kunne bufre opp slik økt usikkerhet.

For å dekke opp for foreliggende premieanslag i økonomiplanperioden har kommunedirektøren lagt inn en lik premie på 15 % i hele perioden.

I foreliggende forslag er det budsjettert med premie på 15 % til KLP i 2020 på områdebudsjettene i hovedsak på helse og mestring. Premie utover 15 % er lagt inn med 14,0 mill. kr årlig i perioden. I tillegg kommer arbeidsgiveravgift. Det antas at også KLP i årene fremover får et overskudd som kan benyttes til delvis dekning av premien. Dette vil kunne gi lavere premie, men da også lavere premieavvik.

Premien til SPK ventes å bli 10,67 % i 2020 mot 10,92 % i 2019. Rammene for oppvekst er korrigert for økningen i premie.

Det er avsatt 23,3 mill. kr i egenkapitaltilskudd til KKP i investeringsdelen i 2020. Dette beløpet er påfølgende år prisjustert med 2,5 % årlig.

Engangsutgifter

Alt utbytte fra aksjeselskaper som kommunen eier er benyttet til løpende drift i årene 2020-2022. I 2023 er det avsatt en andel på 15,5 mill. kr til å dekke spesielle engangsutgifter. Hvis utbytte ikke skulle bli så høyt som forutsatt kan da engangsutgiftene reduseres dette året.

Reserve til lønnsharmonisering

Det er innarbeidet bevilgning på 9 mill. kr i hele perioden knyttet til lønnsharmonisering.

Øvrige forhold område 9

Som tidligere år er det lagt inn en teknisk korleksjon i område 9 som følge av at kapitalgrunnlaget for kommunale avgifter ikke prisjusteres. Dette utgjør 2,5 mill. kr i 2021, 5,0 mill. kr i 2022 og 7,5 mill. kr i 2023.

10.8 Pris- og lønnsvekst

I områdenes rammer for 2020 er det lagt til grunn en samlet pris og lønnsvekst på 2,5 %. I statsbudsjettet er økningen anslått til 3,1 %. Det er budsjettet med delvis kompensasjon til områdene ved at det i område 9 er avsatt 37 mill. kr i hele perioden til dekke lønns- og prisvekst utover 2,5 %. Det er samtidig lagt ytterligere innsparingskrav på områdene med 10 mill. kr i 2020, 2021, 2022 og 20 mill. kr i 2023.

	Oppr. 2019	2020	Vekt
Lønnsvekst	3,25	3,6	2/3
Varer/tjenester	2,0	2,1	1/3
Deflator	2,8	3,1	

10.9 Kommunale foretak

Kristiansand Boligselskap KF avvikles fra 1.1.20 og det er kun Kristiansand Havn igjen som kommunalt foretak i Kristiansand. Søgne og Songdalen har ikke organisert noen virksomhet som foretak. Økonomiplanen for Kristiansand Havn KF behandles som egen sak i bystyret.

10.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte driftRenter og avdrag

Norges Bank økte på rentemøte i september styringsrenten med 0,25 %. Denne er pr 01.10.2019 på 1,5 %. Økningen i september er den tredje i 2019. Rentenivået er noe lavere enn da forrige økonomiplan ble framlagt.

Det er av avgjørende betydning for kommunens økonomiske handlefrihet at nye låneopptak tilpasses innenfor det foreslåtte lånetaket på netto 8,5 milliarder kroner. Lånegjelden vil på tross av et svært lavt rentenivå, presse kommunens drift i mange år fremover. Netto renter, utbytte og avdragsutgifter i driften, stiger med 132,4 mill. kr fra 2020 til 2023 (i løpende priser). Både renter og avdrag viser økning, som følge av fortsatt betydelige låneopptak. Kommunens årlige nedbetaling av lån knyttes til gjenværende levetid av anleggsmidlene (bygninger, anlegg inventar & utstyr m.v.). Fra 2020 vil den nye kommuneloven kreve at avdrag økes som følge av ny beregningsregel for minimumsavdrag. I økonomiplanen er nedbetalingen av lånegjelden tilpasset disse rammebetingelsene slik at det minst budsjetteres med minimumsavdrag. Anslagene for minimumsavdrag er imidlertid usikre som følge av avskrivningsbeløp i de tre kommunene. Kommunedirektøren vil om nødvendighet komme tilbake til dette i første tertialrapport 2020.

Hovedmålsettingen for gjeldsforvaltningen er å oppnå stabile og lavest mulig finansieringsutgifter innenfor en akseptabel risiko. Kommunens evne til å håndtere høyere renteutgifter enn budsjettet er begrenset, hvilket innebærer at stabilitet i form av rentebinding bør benyttes i den del av porteføljen som ikke har avlastningsmuligheter ved renteendringer. Ikke minst gjelder dette i en situasjon hvor lånegjelden øker. Gjennomsnittlig rente er i 2020 budsjettet med ca. 2,4 %. Gjennomsnittlig rentesats er forutsatt å være rimelig stabil i perioden opp til ca. 2,5 % i 2023. Såvidt svak stigning skyldes at tidligere rentebindinger utgår, og nye og rimeligere rentebindinger erstatter disse. Renter på både

gamle og nye lån er basert på prognoser fra Kommunalbanken. Kommunalbankens pt-rente er pr 09.10.2019 på 2,40 %. Det er lagt inn forventet effekt av rentebytteavtaler utover i perioden.

I beregningene er tatt med rente- og avdragskonsekvenser for lån for kommunen, Kristiansand Boligselskap KF og Tronstadvann Interkommunale vannverk IKS.

Netto finans

(i 1000 kr løpende priser)	2020	2021	2022	2023
Renteutgifter	254 325	276 942	287 352	300 479
Avdrag i drift	420 000	445 000	470 000	495 000
Sum renter og avdrag	674 325	721 942	757 199	795 479
Renteinntekter og utbytte	-177 052	-163 083	-166 482	-165 789
Netto finans løpende priser	497 273	558 859	590 717	629 690
Netto finans faste 2020-priser	497 273	545 228	562 253	584 729

Av netto finansutgifter i 2020 dekkes ca. 16,9 mill. kr av statlige tilskuddsordninger omtalt i eget kapittel om tilskudd til renter og avdrag.

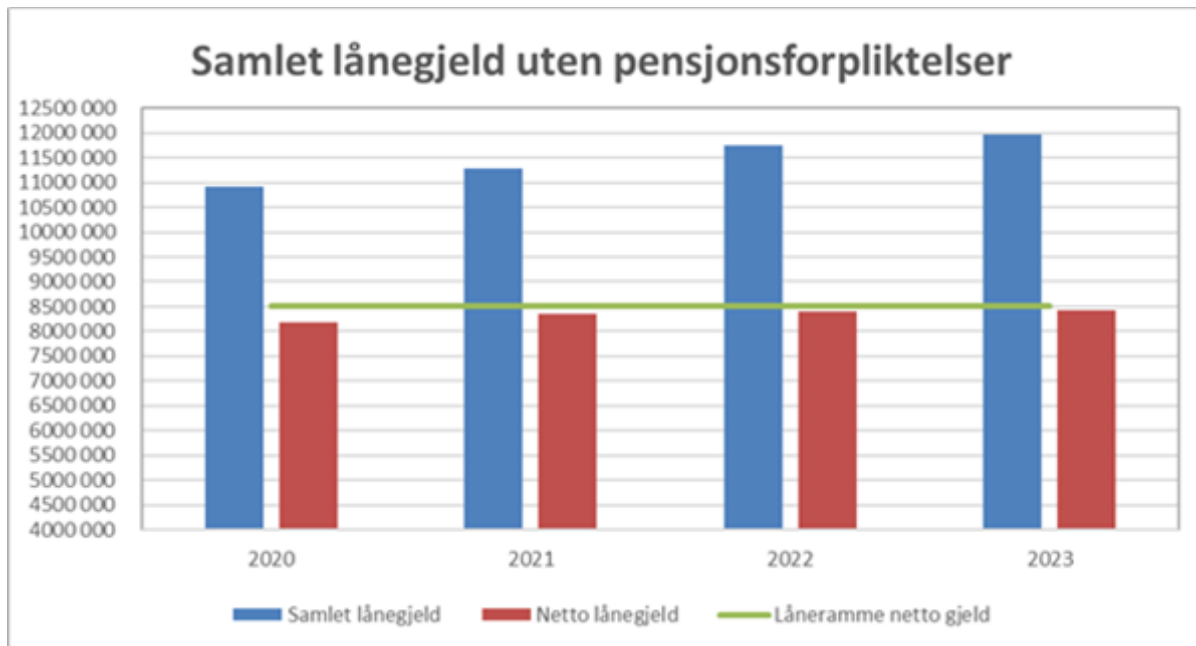
Lånegjeld

I 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Samlet lånegjeld u/pensjonsforpl.	10 915 260	11 278 060	11 741 350	11 981 450
Lånegjeld knyttet til utlån	707 145	757 145	807 145	857 145
Beregningsgrunnlag VAR	2 031 842	2 169 488	2 541 424	2 702 394
Netto lånegjeld	8 176 273	8 351 427	8 392 781	8 421 911
Lånetak	8 500 000	8 500 000	8 500 000	8 500 000

Det er viktig å skille mellom lån til selvfinansiert virksomhet (vann, avløp, renovasjon, utlån m.v) og lån til ordinære kommunale formål. Av bykassens totale lånegjeld, er andelen som ikke er selvfinansierende, ca. 75 % i begynnelsen av økonomiplanperioden, men synkende til ca. 70 % mot slutten. Vedtatt maksimalt tak på netto lånegjeld foreslås satt til 8,5 milliarder kroner i hele perioden uten prisjustering. Vedtatt økonomiplan gir netto lånegjeld som vist i tabellen over.

Lånegjeld i 1000 kr

Figur 20: Samlet lånegjeld



Av netto lånegjeld i 2020 vil statlige tilskuddsordninger til renter og avdrag bidra til å finansiere lån tilsvarende ca. 250 mill. kr forutsatt 25 års nedbetaling og 2,4 % rente. Brutto lånegjeld øker betydelig i økonomiplanperioden 2020-2023, hvor gjelden øker med 1 788 mill. kr fra anslått 10 193 mill. kr ved utgangen av 2019 samlet for de tre kommunene, boligforetaket og Tronstadvann interkommunale vannverk IKS som alle inngår i den nye kommunen, til 11 981 mill. kr i 2023. En betydelig andel av økningen i brutto lånegjeld i perioden, gjelder imidlertid låneopptak til investeringer innen selvkostområdene vann og avløp med 1 372 mill. kr.

Den høye lånegjelden innebærer en betydelig finansiell risiko for bykassa som håndteres i en samlet finansstrategi, hvor evnen til å motstå svingninger i renter, avkastning og verdivurderinger, inngår. Forslag til nytt finansreglement er ennå ikke vedtatt. Det forutsettes likevel at langsiktige lån fordeles på flytende rente og fastrente. Kommunedirektøren kommer tilbake til dette i egen sak om finansreglement.

10.11 Aksjeselskaper

Kommunen eier en rekke aksjeselskaper, helt eller delvis. I 2017 vedtok bystyret i gamle Kristiansand ny eierskapsmelding som inneholder kommunens overordnede strategi i forhold til sine eierposisjoner. Eierskapsmeldingene for Søgne og Songdalen kommuner ble vedtatt i henholdsvis 2009 og 2012.

Det er gjennom flere år fremmet egne saker for bystyret knyttet til enkelte selskap. Disse sakene utgjør del 2 av eierskapsmeldingen. Sakene omhandler spørsmål om hvorvidt riktig selskapsform er valgt, om kommunen bør kjøpe eller selge noen av sine eierposisjoner, om virksomhet eller verdier bør flyttes mellom selskaper og andre eierstrategiske spørsmål.

Under presenteres først en del selskaper det forventes utbytteutbetalinger fra i kommende økonomiplanperiode, samt enkelte andre selskaper omtales avslutningsvis.

Agder Energi AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 8,4 % etter sammenslåingen med Søgne og Songdalen kommuner.

På eiermøte 25. mai 2018 ble ny utbyttepolitikk konkret formulert slik:

1. Underliggende IFRS innføres som utbyttegrunnlag
2. Agdereiernes styrerepresentanter skal i sitt forslag til utbytte vurdere, og drøfte med AU, hvorvidt vesentlige salgsgevinster eller tap skal holdes utenfor utbyttegrunnlaget
3. Fjorårets resultat beholdes som beregningsgrunnlag
4. Utbyttegulvet tas bort
5. Veiledende utbytteprosent settes til 70%
6. Utbyttepolitikken gjelder for årene 2018 - 2020 (dvs. regnskapsårene 2017-2019)
7. Fortsatt kvalitativ vurdering hvert år.

For økonomiplanperioden 2020-2023 anbefales det å ta hele utbytte inn i driften. Underliggende resultat for 2018 var 874 mill. kr som er oppgitt å være mest nærliggende å bruke det som grunnlag for budsjett 2020. Med fratrekk for kostnader til drift av eiermøtene blant Agdereierne betyr det 610,8 mill. kr (70 % av 872,5 mill. kr) i utbyttegrunnlag og et utbytte på 51,2 mill. kr som tas inn i driften i 2020.

For 2019 var underliggende resultat første halvår betydelig svakere enn i på samme tid i 2018. Med bakgrunn i dette har bystyret opprettholdt utbytteforventningene fra 2021-2023 på om lag samme nivå som i gjeldende økonomiplan for 2019-2022 hvor en legger til grunn forventning om underliggende årsresultat på i overkant av 600 mill. kr fremover, noe som resulterer i en forventning om 35,2 mill. kr i utbytteutbetaling for 2021 og 37,34 mill. kr i 2022 og 2023.

Løpende priser (1000 kr)	2020	2021	2022	2023
Utbytte	51 240	35 240	37 240	37 240

Kristiansand Næringselskap AS (KNAS)

Bystyret vedtok i mars 2012 del 3 i eierskapsmeldingen for selskapet med vekt på fastsetting av avkastningskrav og utbyttemodell.

Bystyret vedtok blant annet:

- Det foreslåtte avkastningsmålet på 6 % av verdijustert totalkapital implementeres.
- Den foreslåtte utbyttemodellen med et mål for utbytte på minimum 50 % av konsernets resultat implementeres. Selskapet bør sørge for tilgjengeliggjøring av utbyttet i morselskapet.

Oversikt over utbytte fra KNAS i perioden 2016-2019:

Løpende priser (1000 kr)	2016	2017	2018	2019	Sum
Konsernresultat året før utbetalt utbytte	-607	-11 208	129 475	187 020	304 680
Utbytte	5 000	10 000	70 000*	93 500**	178 500

* 35 mill. kr ble inntektsført i investeringsregnskapet.

** 43,5 mill. kr ble inntektsført i investeringsregnskapet.

I perioden 2016-19 er det i sum blitt utdelt 59 % av konsernets resultat etter skatt som utbytte fra morselskapet.

Selv om de regnskapsmessige resultatene for regnskap 2015 og 2016 er svake, er de likviditetsmessige resultatene vesentlig bedre og har muliggjort utbytteutbetalinger i 2016 og 2017. Den vedtatte utbyttepolitikken fanger ikke tilstrekkelig opp de forhold som påvirker likviditeten og soliditeten i selskapet. Agder Energibygg ble solgt i januar 2017 og gav et meget godt resultat i 2017 som resulterte i utbytte på 70 mill. kr påfølgende år. I 2018 ble Gyldengården solgt som ga grunnlag for en utbyttebetaling på 93,5 mill. kr i 2019.

Utbytte fra KNAS har siden oppstart i hovedsak blitt disponert til formål utenom ordinær drift dvs. at de brukes til ekstraordinært vedlikehold og til egenkapital for investeringer. Den økonomiske situasjonen for 2019 var krevende, og derfor ble 50 mill. kr i utbytte fra KNAS benyttet til driftsformål og 43,5 mill. kr til investeringsformål. Resultatene til KNAS i 2017 og 2018 har vært ekstraordinære og resultatforventningene til selskapet fremover vil være vesentlig lavere enn i årene 2017 og 2018 da selskapet har realisert to store eiendommer. Selskapet står nå overfor en ny situasjon der man ikke lenger sitter på store eiendommer som bidrar med god likviditet inn i selskapets drift.

For økonomiplanperioden 2020-2023 har kommunedirektøren lagt til grunn årlige utbytter på 10 mill. kr fra KNAS. I perioden 2020-2022 foreslås utbytterne disponert inn i driften, mens i 2023 legges det opp til at anvendelsen av eventuelt utbytte avklares etter generalforsamlingen i selskapet.

Avfall Sør Holding AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 87,9 % etter sammenslåingen med Søgne og Songdalen kommuner.

I 2016 ble det basert på en gjennomgang av selskapets økonomiske stilling utbetalt ekstraordinært utbytte på 50 mill. kr. Grunnlaget for utbytte var salget av Avfall Sør Bedrift 15. desember 2014 som gav en netto gevinst på ca. 58 mill. kr. Etter en gjennomgang av selskapets økonomiske stilling år vedtok styret å utbetale 30 mill. kr i utbytte i 2018.

Det er noe omfang av aktiviteter i konsernet som kan gi grunnlag for fremtidige utbytter.

For økonomiplanperioden 2020-2023 har kommunedirektøren lagt til grunn årlige utbytter på 2 mill. kr fra Avfall Sør Holding. I perioden 2020-2022 foreslås utbytterne disponert inn i driften, mens i 2023 legges det opp til at anvendelsen av eventuelt utbytte avklares etter generalforsamlingen i selskapet.

Kristiansand Kino Holding AS

Oversikt over utbytte fra Kristiansand Kino Holding AS i perioden 2016-2019:

Løpende priser (i 1000 kr)	2016	2017	2018	2019	Sum
Utbytte	4 500	5 500	5 000	3 500	18 500

Etter at Nordisk Film AS kom inn på eiersiden i KinoSør i 2014 har Kristiansand Kino Holding AS levert gode resultater. Etter flere gode kinoår er forventningene fremover noe redusert i årene som kommer.

Med bakgrunn i dette har kommunedirektøren opprettholdt utbytteforventningene fra 2020-2023 på samme nivå som i gjeldende økonomiplan for 2019-2022 hvor en legger til grunn forventning om årlige utbytter på 3,5 mill. kr fremover fra Kristiansand Kino Holding AS. I perioden 2020-2022 foreslås utbytterne disponert inn i driften, mens i 2023 legges det opp til at anvendelsen av eventuelt utbytte avklares etter generalforsamlingen i selskapet.

Løpende priser (i 1000 kr)	2020	2021	2022	2023
Utbytte	3 500	3 500	3 500	3 500

Vekst- og attføringsbedrifter

Kristiansand kommune vil etter kommunesammenslåingen eie 3 rene vekstbedrifter med 100 % direkte eierskap i hvert av selskapene Via Partner AS, Kjøkkenservice Industrier AS og Songvaar Vekst AS. I tillegg vil den nye kommunen eie 61,2 % av Varodd AS som både er en vekst- og attføringsbedrift, men med størst virksomhet innenfor attføring. Konsernet eier også eiendom og driver med næringsvirksomhet i Danmark.

Dette er alle viktige selskaper hvor man innen flere av selskapene har hatt pågående prosesser inn mot eier blant annet sett i lys av politisk sak om «*Sosialhjelpsanalysen 2018: Økonomisk sosialhjelp i Kristiansand kommune 2014-2017*». I etterkant av dette har man blant annet fra NAV Stat lyktes med å få avklart at Varodd AS har anledning til å finansiere tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne innenfor virksomhetens oppsparte midler. Dette vil kunne gi muligheter til å utvikle nye og bedre tiltak for å nå målet om å bidra til økt arbeidsdeltakelse og arbeidsinkludering av personer som står utenfor arbeidslivet der også nyutviklede tiltak vil kunne inngå som er del av svaret på de utfordringer som «Oppgaveutvalget» arbeider med.

For en fullstendig oversikt over kommunens eierinteresser vises for øvrig til kommunens nettside for kommunalt eierskap (<https://www.kristiansand.kommune.no/eierskap>)

10.12 Oversikt over fondsmidlerKristiansand kommunes energiverksfond

I tabellen nedenfor angis status for fondet og planlagt tilførsel til og bruk av fondet i løpende priser.

Energiverksfondet (i mill. kr)	2020	2021	2022	2023
Til disp. 1. jan	1 124,4	1 124,4	1 124,4	1 124,4
Utbytte Agder Energi A/S	51,2	35,2	35,2	35,2
Avkastning	45,0	45,0	45,0	45,0
Tilført driftsregnskapet	-96,2	-80,2	-80,2	-80,2
Prisjustering av fondet (fra drift)	0,0	0,0	0,0	27,5
Saldo pr. 31.12	1 124,4	1 124,4	1 124,4	1 151,9

I økonomiplanen er det lagt opp til at realverdien av energiverksfondet reduseres ved at prisstigningen med 2,5 % først tillegges kapitalen fra år 2023. I økonomiplan-perioden tilføres driften avkastningen av fondet med 4 % årlig. Dette utgjør ca. 45 mill. kr årlig. Ny langsiktig målsetning på om nominell avkastning vil bli forslått i forbindelse med egen sak om finansreglement. Fondsmidlene i energiverksfondet vil utgjøre 1 151,9 mill. kr ved utgangen av 2023. Eget bufferfond som skal håndtere svingninger i finansavkastningen pr 1.1.2020 å være på ca. 93 mill. kr.

Kapitalfondet

Kapitalfondet vil være i størrelsesorden ca. 88,6 mill. kr pr 01.01.2020 forutsatt at all budsjettrett bruk av fondet til prosjekter blir gjennomført i løpet av 2019 og at salgsinntektene i 2019 blir som forutsatt. For å opprettholde en viss handlefrihet i forbindelse med finansiering av investeringer, ble det i forrige økonomiplan forutsatt at betydelige deler av salgsinntekter skulle avsettes fondet fremfor å gå til direkte finansiering av investeringene de enkelte år. Det legges samlet opp til netto avsetning til kapitalfondet med 171,8 mill. kr i perioden. Avsetningene er imidlertid usikre da de i hovedsak kommer fra salgsinntekter som er vanskelige å estimere både beløpsmessig og tidsmessig.

Investeringsfond - kapitalfondet (i mill. kr)	2020	2021	2022	2023
Til disp. 1. jan	88,6	153,5	192,6	227,8
Bruk i året				
Avsetning i året	65,0	39,0	35,2	32,5
Avkastning	2,2	3,5	4,3	4,8
Overført driftsregnskapet	-2,2	-3,5	-4,3	-4,8
Saldo pr. 31.12	153,5	192,6	227,8	260,3

På eget investeringsfond for KNAS står det fra 2019 avsatt 40 mill. kr.

Oversikt over disposisjonsfond

Ved utgangen av 2019 forventes avsatt 315,9 mill. kr på sentralt disposisjonsfond.

Disposisjonsfond - generelt (i mill. kr)	2020	2021	2022	2023
Til disp. 1. jan	315,9	173,0	63,0	15,5
Saldering i økonomiplan drift	-142,9	-109,9	-47,5	25,3
Avkastning	7,8	4,0	1,4	0,3
Overført driftsregnskapet	-7,8	-4,0	-1,4	-0,3
Saldo pr. 31.12	173,0	63,0	15,5	40,8

Det brukes netto 275,1 mill. kr av fondet i økonomiplanperioden.

I tillegg til det sentrale disposisjonsfondet har områdene egne frie disposisjonsfond. Pr. 01.01.2019 var disse på 120,5 mill. kr i gamle Kristiansand kommune. Prognosene viser at sektorene vil måtte bruke av disse fondene i 2019, slik at disse ventes å bli redusert til ca 78 mill. kr pr 31.12.2019. I tillegg til disse fondene vil det være enkelte disposisjonsfond der en ikke har prognoser for størrelse. Dette gjelder blant annet fond til dekning av forsikringer, vedlikehold, drift småbåthavner, Kristiansand Boligselskap KF med mer. Slike spesielle fond må en komme tilbake til i forbindelse overføringen av inngående balanse fra til den nye kommunen våren 2020. Det viktigste fondet her er vedlikeholdsfondet fra gamle Kristiansand kommune.

Det ventes pr. 01.01.2020 avsatt 424,7 mill. kr til fondet til dekning av deler av opparbeidet premieavvik. Fondet er opprettet for å motvirke at likviditeten tappes når akkumulert premieavvik øker. Avsetningene i perioden er avpasset slik at ordningen med føring av premieavvik ikke fører til ytterligere tapping av likviditeten sett over 5-årsperioden fra 2019- 2023. Det vises til nærmere omtale av premieavvik.

Fond til dekning av premieavvik (i mill. kr)	2020	2021	2022	2023
Til disp. 1. jan	424,7	577,0	703,6	820,4
Netto endring i året	152,3	126,6	116,8	109,7
Avkastning	10,4	13,3	15,5	17,3
Overført driftsregnskapet	-10,4	-13,3	-15,5	-17,3
Saldo pr. 31.12	577,0	703,6	820,4	930,1

10.13 Investeringsbudsjettet

Hovedoversikt – investering og finansiering

Beløp i 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Investeringer i anleggsmidler	1 549 167	1 037 527	1 040 456	785 432
Utlån og forskutteringer	140 000	140 000	140 000	140 000
Kjøp av aksjer og andeler	25 800	26 460	27 130	27 810
Avdrag på lån	90 000	90 000	90 000	90 000
Dekning av tidligere års udekket				
Avsetninger	64 979	39 031	35 197	32 543
Årets finansieringsbehov	1 869 946	1 333 018	1 332 783	1 075 785
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	1 240 000	890 000	1 040 000	820 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	196 852	75 393	68 104	60 503
Tilskudd til investeringer	134 243	139 549	23 070	8 972
Kompensasjon for merverdiavgift	188 127	117 352	84 257	68 918
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	110 724	110 724	117 352	117 392
Andre inntekter	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	1 869 946	1 333 018	1 332 783	1 075 785
Overført fra driftsbudsjettet	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av avsetninger	0	0	0	0
Sum finansiering	1 869 946	1 333 018	1 332 783	1 075 785
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Investeringsnivået er meget høyt og finansieres i all hovedsak av lån, investeringsfond og salg av fast eiendom. I dette økonomiplanen er det ikke rom for å finansiere noen investeringer fra driften. Bruk av lån er den viktigste finansieringskilden for investeringene. Dette innebærer økt press på driften i form av økte rente- og avdragsutgifter. Imidlertid er ikke effekten på driften så dramatisk som investeringsnivået skulle tilsi, fordi staten yter tilskudd til renter og avdrag for en del av investeringene (sykehjem, omsorgsboliger, skoler). I økonomiplanen ventes disse tilskuddene å ligge på ca 16 mill. kr årlig. Denne ordningen er nærmere kommentert i eget kapittel. Samlet låneopptak fremgår av tabellen over. Av disse beløpene utgjør Startlån 140 mill. kr årlig. I lånesummen er inkludert OPS-investeringen i Justvik skole da dette betraktes som finansiell leasing.

Inntekter ved salg av eiendom tilfører netto 400,9 mill. kr. Da disse inntektene er usikre er 171,8 mill. kr av dette forutsatt avsatt til kapitalfondet og dermed ikke direkte benyttet til finansiering av investeringer i perioden.

Momskompensasjon

Det er forventet følgende momskompensasjon for investeringsutgifter i økonomiplanperioden:

I 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Momskompensasjon i investeringsbudsjettet	188 127	117 352	84 257	68 918

Avtaler med utbyggere med justeringsrett mva. og mva.-kompensasjon

Inngåtte avtaler innebærer netto inntekt på ca. 3,4 mill. kr de tre første årene og ca. 3 mill. kr i 2023.

KNAS – nedbetaling på ansvarlig lån

Avdrag på ansvarlig lån skal betales med 18,144 mill. kr årlig.

Øvrige avdrag på utlån

Diverse utlån medfører årlige avdrag på 2,58 mill. kr.

Egenkapitaltilskudd KKP

Pensjonskassens økte forvaltningskapital fra ett år til det neste, tilsier isolert sett en styrking av egenkapitalbasen for å opprettholde en stabil risikoprofil for kapitalforvaltningen. Noe av dette ivaretas av egenkapitalens egen avkastning, men dette er ikke tilstrekkelig. Kommunen har derfor i denne forbindelse avsatt 22,3 mill. kr i slik tilførsel i investeringsdelen i 2020. Dette beløpet er de påfølgende årene prisjustert med 2,5 % årlig opp til 24,0 mill. kr i 2023. Det kan bli behov for ytterligere innkalling av egenkapital.

Egenkapitaltilskudd KLP

Det er lagt inn 3,5 mill. kr i bevilgninger til egenkapitaltilskudd for KLP i 2020. Dette beløpet er de påfølgende årene justert opp til 3,8 mill. kr i 2023. Det forutsettes at eventuelle endringer i behov for tilskudd blir behandlet i tertialrapportene.

Avdrag på formidlingslån

Avdrag på Startlån og tidligere etableringslån varierer fra år til år avhengig av hvor mye ekstraordinære innfrielser som finner sted. Det forutsettes at årlige avdrag i perioden blir 90 mill. kr, og at disse innbetalingene fra kundene går til nedbetaling på innlånene.

Startlånet er rettet mot personer med langvarige boligfinansieringsproblemer. Innlånet fra Husbanken settes i hele perioden til 140 mill. kr årlig. Boliglånsforskriften som trådte i kraft 01.01.2017 har ført til at bankene er blitt mindre villige til å være med på samfinansieringer enn tidligere. Dette gjør at startlånet nå blir benyttet som fullfinansiering i flere saker, og at et gjennomsnittlig startlån således er høyere enn tidligere. Risikoen må vurderes opp mot de positive virkningene låneordningen for øvrig har.



11 Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2020

11.1 Driftstilskudd til institusjoner, organisasjoner og foreninger

Fellesnemda (Søgne, Songdalen og Kristiansand) vedtok 5. mars 2019 (sak 20/19) følgende prinsipper og rutiner for forvaltningen av årlige driftstilskudd:

1. Kristiansand kommune gir årlig driftstilskudd for å støtte viktige, eksterne medspillere som bidrar til å realisere kommunens overordnede målsettinger for utviklingen av byen.
2. Hovedregelen er at spesielle formål eller konkrete aktiviteter støttes av kommunen gjennom tilskuddsordninger som er åpne for alle aktører på området, og ikke ved at kun én eller noen få mottar årlig driftstilskudd.
3. Årlig driftstilskudd brukes når det foreligger en politisk vedtatt partnerskaps- eller samarbeidsavtale om finansiering av eksterne aktører, eller når det er vedtatt at slik avtale skal inngås.
4. Bystyret avgjør i budsjettvedtaket hvem som skal motta årlig driftstilskudd og størrelsen på det enkelte tilskuddet. Tidsavgrensning av tilskuddet (1-3 år) er en mulighet, og skal i tilfelle markeres tydelig i budsjettdokumentene.
5. Til grunn for tilskuddet skal det foreligge en søknad, vedlagt årsrapport/årsregnskap fra foregående år og planer/budsjett for kommende år. Årsrapporten skal inneholde oversikt over virksomhetens engasjement av frivillige.
6. Muligheten for å motta årlig driftstilskudd fra kommunen gjøres offentlig kjent i god tid før søknadsfristen. Kommunedirektøren fastsetter søknadsfristen.
7. Saksbehandlingen skal evaluere mottakeren og tilskuddets størrelse. Kommunedirektørens forslag til handlingsprogram og årsbudsjett skal synliggjøre administrasjonens faglige vurderinger.
8. Normalt utbetales driftstilskudd under 0,5 mill. kr i sin helhet ved starten av året, mens større beløp utbetales i kvartalsvise rater. Tilsagnsbrevet skal presisere at det foretas nye vurderinger hvert år ved rulleringen av handlingsprogram og budsjett.
9. Mottakere av årlig driftstilskudd skal som hovedregel ikke motta tilskudd fra andre kommunale tilskuddsordninger.

Årlige driftstilskudd til institusjoner, organisasjoner og foreninger har ikke vært utlyst i 2019 på grunn av etablering av ny kommune fra 1.1.2020. I økonomiplanen det foretatt prioriteringer innenfor en samlet og ansvarlig budsjetttramme. I vurderingen av den enkelte søknad er det lagt vekt på mottakernes medvirkning i realiseringen av strategier og målsettinger i kommunens vedtatte styringsdokumenter, for kommunen som helhet og i de respektive fagsektorene.

Bystyret har vedtatt driftstilskudd 2020 til følgende mottakere hvor kommunen enten har en politisk vedtatt samarbeidsavtale, eller slik avtale skal inngås i løpet av året. Alle tall er i 1000 kr.

Mottaker	2020	Område
Alternativ til vold	1 600	Helse og mestring
Senter mot seksuelle overgrep	617	Helse og mestring
Bragdøya kystlag	267	Helse og mestring
Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet IKS	29 767	Kultur og innbyggerdialog
Kilden Kultur	8 405	Kultur og innbyggerdialog
Vest-Agder museet IKS	5 749	Kultur og innbyggerdialog
Vest-Agder museet IKS	1 250	Kultur og innbyggerdialog
Sørlandets Kunstmuseum	4 072	Kultur og innbyggerdialog
Naturmuseum og botaniske hage, Universitetet i Agder	3 753	Kultur og innbyggerdialog
Fullriggeren "Sørlandet"	2 752	Kultur og innbyggerdialog
Bredalsholmen dokk og fartøyvernssenter	714	Kultur og innbyggerdialog
Driftstilskudd til Bredalsholmen Eiendom	103	Kultur og innbyggerdialog
Sandripheia interkommunale fritidspark	1 175	Kultur og innbyggerdialog
Bragdøya Kystlag	926	Kultur og innbyggerdialog
Kristiansand Idrettsråd	890	Kultur og innbyggerdialog
Kristiansand Kunsthall (Kunstforeningen)	875	Kultur og innbyggerdialog
Zefyr – regionalt filmfond	272	Kultur og innbyggerdialog
Barnefilmfestivalen	868	Kultur og innbyggerdialog
Stiftelsen Arkivet	787	Kultur og innbyggerdialog
Agder kollektivtrafikk A/S	4 482	By- og stedsutvikling
Midt-Agder friluftsråd	2037	By- og stedsutvikling
Innoventus Sør AS	773	Samfunn og innovasjon
Sørlandets Europakontor AS	743	Samfunn og innovasjon
Etableresenter Vest-Agder	564	Samfunn og innovasjon
Arendalsuka	100	Organisasjon
Aquarama – gratis svømming	1 050	Oppvekst
Vitensenteret	1 050	Oppvekst
Kommunalt foreldreutvalg grunnskolen	52	Oppvekst
Kirkens ungdomsprosjekt	2 471	Oppvekst
Blå Kors – barnas stasjon	755	Oppvekst
Frelsesarmeen – Home start	445	Oppvekst
Agder Folkehøgskole	20	Oppvekst

11.2 Tilskuddsordninger

Forvaltningen av tilskuddsordninger skal baseres på åpenhet og likebehandling, alle potensielle søkere skal ha en reell mulighet til å konkurrere på lik linje med andre søkere. Retningslinjer for den enkelte ordning med vurderingskriterier, saksbehandlingsregler og tildelingsfullmakter skal vedtas politisk og være lett tilgjengelige for offentligheten. Hovedformålet med tilskuddsordningene er å gi eksterne aktører som *ikke* mottar årlig driftstilskudd, muligheten til å motta økonomisk støtte fra kommunen til prosjekter og tiltak på ulike samfunnsområder.

Tilskuddsordninger	2020	Område
Samlelegatet for tilskudd til organisasjoner	825	Helse og mestring
Tilskudd til mestring, deltakelse og livskvalitet innen rus-/psykisk helsefeltet	5 343	Helse og mestring
Tilskudd til integrering, mangfold og deltakelse i samfunnsliv	1 328	Helse og mestring
Tilskudd til bruker-/interesse- og pårørendeorganisasjoner	544	Helse og mestring
Tilskudd til organisering av frivillig innsats på helse-, omsorgs- og sosialfeltet	651	Helse og mestring
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	16 592	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til frivilligsentraler (Særskilt bevilgning over statsbudsjettet)	2 464	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til drift av barne- og ungdomsorganisasjoner	1 805	Kultur og innbyggerdialog
Kommunens satsing på rytmisk musikk	920	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kunst- og kulturformål	1 595	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til festivaler	1 665	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til skolekorps	1 167	Kultur og innbyggerdialog
Aktivitetsmidler idrett – kommunal andel storbymidler	410	Kultur og innbyggerdialog
Satsingsmidler toppidrett	525	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til orienteringskart	200	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kulturtiltak i nærmiljøet	300	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til barn og unge med funksjonshemminger	124	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til ungdomstiltak i Samsen kulturhus	50	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til aktivitetshus og private grendehus	660	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til private idrettsanlegg	1 135	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kompetansesentre og nettverksorganisasjoner	5 074	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til utendørsaktiviteter i lokalsamfunnet	632	By- og stedsutvikling
Løyperydding	46	By- og stedsutvikling
Tilskudd til privat vedlikehold av veier	644	By- og stedsutvikling
Panteordning for eldre ikke-rentbrennende ildsteder – Grim, Lund, Kvadraturen	500	By- og stedsutvikling
Tilskudd til Dyrenes beskytter	250	By- og stedsutvikling
Tilskudd til næringsformål	900	Samfunn og innovasjon
Oppvekstutvalgets tilskuddsordning for utsatte/vanskeligstilte barn og unge	943	Oppvekst

11.3 Priser, stipender og aksjoner

	2020	Område
Kunstnerstipend	300	Kultur og innbyggerdialog
Kulturprisen	50	Kultur og innbyggerdialog
Frivillighetsprisen	50	Kultur og innbyggerdialog
Idrettsgalla Sør	60	Kultur og innbyggerdialog
Kommunens miljøpris	50	By- og stedsutvikling
Arbeidsmiljøprisen	50	Organisasjon
TV-aksjonen	150	Organisasjon
Rasjhahi-aksjonen (kr 2 pr innb. hvert tredje år)	-	Oppvekst

11.4 Kontingenter

	2020	Merknad
Region Kristiansand	1 500	Kontingent - styrebehandles
KS	7 792	Ordinær kontingent, OU-midler og FOU-midler.

11.5 Tilleggsbevilgningskontoer

	Forslag 2020	Merknad
Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto	200	Fast årlig beløp
Kulturutvalgets tilleggsbevilgningskonto	420	Brukes i samsvar med kulturstyrevedtak 6/17
Helseutvalgets tilleggsbevilgningskonto	70	Generelt
Oppvekstutvalgets tilleggsbevilgningskonto	0	Ordningen om midler til tiltak private og kommunale barnehager og skoler kan søke på opphører.



Kristiansand
kommune

Postboks 4
4685 Nodeland
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no